

Óbudai Egyetem
Doktori (PhD) értekezés

**Ukrajna biztonságpolitikai helyzete a Majdan
téri események tükrében**

Németh Gyula

Dr. Babos Tibor címzetes egyetemi tanár

Biztonságtudományi Doktori Iskola

Budapest, 2020

Szigorlati Bizottság:

Elnök:

Prof. Em. Dr. Berek Lajos

Tagok:

Prof. Dr. Szternák György

Dr. Magyar Sándor adjunktus

Nyilvános védés bizottsága:

Elnök:

Prof. Dr. Rajnai Zoltán, egyetemi tanár

Titkár:

Dr. Szűcs Endre, adjunktus

Tagok:

Prof. Em. Dr. Báthy Sándor

Prof. Dr. Szternák György

Prof. Em. Dr. Berek Lajos

Bírálok:

Dr. habil. Remek Éva

Dr. Tóth István

Nyilvános védés időpontja

.....

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	7
A tudományos probléma megfogalmazása	7
Kutatási célkitűzések	12
A téma kutatásának hipotézisei.....	12
Kutatási módszerek.....	13
Hazai és külföldi irodalom áttekintése.....	13
Az értekezés felépítése.....	13
Kutatási folyamat korlátai.....	15
Az értekezés várható tudományos eredményei, gyakorlati felhasználhatósága	15
1 AZ UKRÁN ÁLLAMISÁG KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE.....	17
1.1 Ukránok, mint nemzetiség a cári Orosz Birodalomban	17
1.2 Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság létrejötte a Szovjetunió részeként	19
1.2.1 Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, mint az ENSZ tagja	20
1.3 Az ukrán nacionalizmus feléléde a II. világháború alatt	20
1.4 A Krím-félsziget történelme, Ukrán SZSZK-hoz történő csatolása	24
1.5 A független ukrán állam megalakulása a Szovjetunió szétesése után.....	26
1.6 Leonyid Kravcsuk az önálló Ukrajna első elnöke.....	28
1.7 A független Ukrajna, a Szovjetunió szétesésének nyertese	29
1.8 Ukrajna nemzetiségei	30
1.8.1 Kisebbségek száma és aránya Ukrajnában	30
1.8.2 Kisebbség-ellenes mozgalmak Ukrajnában	33
1.8.3 A Jobboldali szektor	34
1.8.4 A Sztyepan Bandera nevét viselő „Három Fog” szervezet.....	35
1.9 Részösszefoglalás.....	36
2 UKRAJNA BIZTONSÁGPOLITIKAI HELYZETE GEOPOLITIKAI ÖSSZEFÜGGÉSEKBEN	38

2.1	A Független Államok Közössége megalakulása (FÁK, oroszul: Содружество Независимых Государств, СНГ).....	38
2.2	A Szovjetunió megszűnése után megalakult ukrán hadsereg vizsgálata	39
2.2.1	A független ukrán hadsereg megreformálása	40
2.2.2	Az orosz-ukrán hadiipari együttműködés	46
2.3	Ukrajna és Oroszország kapcsolatának rövid történelmi áttekintése	48
2.4	Ukrajna és az Európai Unió viszonyának alakulása	50
2.5	Ukrajna és az Egyesült Államok viszonyának alakulása	53
2.6	Ukrajna és a NATO viszonyának alakulása.....	55
2.7	A 2004-es elnökválasztás és az azt követő „Narancsos Forradalom”	56
2.7.1	Viktor Juscsenko elnöki időszakának bemutatása	57
2.8	A 2010-es elnökválasztás, az eredményét kiváltó okok.....	58
2.8.1	Viktor Janukovics elnökségének rövid bemutatása, főbb jellemzői.....	59
2.9	A 2013-2014. évi Majdan téri események bemutatása	60
2.9.1	A Majdan téri események kronológiája	61
2.9.2	Viktor Janukovics elnök eltávolítása a hatalomból, Oroszországba történő menekülése.....	64
2.9.3	Oroszország szerepe Viktor Janukovics kimenekítésében	65
2.10	Részösszefoglalás	67
3	UKRAJNA TERÜLETI EGYSÉGÉNEK MEGBOMLÁSA – ELSZAKADÁSI TÖREKVÉSEK	71
3.1	„Forradalmi” eseménysorozat Viktor Janukovics elnök megbuktatása után ...	71
3.1.1	A nyelvtörvényjavaslat és annak politikai következményei.....	72
3.1.2	A Krím-félsziget kiválása Ukrajnából és Oroszországhoz történő csatlakozása	74
3.1.3	Polgárháborús helyzet kialakulása a délkeleti országrészen.....	75
3.1.4	A harcok gócpontjainak kialakulása és a Régiók Pártja népszerűsége közötti összefüggés kutatása	77

3.1.5	Az Odesszai Szakszervezetek Székházának felgyújtása	78
3.1.6	A Donyecki és Luhanszki Népköztársaságok megalakulása	80
3.1.7Az ukrán területvédelmi zászlóalj megalakulásának történeti áttekintése	81
3.1.7.1	Az Ukrán Nemzeti Gárda megalakítása	82
3.1.7.2	Az önkéntes területvédelmi zászlóalj megalakításának áttekintése ..	84
3.1.7.3	A Dnyepr Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj.....	85
3.1.7.4	A Donbasz Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj.....	85
3.1.7.5	A Kijev-1 (Kijev-2) Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj.....	86
3.1.7.6	Az Azov Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj	87
3.1.7.7	Az Ajdar Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj.....	88
3.1.8	Az ilovajszki katlan kialakulásának következményei	89
3.1.8.1.	Ilovajszk város és térségének bemutatása.....	89
3.1.9	Az ilovajszki katlan kialakulása	91
3.1.10	A debalcevei katlan kialakulása, politikai következményei	95
3.1.11	Debalceve város és a térség	96
3.1.12	Harcok kezdete, a katlan kialakulása	97
3.1.13	Az ukrán hadsereg kivonulása	100
3.1.14	A súlyos harcok következményei	101
3.1.15	A minszki béketárgyalások bemutatása	102
3.2	A kárpátaljai magyarság helyzetének bemutatása Viktor Janukovics elnök elűzése után.....	104
3.2.1	Kárpátalja Ukrajnához csatolása.....	105
3.3	Részösszefoglalás.....	105
4	UKRAJNA PERSPEKTÍVÁI.....	108
4.1	Ukrajna és a nyugat kapcsolatának perspektívái.....	108
4.1.1	Ukrajna és az Európai Unió kapcsolatának perspektívái.....	108
4.1.2	Ukrajna és a NATO kapcsolatának perspektívái	109
4.2	Ukrajna és Oroszország kapcsolatának perspektívái	110

4.3	A Krím-félsziget státuszának várható alakulása	112
4.4	A Donyecki és Luhanszki Népköztársaságok státuszának várható alakulása	113
4.5	Részösszefoglalás.....	114
A KUTATÓMUNKA ÖSSZEGZÉSE		116
	Új tudományos eredmények	117
	Ajánlások	118
BEFEJEZÉS.....		118
IRODALOMJEGYZÉK		121
RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK.....		143
TÁBLÁZATJEGYZÉK.....		143
ÁBRAJEGYZÉK.....		143
FÜGGELÉKEK		145
1.	számú függelék: Mélyinterjú Nógrádi Györggyel	145
2.	számú függelék: Mélyinterjú Szenes Zoltánnal.....	151
3.	számú függelék: A privatizáció	172
4.	számú függelék: A korrupció.....	176
5.	számú függelék: A Kárpátaljai magyarságot ért atrocitások bemutatása	179
6.	számú függelék: Dmitrij Jaros: katonai vezető.....	181
7.	számú függelék: A menekülés bemutatása az elnöki testőrség szemszögéből..	182
8.	számú függelék: Fogalmi meghatározás.....	186
9.	számú függelék: Ábra és képjegyzék.....	188

BEVEZETÉS

*„...velünk együtt válasszatok uralkodót a négy
közül, akit akartok. Első a török szultán, aki
sokszor hívott bennünket uralma alá; a második
a krími kán; harmadik a lengyel király;
negyedik a Nagy-Oroszország uralkodója,
Alekszej Mihajlovics cár és nagyfejedelem...
válasszatok, akit akartok”*

Bogdan Hmelnyickij: Perejaszlav, 1654. január 08.

[264]

A tudományos probléma megfogalmazása

2013. november 21-én Ukrajna fővárosában, Kijevben a Majdan téren, valamint több vidéki városban is nagyszabású tömegtüntetés-sorozat kezdődött az Euro-Majdan elnevezésű ellenzéki társulás szervezésében. A tüntetéseket az váltotta ki, hogy Viktor Janukovics, akkori ukrán államfő – orosz nyomásra – felfüggesztette az Európai Unióval való társulási szerződés aláírásának előkészítő folyamatát. [1 pp. 331-335] Ezzel párhuzamosan ugyanakkor deklarálta, hogy Kijev megkezdi a tárgyalásokat az Oroszországi Föderációval, valamint az általa irányított Eurázsia Gazdasági Unióval (továbbiakban: EaEU) annak érdekében, hogy gazdasága korszerűsítése fedezeteként kedvezményes (15 milliárd dollár összegű) orosz hitelhez juthasson, amelynek első 3,6 milliárdos részletét az oroszok még az év decemberében át is utalták. [1 pp. 273-285]

A döntést kiváltó okok között az is szerepet játszott, hogy az Európai Unió vezetői ultimátumot szabtak Janukovics elnöknek, hogy amennyiben Ukrajna aláírja az Európai Unióval történő társulási szerződést, abban az esetben az Oroszország vezette EaEU-hoz (Oroszország, Fehéroroszország, Kazahsztán, Örményország, Kirgizisztán) nem csatlakozhat (Az EaEU-hoz való csatlakozás esetén ez a szövetség is hasonló feltételeket szab.). E mellett az ukrán kormány miniszterelnöke előnytelennek tartotta az EU-val kötendő megállapodást, és csak abban az esetben javasolta annak elfogadását, illetve aláírását, amennyiben jelentős módosítások kerülnek feltüntetésre Ukrajna javára. Ezek hiányában a szerződés elutasítása mellett foglalt állást. [1 pp. 273-285]

A Majdan téren összegyűlt többszázazres tömeg (egyes becslések szerint a tüntetők száma meghaladta az egymilliót) az Európai Unió zászlaját lobogtatva azt skandálta, hogy

„Ukrajna Európa” (Україна – це Європа) és követelték Viktor Janukovicstól – és az általa kinevezett kormánytól –, hogy állítsák le az Oroszországgal megkezdett tárgyalásokat, valamint indítsák újra az Európai Unióval a társulási szerződés előkészítő folyamatát. [2 pp. 54-60]

A tüntetések kezdeti szakaszában néhány ezer ember gyűlt össze, ami a későbbiek során már százezres tömeggé nőtte ki magát, ezzel párhuzamosan színpadot emeltek és sátrakat állítottak a Majdan téren, és az ellenzék meghatározó politikusai folyamatosan kormányellenes beszédeket tartottak. Az eseménysorozatok első pár hetében a tüntetők viszonylag békések voltak és a rendfenntartó erők sem alkalmaztak komolyabb kényszerintézkedéseket a tömeggel szemben. 2013 november végén a rendőrség úgy döntött, hogy megkezdí a tüntető tömeg kiszorítását a térről, és ezzel párhuzamosan a fővárosból is. Pár napig a tér egy részéről sikerült eltávolítani a tömeget, de ennek és az ellenzék által rendőri túlkapásnak titulált tömegoszlatásnak (gumibottal megverték, valamint megrugdosták az embereket) köszönhetően, a tüntetések új lendületre kaptak. A tömeg és a rendfenntartó erők is egyre durvábban léptek fel egymással szemben, azonban ekkor még halálos áldozatot nem követeltek a sorozatos összecsapások. [2 pp. 54-60]

2013 decemberében az események felgyorsultak, a tüntetők Kijev Kormányzati Negyedében elbarikádozták magukat, e mellett a nemzetközi politikai élet meghatározó személyiségei is aktivizálták tevékenységüket. Ukrajnába utazott Catherine Margaret Ashton brit és Victoria Nuland amerikai politikus, hogy közvetítsenek az ellenzék és Viktor Janukovics között. Az ukrán államfő próbált a konfliktusban érintett összes oldal elvárásának megfelelni, a tüntetőket amnesztiában részesítette, a közvetítőkkal folyamatosan tárgyalt, az ellenzék által támasztott feltételeket teljes egészében elfogadta. Nemtetszése kifejezéséeként az őt támogató Régiók Pártja Anti-Majdan tüntetést szervezett, jól látszott az egyet nem értés a párt vezetése és az elnök között, amit Janukovics határozatlansága csak tovább fokozott. [3 pp. 261-266]

2014 januárjában az ellenzék kijelentette, hogy Ukrajnában autokrácia van és követelték, hogy a Legfelsőbb Tanácsot (Verhovnaja Rada), mint állami szervet szüntessék meg és helyette Népi Tanácsot (Narodnaja Rada) hozzanak létre. A tüntetők egyre keményebben léptek fel a rendőri egységek ellen, több esetben épületeket gyújtottak fel, amire a rendőrök vízágyúval és könnygázgránáttal válaszoltak. Január végére a zavargások már több halálos áldozatot is követeltek úgy rendfenntartói, mint tüntetői oldalon.

2014. február 01-jén, Münchenben Arszenyij Jacenyuk és Vitalij Klicsko ellenzéki vezetők találkoztak John Kerry akkori amerikai külügyminiszterrel és több vezető nyugati

politikussal. Az új ukrán politikai vezetőket választás elé állították, vagy Oroszország, vagy a nyugati demokratikus országok mellett kötelezik el magukat. Ezt a tényt a Szenes Zoltánnal készített interjú is alátámasztja. [2. számú függelék]

Később a helyzet egyre kritikusabbá vált, sem a rendőrség erői, sem pedig Viktor Janukovics nem tudtak mit kezdeni a kialakult kaotikus helyzettel. A városban sorozatos gyújtogatások kezdődtek, többek között a Régiók Pártjának székházát is felgyújtották, minek következtében egy ember benn égett az épületben. A helyzet még ezután is tovább romlott, ennek következtében a halálos áldozatok száma már elérte a több tucatot, rendőrök és tüntetők szinte naponta haltak meg elsősorban löfegyverek okozta sérülésektől, de sok rendőrt álarcos ismeretlenek egyszerűen felgyújtottak, vagy halálra vertek. Az ellenzéki vezetők újabb és újabb követelésekkel álltak elő, többek között a 2004. évi alkotmány visszaállítását is feltételül szabták az erőszakos cselekmények beszüntetésének. Németország, Franciaország és Lengyelország külügyminiszterei Kijevbe utaztak, hogy elősegítsék a helyzet békés rendezését. Az orosz félen kívül az összes ellenzéki vezető, az Európai Unióból érkezett külügyminiszterek és Viktor Janukovics is aláírták a 2004. évi alkotmány visszaállítását lehetővé tevő dokumentumot a tüntetők és az ellenzék követelésének megfelelően, valamint az elnök beleegyezett az előrehozott választások kiírásába is. [4 pp. 4-9] Ennek ellenére, vagy talán ezen felbátorodva Dmitrij Jaros, a Pravij Sektor szélsőséges egyesület (később párt) vezetője kijelentette, hogy nem hajlandó elfogadni az egyezséget és addig nem hagyják abba a tüntetéseket, amíg Janukovicstól át nem veszik a hatalmat. Azért, hogy nyomatékot adjanak követelésüknek és fitogtassák erejüket, néhány nap múlva a Kormányzati Negyedtet is elfoglalták. [2 p. 59]

2014. február 21-én a helyzet odáig fajult, hogy a tét már nem csupán az erőszak megállítása és a rend helyreállítása, hanem Janukovics élete volt, ezért kénytelen volt elmenekülni Kijevből. Először Harkovba repült, majd érzékelve a veszélyt a Krím-félszigeten keresztül (orosz segítséggel) az oroszországi Rosztovba menekült. Lépéseivel gyakorlatilag lehetőséget adott az ellenzéki képviselőknek és a tüntetőknek, hogy megfosszák legitím hatalmától. [5 pp. 69-71]

A válság kapcsán az ország társadalma rendkívül megosztottá vált, Ukrajnát politikailag két részre lehet osztani, keleti és nyugati orientáltra. Ez korábban is megfigyelhető volt, ezt a tényt a 2014. év előtti parlamenti választások is rendre igazolták. Belátható, hogy míg Nyugat-Ukrajnában mindig is a nacionalista és nyugatbarát pártok voltak az erősek,

addig Kelet-Ukrajnában az orosz kapcsolatokat előtérbe helyező pártok népszerűsége meghaladta a többi szereplőét. [10 pp. 69-91]

Ukrajna ideiglenes államfője Olekszandr Turcsinov lett, aki új választások kiírása mellett olyan törvényjavaslatokat is előterjesztett, illetve, mint a parlament elnöke befogadott, melyek jelentősen befolyásolták az ukrán kisebbségek életét, mindennapjait és jövőjét is az új politikai rendszerben. Az első ilyen törvényjavaslat – amit egyébként egy vasárnapi napon terjesztettek elő a törvényhozó testület elé –, egy olyan nyelvtörvény volt, amely az összes kisebbségi nyelv használatát korlátozta. A törvényjavaslatot nemzetközi nyomásra ugyan visszavonták, azonban Délkelet-Ukrajnában és a Krím-félszigeten ez a kezdeményezés akkora felháborodást keltett, hogy tüntetéssorozatok kezdődtek, most már az új hatalmi elit ellen. A feszültséget Kárpátalján is érezni lehetett. A meggondolatlan új vezetés kiszabadította a szellemet a palackból, ami olyan káoszt okozott az országban, hogy azt a mai napig nem sikerült rendezni. [6 pp. 150-154]

A zömében oroszok lakta Krím-félszigeten referendumot írtak ki a kiválásról, amit – ahogyan az várható is volt – magas részvétel mellett a lakosság jelentős többsége meg is szavazott. [5 pp. 78-80] Orosz katonai segítséggel, egyetlen puskalövés nélkül, az új kijevi kormány tehetetlensége mellett a félsziget lakói csatlakoztak az Oroszországi Föderációhoz, Délkelet-Ukrajnában pedig fegyveres konfliktus tört ki, ami azóta is tart. [6 p. 153]

2014. október 26-án előrehozott parlamenti választásokat tartottak Ukrajnában, azonban az eredmények legitimitását többen is megkérdőjelezték, ugyanis a Régiók Pártját el sem engedték indulni a választásokon, egyéni képviselőjelöltjeiket pedig fizikailag is bántalmazták. Az új parlament összetétele markánsan megváltozott, államfővé Petro Porosenkot választották, aki békét, fejlődést és nyugalmat ígért az országban. Arszen Avakov új belügyminiszter 48 óra alatt kívánta rendezni a délkelet-ukrajnai válságot, mert szerinte mindösszesen randalírozó bűnbandákat kell felszámolni, tagjait letartóztatni, akiket egyébként a helyi lakosság sem támogat, sőt egyenesen félnek tőlük. [6 pp. 153-154]

Az ígéretekkel ellentétben Ukrajna délkeleti része fokozatosan polgárháborúba süllyedt, a fegyveres konfliktus 2014 nyara óta tart. Nemzetközi közvetítéssel – a fehérorosz fővárosban, Minszkben – sikerült a feleknek megegyezniük a béke feltételeiben, de a fegyveres összetűzések azóta is mindennaposak, csak azok intenzitása változik. [7 pp. 248-250]

Néhány év alatt Ukrajna államadóssága jelentősen megnövekedett, az ország gazdasági helyzete folyamatosan romlik, az életszínvonal ezzel párhuzamosan lecsökkent, az emberek zöme elszegényedett, sokan családjuktól távol, külföldön kénytelenek munkát vállalni. A mindennapi szükségletek biztosítását ellátó szolgáltatások (gáz, víz, elektromos áram) ára már a lakosság széles körének szinte megfizethetetlen, a Majdan téri álom távolivá vált. Az ukrán hivatalos álláspont szerint az ország legtöbb problémája Oroszország miatt következett be, – a korábbiakkal ellentétben a jelenlegi ukrán retorika nyílt orosz fegyveres beavatkozást említ – a két ország viszonya még soha nem volt ennyire mély szinten. [8 p. 144]

Az értekezés első sorban arra keresi a választ, hogy az olyan kedvező adottságokkal rendelkező állam, mint Ukrajna, hogyan válhatott Európa egyik legkilátástalanabb országává úgy gazdasági, mint társadalmi tekintetben. A dolgozat arra is keresi a választ, hogy miért bomolhatott meg ilyen könnyen az ország területi egysége, illetve, hogy egykoron a világ negyedik legerősebb hadserege miért szenvedett sorozatos vereséget egy külföldről ugyan erősen támogatott, de mégis önkéntes alapon szerveződött donyeck és luhanszk megyei szakadár fegyveres erőktől.

Az említett problémák mindegyike indokolja a valós okok feltárását, hiszen együttes hatásuk érinti a világ számos államának gazdasági és politikai érdekeit, de elsősorban a szomszédos országokét, köztük hazánkét is.

Az eddig felvázolt problémák komoly kihívást jelentenek Ukrajna vezetésének, de az Európai Unió és az Egyesült Államok részéről is aktív lépéseket követeltek meg. A politikai támogató nyilatkozatok mellett komoly pénzügyi ráfordításokat jelent a tagországok számára, sőt az ezt kísérő Oroszország ellenes szankciók a világ legtöbb országát közvetve érintetté teszik a konfliktusban. [9 pp. 74-75]

A fentiek alapján a disszertáció az alábbi négy fő kérdésre keresi a választ:

1. A Szovjetunió szétesését követően megalakult Ukrajna – a minden tekintetben kedvező kiinduló paraméterek ellenére –, hogyan válhatott Európa egyik legkilátástalanabb országává, ebben milyen szerepet játszott az országot minden szinten átszövő korrupció?
2. Milyen okok vezettek Ukrajna területi egységének megbomlásához?
3. Miért értékelődött fel Ukrajna geopolitikai súlya az utóbbi évtizedben a világ nagyhatalmai számára, illetve melyek az ország fejlődésének lehetséges irányai?
4. Mi az oka az ukrán kisebbségek iránti gyűlölet magas fokának?

Kutatási célkitűzések

1. Megvizsgálni a Szovjetunió szétesését követően megalakuló Ukrajna fejlődésének irányát a korrupció és az oligarcha befolyás tükrében.
2. Elemezni a Krím-félsziget annektálásának körülményeit, valamint annak hatását az orosz – amerikai és az orosz – Európai Unió viszonyra. Feltárni a délkelet-ukrajnai polgárháborút kiváltó okokat és körülményeket a radikális nacionalizmus, a nemzeti kisebbségek és elsősorban az oroszellenesség tükrében.
3. Meghatározni Ukrajna távolabbi gazdasági, politikai és geopolitikai kilátásait, fejlődésének lehetséges irányait. Tanulmányozni a jelenkori Ukrajna geopolitikai helyzetét, viszonyát Oroszországgal, az Európai Unióval, az Amerikai Egyesült Államokkal, valamint a NATO-val.
4. Bemutatni az I. és II. Majdan téri eseményeket és azok főbb fordulópontjait, vizsgálni a kiváltó okokat, valamint választ kapni arra a kérdésre, hogy a Majdan téri események kibontakozása milyen hatással volt Ukrajna területi egységének megbomlására, a későbbi politikai szövetségi változásokra.

A téma kutatásának hipotézisei

1. Az Ukrajnát jellemző politikai és gazdasági viszonyok kapcsán feltételezhető, hogy a Szovjetunió felbomlása óta minden politikai vezető körül oligarchák jelentek meg és azok döntései általában nem az ország érdekeit, hanem egyes oligarcha csoportokét szolgálták, ezért Ukrajna fejlődésének legfőbb gátja az ország teljes politikai és gazdasági rendszerét átszövő korrupció.
2. A kormányszinten támogatott szélsőséges ukrán nacionalista csoportok, pártok megerősödése és későbbi erőszakos megnyilvánulásai jelentős mértékben okozhatták Ukrajna területi egységének megbomlását.
3. A Viktor Janukovics elnök hatalmát megdőntő politikai elit nemzetiségeket érintő hibás és elkapkodott politikai döntései jelentős szerepet játszottak a Krím-félsziget kiválásában és a délkelet-ukrajnai polgárháborús állapotok kialakulásában. Ezen történések jelentősen befolyásolják Ukrajna fejlődése irányának jelenlegi és jövőbeni alakulását.
4. A konfliktusban érintett nagyhatalmak folyamatosan beavatkoznak Ukrajna belügyeibe, melynek legfőbb oka annak geostratégiai fekvése, amely hatással van több ország, illetve gazdasági és politikai szövetség geopolitikai célkitűzéseire. A Szovjetunió felbomlását követően az ország geopolitikai fekvése jelentősen

felértékelté Ukrainát Oroszország, valamint a nyugati nagyhatalmak politikai vezetése számára.

Kutatási módszerek

A választott témám kidolgozása elsődlegesen a katonai műszaki tudományág szekunder és alkalmazott kutatás típusai közé tartozik. Annak érdekében, hogy célkitűzéseimet teljesíthessem, az általános és specifikus kutatás módszereit alkalmaztam, az alábbiak szerint:

- Tanulmányoztam a témával kapcsolatos **magyar, orosz és angol** nyelven megjelent szakirodalmat, katonai és polgári kiadványokat.
- **Interjúkat készítettem** a témában járatos szakemberekkel, az általuk elmondottakat összehasonlítottam a szakirodalomban megjelent irodalmi adatokkal, valamint a konfliktusban érintett országok hivatalos álláspontjával.
- A doktori értekezésemben összehasonlító elemzést végeztem orosz nyelven kiadott **orosz és ukrán eredetű**, valamint **angol** nyelven íródott szakirodalom alapján.
- Nemzetközi példák tapasztalatait szintetizálva **meghatároztam Ukrajna fejlődésének jövőbeni lehetséges irányait.**

Hazai és külföldi irodalom áttekintése

Doktori értekezésem megírása során elengedhetetlen volt a geopolitikai szakértők könyveit, folyóiratait, valamint szócikkeit felhasználni. A szakirodalmak részben képet adtak a biztonsági tanulmányok (ideértve: geopolitika, geostratégia, biztonságpolitika) általános szemléletéről, valamint a témában keletkezett szakirodalmak segítettek okozati összefüggésében értelmezni és elemezni az ukrajnai válságot.

Az értekezés felépítése

Területben és népességszámában Ukrajna Európa egyik legnagyobb országa, azonban államiságának kialakulása a legtöbb ország széles tömegei számára szinte ismeretlen. Kevés olyan történelmi esemény fűződik ennek a népnek a nevéhez, amely jelentős hatással lett volna kontinensünk fejlődésére. Erre tekintettel fontosnak tartottam bemutatni az országnak, mint önálló állam megalakulásának fontosabb történelmi állomásait, amelyek hozzásegíthetnek a jelenlegi konfliktus főbb történéseinek megértéséhez.

Az első részben bemutatom Ukrajnát, rávilágítva az államiság kialakulásának és az önállóság elérésének főbb állomásaira. Ebben a részben részletesen bemutatom a Szovjetunió felbomlása után megalakított önálló Ukrajna főbb politikai és gazdasági eseményeit, valamint kitérek arra is, hogy a nagy állami vállalatok hogyan kerültek az oligarchák kezére korrupciós politikai támogatással. [13 pp. 288-293] [11 p. 116]

Külön alrészben mutatom be az Ukrajnában élő nemzetiségeket, valamint a Szovjetunió szétesését követő etnikai arányok változását az ukrán nemzetiségűekhez viszonyítva, elemzem a megfigyelhető trendet. Ugyanebben a részben ismertetem az ukrán nacionalista szervezeteket, azok megalapításának körülményeit, mivel a Majdan téri, és az azt követő országos szintű erőszakos cselekményekben ezek a tömörülések jelentős szerepet játszottak.

A második részben a független Ukrajna geopolitikai törekvéseit mutatom be, valamint azokat a nehézségeket, melyeket a „nagy testvér” Oroszország folyamatos befolyásolási kísérletei jelentettek a fiatal állam önálló döntéshozási mechanizmusa számára. [14 pp. 64-69] Részletesen kitérek a Majdan téri történésekre, bemutatom Viktor Janukovics elnök hatalma megdöntésének főbb történéseit.

A harmadik részben feltárom azokat a tényezőket, történéseket, amelyek az ország területe egy részének elvesztéséhez, valamint polgárháborús helyzet kialakulásához vezettek. Részletesen bemutatom a Krím-félsziget elszakadásának főbb mozzanatait, szereplőit, valamint a délkelet-ukrajnai polgárháborús állapotok kialakulásának főbb állomásait, elemzem annak okait. Részletesen ismertetem az Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj megalakításának okait, körülményeit. Ebben a részben szintén részletesen bemutatom a nagy hazai és nemzetközi visszhangot kiváltó hadi eseményeket, amelyek arra kényszerítették a harcoló feleket, hogy tárgyalóasztalhoz üljenek és aláírják a „Minszki” tűzszüneti megállapodásokat.

A negyedik részben a megismert adatok birtokában meghatározom Ukrajna politikai berendezkedésének lehetséges irányait, valamint a konfliktusban érintett volt ukrán területek jövőbeni státuszát, perspektíváit. Az eddigi történéseket figyelembe véve szintén meghatározom Ukrajna, valamint a válság kialakulásában, illetve fenntartásában szerepet játszó más államok, gazdasági, politikai és katonai szervezetek későbbi várható viszonyát, kapcsolatát.

A befejező részben összegzem az elvégzett munkát, és a kutatási eredményeimet összevetem a hipotéziseimben megfogalmazott feltételezésekkel.

Kutatási folyamat korlátai

- A külföldi példákat, történeket gyakorlatban nem volt módom megismerni, azokat az interneten, szakmai folyóiratokban és a megjelent publikációk elemzése és tanulmányozása során vizsgáltam.
- A kutatásaimat 2019. április 30-án lezártam, az ezután keletkezett változásokat figyelmen kívül kellett hagynom.
- A témával kapcsolatosan megjelent legtöbb irodalom általában elfogult, kevés az objektív szakmai elemzés.
- A rendőrségen korábban, mint közalkalmazott dolgoztam, hivatásos állományú státuszba 2019. február 01-én kerültem, ezért a témával kapcsolatos bizalmas információkhoz nem juthattam hozzá.

Az értekezés várható tudományos eredményei, gyakorlati felhasználhatósága

- Igazoltam a szélsőséges nacionalizmus kártékony jellegét, bemutattam egy olyan társadalmat, ahol a kisebbségekre nem értékre, hanem inkább mint szükségtelen rosszra tekintenek.
- Új szempontok szerint vizsgáltam a kárpátaljai magyar kisebbség helyzetét, bizonyítottam, hogy kis létszámuk és alacsony érdekérvényesítő képességük miatt Ukrajna egyik legsérülékenyebb kisebbsége a magyar.
- Bizonyítottam, hogy régóta olyan erők tevékenykednek Ukrajnában, akiknek célja a kisebbségek, köztük a magyarok felszámolása, jogainak csorbítása. A veszélyeztető tényezők feltárásával objektív képet mutattam a magyar embereknek, hogy megértsék a kárpátaljai kisebbségeket veszélyeztető szándékokat, összefüggéseket.
- Bizonyítottam, hogy bármely külföldi hatalomnak egy korrump, oligarcha befolyástól sújtott országot könnyebb irányítani és befolyásolni, mint egy olyat, ahol a politikai és gazdasági viszonyok rendezettek, demokratikusak.
- Arra a következtetésre jutottam, hogy a fenti jelenségek különösen kártékonyak lehetnek olyan országok esetében, melyek geostratégiai fekvésük miatt vonzóak a világpolitikát meghatározó államok számára abban a tekintetben, hogy a velük lojális politikai és gazdasági elit kerüljön hatalomra.

- Bizonyítottam, hogy Ukrajna a világ egyik, ha nem a legnagyobb oligarcha befolyástól szenvedő országa. [15 pp. 918-920]

Az értekezésem témája érzékeny és bonyolult, ráadásul a konfliktusban érintett felek folyamatosan torzítják a valóságot. [12 pp. 1-10] Ezt az állításomat jól visszatükrözi a Kercsi-szorosban 2018. november 25-én történt tengeri incidens kapcsán megjelent sajtóvisszhang is, illetve az abból levont következtetések, amelyek forrástól függően teljesen más megvilágításba helyezték az akkori eseményeket. Ezen indokok miatt a valós okok és történések feltárását és megvilágítását a témám tekintetében csak az összes érintett fél által közölt írásos és egyéb multimédiás anyag feldolgozásával lehet elvégezni. A témám érzékeny abból a szempontból is, hogy Ukrajna az EU és az USA stratégiai partnere, Oroszországgal viszont hazánk szeretne jobb gazdasági kapcsolatokat ápolni. [231] [232]

Hasonló témában kevés mélyreható anyag keletkezett eddig, azonban jó néhány elismert szakember részleteiben is érti a történések valós okait, akik segítségét igénybe vettem.

Az értekezésem felhasználható annak megértésére, hogy a korrupció, az egyéni érdek szembeállítás a társadalmi érdekekkel milyen károkat okozhatnak egy ország fejlődésében. A függő helyzetben lévő, megvesztegethető politikai elit zsarolható, a külföldi hatalmak befolyásolásának egyik módszere az ilyen sajátos belpolitikai állapotok kialakítása. Az értekezés rámutat arra is, hogy milyen könnyű a hatalom megdöntése egy olyan országban, amely a fenti tulajdonságjegyeket magán viseli. Az értekezésemben, a kutatásomban feltárt új tudományos eredmények, információk kijelölhetik egy következő kutatás lehetséges irányát, területeit.

1 AZ UKRÁN ÁLLAMISÁG KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

E fejezet célja, hogy rámutasson és tanulmányozza azokat az okokat és összefüggéseket, amelyek meghatározták a függetlenné vált Ukrajna gazdasági és politikai rendszerét, valamint vizsgálni az ország fejlődésének irányát a korrupció és az oligarcha befolyás tükrében.

Továbbá e fejezet vizsgálja, hogy miért mérgesedett el az orosz-ukrán viszony a Szovjetunió szétesése után, annak ellenére, hogy Ukrajna mindig is profitált az erős Oroszország által elért előnyökből. A „barátságért” cserébe a szovjet vezetés a Krím-félszigetet az Orosz Szovjet Szocialista Köztársaságtól (továbbiakban: SZSZK) elvette és nekiajándékozta az Ukrán SZSZK-nak. A jelenlegi kelet-ukrajnai részek is csak az I. világháború után, a cári Oroszország területén létrehozott Szovjetunió keretein belül kerültek ukrán közigazgatás alá. A Szovjetunió II. világháború után megszerzett területeinek egy része is Ukrajnát gyarapította, de ennek ellenére a két ország viszonya az 1990-es évek óta folyamatosan romlik, az ukrán nacionalisták elsődleges célpontjává az orosz kisebbség vált.

A fejezet hipotézisei egymással szoros kapcsolatban vannak, összefüggenek, de egyértelművé csak az összes információ megismerése után válnak az olvasó számára az alábbiak szerint:

Az Ukrajnát jellemző politikai és gazdasági viszonyok kapcsán feltételezhető, hogy a Szovjetunió felbomlása óta minden politikai vezető körül oligarchák jelentek meg, és azok döntései általában nem az ország érdekeit, hanem egyes oligarcha csoportokét szolgálták. Az ukrán politikai elit ezen gazdasági döntések leplezéséhez a nacionalizmust és a nacionalista csoportokat hívta segítségül, amelyet kormány szinten is támogatott/támogat. Ukrajna fejlődésének legfőbb gátja az ország teljes politikai és gazdasági rendszerét átszövő korrupció és elvakult nacionalizmus, ami hozzájárulhatott Ukrajna területi egységének megbomlásához.

1.1 Ukránok, mint nemzetiség a cári Orosz Birodalomban

Az ukrán nép történelmének kezdeti szakasza a szláv népek történetének korai szakaszával esik egybe, legkorábbi említésük a Krisztus utáni első évezred közepén íródott bizánci és arab írásokban lelhető fel. [16 pp. 9-13]

862-ben a finn és szláv törzsek fellázdak a vikingek ellen, majd egymás ellen fordultak. Húsz évvel később visszahívták a vikingeket (Európa keleti felén varégoknak nevezték őket), és 882-ben Rurik utódja Oleg bevette Kijevet, és a Kijevi Rusz fővárosává tette.

1238-1240 között az „Arany Horda” elfoglalta Kijevet, és ezáltal önálló államként megszűnt létezni a Kijevi Rusz. [16 pp. 13-27]

A 14. században több szomszédos állam (Lengyel Királyság, Litván Nagyfejedelemség, Moszkvai Nagyfejedelemség) is terjeszkedni kezdett az ukrán területek rovására, így az ukrán államiság megteremtésére nem kínálkozott valós lehetőség. [16 pp. 76-94]

A Lengyel – Litván Uniót – amelynek alapjait az 1385. augusztus 14-én megalakult Krewói Unió (továbbiakban Unió) teremtette meg – megalakulásakor elviekben a Lengyel Királyság és a Litván Nagyfejedelemség egysége és egyenlősége kellett volna, hogy jellemezze. [17 p. 48] Valójában az ortodox lakosságú Litván Fejedelemség népei másodrendű állampolgárok voltak az Unióban. 1648-ban a lengyel – litván államban felkelés tört ki, melynek élén Bogdan Hmelnyickij állt. A felkelést kiváltó ok az ortodox egyház elnyomása, valamint a kozákokkal és az ukrán parasztsággal való rossz bánásmód volt. A háború következményeként Ukrajna kivált a Lengyel – Litván Unióból. [16 pp. 103-107]

1654-ben az Orosz Birodalom és Ukrajna megkötötte a „Perejaszlavi Egyezményt”, amelynek értelmében Oroszország vállalta, hogy megvédi Ukrajnát a külső ellenségtől (köztük Lengyelországtól is), cserébe a két állam erős szövetséget alkot. Az orosz cári birodalom nem hajtotta teljesen hatalma alá Ukrajnát, státuszát az 1654. március 27-én kelt adománylevelben határozták meg. Ennek értelmében az úgynevezett lajstromozott kozákok – engedélyezett – létszáma 60.000 fő volt, és Oroszország ellenségeivel csak a cár engedélyével tarthattak kapcsolatot, továbbá a cárnak joga volt az adószedés ellenőrzésére is. Fontos kiemelni, hogy Ukrajna közigazgatását nem integrálták Oroszországéba, a Hetman (kozákok által választott legfőbb vezető, kormányzó) hatalma és a bíróságok hatásköre háborítatlan maradt, valamint a kozákok saját maguk választották meg vezetőiket is. [16 pp. 123-133]

Kijelenthető, hogy az egyezés korlátlan belpolitikai hatalmat és nagy részben korlátozott külpolitikai kapcsolatokat engedett meg Ukrajna számára.

1654 - 1657 között Bogdan Hmelnyickij irányította Ukrajnát, mint Hetman. Ebben az időszakban az orosz vezetés a Baltikumra koncentrált, ugyanis lefoglalta őket a Svéd Királysággal vívott háború. Ekkor a lengyel vezetés megpróbálta rábírn Bogdan

Hmelynickijt, hogy Ukrajnát térítse vissza a Lengyel Királyságba, cserébe autonómiát és hatalmat ígértek neki, ő azonban a közeledést elutasította. [18]

Az ukránok a cári birodalomban meglévő függetlenségüket a 18. század végéig megőrizték. Erre az időszakra tehető az Orosz Birodalom terjeszkedése, melynek következtében az eddig a birodalom határvidékén élő ukránok egyre beljebb kerültek, közigazgatásuk beolvadt a birodaloméba. Ezt a folyamatot elősegítette II. Katalin egységesítő politikája, mely az igazgatáson túl kiterjedt a hadseregre is. A kozák ezredek teljesen beintegrálásra kerültek a cári hadseregbe. Európában a 19. században került előtérbe az önálló nemzetállamok eszméje, ami alól az ukránok sem képeztek kivételt. Az önálló Ukrajna gondolata azonban nem a cári birodalomban található ukránok között lett nagyon népszerű, hanem az Osztrák-Magyar Monarchia területén élők körében. Az Osztrák-Magyar Monarchia liberálisabb berendezkedése jobban megengedte a nemzeti kisebbségek különböző szervezkedéseit, mint a cári Orosz Birodalom. Az ukrán nemzeti identitás elősegítése részben bele is illett az Osztrák-Magyar Monarchia bel- és külpolitikai törekvéseibe, ugyanis el szeretnék volna kerülni, hogy a vallásban és kultúrában azonosságot mutató két nép egymáshoz közeledjen. [251 pp. 26-29]

Összességében elmondható, hogy Oroszország nem elfoglalta, hanem megsegítette [16 pp. 119-133] Ukrajnát egy olyan nehéz időszakban, amikor a területüket délről a tatárok és a Krími Kánság katonái, nyugatról pedig a lengyelek fenyegették. A két ország kapcsolatát nevezhetjük az államszövetség sajátos formájának. Az is egyértelműen látható, hogy az oroszok sokkal több jogot biztosítottak az ukránoknak, mint a lengyelek, ráadásul mindkét nép a pravoszláv vallást gyakorolta, ami a kulturális együttélést biztosította számukra. [16 pp. 119-133] A kulturális azonosság, a cári Orosz Birodalom 18. századi terjeszkedése és II. Katalin cárnő egységesítő politikája az asszimilációt tovább erősítette, nem úgy, mint az Osztrák-Magyar Monarchiában, ahol politikai cél volt az ukrán önazonosság elősegítése. [251 pp. 26-29]

1.2 Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság létrejötte a Szovjetunió részeként

Ukrajna, mint önálló ország korábban nem létezett, viszont az ukránok lakta területek viszonylag jól behatárolhatók voltak. A Szovjetunió megalakítása (1922) olyan politikai lehetőséget teremtett számukra, amely segítségével az ukránok Európa egyik legnagyobb államát hozhatták létre, ami ráadásul a későbbiekben még jelentősen növelhette is

területét (a korábbi Galícia nagy része, Kárpátalja és a Krím-félsziget is Ukrajna területét gyarapította). [19 pp. 1-3]

1.2.1 Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, mint az ENSZ tagja

Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság (továbbiakban: Ukrán SZSZK), mint szovjet tagköztársaság az ENSZ alapító tagja. Stratégiai okokból a Szovjetunióval, Fehéroroszországgal közösen 1945. október 24-én léptek be az ENSZ-be. 1949-ig az Ukrán SZSZK betöltötte az ENSZ választott tagjának szerepkörét is, ténylegesen azonban 1991 óta vesz részt a nemzetközi szervezet munkájában. [20] Mindezek alapján jól látszik, hogy az ukránok fontos szerepet töltek be a Szovjetunió belső életében, amit erősítettek országhatáraik kiszélesítésével, valamint gazdasági és katonai potenciáljuk folyamatos növelésével.

1.3 Az ukrán nacionalizmus feléledése a II. világháború alatt

Ukrajna történelme során folyamatosan a teljes függetlenségre törekedett. Ennek bizonyítéka, hogy amikor a Lengyel Királysághoz és a Litván Nagyfejedelemséghez tartozott, akkor a lengyel nemesek és hivatalnokok olyan szinten elnyomták az ukránokat, hogy 1648-ban népfelkelés tört ki. A felkelés eredményeképp 1654-ben a Perejaszlavi Egyezmény értelmében Ukrajna csatlakozott az Orosz Birodalomhoz. Az oroszokkal a viszony alárendeltté vált idővel, ezért nyugodtnak vagy feszültnek lehetett egyes időszakokat nevezni, de kiválónak nem. Az ukrán vezetők részéről folyamatosan érezni lehetett, hogy törekednek a független ukrán állam megteremtésére, amit a lehetőségeikhez mérten csak óvatosan tehettek. [16 p. 123]

Az 1900-as években több politikai szervezet is támogatta a független, egységes Ukrajna megteremtését. Ezek közül kiemelkedett az 1929-ben Bécsben alapított és Galíciában működő Ukrán Nacionalisták Pártja (Організація Українських Націоналістів, OUN). A pártban alapvetően két irányvonal mutatkozott meg, egy mérsékelt és egy radikális. A mérsékelt irányvonalat a párt megválasztott vezetője, Andrij Melnyik (Андрій Мельник) képviselte, kinek álláspontja szerint a lengyel kormányzattal szemben passzív ellenállást kell tanúsítani, és törekedni kell a Németországgal való jó kapcsolatépítésre. A radikális vonalat Szyerpan Andrijovics Bandera (Степан Андрійович Бандера) képviselte a pártban, ő azon az állásponton volt, hogy a független, egységes Ukrajna megteremtése érdekében bármilyen, akár kegyetlen, terrorista módszer is alkalmazható. A párt 1939-ben két részre szakadt. Ugyanebben az évben megkötötték a Molotov-Ribbentrop

paktum, melynek eredményeképpen a Szovjetunió és a Német Birodalom felosztották egymás között a kelet-európai térséget. Így Németország megszállta Lengyelországot, a Szovjetunió pedig elcsatolta a teljes „jobb parti Ukrajnát”. [21 pp. 23-39] Az újonnan a Szovjetunióhoz tartozó területek politikai szervezeteinek felszámolását a sztálini vezetés megkezdte, melynek következtében 20.000 ukrán politikai aktivista emigrált Lengyelországba. [16 pp. 227-228]

Kijelenthető, hogy az Ukrajnában történeteket egészen az 1991-es rendszerváltozásig a nagyhatalmak, és elsősorban az oroszok határozták meg, annak függvényében, hogy éppen a feldarabolt Ukrajna melyik része melyik nagyhatalomhoz tartozott, ami alól kivétel egy rövid időszak volt, ez pedig a II. világháború egy szakasza.

A Szovjetunió szétesése utáni ukrán politikai elit, és főleg a nacionalisták nem értették meg ezt a számukra különösen kedvező helyzetet. Az Európában oly szokatlan mértékű nacionalizmus – jelenleg sem viszonyulnak az európai normáknak megfelelően a kisebbségekhez (például a nyelvtörvény szigorítása) – megakadályozza őket abban, hogy a nemzetiségeket érintően józan döntéseket hozzanak. Ellenséggként kezdték (folytatták) kezelni a kisebbségeket, elsősorban az orosz népet. Nyelvüket be szerették volna tiltani, önrendelkezési és kulturális, valamint vallással kapcsolatos jogaikat pedig csorbítani, sőt ez a mai napig is folytatódik, a kisebbségek nyelvhasználatának korlátozása ma is éles vitákat vált ki. [6 p. 149]

Ennek a mentalitásnak komoly előzményei vannak, 60 év sem telt el azóta, hogy 1959. október 15-én Münchenben meggyilkolták az ukrán nacionalizmus egyik kiemelkedő vezéralakját, Sztjepan Andrijovics Banderát. [22 p. 18] Sok követője van jelenleg is, ma már „munkásságát” állami szinten is elismerik, mostanra nemzeti hős vált belőle. Tőle soha nem állt messze az a gondolat, hogy a nemzetiségi probléma megoldásának kulcsa a kisebbségek likvidálása. Ukrán nacionalisták, az Ukrán Felkelő Hadsereg (Українська Повстанська Армія, UPA) fegyveresei 1943 és 1945 között mintegy 100 ezer lengyel nemzetiségű embert mészároltak le Volhíniában, a mai nyugat-ukrajnai Volinyi területen (1. számú ábra /térképszelvény/). [23 pp. 136-137] A náci- és szovjetellenes Lengyel Honi Hadsereg (Armia Krajowa, rövidítve: AK) partizánjai megtorló akcióiban pedig hozzávetőleg 20 ezer ukrán vesztette életét. Különös kegyetlenséggel gyilkoltak meg ártatlan gyerekeket, nőket, időseket, tetemeiket pedig meggyalázták. [24 p. 9]

I. ábra: A Volyni terület fekvése (sárgával jelölt rész)
 Forrás: Ukrajnai Nemzeti Emlékezet Szervezet [25]

A II. világháborút követően a szovjet történelemírás elhallgatta a nyugat-ukrajnai lakosság valós szerepvállalását a II. világháborúban. A „Nagy Honvédő Háború” egyik, ha nem legsötétebb oldalát jelentette az a tény, hogy az ukránok tízezrei fegyveresen szolgáltak a német hadseregben, vagy belső rendfenntartói feladatokat láttak el a megszállt területeken. A Sztjepan Banderához köthető Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) nemcsak a lengyel lakossággal kegyetlenkedett, hanem folyamatosan támadta a Szovjetunió hátszágának számító partizán alakulatokat, illetve azokat a falvakat is, amelyek segítették e csoportokat. Az UPA-nak egyes becslések szerint legalább 30 – 35 ezer fegyveres katonája volt, ezen kívül legalább 10 ezren belső rendfenntartói fegyveres szolgálatot is vállaltak a németek által elfoglalt területeken. A nyugat-ukrajnai lakosság jelentős része kollaborált a megszálló erőekkel. Ezen fegyveres alakulatok többsége valójában az UPA-hoz volt hű, és a későbbiek folyamán több ezren dezertáltak a német egységektől és csatlakoztak Sztjepan Bandera szervezetének fegyveres szárnyához. [238 pp. 27-68]

1943-ban kikristályosodott a politikai programjuk, augusztusban megjelent kiadványuk, amelynek címe: „Miért harcol az Ukrán Felkelő Hadsereg?” A politikai nyilatkozat leszögezi: Az UPA harcol a független, egységes Ukrajnáért, hogy minden nemzet saját nemzetállamában élhessen. Ami a fő ellenséget illeti: az UPA „küzd az imperialisták és

a birodalmak ellen, mert azokban az uralkodó nemzet politikailag és kulturálisan leigázza és gazdaságilag kizsákmányolja a többi nemzetet. E miatt az UPA harcol a Szovjetunió és a németek – új Európája – ellen. Emiatt mi szembeszállunk az orosz kommunobolsevizmussal és a német nemzetsocializmussal”. [274 pp. 209-210] [238 pp. 54-76]

Ebből a nyilatkozatból jól kivehető, hogy valójában a németeket is ellenségnek tekintették és többek közt azért is kollaboráltak velük, hogy az általuk megálmodott későbbi független Ukrajnát addigra etnikailag megtisztítsák, illetve, hogy rendelkezzenek egy felfegyverzett, ütőképes hadsereggel, amely segít jobb pozíciót kiharcolni a későbbi béketárgyalásokon. Úgy gondolták, hogy megismétlődhet az I. világháború utáni forgatókönyv, miszerint Németország és a Szovjetunió is meggyengül, és a térség sorsát a nyugati nagyhatalmak döntik el. [238 pp. 27-68]

A szélsőséges nacionalizmusukra nem lehet elfogadható magyarázatot adni, azonban valószínűleg tetteiket az válthatta ki, hogy évszázadokon át akár a lengyelekkel, akár az oroszokkal való együttélés során nekik csak másodrendű szerep jutott. Nem lehetett önálló államuk, mindig valakinek a szolgálatában kellett állniuk, a mindenkori ukrán elit idegen érdekeket szolgált.

Kegyetlenkedéseik legtöbbször a németekénél is sokkal súlyosabbak voltak. A tömeges kivégzések, a falvak lakosságának nagyobb épületbe (fából készült csűr) terelése, majd felgyújtása legelterjedtebb módszereik közé tartozott. Belorussziában például 1943. március 22-én az SS katonákkal közösen bosszúból felgyújtották a Hatiny nevű falut. A csűrbe terelték a település 149 lakosát, köztük 76 gyermeket, és rájuk gyújtották. A többség benn égett, akik viszont kimenekültek, azokat géppuskával lötték agyon. A mézszárlást egyedül a falu kovácsa élte túl. Ez a falu mesze van Ukrajnától, északon, a Vityebszk megyében található. Ezen a részen sem ukránok, sem lengyelek nem éltek, mégis ott kegyetlenkedtek az UPA harcosai. Nagyon sokáig eltitkolták a történeteket, csak az 1990-es években lehetett megismerni a valóságot. [238 pp. 54-76]

A Szovjetuniót, és ezen belül az oroszokat is támadták az UPA harcosai, mivel a helyi lakosság támogatta őket, ezért sokáig sikeresen végezték tisztogató akcióikat.

Sztálin nem bocsátotta meg árulásukat, az 1950-es évek elejére teljesen felszámolta az UPA erdőkben és mocsarakban megbújt kis fegyveres csoportjait is. Sokan elmenekültek külföldre, egy részük Németországban telepedett le, de például Kanadába is jelentős számú ukrán nacionalista jutott el. Természetesen a fent leírtak nem általánosíthatók a teljes ukrán lakosságra, többségük hőiesen harcolt a megszálló német csapatok és szövetségeseik ellen. [238 pp. 54-76]

Ezek a történelmi előzmények, - a Majdan téri fegyveres hatalomátvétel, a kisebbségellenes nyílt fellépés, az odesszai, több mint 40 halálos áldozatot követelő Szakszervezetek Székházának a felgyújtása, valamint az orosz szeparatizmus felélesztése - nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a Krím-félsziget elszakadt Ukrajnától és csatlakozott Oroszországhoz. A délkeleti országrészben pedig polgárháború tört ki és a harcok több ezer áldozatot szedtek, illetve a mai napig is szednek. [26 p. 3]

1.4 A Krím-félsziget történelme, Ukrán SZSZK-hoz történő csatolása

A félsziget területe viszonylag kicsi (26 ezer km²), azonban stratégiai fekvése, éghajlata, ásványi kincsei, hatalmas erdői, termékeny talaja miatt mindig is fontos területnek számított. [27 p. 64] Mindezek mellett partjai kiválóan alkalmasak voltak és a mai előírások alapján is teljesen megfelelnek tengeri kikötők építési feltételeinek. Éppen ezért a regnáló birodalmak és hatalmak már az ókorban is törekedtek a terület meghódítására. Geostratégiai szempontból is kiváló a félsziget fekvése, mert aki a Krímet uralja, az a Fekete-tenger jelentős részét is befolyása alatt tudja tartani.

Az időszámításunk előtti 6. században a görög volt az első civilizáció, amely megtelepedett a félszigeten. Később a Római, majd a Bizánci Birodalom is megvetette lábát egy időre, [27 pp. 81-93] sőt kikötőit Genova is használta a 13. századtól, amíg a tatárok hódító szándékkal meg nem jelentek, és 150 esztendőre elfoglalták a Krímmel együtt az egész környező térség teljes területét. A tatárok erősen megvetették lábukat a félszigeten, életképes államot hoztak létre, amely a kezdetektől erős szövetségi viszonyt ápolt az Oszmán Birodalommal. [27 pp. 15-32]

A krími tatárok uralmát II. Katalin orosz cárnő számolta fel, amikor 1783-ban elfoglalta a területet és megszüntette a kánság önállóságát. A Krím-félsziget először ekkor vált az Orosz Birodalom részévé. Az orosz időszak egyik emlékezetes és véres eseménye volt a Krími Háború 1854 és 1855 között. [29 pp. 282-287]

I. Miklós orosz cár (1825 - 1855) az 1850-es években úgy vélte, hogy történelmi lehetősége adódott megszerezni, illetve bekebelezni a Havasalföldet és Moldvát, egyesíteni az ortodox vallású népeket, valamint átvenni az ellenőrzést a Dardanellák és a Boszporusz felett. Ezekben az években jelentősen meggyengült az Oszmán Birodalom, ezért az orosz vezetés úgy döntött, hogy háborút indít a törökök ellen. 1853-ban az isztanbuli orosz követ, Mensikov a török szultánt kényszerhelyzetbe hozta, jegyzékben követelt pártfogói jogokat a provoszláv (görög-keleti) vallású területek fölött. A cár tisztában volt vele, hogy a törökök visszautasítják követeléseit, de arra nem számított,

hogy Franciaország és Anglia katonai támogatást nyújt az Oszmán Birodalomnak. Az orosz csapatok elfoglalták Moldvát és a Havasalföldet, majd a harcok áterjedtek a Kaukázusra és a Fekete-tengerre is. 1853 novemberében Sinopnál lezajlott a kor egyik legnagyobb tengeri csatája, Nahimov (1802 – 1855) tengernagy flottája óriási győzelmet aratott, a török hadihajók jelentős részét elsüllyesztette. Ezek után a francia és angol vezetés a nyílt beavatkozás mellett döntött, hadaik partra szálltak a Krím-félszigeten. A támadó erők elsődleges célpontja Szevasztopol város, támaszpont és annak kikötője lett. 1853 végétől a hadi cselekmények elsődleges színtere már egyértelműen a Krím-félsziget volt. A török-angol-francia csapatok egy évig ostromolták a várost, végül 1855. szeptember 8-án el tudták foglalni Szevasztopolt, az orosz fekete-tengeri flotta erődített kikötőjét és támaszpontját. [30 pp. 151-157]

Az Orosz Birodalom területén 1922-ben létrejött a Szovjetunió, mint Szocialista Tagköztársaságok Szövetsége. A Krím-félszigetből Autonóm Szovjet Tagköztársaság lett (Krími Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság). A II. világháborúban a Krím-félsziget ismét súlyos hadi események színhelyévé vált, a németek mindenáron megakarták szerezni, és súlyos áldozatok árán meg is szerezték az ellenőrzést a terület fölött. A szovjet hadsereg végül 1944 májusában visszafoglalta a félszigetet. [31 pp. 13-3] Sztálin szerint a tatárok összejátszottak a németekkel, ezért a krími tatár lakosság jelentős részét Szibériába deportálták. Több forrás adatai szerint megközelítőleg félmillió tatárt hurcoltak el, de a későbbi években ennek a létszámnak körülbelül a fele visszatért. [32] 1945. február 4–11. között Jaltában, a Krím-félszigeten rendezték meg a Jaltai Konferencia néven elhíresült találkozót, ahol a szövetséges nagyhatalmak vezetői megegyeztek a háború folytatásának további lépéseiről. [33 p. 91]

1954. február 19-én az akkori szovjet pártfőtitkár, Nyikita Szergejevics Hruscsov furcsa ajándékkal lepte meg az ukránokat. Kezdeményezése kapcsán a krími terület (Szevasztopol kivételével) orosz fennhatóságból átkerült az Ukrán SZSZK-ba a Perejaszlavi Rada összehívásának 300. évfordulója tiszteletére. A Krím-félsziget tehát ekkor vált Ukrajna részévé. Akkor senki sem gondolta volna, hogy ez a lépés felért egy időzített bombával és egy végeláthatatlan ellenségeskedés oka lesz. Sokan ma sem értik, hogy Hruscsov vajon miért ajándékozta az ukránoknak a Krímet. Valószínű, hogy felelősnek tartotta a szovjet vezetést az 1930-as évek beli és a II. világháború alatti szenvedésért, amely az ukránokat súlytotta, ráadásul hozzájuk több szálon is személyesen kötődött. [34 pp. 78-90] Fontos megjegyezni, hogy ezt a lépést az oroszok szó nélkül tűrték, de a Szovjetunió szétesése utáni osztozkodáson sem lett téma. Az ukránok tartottak

tőle, hogy Szevasztopolra, mint önálló jogi személyiséggel rendelkező, stratégiaileg kiemelt jelentőséggel bíró városra és kikötőre az orosz fél, mint a Szovjetunió jogutódja igényt tart. Ennek ellenére a teljes Krím-félsziget az önállóvá váló Ukrajna része maradt, majd 1992-ben Kijevtől autonómiát kapott. [34 pp. 80-85]

2018-ban a Krím-félsziget 2 milliós lakosságának körülbelül 60 %-át orosz, 24 %-át ukrán és nagyjából 12 %-át tatár nemzetiségűnek valószínűsítették (hivatalos népszámlálás 2001-ben volt). A többi lakos örmény, görög és bolgár eredetű. [35 p. 88] Oroszország számára nem csupán az 1,2 milliós orosz nemzetiségű lakossága miatt fontos a félsziget hovatartozása, hanem azért is, mert 2014-ig (egy ukrán-orosz megállapodás értelmében) a fekete-tengeri orosz hadiflottának is kikötőt biztosított Szevasztopol, amit az ukrán nacionalisták mindig is elleneztek. [35 p. 102] Az Orosz Hadsereg (*„barátságos zöld emberkéek”*) - a felsőház jóváhagyásával - Putyin elnök utasítására 2014. március 01-én megszállta a félszigetet, miután a moszkvai vezetés veszélyben látta az orosz kisebbség biztonságát. Szevasztopol még 2014. február 24-én kinyilvánította elszakadását Ukrajnától, és március 16-án az emberek döntöttek a függetlenségről, valamint az Oroszországhoz történő csatlakozásról, vagy ahogyan sokan mondták, a hazatérésről. A lépést azonnal elítélte az európai országok zöme, az EU és az USA a választások eredményét nem ismerték el és az Oroszország elleni szankciók egyik okaként jelölik meg. [5 pp. 73-81]

1.5 A független ukrán állam megalakulása a Szovjetunió szétesése után

1991. december 8-án az orosz, ukrán és belorusz politikai vezetők, Borisz Jelcin, Leonyid Kravcsuk és Sztanyiszlav Suskevics aláírták azt a megállapodást, amely megszüntette a Szovjetuniót és egyben létrehozott egy viszonylag laza gazdasági és politikai szövetséget - a Független Államok Közösségét -, melyhez a három balti állam kivételével (eltérő időben) minden volt szovjet utódállam csatlakozott. [36 p. 349]

1991. december 25-én Mihail Szergejevics Gorbacsov tévébeszédben jelentette be lemondását és egyben a Szovjetunió, mint ország megszűnését. Ukrajna a következő évet már, mint önálló ország köszöntötte. [37 p. 7] Oroszország, mint a Szovjetunió jogutódja nagyvonalúan átvállalta a megszűnt állam teljes adósságát, így Ukrajna hitelek és kötelezettségek nélkül, jó kilátásokkal kezdte meg önálló életét. [38] Ukrajna minden tekintetben jó paraméterekkel rendelkezett, illetve rendelkezik jelenleg is. Földjei garantálják a kiváló terméshozamot, iparvidéke, bányái, természeti adottságai, tengere,

hadi és polgári kikötői, híres üdülői, magas oktatási színvonala, szakképzett lakossága gazdag jövőt sejtettek. Az emberek hamar szembesültek a realitásokkal, a várakozásokkal ellentétben a jogosan remélt jólét csak egy szűk, szerencsés réteg részére vált valósággá. Amikor Mihail Gorbacsov hatalomra került, szakított az addigi hagyományokkal, gazdasági és politikai nézetekkel. Támogatta a magántőke felhalmozását, lehetőséget biztosított a Szovjetunió állampolgárai részére magántulajdonú vállalkozások beindítására. Ahogyan más szocialista országokban is működött, a pártvezetés szorgalmazta a vállalatokon belüli gazdasági munkaközösségek létrehozását. Szinte minden szférában voltak olyan vállalkozó szellemű emberek, akik beléptek ezekbe a munkaközösségekbe, működtették azt és profitot termeltek, határidőre teljesítették a megrendeléseket. Óriási hátránya volt e gazdasági tevékenységnek, hogy igazából nem különült el a napi munkavégzés a vállalkozói tevékenységtől. Ugyanazok a dolgozók a vállalat munkaeszközeit és infrastrukturáját felhasználva hasonló, vagy ugyanazt a munkát végezték, élesen nem különült el a vállalkozói tevékenység a munkaidőben meghatározott feladataiktól. Azonban az igazi cél nem ez volt, hanem kialakítani egy szemléletet, létrehozni egy olyan dolgozói réteget, akik mernek kockáztatni, illetve vállalkozni. [39]

A Szovjetunió megszűnése után Ukrajna önálló, független államként kezdte meg működését. Az új politikai vezetés úgy vélte, hogy azok a gazdasági munkaközösségek, amelyeket még a Szovjetunióban hoztak létre bázisul szolgálhatnak egy magántőkén alapuló piaci viszonyokat előtérbe helyező gazdasági berendezkedésnek. Voltak törekvések az állami vagyon igazságos elosztására, minden ukrán állampolgár úgynevezett privatizációs részjegyeket kapott, amit tulajdonrész vásárlásra lehetett felhasználni. A lakóingatlanok magánosítása viszonylag jól is sikerült, hiszen azok szerezhették meg a tulajdonosi jogokat, akik a lakások bérlői voltak. [13 pp. 288-317]

Ezen tervek mentén úgy gondolhatták, hogy az állami tulajdonú termelőegységek kollektíváit is tulajdonhányadhoz lehet juttatni, bíztak abban, hogy az új tulajdonosok a jó gazda szemléletet szem előtt tartva gyarapíthatják a nemzeti vagyont, így az ország és az emberek is profitálhatnak az állami vagyon újraelosztásából. A tervekkel ellentétben már a vagyon újraelosztása elején azok jutottak előnyökhöz, akik ismerték a vállalatok magas profitot hozó részlegeit, e mellett jó kapcsolati tőkével is rendelkeztek. Az emberek nagy része nem tudta érvényesíteni az államtól kapott részjegyeket, mivel legtöbbször olyan vállalatnál dolgoztak, amelyek nem estek privatizációs eljárás alá. [13 pp. 288-317]

Még 1995-ben is volt szándék a tisztességes vagyonmegosztásra, ezért az állam megvásárolta a felhasználatlan privatizációs részjegyeket és új lehetőségeket teremtett a privatizációból kiszorult emberek részére. [13 pp. 289-290]

Később elkezdődött az igazán értékes vállalatok privatizációja (pl. KrivorozssztaI kohászati holding), és a szövetkezetek helyett a tulajdonhányadot olyan gazdasági és politikai érdekcsoportok szerezték meg, akik jó kapcsolati tőkét tudhattak maguk mögött. Így alakultak ki az oligarcha csoportok, az átlagemberek érdekei szép lassan háttérbe szorultak. Ukrajna hamarosan abba a helyzetbe került, hogy az emberek többsége mélyszegénységben élt, de magas lett azok száma is, akik vagyona dollármilliárdokra rúgott.¹ Kijelenthető, hogy az ukrán állami vagyon újraelosztása félresiklott, melynek legfőbb okai az addigra már óriási méreteket öltő korrupcióban keresendőek. Az államvezetéshez tartozó körök meggazdagodtak, a privatizáció során sokszor még a látszatra sem ügyeltek. Így eshetett meg, hogy az akkori elnök veje – Viktor Pinczuk – töredék áron szerezhette meg stratégiai fontosságú, értékes állami vállalatokat. Ha a privatizáció korábbi haszonélvezőit nézzük, akkor jól látható, hogy a későbbi államellenes megmozdulások támogatóiként vagy szervezőiként ezek a nevek mindig felbukkannak. Megfigyelhető, hogy a félre siklott privatizáció és a jelenlegi kaotikus ukrán belpolitikai állapotok között van ok-okozati összefüggés. [40 pp. 256-261]

1.6 Leonyid Kravcsuk² az önálló Ukrajna első elnöke

Leonyid Kravcsuk 1991-ben indult az elnökválasztásokon független színekben. Kommunista múltja ellenére több párt támogatását is élvezte, sőt még a „függetlenség atyjának” is nevezték, így az év december 1-jén, magabiztosan 61,6 %-kal nyerte meg a választásokat. Egy héttel később Borisz Jelcinnel és Sztanyiszlav Suskeviccsel közösen

¹ Rinat Ahmetov vagyona 2013-ban 15,4 milliárd dollár
Viktor Pinczuk vagyona 2013-ban 3,8 milliárd dollár
Igor Kolomojszkij vagyona 2013-ban 2,4 milliárd dollár
Petro Porosenko vagyona 2013-ban 1,6 milliárd dollár [229]

² Leonyid Makarovics Kravcsuk 1934. január 10-én egy keresztény családban született Velikij Zsitin faluban, amely az akkori Lengyelországhoz tartozott, a település 1939 óta Ukrajna Rovenszkaja Régiójához tartozik. Kravcsuk édesapja a második világháborúban életét veszítette, ezért édesanyja és mostohaapja nevelte. 1958-ban végezte el a Kijevi Nemzeti Egyetem közgazdasági szakát, ezt követően foglalkozott oktatással, szakszervezeti munkával, belépett a Kommunista Pártba, annak ügyeit intézte, valamint a Közgazdaság Kandidátusa tudományos fokozatot is megszerezte. 1989-ben a Vecsernij Kijev című lapban nyílt diskurzust folytat az Ukrán függetlenségről, azonban álláspontja mérsékelt volt. 1989-ben a Politikai Bizottság képviselője volt, 1990-től az Ukrán Kommunista párt helyettes-főtitkára, valamint az Ukrán Tagköztársaság Legfelsőbb Bizottságának képviselője. Szintén ettől az évtől 1991-ig az Ukrán Verhovnaja Rada-nak az elnöke. A Kommunista Pártnak 1958-tól egészen 1991-ig tagja volt, amelyből akkor lépett ki, amikor is 1991. augusztus 18-21. közötti Gorbacsov elleni államcsíny sikertelen lett. [41]

aláírták az úgynevezett Belovezsszkaja Puscsa-i egyezményt, amely végérvényesen megpecsételte a Szovjetunió sorsát. [41]

Kravcsuk elnöki ciklusa alatt privatizálták az ukrán ipar jelentős részét. Ekkor jelentek meg az első oligarchák, az emberek járandóságait úgy a piaci szereplők, mint az állami szektor alanyai éveken keresztül késéssel fizették ki, az infláció elérte az 1 000 %-ot. [42 pp. 211-217] 1994. január 14-én Moszkvában aláírták a START-1 nevű háromoldalú egyezményt (Oroszország, Amerikai Egyesült Államok, Ukrajna), melynek keretében, az Ukrajnában található összes atomfegyvert leszerelték és azokat Oroszországba szállították. [43 p. 404] Az 1994-es választáson a regnáló elnök csak 45,1%-ot ért el, így azt Leonyid Kucsma ellenében elveszítette. Az utókor Leonyid Kravcsukot úgy jellemezte, mint a Szovjetunió szétesésének egyik kezdeményezőjét a. [44]

1.7 A független Ukrajna, a Szovjetunió szétesésének nyertese

A Szovjetunióban az emberek átlagéletszínvonala és a lakóhelyük földrajzi elhelyezkedése között nem volt közvetlen összefüggés. Egy főváros környéki dolgozó vásárlói kosara egyezőséget mutatott egy nagyváros lakójáéval. Alapvetően ez azért alakult így, mert a munkabéreket – a kapitalista berendezkedésű országok gyakorlatával szemben –, nem a piaci viszonyok határozták meg, hanem a központi hatalom által kialakított elgondolás szerinti bértábla besorolás. Mivel a kereskedelmi termékek árának meghatározása szintén központilag történt, ezért a vásárlói kosár jellemzői is könnyen meghatározhatóvá váltak. Voltak régiók, ahol az egy főre eső jövedelem magasabb volt, mint a Szovjetunió más részeiben – ilyen volt például északon, a Fehér-tenger környékén található Arhangelszk város és környéke, Szibéria, Távols-Kelet. Ezekben a régiókban az árak is arányosan magasabbak voltak, adott beosztásban dolgozó emberek hasonló életszínvonalon éltek, mint az ország más részein. [45 pp. 193-258] A Szovjetunió megszűnése után minden utódállamra a hiperinfláció és a gazdasági nehézségek lettek a jellemzőek, s ez alól Ukrajna sem volt kivétel. [46 pp. 4-5] Az Ukrán Köztársaság azon „volt” tagköztársaságok közé tartozott, amely a Szovjetunió felbomlásáig – gazdasági és politikai tekintetben – nyertese volt a tagságnak. Területét nem etnikai alapon alakították ki, hanem a Szovjetunió világpolitikai érdekei mentén. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 1989-ben Ukrajna lakosságának 22 %-a orosz nemzetiségű volt (főleg a keleti régiókban laktak és a mai napig is itt laknak az orosz nemzetiségűek). [47 p. 1] A II. világháború után az Ukrán Tagköztársasághoz csatolták Kárpátalját, a volt Galícia jelentős részét, 1954-ben a Krím-félszigetet, emellett az ásványi kincsekben gazdag

területeket (főleg Donyec-medence) erős iparral szerelték fel. [16 p. 249] [49 pp. 358-369]

A fent leírtak alapján jól látható, hogy minden adva volt a rendszerváltás után egy gazdaságilag erős ország megalkotásához. Ehelyett a folyamatos elszegényedés folyamatát láthattuk, ami az utóbbi években nem várt, exponenciális felerősödést mutatott, ami jelenleg is tart. [231 pp. 26-29] [49 pp. 358-369]

Az ország kiváló adottságai ellenére az utóbbi évtizedekben több mélyrepülésen is átesett. Az 1. számú táblázat a Világbank adatai alapján jól mutatja Ukrajna régiós lemaradását:

	1990 év	2014 év
Ukrajna	1570 USD	3082 USD
Belorusszia	1705 USD	8040 USD

1. számú táblázat: Ukrajna és Belorusszia összehasonlítása az egy főre eső GDP tekintetében

Forrás: [48 pp. 4-5]

A fenti táblázat adataiból jól látszik, hogy két hasonló adottságokkal rendelkező ország GDP-je között a különbség 22 év alatt a két és félszeresére nőtt. Jelentős különbség Ukrajna és Belorusszia között, hogy utóbbi országban nincsenek oligarchák, valamint az a fajta korrupció, ami Ukrajnát jellemzi, Belorussziában nem létezik. [48 pp. 4-5]

1.8 Ukrajna nemzetiségei

Az Ukrán válság 2014. évi kirobbanásának több oka is van, azonban az egyik gyújtóbomba a kisebbségekhez való többségi viszony nyomán keletkezett. Ahhoz, hogy jól megérthessük a probléma lényegét, fontos megismernünk, összehasonlítanunk a többnemzetiségű ország etnikai térképét a Szovjetunió felbomlásakor és jelenleg.

1.8.1 Kisebbségek száma és aránya Ukrajnában

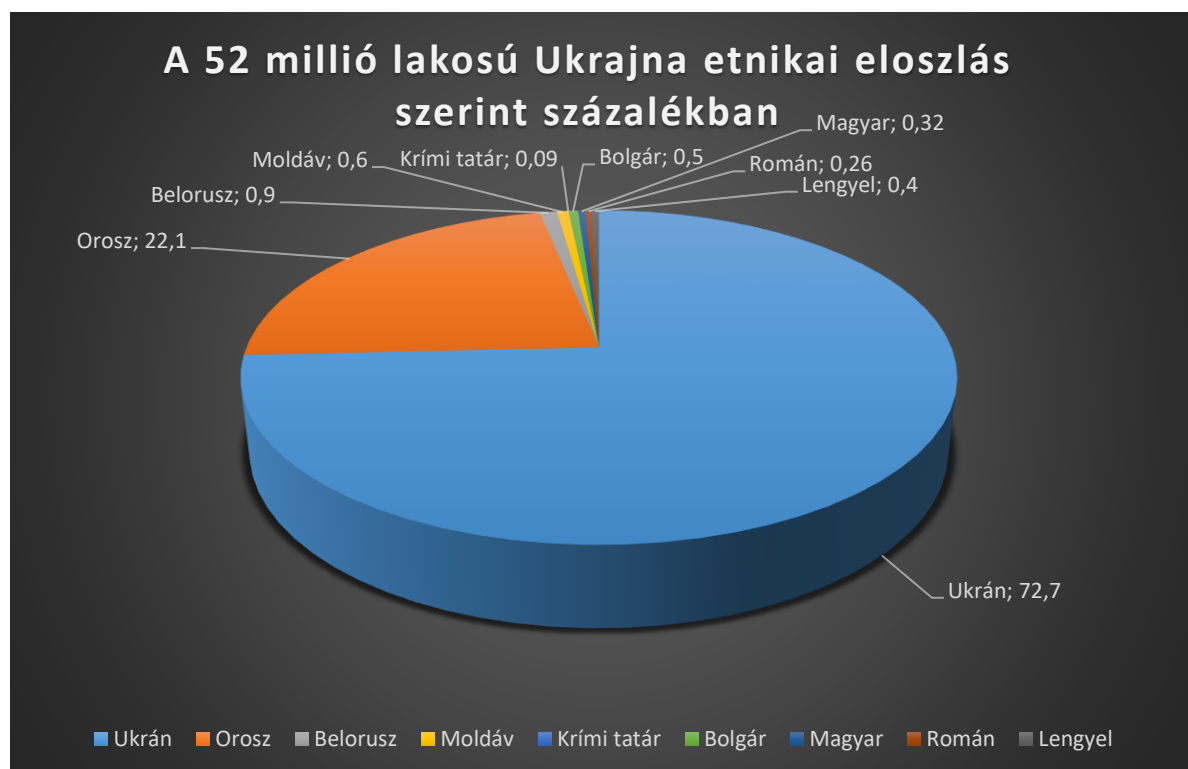
Ukrajna határait szovjet tagköztársasággá válása idején nem etnikai alapon húzták meg, hanem politikai érdekek mentén. Ennek következtében jóval nagyobb területet és lakosságot kapott az Ukrán Tagköztársaság, mint ahány ukrán nemzetiségű ember valójában ott lakott, illetve ahányan ukránnak vallották, vagy érezték magukat. Ennek következtében több millió ember került egy olyan ország politikai és kulturális közösségébe, amelyhez egyébként semmilyen formában nem, vagy csak lazán kötődött. [16 p. 225] Fontos megjegyezni, hogy a tagköztársaságok határainak meghúzásakor a

politikai vezetők azt hirdették (talán komolyan bíztak is benne), hogy a Szovjetunió soha sem fog szétesni, sőt a kommunizmus fejlődésével a nemzetek jelentősége megszűnik és a „szovjet ember” típus egy olyan közösséget képez, amelyikhez mindenki örömmel és önállóan csatlakozik. [257 pp. 20-30] Ezért is lehetett nagyvonalúan Ukrajnához csatolni Kárpátalját és „odaajándékozni” a Krím-félszigetet, továbbá jelentős számú embertömeget áttelepíteni egyik tagköztársaságból a másikba. [50 pp. 253-262]

A Szovjetunió széteséséig az Ukrajnában élő kisebbségeket (főként oroszokat) – pusztán származásuk miatt – nyíltan semmilyen hátrány vagy megkülönböztetés nem érte, így legtöbb esetben nem is számított, hogy például egy orosz ember Donyeckben, Kijevben vagy éppen Rosztovban lakik.

1991-ben a Szovjetunió széthullását követően megalakult az önálló Ukrán Köztársaság 52 millió lakossal, államadósság nélkül, erős iparral [262 pp. 20-30] és a világ egyik legnagyobb, legkorszerűbb technikai eszközökkel felszerelt hadseregével. [50 pp. 253-262] [51 p. 71]

Az 52 millió lakos etnikai megoszlása a 2. számú ábra adatai szerint alakult 1989-ben.

2. ábra: Ukrajna etnikai megoszlása 1989-ben
Forrás: [47 p.120]

1991-ben az önálló ukrán állam életében a Szovjetunióéval ellentétes kisebbségpolitika vette kezdetét, ami gyakorlatilag tükrözte a nyugat-ukrán emberek többségének akaratát,

életérzését. A 2. számú ábrán jól látható, hogy jelentős számú kisebbség élt a független Ukrajna területén, az ország lakosságának 27,3 %-a nem volt ukrán nemzetiségű. [47 p. 120] Erőteljesen kezdték el kikényszeríteni az ukrán nyelv oktatását, sorra zárták be az orosz tannyelvű intézményeket, az idegen nyelvek – elsősorban az orosz – nemkívánatossá váltak az ukrán közéletben. [52 pp. 134-136] Előkerültek a régi sérelmek is, amelyekről korábban nem beszéltek. Például az 1930-as évekbeli éhínség, melynek bekövetkeztéért az ukránok az oroszokat hibáztatják, sőt sokan szándékosságot sejtetnek a tragédia mögött. Az úgynevezett vadkapitalizmus másodlagos hatása is radikalizálta az embereket, milliók szegényedtek el és megjelentek a dollármilliárdokat felhalmozó oligarchák, akik a nacionalizmus fegyverét ma is jól forgatják annak érdekében, hogy az emberek ne az ő meggazdagodásukkal, hanem más nemzetiségek ügyeivel foglalkozzanak. [53 pp. 73-75]

Több ok negatív hatásaként 2001-re az ország lakossága 48,2 millióra csökkent, 4 millió emberrel lettek kevesebben tíz év alatt. [50 pp. 253-262] Ebben az időszakban az ország etnikai megoszlása a 3. számú ábra szerint alakult:

3. ábra: Ukrajna etnikai megoszlása 2001-ben
Forrás: [47 p. 120]

Az orosz nemzetiségű emberek jelentős része (az összes lakosság közel öt százaléka, körülbelül 2,5 millió ember) Oroszországba emigrált, köszönhetően a gazdasági nehézségek mellé párosuló kisebbségellenes politikának. Itt fontos megjegyezni, hogy az

ország GDP-jének egy jelentős részét Kelet-Ukrajnában termelik/termelték meg, [16 p. 249] ahol túlnyomó többségben magukat orosz nemzetiségűnek/ézelzműnek valló emberek laknak. [50 pp. 253-262] [54 p. 30]

1.8.2 Kisebbség-ellenes mozgalmak Ukrajnában

Ukrán Népi Kongresszus – Ukrán Nemzeti Szolidáris Szervezet

A szervezet megalakítása az alábbiak szerint alakult: 1990-ben Jurij Bogdán Romanovics Suhevics megalapította az UNK – UNSZSZ (УНА-УНСО Украинская Народная Ассамблея - Украинская Национальная Солидарная Организация) szervezetet, amely több ukrán nacionalista csoportot fogott össze. Az önálló független ukrán állam megalakulása után főleg Délkelet-Ukrajnában rövidesen több olyan nemzetiségi mozgalom alakult meg, amely azt a célt tűzte ki maga elé, hogy elszakadjon Ukrajnától és csatlakozzon Oroszországhoz. Erre válaszul az UNK – UNSZSZ egy úgynevezett „barátság” vonatot küldött 500 felfegyverzett harcossal azokba a városokba, ahol az emberek a függetlenedést támogatták. Ilyen település volt Odessza vagy Herszon, de a Krím-félszigeten található Szevasztopolba már nem jutottak el, ugyanis a helyi vezetők a vasutat lezárták, így akadályozva meg a nacionalisták bejutását. [55 pp. 211-221] Később is rendszeresen felléptek a kisebbségek ellen, amit a 9. számú függelék 12. ábrája egyértelműen bizonyít.

Az 1994-es parlamenti választásokon a nacionalisták három főt delegáltak a parlamentbe. A párt oroszellenességét mi sem jelzi jobban, minthogy a párt akkori vezetője, Jurij Suhévics szerint az UNK – UNSZSZ tagságából több ember is harcolt az első orosz - csecsen háborúban, nem meglepő módon a csecsenek oldalán. [55 pp. 211-221]

Ezt követően, 1998-ban a következő választásokon csökkent támogatottságuk, mindösszesen csak a voksok 0,37 %-át szerezték meg, így egy főt sem delegálhattak az ukrán törvényhozásba. Ennek ellenére 2000-ben és 2001-ben aktívan részt vettek az akkori elnök, Leonyid Kucsma elleni tüntetésekben, minek eredményeképpen több résztvevőt is börtönbe zártak. A 2002-es parlamenti választásokon 33 párt indult, ebből a 31. helyet érték el, ami azt jelentette, hogy a szavazatok csupán 0,04 %-át szerezték meg. A kisebbség-ellenes mozgalmak 2004-ben az úgynevezett „narancsos forradalom” idején a nyugatbarát és oroszellenes Viktor Jucszenkot támogatták, aki a forradalom után meg is nyerte a megismételt második forduló választást. 2005-ben lecserélődött a párt vezetése, de ennek ellenére sem érték el sikereket a 2006-os választásokon. [55 pp. 211-221]

2007-ben nagyobb sajtóvilvánosságot kapott azon akciójuk, amikor a nacionalista – akkor nagyon ellentmondásos, a mai politikai elit által már elfogadott – Sztjepan Bandera születésnapját ünnepelték Kijevben.

A 2013 - 2014-es Majdani események során Janukovics elnök ellen tüntettek és beolvadtak a Jobboldali Szektor nevű ultranacionalista szélsőséges szervezetbe. A közösségük rövid ideig tartott, még 2015-ben szétváltak, úgy gondolták, hogy független szervezetként sikeresebben tudják képviselni az általuk értéknek tartott politikai nézeteiket. [55 pp. 211-221]

2014. november 17-én az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága betiltotta a párt mindennemű formáját Oroszország területén. [57]

1.8.3 A Jobboldali szektor

A Jobboldali szektor (Правый Сектор) nevű csoportosulás a 2013. november 21-én kezdődött Majdan téri tüntetés ideje alatt szerveződött. A demonstrációk hatására a csoportosulásukhoz főként radikálisok és futballhuligánok csatlakoztak, javarészt főleg azok, akik a tömeg élén randalíroztak, megtámadták a rendőröket és folyamatosan hergelték az embereket a kormányerők elleni fellépésre. [55 pp. 211-221] A tüntetések kezdetén már saját zászlóval és tagsággal rendelkeztek, a közélet megismerte a nevüket, de egészen 2014. január végéig nem is lehetett tudni azt, hogy kik is valójában a szervezet vezetőségének tagjai. Ezt követően a regnáló kormány és az ellenzék egyeztetésein már jelen voltak, követelésekkel álltak elő és önmagukat harmadik erőként határozták meg.

2014. március 22-én egy zárt ülésen megállapodtak, hogy az UNA-UNSZO párt a szervezet tagjává válik, aminek köszönhetően önállóságuk megszűnt. Az egyezésnek köszönhetően a Pravij Szektor jogszerűen használhatta az UNA-UNSZO országos kiépítettségű infrastruktúráját, így saját tömegbázisát jelentősen megnövelte. [50 pp. 253-262] [58]

A 2014. április 13-án Olekszandr Turcsinov ideiglenes államfő meghirdette az úgynevezett „anti-terrorista” műveletet, melynek keretében az állami hadsereget keletre vezényelték a helyzetet normalizálni. Ekkor a szervezet vezetői bejelentették, hogy ötezer főt tudnak mobilizálni a harcokhoz abban az esetben, ha garantálják számukra az ellátást, felfegyverezik őket és együttműködnek velük az állami szervek intézményei. [50 pp. 253-262] [59 pp. 163-166]

A szervezet, valamint annak tagságának megítélése az állami vezetők részéről ellentmondásos volt és most sem egyértelmű. Egyrésztől szövetségesüknek tekintik őket,

de másrészt tartanak is tőlük, mert legtöbb esetben nem tudják kontroll alatt tartani a párt vezetőjét, Dmitrij Jarost (lásd: 6. számú függelék). A szervezethez több bűnözői kör is kapcsolódhatott. Ezt támasztja alá a 2015. július 11. és július 15. között Munkácson kitört lövöldözés is, amely az Európai Unióba irányuló cigarettacsempész útvonalak feletti ellenőrzés megtartása/megszerzése miatt bontakozhatott ki. [50 pp. 253-262] [60]

A szervezet vezetője az ultraradikális, oroszellenes Dmitrij Jaros, aki maga is aktívan részt vesz a kelet-ukrajnai harcokban. A Pravij Szeztort Oroszországban szintén betiltották. [59 pp. 163-166] [58]

1.8.4 A Sztyepan Bandera nevét viselő „Három Fog” szervezet

A szervezetet (Тризуб имени Степана Бандеры) 1993. október 14-én alapította meg Vaszilij Ivanovics nyelvész, író, docens. A kezdetekben az úgynevezett Ukrán Nacionalisták Kongresszusa fegyveres szárnyát alkották. 1999-ben kiváltak a Kongresszusból és önálló szervezetként működtek tovább, Dmitrij Andrej Sztempinckij vezetésével. 1997-ben az egyik Ternopoli Régió vezetőjét két év börtönre ítélték törvénytelen fegyveres csoportosulás szervezése bűncselekmény elkövetése miatt. 1999-ben a Legfelsőbb Bíróság törvénytelennek minősítette a szervezetet és határozatában betiltotta. [50 pp. 253-262] [62]

1999-ben az államfői választásokon Leonyid Kucsrát támogatták, igazi államférfiként aposztrofálták, ami rengeteg tagnak nem tetszett és ez hatalmas presztízs veszteséget okozott számukra. Ezt követően már csak ritkán lehetett hallani róluk. Egy - két ügyekkel kapcsolatban jelentek meg néha hírek egészen 2011-ig, amikor több vezetőjüknel házkutatást tartottak és letartóztatták őket egy Sztálin szobor felrobbantására irányuló akciójuk végrehajtása miatt. [63] 2013-ban szintén részt vettek a Majdan téri tüntetéssorozatban, ám már a kezdetekkor a Pravij Szeztort részévé váltak, beolvadtak abba a szervezetbe. Maga Dmitrij Jaros a párt első számú vezetője jelentette be az integrációt. [64] Az Orosz Föderáció területén ennek a pártnak a tevékenységét is betiltották, tagjai részére pedig a beutazást megtiltották. [50 pp. 253-262] [65 p. 42]

A néhány felsorolt szervezeten kívül Ukrajnában jelentős számú nacionalista szervezet működött és működik ma is. Fontos érzékeltetni, hogy a Pravij Szeztort megjelenése egyesítette az effajta szervezeteket, tevékenységüket újjáélesztette. A korábbiakkal ellentétben már az állam sem üldözte ténykedésüket, sőt megengedte, hogy valamelyik állami fegyveres szervezet irányítása vagy felügyelete alatt harcoljanak Kelet-Ukrajnában a szakadárak ellen, ezzel legalizálva, sőt állami szintre emelve azok működését. A

sokszor üldözött, törvény elé állított nacionalista, néha fasiszta ideológiát valló szerveződések lassan a jelenlegi államgépezet részévé váltak, vagy azzá válásuk folyamatban van. [50 pp. 253-262] [65 pp. 115-119]

A szervezet logója és szimbóluma a 9. számú függelék 13. ábráján látható.

1.9 Részösszefoglalás

Ukrajna, mint önálló állam, a Szovjetunió megalapításáig nem létezett, annak ellenére, hogy az azonos kulturális és vallási identitással rendelkező ukrán nép mindig is jól behatárolható területeket foglalt el, nyelvét, hagyományait más országok uralma alatt is megőrizte. Ukrajna a cári Orosz Birodalom szétesését követően minden geopolitikai változásnak végső soron a nyertese volt, területét folyamatosan növelni tudta. Az ország (tagköztársaság) határainak kiszélesítése azt is eredményezte, hogy az ukránokon kívül jelentős számú más népcsoport (nemzetiség) is állampolgára lett Ukrajnának. Ezek elsősorban orosz nemzetiségűek voltak, ráadásul a legtöbb ember érintkezési nyelve is az orosz lett, vagy maradt. Évszázadokon keresztül az ukránok számára elérhetetlen volt az önállóság, azonban a felszín alatt az erre irányuló törekvéseket mindig fel lehetett fedezni. [16]

Mihail Gorbacsov hatalomra jutásával megnyílt a lehetősége annak, hogy a Szovjetunióban is lehessen magántulajdonú vállalkozás. Hasonlóan más szocialista berendezkedésű országokhoz elsősorban a vállalatok belüli gazdasági szövetkezetek létrehozását támogatta a politikai vezetés. A hatalom célja az volt, hogy kialakuljon egy vállalkozó szellemű réteg, amely képes az állami vállalatok által ki nem töltött űrt pótolni. E helyett kialakult a jelenleg is óriási befolyással bíró oligarcha rendszer. [39]

A Szovjetunió szétesése után Ukrajna önálló államként kezdte meg működését, a kiváló kiindulási állapotok ellenére a privatizációt félresiklatta az óriási méreteket öltő korrupció, az állami vagyon szervezett ellopása. Kialakultak az oligarcha csoportok, az átlagemberek érdekei fokozatosan háttérbe szorultak. A 2000-es évek közepére Ukrajna eljutott odáig, hogy a lakosság zöme mélyszegénységben élt, de magas lett azok száma is, akik vagyona dollármilliárdokra rúgott. [48 pp. 4-5]

Az elszegényedett emberek jelentős részét teljesen jogosan bosszantotta az igazságtalan privatizáció, ráadásul a meggazdagodott multimilliárdosok továbbra is az állam megrendeléseit tartották legfőbb bevételi forrásuknak, ezért joggal tarthattak attól, hogy bármikor elszámoltathatják őket. [13 pp. 288-293]

Ukrajnában történelmi hagyományai vannak a szélsőséges nacionalista nézeteknek és az emberek meghatározó részét könnyű a kisebbségek ellen hangolni, a problémák elsősorú okozójának nevezni. A „Narancsos Forradalom” főszereplői és a 2013 – 2014. évi Majdan téri tüntetések szervezői és finanszírozói között jelentős számban megtalálhatóak a kétséges körülmények között meggazdagodott oligarchák. [13 pp. 288-293]

Viktor Janukovics hatalmának megdöntése után szinte azonnal olyan törvényjavaslatok készültek, amelyek korlátozták a kisebbségek jogait. Felszították a szunnyadó orosz szeparatizmust, aminek Ukrajna területi egységének megbomlása és véres polgárháború közeli állapotok kialakulása lett a következménye, az előzőekben bemutatott adatok szerint. [6 pp. 150-154]

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a rendszerváltás utáni Ukrajna összes vezetője körül oligarchák jelentek meg, a korrupció az állam legfelsőbb szintjeiről eredeztethető. Ez tevékenyen hozzájárult az emberek elszegényedéséhez, ahonnan egyenes út vezetett a társadalom szegényebb rétegeinek jelentős radikalizálódásához. Ukrajna tekintetében ez különösen káros, ugyanis a társadalom egy jelentős rétege eddig is szimpatizált a radikális nacionalista nézetekkel, amit a történelmi események erősítenek. Belátható, hogy a korrupció, a szélsőséges nacionalizmus és az oligarcha csoportok erős befolyása félresiklatta Ukrajnát, melynek következtében belföldi érdekcsoportok és külföldi hatalmak a háttérből kényelmesen irányíthatják az országban folyó eseményeket, a magas árat pedig az egyszerű emberekkel fizettetik meg. Ezen előzmények közvetve, vagy közvetlenül hozzájárultak a 2013 - 2014-es évek Majdan téri és az azt követő események bekövetkeztéhez, kirobbanásához.

A kedvezőtlen belpolitikai helyzetet erősen befolyásolta az ország földrajzi elhelyezkedése is. Ukrajna fekvése lehetőséget nyújt a Nyugat részére ahhoz, hogy katonai és geopolitikai értelemben közelebb kerüljön az Oroszországi Föderációhoz, annak erejét csökkentse a régióban Ukrajnán keresztül. Ezt felismerve Oroszország folyamatosan próbálja saját érdekszférájában tartani az országot, tekintettel az ott élő több milliós orosz kisebbségre és saját geopolitikai célkitűzéseire, amit akár fegyveres erővel is képvisel. Ezen állítást a Krím-félsziget annektálása tökéletesen alátámasztja. A fejezet alapjául szolgáló hipotézis igazolást nyert.

2 UKRAJNA BIZTONSÁGPOLITIKAI HELYZETE GEOPOLITIKAI ÖSSZEFÜGGÉSEKBEN

E fejezet célja, hogy bemutassa és elemezze a független Ukrajna geopolitikai helyzetét, viszonyát az európai és tengerentúli gazdasági, politikai és katonai szereplőkkel. Cél továbbá feltárni a 2013. és 2014. évi Majdan téri események valós okait, megismertetni főbb szereplőit. A fejezet hipotézise, hogy az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió és Oroszország folyamatosan próbál beavatkozni Ukrajna belügyeibe, melynek legfőbb oka annak geostratégiai fekvése, amely hatással van az előbb említett országok gazdasági és politikai célkitűzéseire.

A független ukrán állam létrehozásával Közép-Európa határán megalakult egy gazdaságilag, politikailag, területileg és katonailag is jelentős ország. A várakozásokkal és lehetőségekkel ellentétben alig húsz évvel a függetlenség elnyerése után Ukrajna csak a nyugati hatalmak pénzügyi és politikai támogatásával képes működtetni az államigazgatási szerveit, eleget tenni hazai és nemzetközi kötelezettségeinek. Ebben a fejezetben ismertetem a függetlenné vált Ukrajna államisága önmeghatározásának főbb mozzanatait, valamint bemutatom azt az utat, amely Viktor Janukovics elnök hatalmának megdöntéséhez vezetett.

2.1 A Független Államok Közössége megalakulása (FÁK, oroszul:

Содружество Независимых Государств, СНГ)

A Szovjetunió felbomlása hihetetlen gyorsasággal ment végbe, éppen ezért az emberek többségét meglepte, senki sem számított ilyen végkifejletre.[263] Az akkori politikai vezetők féltek a nép haragjától, ezért próbálták a szétválást, mint egy újfajta integráció kezdetét bemutatni a lakosságnak. A szovjet tagköztársaságok összetartásának igazolására 1991. december 21-én létrehozták a Független Államok Közösségét. A Szovjetuniónak 15 tagköztársasága volt, azonban a három balti állam (Észtország, Litvánia, Lettország) a kezdetektől elutasította az együttműködést, ezért a megállapodást alá sem írták. [36 p. 349]

Grúziában polgárháborús állapotok uralkodtak, ezért ők később csatlakoztak a szerződéshez. Néhány volt tagköztársaság csak jóval később ratifikálta a megállapodást (Moldova 1994-ben, Türkmenisztán 2000-ben tette meg a jogi aktust, Ukrajna a mai napig sem). Néhány ország később ki is lépett a közösségből. 2005. augusztus 26-án

Türkmenisztán, [66 p. 1] 2009. augusztus 18-án pedig Grúzia, de a türkmének a megfigyelői státuszokat a későbbiekben is fenntartották. [67]

Sokan ma is úgy vélik, hogy a FÁK szervezetének létrehozása tette lehetővé a tagállamok békés szétválását, ezért nem ismétlődött meg a jugoszláv forgatókönyv.

2.2 A Szovjetunió megszűnése után megalakult ukrán hadsereg vizsgálata

A Szovjetunió felbomlásával és az önállóság megszerzésével párhuzamosan egy minden tekintetben modern, és ütőképes hadsereget örökölt Ukrajna, ami Kijevi, Odesszai és Kárpátok-menti Katonai Körzetekre tagozódott. Az USA, Kína és Oroszország után a világ negyedik legnagyobb hadereje volt az övék, amit a 2. számú táblázat szemléltet.

Megnevezés	Mennyiség
hadsereg létszáma	780 000 fő
gépiesített lövész hadosztály	14 db
harckocsizó hadosztály	4 db
tüzér hadosztály	3 db
tüzér dandár	8 db
légvédelmi dandár	9 db
különleges feladatok végrehajtására alkalmas dandár	1 db
harckocsi	több, mint 9 000 db
páncélozott harcjármű	több, mint 11 000 db
harci repülőgép	több, mint 1 000 db
harci helikopter ezred	7 db
légvédelmi-tüzér hadsereg	1 db

2. táblázat: A független Ukrajna hadserege a Szovjetunió felbomlását követően
Forrás: [51 p. 71], [68]

A Fekete-tengeri flotta elosztását részletező megállapodás aláírását követően – négy évvel a Szovjetunió felbomlása után – Ukrajna hozzájutott a hadihajók 18,3%-hoz. [68] 1992-ben az ország atomnagyhatalom is volt, az atomfegyverek mennyisége az USA, valamint Oroszország után a harmadik legnagyobb volt a világon. Ezen fegyvernemnek alapjait öt hadosztály képezte, amely a Szovjetunió egyik rakéta hadseregének volt korábban a része. A hadsereg fegyverzetét alkották továbbá a silókba telepített hadászati stacionárius rakétakomplexumok (SS-19 és SS-24 NATO kódú rakéták, hatósugaruk:

10000 km) és egyéb mobil rakétakomplexumok is (SS-20 NATO kód, hatósugara: 5500 km). [68] Az ország nukleáris fegyverzeteinek skálája ennél sokkal szerteágazóbb volt. A ballisztikus rakétákon kívül rendelkeztek 2 600 db harcászati atomfegyverrel is. A rakétahadsereg magába foglalta a Szovjetuniótól megörökölt SCUD típusú, úgynevezett hadműveleti-harcászati rakétakomplexumokat, melyek hatótávolsága elérte a 120 km-t és szükség esetén alkalmassá lehetett őket tenni atomtöltetek (robbanófejek) hordozására és célba juttatására is. Ezen kívül fel voltak szerelve 19 db TU-160 és 25 db TU-95 hadászati bombázóval, amelyek szintén alkalmasak voltak nukleáris töltetek célba juttatására. A TU-160 típusú repülőgép egyébként hangsebesség fölött repülő, hadászati bombázó és atomtöltettel felszerelhető robotrepülőgép hordozó (12 db szerelhető fel, atomtöltet súlya kétszáz kilogramm, hatósugara 3 000 km). Figyelembe véve a TU-160 hadászati bombázó 6 000 km-es hatósugarát, a politikai- és a hadvezetés garantáltan képes lett volna atomcsapást mérni a feltételezhető összes lehetséges ellenségére. [70 pp. 171-185]

Összességében Ukrajna közel 200 db interkontinentális ballisztikus rakétával rendelkezett, viszont az „atom bőrönd az indító gombbal” továbbra is Oroszországban maradt. Ugyan kivitelezhető lett volna saját indítórendszer kiépítése, de az akkori politikai vezetés ezt felesleges pénzkidobásnak tartotta. [69] A Szovjetunió hadserege 1991-ben 3 988 000 főből állt, amelyből a – szétesést követően – 780 000 fő a független Ukrajnára lett. [248 pp. 31-45] Ez arányát tekintve azt jelenti, hogy a teljes szovjet hadsereg személyi állományának 19,56%-a az ukrán hadseregben folytatta szolgálatát. Összehasonlításképpen, az Egyesült Államok hadseregének személyi állománya ebben az időszakban 2 118 990 főt számlált [248 pp. 13-29], a francia hadsereg létszáma pedig 499 000 fő volt, ami mutatja az ukrán haderő jelentőségét. [249 pp. 195-197]

Ezek az adatok bizonyítják, hogy az akkori ukrán haderő a világ egyik legfelszereltebb, legütőképesebb hadserege volt, azonban 23 év alatt egy olyan hadsereggé zsugorodott, amely mára már közép-európai szinten sem számottevő.

2.2.1 A független ukrán hadsereg megreformálása

A függetlenség éve alatt a hadsereg létszámát és technikai ellátottságát folyamatosan csökkentették, melynek egyértelmű és a többség által elfogadott okai voltak. Az indokolatlanul magas létszámmal és felszereltséggel rendelkező katonaságot képtelen az ország gazdasága eltartani, ráadásul abban az időben nem is volt olyan külső ellenség, aki az ország függetlenségét veszélyeztette, és indokolta volna a fenntartással és üzemeltetéssel kapcsolatos jelentős pénzügyi források felhasználását. Ezen kívül a világ

nagyhatalmai szerződésben garantálták Ukrajna biztonságát és területi épségét. A politikai döntéshozók és katonai vezetők egyetértettek abban, hogy egy jóval alacsonyabb létszámú, de modern eszközökkel ellátott hadsereg van szüksége az országnak. A függetlenség kikiáltásának a kezdetétől minden politikai vezető egyet értett abban, hogy nincs az országnak lehetséges ellenségképe és szükségtelen katonai szövetséget kötni akár országokkal, akár katonai tömbökkel. Az ilyen típusú politika azt feltételezné, hogy az adott állam képes akár egyedül is megvédeni az országot egy potenciális ellenséggel szemben és nincs szüksége külső szövetséges támogatására egy esetleges agresszió esetén. Ennek ellenére a hadsereg létszámát és fegyverzetét, reagálóképességét évről évre csökkentették. [70 pp. 171-185] Ezen az úton az első lépés a nukleáris eszközök leszerelése volt, annak ígéretében, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Oroszország szerződésben garantálták az ország szuverenitását. 1994. december 5-én, Budapesten írták alá az erről szóló megállapodást. Húsz évvel később Oroszország (az egyik garanciát vállaló ország) elcsatolja a Krím-félsziget, a többiek pedig természetesen kerülnek a fegyveres konfrontációt Oroszországgal. Igaz, hogy ezek az országok gazdasági és politikai embargót hirdetnek Oroszországgal szemben, melyek a mai napig is érvényben vannak, azonban a szankciók hatásának megítélése nem egyértelmű. [71 p. 156] Az EU tagállamai úgy vélik, hogy a gazdasági elszigetelés eredményes, a kitűzött célokat elérték. [230] Ezt azzal bizonyítják, hogy az orosz gazdaság recessziós jeleket mutat, a rubel folyamatosan inflálódik. Oroszország válaszul az embargókra szankciókat vezetett be, ami elsősorban az Európai Unió élelmiszerágazatát és mezőgazdasági termékeit érinti. Az embargós intézkedéseket számos Európai Uniói gazdasági szakember és politikai vezető kritizálja. Véleményük szerint a szankciók hosszú távon kontraproduktívak, ugyanis ebből az orosz gazdaság akár profitálhat is, és mivel növekszik a belső termelés ezáltal idővel az orosz piac függetlenné válhat az EU-s mezőgazdasági termékektől. Másrészt a recessziót nem a szankciók váltották ki, hanem a nyersolaj alacsony világpiaci ára, ami azóta markánsan növekszik. Az a kérdés, hogy igazából mennyire hatékony a „kölcsonös” embargó, valószínű, hogy még egy ideig vita tárgyát fogja képezni. [258] [72 pp. 203-210]

Sokan feltették a kérdést, miszerint hogyan alakult volna az önállóságát nem oly régen elnyerő állam területi épségét befolyásoló történések, ha nem mondanak le az atomfegyverek birtoklásáról. Szerencsére a kérdés teoretikus, de az emberiség óriási szerencséje, hogy ma nem kell tartanunk atomháborútól, de az ukrán politikai és katonai vezetők valószínűleg úgy vélik, hogy ez olyan elrettentő erő lenne a kezükben, ami

meggátolta volna Oroszországot Ukrajna terület épségének megsértésétől, a Krím-félsziget elcsatolásától. A harcászati atomtölteteket egyébként már 1992-ben átszállították Oroszországba, két évvel a nemzetközileg garantált szerződés aláírása előtt. A TU-160 típusú hadászati bombázókból (9. számú függelék 14. ábrája) pedig 1999-ben gáztartozás fejében 8 db-ot átadtak Oroszországnak, a többi haditechnikai eszközt az évek alatt értékesítették, feldarabolták, vagy más módon semmisítették meg. [73 pp. 97-99]

A hagyományos fegyverzeti eszközök terén voltak némi fejlesztések, korszerű technológia újítások, ám az ukrán Védelmi Minisztérium nem vásárolt megfelelő mennyiségű eszközt és felszerelést a hadiipar szereplőitől. Számottevő eladások csak külföldre történtek, viszont belső megrendelések csak az elavult haditechnikai eszközök modernizálása területén voltak. Így fordulhatott elő, hogy a korszerű ukrán harckocsiból (OPlot) mindössze 10 db került rendszerbe állításra a hadseregben, és a harckocsi park gerincét továbbra is az 50 évvel korábban, a Szovjetunióban hadrendbe állított T-64-es tankok (9. számú függelék 15. ábrája) alkotják. [75] [72 pp. 203-210]

Ma már a modernkori háborúk korszerű technológiák alkalmazását követelik meg. Különleges szerepet kapnak a drónok és a harci repülőgépek. 2014 elején a hadsereg 30 db SZU-27-es vadászrepülőgéppel, néhány tucat SZU-25 csatarepülőgéppel, SZU-24-es vadászbombázó repülőgéppel és 80 db MIG-29-es elfogó-vadászrepülőgéppel rendelkezett. Arról nincsenek megbízható információk, hogy a felsorolásban szereplő eszközök közül mennyi volt hadra fogható a kritikus időszakban, de jól tükrözi a helyzetet [77] a Szevasztopoli repülő dandár egyik nyilvánosságra került jelentése, miszerint a rendszeresített 46 db MIG-29-es repülőgépből mindösszesen 4 db volt hadrafogható állapotban. [78] Ezen a helyzeten javíthatott volna az egykor méltán fejlett légvédelmi rakétacsapatok bevetetősége, amely valaha Európa leghatékonyabb haderejének számított. A Szovjetunióban hadrendbe állították a korszerű technológiát használó, „KOLCSUG” fedőnevű passzív rádiótechnikai felderítő állomást, amely képes volt bemérni szárazföldi, légi és vízi célokat egyaránt. A különböző hatósugarú légvédelmi rakétakomplexumok az ország légterét teljes egészében lefedték, azonban 2013 végén végleg kivonták a hadrendből a nagyhatósugarú (250 km) SZ-200-as „VEGA” fedőnevű légvédelmi rakétakomplexumokat, és helyettük nem állítottak hadrendbe hasonló paraméterekkel rendelkező eszközöket (a kiváló tulajdonságokkal rendelkező SZ-300-as légvédelmi rakétakomplexum hatósugara 75 km). [79 pp. 11-15] [72 pp. 203-210]

A rendelkezésre álló hadi-technikai eszközök technológiai fejlettsége és mennyisége mellett meghatározó paraméter a személyi állomány kiképzettsége, létszáma, valamint

morális állapota is. Orosz források szerint nem ritka, hogy a katonák lerészegednek, fosztogatnak, valamint rendszeresen a dezertálások is. [247] Az átszervezések ideje alatt a fegyveres erők tagjait és családjukat azzal kecsegtették, hogy a bejelentett létszámleépítések fognak majd fedezetet nyújtani az állomány illetményének emelésére, valamint a rendezetlen szociális problémák megoldására. A válság előtt 2012-ben fogadtak el olyan ütemtervet, ami 2017-re a hadsereg létszámát 70 ezer főben maximalizálta volna, s ezáltal az ezer fő lakosra jutó katonák létszámában az akkori 27. helyről a világranglista 57. helyére esett volna vissza az ukrán hadsereg. Évről évre nyomon követhető a hadsereg leépítése, technikai eszközeinek értékesítése. A befolyt óriási összegekből szinte semmit sem fordítottak az állomány szociális gondjainak enyhítésére, a fegyverzet korszerűsítésére. A korábban óriási szellemi tőkével rendelkező haditechnikai termelő üzemek kénytelenek voltak évről évre leépíteni hadieszköz gyártó és fejlesztő képességeiket. [80] Érdemes összehasonlítani a hadsereg 1991. évi képességeit (3. számú táblázat) a 2014. évivel, melyek az alábbiak:

Megnevezés	Az ukrán haderő létszám és technikai adatai 1991-ben	Az ukrán haderő létszám és technikai adatai 2014-ben
személyi állomány (fő)	780 000	121 000
harckocsi (db)	több, mint 9 000	723
páncélozott jármű (db)	több, mint 11 000	1 965
100mm-nél nagyobb tüzérségi eszköz (db)	18 000	433
harci helikopter (db)	2 800	170
harci repülőgép (db)	több, mint 1 000	187
hadihajó (db)	55	22
ballisztikus rakéta (db)	176	0
harcászati atomfegyver (db)	2 600	0

3. táblázat: Az ukrán haderő számadatainak alakulása 1991-től 2014-ig
 Forrás: [81] szerzői adatgyűjtéssel kiegészítve

A fenti táblázatból megállapítható, hogy a hadsereg 23 év alatt elveszítette katonai képességeinek közel 80-90 %-át, ezen belül az összes nukleáris fegyverzeti eszközeit. A helyzetet súlyosbítja, hogy a feltüntetett haditechnikai eszközök többsége ugyan rendszerben maradt, de hadrafoghatatlan állapotban és az 1991-es év technikai szintjén. A védelmi területen nem voltak áttörő fejlesztések, illetve az elkészült prototípusokat sem vásárolta meg a honvédelmi tárca, megrendelésekkel nem ösztönözte új haditechnika

termékek rendszeresítését. A táblázatban feltüntetett fegyverzeti eszközök világpiaci árát 1991-ben 90 milliárd dollárban határozták meg a szakértők. A tábornokok, politikusok és az új oligarchák, kiemelt figyelmet fordítottak a haditechnikai eszközök eladására, értékesítésére. A megmaradt eszközpark értékét 1994-ben 32,7 milliárd dollárra becsülték, 1995-ben a vagyoni mérleg már csak 25 milliárd dollár körül mozgott. Ebből az óriási összegből a haderő fejlesztésére szinte semmit sem forgattak vissza. A korábban felsorolt szociális problémák egyikét sem oldották meg, és a haditechnikai fejlesztések is háttérbe szorultak, és a még termelő hadiipari vállalatok is csak exportra termeltek. Az egyébként is alacsony (GDP 0,99%-a) honvédelmi kiadások alig 10%-át fordították haditechnikai fejlesztésekre, vagy a rendszerben lévő eszközök modernizálására. Ez az arány akkor szembetűnő, ha összehasonlítjuk a szomszédos Oroszország számaival (4. számú táblázat és 4. számú ábra), amely például 2015-ben 70% volt. Ez jelentősen hozzájárult az orosz haderő gyors ütemű modernizálásához, új technikai eszközök rendszerbe állításához, a katonai képességek jelentős kiszélesítéséhez. [234 pp. 63-66] [82 saját kalkulációval kiegészítve] [72 pp. 203-210]

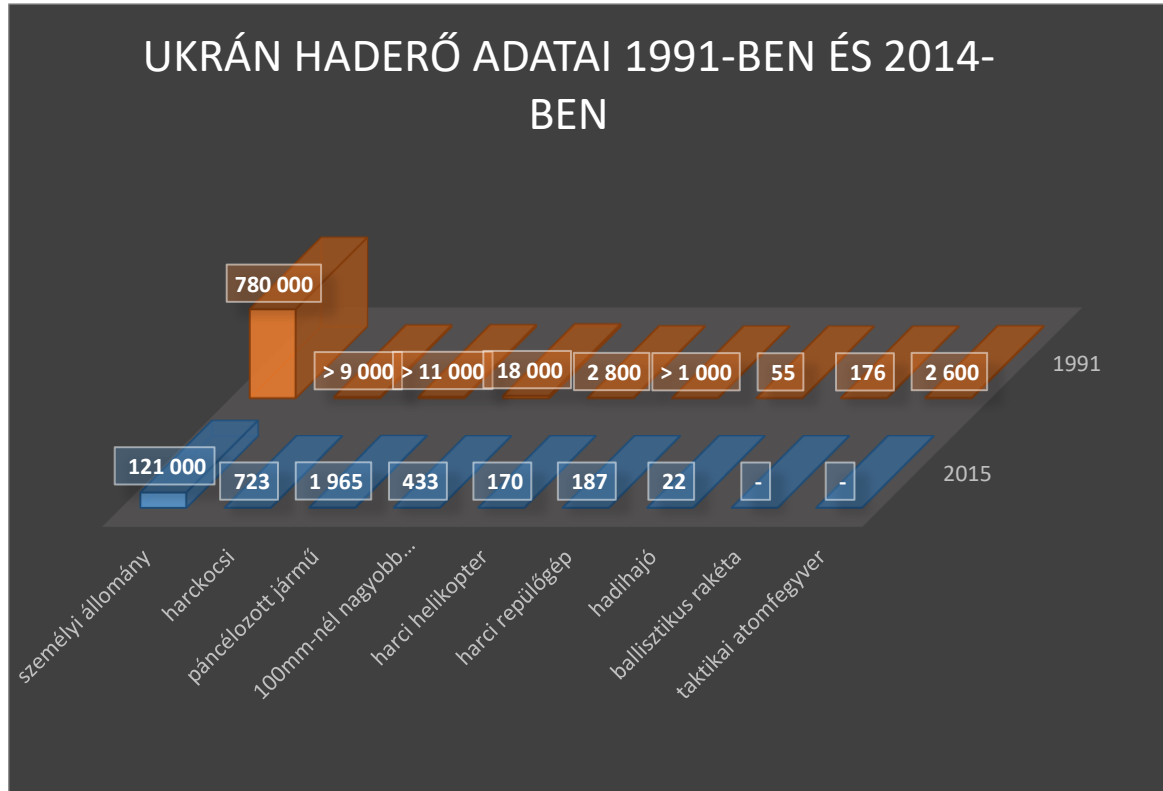
Megnevezés	Az ukrán haderő létszám és technikai adatai 2014-ben	Az orosz haderő létszám és technikai adatai 2014-ben
személyi állomány (fő)	121 000	1 000 000
harckocsi (db)	723	2 800
páncélozott jármű (db)	1 965	11 600
100mm-nél nagyobb tüzérségi eszköz (db)	433	4 625
harci helikopter (db)	170	1 402
harci repülőgép (db)	187	4 100
hadihajó (db)	22	352
harcászati atomfegyver (db)	0	1 654

*4. táblázat: Az ukrán és az orosz haderő egymáshoz való viszonyítása
Forrás: [83] szerzői adatgyűjtéssel kiegészítve*

Az alacsony haderőfinanszírozás azzal párosult, hogy Ukrajnában a korrupció világviszonylatban is nagyon magas volt, és érintette a katonai vezetést is. A Transparency International adatai szerint Ukrajna 2012-ben a 144. helyet foglalta el a szóba jöhető 175-ből, olyan országokkal került egy besorolásba korrupció

vonatkozásában, mint Kamerun, Banglades, vagy Kongó. Ugyanebből a felmérésből az is látszik, hogy ez a káros tevékenység a hadsereget is teljesen átszötte. [84]

Az amerikai Tax Justice Network központ szerint ukrán cégek és vállalkozások 22 év alatt offshore hátterű vállalatokhoz 167 milliárd dollárt utaltak. Ez a felmérés azt is valószínűsíti, hogy ez nem a teljes összeg, amit a gazdaságból kivontak, a korrupcióból adódó veszteségek ennek a hatalmas összegnek a kétszeresét is elérhetik. A gazdaságból kivont és ellopott összegek kis része is elég lett volna arra, hogy a hadsereget korszerűsítsék, az állományt kiképezzék, de még arra is jutott volna forrás, hogy az állomány lakhatási és egyéb szociális problémáit megoldják. [85] Ahhoz, hogy sikereket érjen el egy ország a haza védelmével kapcsolatos nemzeti érdekei tekintetében, olyan egzisztenciális megbecsülést kell biztosítani a katonáknak, a tiszthelyetteseknek és tiszteknek, hogy azok a társadalom értékes tagjainak érezhessék magukat. Egy 2013-ban készült tanulmány szerint 45 ezer katonacsalád lakásproblémái megoldatlanok, azaz a probléma minden harmadik katona ezzel a gonddal küzd. A helyzet drámaibb, ha a jövedelmeket összehasonlítjuk a hasonló beosztású orosz kollégáik bérével, ahol a hadsereg alkalmazottai 3-szor, 4-szer többet keresnek. [86] [72 pp. 203-210]

4. ábra: Az ukrán haderő adatai 1991-ben és 2014-ben
 Forrás: [83]

Összességében megfigyelhető, hogy az ukrán hadsereg úgy erkölcsileg, mint technikai felszereltségében és kiképzettségében már évtizedek óta krízisben van és minden mérhető paraméterében lemaradt a környező országok haderejéhez képest. [83]

A bemutatott események igazolják, hogy a haditechnikai eszközök értékesítését prioritásként kezelték, többségében illegálisan és úgy, hogy az abból befolyó forrásokból nem szereztek be új fegyverzetet és felszerelést, a hivatásos állomány egzisztenciális (például lakás) gondjain pedig egyáltalán nem segítettek. Az ország szuverenitásának megbomlása idején Ukrajnának olyan hadserege volt, amely nem tudott és nem is akart harcolni. A jelenleg ellenségképet betöltő Oroszország ezzel ellentétben az utóbbi húsz évben jelentős fejlesztéseket hajtott végre, modernizálta hadseregét, új technológiákat vezetett be, e mellett az állomány szociális problémáinak megoldását prioritásként kezelték. [82]

A fentiek igazolják, hogy Ukrajna külpolitikája, elsősorban az oroszellenesség, valamint Oroszország erős fegyverkezése, a hadsereg modernizálása, új eszközökkel való ellátása indokolta volna az ukrán haderő fejlesztését is. A történések összhatása Ukrajnát kiszolgáltatottá tette a nagyhatalmak elképzeléseinek. Ebben az állapotában érték a 2014. évi kaotikus események, melynek első fázisában az ukránok tétlenül nézték a Krím-félsziget kiválását, melyre a későbbiekben részletesen kitérek.

Jelenleg látszanak törekvések a hadsereg kiképzettségének és morális állapotának, valamint technikai színvonalának az elvárt szintre történő feljavítására (ilyenek például: a hadiadó bevezetése, a költségvetési hadi kiadások jelentős emelése, külföldi támogatás), de a gazdasági nehézségeket is figyelembe véve rövidtávon erre reális esély nincs.

2.2.2 Az orosz-ukrán hadiipari együttműködés

A Szovjetunióban a fegyveres erők ütőképességére, a hadászati képességek fejlesztésére a központi (párt és állami) vezetés mindig is kiemelt figyelmet fordított, ezen belül is fontos szerep jutott a repülőgépgyártásnak és a különféle rendeltetésű rakétatechnológia korszerűsítésének. A Szovjetunió felbomlását követően Ukrajna jelentős számú és nagykapacitású hadiipari konzorciumot/gyárat – a közös hadiipari együttműködésben résztvevő üzemek, gyárak, egyéb ipari létesítmények 17%-át – örökölt meg, ezen belül több olyan vállalatot is, amelyeknek korábban jelentős szerep jutott a haderőnemek korszerű haditechnikai eszközeinek előállításában. [253 pp. 6-8] Az egyik ilyen vállalat

a Motor Szics (Мотор Сич)³, a másik pedig a Juzsmas (Южмаш)⁴ volt, de jelentős szerepe volt a mikolájevi „Fekete-tengeri Hajóépítő és Javító Üzem”-nek is. Az előbbi gázerőművekhez, helikopter- és repülőgép hajtóművekhez turbinákat állított elő, utóbbi pedig rakétákhoz és űrtechnológiai eszközökhöz tartozó főegységeket fejlesztett és gyártott. Mikolajevben épült az első szovjet repülőgép-hordozó anyahajó, ám 1991 után folyamatosan épült le a repülőgép- és űrtechnikai, a hadászati rakétatechnikai, valamint a hadi- és polgári hajóépítési együttműködés. [254]

Az iparág egyik sajátossága, hogy a megrendelők elsősorban a fegyveres erők, vagy állami vállalat szereplői, ezért a politika kiemelt figyelmet fordít ezen iparágra és iparági vállalatokra. Ezen kívül azok gazdasági és politikai eszközként is szolgálnak, ami elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az ágazati szereplők sikereit az állami propaganda sajátjaként jeleníti meg. Ahogy már korábban is kifejtésre került, a független Ukrajna erős ipart örökölt meg a Szovjetuniótól, ezen állítást több gyár jelenlegi szerepe és teljesítménye is igazolja. Azonban kialakult egy olyan gazdasági állapot a technológiai sajátosságoknak köszönhetően, hogy az ukrán csúcstechnológiát képviselő hadiipari termékek lehetséges vevőjeként csak az Oroszországi Föderáció jöhetett számításba. Ezzel párhuzamosan Oroszország azzal találta magát szemben, hogy a hadieszközeit önmaga nem minden esetben tudja előállítani, ugyanis a komoly gyártási kapacitással rendelkező gyárak ekkor már Ukrajnában működnek. Ezt a függő helyzetet mindkét fél jól felismerte, Oroszországnak beszállítóra volt szüksége, Ukrajnának pedig vevőre. Ezért Oroszország és Ukrajna 1993. május 26-án hadiipari együttműködési megállapodást kötött, ami garantálta a két állam katonai/hadiipari termékeket gyártó vállalatainak együttműködését. [255]

Ahogy fentebb említésre került, ezen vállalatok irányítása, működtetése a politikai nyomásgyakorlás eszközeként is funkcionált, amivel először Viktor Juscsenko elnök élt. Juscsenko oroszellenes politikájának része volt, hogy a közös hadiipari projekteket felszámolta, ami mindkét félnek jelentős gazdasági károkat okozott. Ukrajna egyrészt rengeteg bevételtől esett el, míg Oroszországnak fel kellett függesztenie az AN-148 típusú repülőgép gyártásának beindítását. A helyzet igazából csak Viktor Janukovics elnökségével kezdett el javulni, ugyanis ezt követően kezdtek a felek ismét

³ Székhelye: Zaporizzsja (Запоріжжя)/Zaporozsje (Запорожье)

⁴ Székhelye: Dnyipro (Дніпро), korábban: Dnyiproretrovszk (Дніпропетровськ)/Dnyerproetrovszk (Днепропетровск)

konzultációkat folytatni, valamint újból együttműködni, a közös gyártási kapacitást felfuttatni. [256]

Az új együttműködés nem tartott sokáig, ugyanis Petro Porosenko hatalomra jutásával Arszenyij Jacenyuk miniszterelnök a Kelet-Ukrajnában kialakult helyzetre hivatkozva 2015. május 20-án bejelentette, hogy felfüggeszti az 1993-ban aláírt együttműködési megállapodás Ukrajnára vonatkozó részének betartását, és ezt követően nem szállítanak hadiipari eszközöket Oroszországnak. Ez akkor időlegesen jelentős károkat okozott az Oroszországi Föderációnak, azonban ennek hatására időközben az Ukrajnából eddig importált termékeket Oroszország már maga kezdte előállítani, teljes egészében kizárva ezzel az ukrán beszállítóktól való függőséget. Arszenyij Jacenyuk miniszterelnök lépése biztonságpolitikai szempontból érthető, de gazdaságilag már rövidtávon is kontraproduktív volt. Egyrészt ezzel jelentős károkat okozott az ukrán hadiipari vállalatoknak – ugyanis legfőbb vásárlói az orosz hadiipari vállalatok voltak –, másrészt Oroszország saját maga kezdte el gyártani azokat a termékeket, melyeket korábban tőlük importált, így újabb hadiipari képességekre sikerült szert tennie. Ezzel a szankcionált-stratégiai lépéssel hozzájárult ahhoz, hogy az ukrán hadiipari vállalatok gazdasági nehézségekbe kerüljenek, és megalapozta azt is, hogy a későbbiekben se tudjanak Oroszország beszállítói lenni, vagy ha ez mégis sikerülne, akkor már nem azokkal az előnyös pozíciókkal fognak rendelkezni az orosz piacon, amelyekkel korábban. [255]

2.3 Ukrajna és Oroszország kapcsolatának rövid történelmi áttekintése

Az orosz-ukrán viszony alakulásának meghatározó történelmi előzményei vannak. A két nép nem barátságból, hanem közös érdekből kötött szövetséget. Az ukránok a folyamatos lengyel atrocitások és jogaik csorbítása miatt 1648 és 1653 között szabadságharcot vívtak az elszakadásért és az önálló ukrán állam megalakításáért. Mivel az ukránokat többször elárulták a krími tatárok, a moldvai vajda hátba támadta, az oszmán birodalommal pedig nem akartak szövetségre lépni, ezért – kényszerűségből, de önként, többségi akaratra – Bogdan Hmelnycikij 1653-ban, a súlyos Zsvanyec-i vereség után arra kérte Oroszországot, hogy Ukrajna csatlakozhasson a cári birodalomhoz, ami 1654-ben meg is történt. [16 pp. 123-144]

Bár az ukránok önként mondtak le az önállóságról, később a cári fennhatóság iránti kérésüket két szuverén, egyenrangú fél akaratának állították be. Az orosz cár a

későbbiekben kisebb-nagyobb mértékben csorbította az ukrán nemesek jogait, ezért a két újraegyesült nép között folyamatosan érezhető volt a feszültség. [16 pp. 123-144]

A cári Oroszország széthullása után 1917 végén megalakult a független Ukrán Köztársaság. A Vörös Hadseregnek 1920-ra sikerült visszafoglalnia nyugati területeinek jelentős részét, ezért 1922-ben létrejöhetett a Szovjetunió egyik alapítója, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság (USZSZK/USZSR), amely hatalmas területeket kapott, a Donyec-medencétől egészen a nyugati határig. [16 pp. 123-144] A II. világháborút követően Ukrajna területe tovább gyarapodott a keleti lengyel területekkel, és hozzájuk csatolták Kárpátalját, 1954-ben pedig a Krím-félszigetet ajándékozta nekik Nyikita Szergejevics Hruscsov, akkori kommunista pártfőtitkár. [16 p. 249] A területi növekedést az ukránok természetesnek vették, azonban sérelmeiket sohasem feledték. A legnagyobb tragédiájuk a „Golodomor/Holodomor” néven hírhedté vált ukrán parasztság szándékos – vagy az erőszakos iparosítás mellékhatása végett kényszerűen bevezetett beszolgáltatási kötelezettség miatt bekövetkezett – éheztetése, melyben becslések szerint 3,5-7 millió ember vesztette életét. Igaz, hogy ezt az időszakot nemcsak az ukrán, de az orosz parasztság nagy része is megsínylette, sőt lakosságárányosan a kazah nép szenvedte el a legnagyobb emberveszteséget. 2006. november 28-án az ukrán parlament olyan jogszabályt fogadott el, amely szándékos népirtásnak nevezi az akkor történteket [87 p. 2]. A történészek között ebben a kérdésben nincs teljes körű egyetértés, de húsz ország – köztük az Egyesült Államok is – népirtásnak tartja az akkori eseményeket. [88 p. 137] Hazánk törvényhozása 2003. november 26-án fogadott el olyan határozatot, ami emléket állít az ukrainai éhínség áldozatainak. [99 p. 110]

Az orosz - ukrán viszonyt minden esetben pozitívan befolyásolta a közös múlt, az azonos vallás, valamint a kényszerű politikai és katonai szövetség. A Szovjetunió széthullásáig gazdasági, katonai és politikai szinten mindkét nép érdeke megegyezett. Társadalmilag az ukránok alárendeltnek érezték szerepüket az oroszokkal szemben (például: az orosz nyelv dominanciája), ezért az önálló Ukrajna megalakításakor az ukránok „túlkompenzáltak” (például: az orosz nyelvű iskolák bezárása). Ezt az amerikaiak jól felismerték, és néhány év alatt az ukrán - amerikai viszony kiváló szintre fejlődött, ezzel szemben az orosz - ukrán viszony folyamatosan romlott, sőt mára ellenségessé vált. [16 p. 225-229]

2.4 Ukrajna és az Európai Unió viszonyának alakulása

Közvetlenül a Szovjetunió felbomlása előtt az USA és a nyugati nagyhatalmak is arról biztosították az akkori kommunista vezetőket, hogy a megszűnő Varsói Szerződés tagállamait nem integrálják a NATO-ba, a megszülető új szovjet utódállamok pedig a balti országok kivételével orosz érdekszférába fognak tartozni. Az ígéreteket a nyugati partnerek – elsősorban az USA – nem tartották be, a szovjet utódállamokat is saját érdekszférájukba próbálták/próbálják terelni. [89] Az Amerikai Egyesült Államok magatartását segít megérteni Zbigniew Brzezinski 1997. áprilisában kiadott, „*A nagy sakktabla*” című könyve. Ez a rész nem tér ki részletesen az ott leírtakra, de a történések megértéséhez feltétlenül szükséges három idézet felelevenítése.

Az első: „*Eurázsia tehát az a sakktabla, melyen a globális elsőbbségért folytatott küzdelem tovább folytatódik.*” [226 p. 8]

A második: *Kulcsfontosságú, hogy időközben ne jöjjön létre olyan eurázsiai hatalom, amelyik uralkodó tényező lehet ott, és kihívást jelenthet Amerika számára.*” [226 p. 8]

A harmadik: „*Ukrajna nélkül Oroszország többé nem eurázsiai birodalom.*” [226 p. 65]

A fenti három Brzezinski idézet egyértelműen igazolja az USA eurázsiai politikáját jelenleg is.

1994-ben Bill Clinton és Leonid Kravcsuk megállapodtak, hogy Ukrajna lemond teljes atomarzenáljáról és azt átadja Oroszországnak. Ukrajna biztonságáért és határainak sérthetlenségéért garanciát vállalt az USA, Anglia és Oroszország, 1996. június 01-jén az utolsó atomtöltetet is átadták Moszkvának. Jelenleg senki sem kéri számon az érintett NATO tagállamokat azért, mert vállalásaikat nem teljesítik (ez érthető is, mert az Oroszországgal való esetleges hatonai konfliktus beláthatatlan következményekkel járna). [90]

Ukrajna a kezdetektől saját függetlenségét deklarálta, ennek ellenére 1994. június 14-én a két fél aláírta az Európai Közösségek és azok tagállamai, valamint Ukrajna közötti partnerségi viszonyt szabályozó megállapodást, amely 1998. március 01-jén lépett hatályba (1998. január 26-i 98/149/EK, ESZAK, Euratom tanácsi és bizottsági határozat 1. cikke). Ezután Ukrajna 1998-ban felvetette, hogy az Európai Unió részévé kíván válni. Fontos megjegyezni, hogy a kezdeményezésre az Európai Unió sokáig nem válaszolt, pedig 1998 és 2000 között Ukrajna valóságos offenzívát indított annak érdekében, hogy társult jogi státuszt kapjon az Európai Unión belül. [97 pp. 2-7] Az ukrán törekvések hátterében az állt, hogy deklarálja Oroszországtól való függetlenségét, valamint az is, hogy az ország nemcsak földrajzi, hanem kulturális tekintetben is Európa részének tekinti

magát. Ezenkívül fontos volt számukra, hogy szert tegyenek azokra a politikai és gazdasági előnyökre, amelyek az integrációval járnának.

2010. február 25-én Viktor Janukovicsot választották elnökké, aki habozott, hogy az Európai Unióval, vagy az Eurázsiai Gazdasági Unióval fűzze szorosabbra a kapcsolatát. Mindkét fél erős nyomás alatt tartotta az elnököt, ezért annak álláspontja többször módosult. [92 p. 19]

Ezt követően az események kronológiája az 5. számú táblázat kronológiája szerint alakult:

Időpont	Esemény
2011. november 22.	Ekkorra már az EU vezető tisztségviselői elérkezettnek látták az időt arra, hogy szorosabbra fűzzék a kapcsolatukat Ukrajnával. Ezen a napon csúcstalálkozót tartottak Brüsszelben, ahol megállapodtak abban, hogy Ukrajna részt vehet bizonyos programokban, sőt előrevetítették a vízummentesség lehetőségét is. [93]
2012. december	Az EU és ukrán tárgyalások mélypontra kerültek, a decemberi türkménisztáni találkozón Janukovics ismét felvetette az Eurázsiai Gazdasági Unióhoz való csatlakozás gondolatát. [94]
2013. május 12-14.	Budapesten megrendezték a IV. EU és Ukrajna fórumot. A megbeszélés egyik fő témája a társulási szerződés megkötése volt, e mellett gazdasági és politikai kérdések megvitatására is sor került. [95]
2013. november	Vilniusban tervezték az EU és Ukrajna társulási szerződésének aláírását, melyet az ukrán elnök elutasított, ezért Kijevben november 21-én tüntetések kezdődtek. [5 p. 1]

2014. június 27.	Aláírják az EU és Ukrajna közötti társulási szerződést, melynek néhány fejezetét már márciusban megkötötték. A megállapodás legtöbb fejezetét 2014. szeptember 01-je óta alkalmazzák, a mélyreható szabadkereskedelmi térség ideiglenes alkalmazására 2016. január 01-jével került sor. [96 p. 55]
2015. március 16.	Az EU - Ukrajna Társulási Tanács elfogadta az aktualizált társulási menetrendet, később további három ülésre került sor (2015. december 07., 2016. december 19. és 2017. december 08.). [97]
2017. június 11.	Hatályba lép az ukrán állampolgárok európai uniós vízummentessége, így már „szabadon” utazhatnak az Európai Unió tagállamaiba a „biometrikus” útlevéllel rendelkező azon ukránok, akik félévenként maximum 90 napot tartózkodnak az uniós országokban (kivétel ez alól az Egyesült Királyság és Írország). [97]
2017. június 11.	A Tanács határozatot fogadott el, amely alapján a társulási megállapodás 2017. szeptember 01-jén teljes körűen hatályba lép. [97]
2017. szeptember 01.	A társulási megállapodás teljes körűen hatályba lépett. [97]

5. táblázat: Kronológiai táblázat

Forrás: [93] [94] [95] [5 p. 1] [96 p. 55][97]

A fenti táblázat kronológiája jól mutatja, hogy Ukrajna a kezdetektől azt a célt tűzte ki, hogy csatlakozik az Európai Unióhoz, melynek érdekében minden lépést megtett és várhatóan a jövőben is megtesz. Az EU az első időben tartózkodott szorosra fűzni viszonyát Ukrajnával, melynek elsősorban az volt az oka, hogy rendezetlenek voltak az

ukrán gazdasági viszonyok, és félték attól is, hogy a bűnözők és gazdasági kalandorok ellepik az Európai Uniót. Viktor Janukovics pedig vonakodott aláírni a társulási megállapodást, mely végső soron ahhoz vezetett, hogy elnöki hatalmát a régi/új politikai elit a feldühödött tömeg segítségével erőszakosan döntötte meg. Ukrajna hovatarozása Európára is nagy hatással van. Például, ha Oroszországgal lépne szövetségre, az felértékelné Lengyelország szerepét, mert azonnal geopolitikai pillérré válna, Európának új biztonsági kihívásokkal kellene szembenéznie.

Az EU-val a társulási szerződést az új hatalmi elit 2014. június 27-én aláírta. Mivel az ukrán elnökválasztást 2014. május 25-én tartották, a várható következményekkel kapcsolatban valószínűleg még hatástanulmányt sem végeztek, azonban ez a politikai gesztus teljesen új szintre emelte a felek viszonyát. Politikai értelemben mindkét fél nyert a szerződés megkötésén, annak társadalmi megítélése az emberek részéről kimondottan jónak mondható. A szerződés gazdasági haszna vitatható, mert bár közvetlen kapcsolat a két dolog között nem látszik, az életszínvonal azóta is folyamatosan romlik, a munkaképes képzett lakosság pedig millió számra hagyta el Ukrajnát. Petro Porosenko óriási győzelemnek állította be a vízummentesség megszerzését a nyugatra utazó ukránok részére, azonban az ezzel járó elvándorlás gazdasági hatásai egyelőre beláthatatlanok.

Katonailag nem várható Ukrajna és az EU viszonyának fejlesztése, az európai államok részéről nincs szándék a kapcsolatok szorosabbra fűzésére, melynek több oka is van. Többek között senki sem akarja e miatt viszonyát Oroszországgal tovább rontani, még akkor sem, ha Németország, Franciaország aktívan kíván kezdeményező szerepet betölteni az ukrán konfliktus rendezésében.

2.5 Ukrajna és az Egyesült Államok viszonyának alakulása

Ukrajna USA-hoz való közeledésére Oroszország mindig is féltékenyen tekintett. Az ukrán-amerikai viszony javulása magával hozta az orosz - amerikai, illetve az orosz - ukrán kapcsolatok elhidegülését.

Ukrajna geostratégiai fekvése értékessé tette az országot az amerikai külpolitika számára. Fontos megjegyezni azt is, hogy a NATO - ukrán viszony meghatározó a két ország kapcsolatában, mivel a katonai tömb legerősebb fegyveres erejét az USA adja.

A Szovjetunió szétesését követően az USA érdekelt volt az ukránok és az oroszok szembeállításában, melyre jelentős forrásokat biztosított az amerikai kormányzat. Viktoria Nuland (az Obama kormány európai és ázsiai ügyekért felelős külügyi államtitkára) állítása szerint, 1991 óta az USA 5 milliárd dollárt fordított Ukrajna

„demokratizálására”, ami igazolja az előző állítást. [98] Az amerikai befolyásszerzés sokkal eredményesebb volt az oroszokénál, mert az USA stratégiája a teljes ukrán népességet célozta meg, míg a másik fél az oligarchákkal kívánt jó kapcsolatokat kiépíteni. Az amerikaiak régóta dolgoztak azon, hogy saját kultúrájukat, életformájukat népszerűsítsék az ukrán lakosság körében és elsősorban a fiatalok soraiban. Ösztöndíjakat alapítottak részükre, a kiírásoknak megfelelő személyek az Amerikai Egyesült Államokba és Kanadába utazhattak, a külföldi civil szervezetek beépültek a mindennapi ukrán közéletbe, a mindennapok részévé váltak. [210] Az amerikaiak nem bíztak semmit sem a véletlenre, úgy a kormányzó erővel, mint az ellenzékkel kiváló kapcsolatot építettek ki, a hatalommal bíró oligarchák pénzügyi forrásait feltérképezték. [100 pp. 189-193]

Az okok és történések megértésében szintén segítséget nyújtott az előző fejezetben már említett Zbigniew Brzezinski mű. Ukrajnára az USA úgy tekint, mint geopolitikai pillérre, melynek pusztá léte segít Oroszország átalakításában (az USA érdekeinek megfelelően). Véleménye szerint Oroszország Ukrajna nélkül még törekedhet ugyan birodalmi státuszra, de egy ilyen birodalom lényegileg ázsiai lenne. Tehát nem azt állítja Brzezinski, hogy Ukrajnában dől el az USA világelsőbségének dolga, de Oroszországé igen, hiszen – véleménye szerint – aki uralja Euráziát, az uralja az egész világot is. [226 p. 8]

A fentiek alapján várható volt, hogy Viktor Janukovics hatalma megdöntésének és az ebből kialakuló válságnak nagy nyertese az USA lesz. Hosszú évekre, akár évtizedekre sikerült éket verni a két szláv nép barátsága közé. Oroszország láthatóan arra vár, hogy a jelenlegi politikai vezetés az életszínvonal jelentős romlása miatt megbukik. Az amerikaiak ezzel tisztában vannak, ezért pénzügyi és katonai támogatással csökkentik, de legalábbis jelentősen késleltetik ennek bekövetkeztét. Minél később következik ez be, annál erősebb marad az amerikai befolyás és annál kisebb lesz az esélye az orosz - ukrán viszony normalizálódásának. [101]

Jelenleg az amerikai - ukrán viszony kiválónak mondható, azonban ha a dolgok mögé nézünk, könnyen belátható, hogy alá - fölérendeltség alakult ki az Egyesült Államok javára. Nem születhet olyan külpolitikai (sok esetben belpolitikai) döntés, amit az USA-val nem kellene jóváhagyatni. Kijelenthető, hogy jelenleg Ukrajna politikailag nem független az USA-tól. Ez különösen azért probléma Ukrajnának, mert az oroszoktól való távolodás egyik fő oka volt a politikai nyomásgyakorlás Moszkva részéről. Gazdaságilag is függőségi viszony alakult ki a két ország között, az IMF-en és az EBRD-n keresztül hitelekkel finanszírozzák Ukrajnát, melyek nélkül államcsödbe kerülne az ország. [102]

p. 11] Katonailag óriási lépések történtek a viszony szorosabbra fűzésére. Az USA korszerű haditechnikai eszközöket szállít Ukrajnának, és ezek között emberi élet kioltására alkalmas eszközök is találhatóak (Javelin rakétarendszer), ami néhány évvel ezelőtt elképzelhetetlennek tűnt. [103 p. 36]

A társadalom széles rétegei támogatják a közeledést, a nyugati és a középső régióban pedig kimondottan népszerűek a két ország kapcsolatát elmélyítő intézkedések.

2.6 Ukrajna és a NATO viszonyának alakulása

Oroszország Ukrajnára állandóan úgy tekint, mint testvéri népre, melynek mindig is orosz érdekszférában kell maradnia, lépéseit pedig köteles előre egyeztetni a „keleti nagytestvérrel”. A Szovjetunió felbomlása után sokan úgy vélték, hogy az ukránok semleges, de inkább oroszbarát külpolitikát fognak folytatni.

Ukrajna 1994-ben a FÁK-tagállamok közül elsőként csatlakozott a NATO békepartnerségi programjához 1994. február 08-án (Magyarországgal egy időben). [104] Oroszország a volt szovjet tagköztársaságokhoz hasonlóan 1994. június 22-én szintén csatlakozott a programhoz, deklarálva azt a szándékát, hogy békére törekszik az európai, illetve a szomszédos államokkal. Bár Oroszország valószínűleg sohasem gondolta komolyan, de az 1990-es években mégsem zárta ki annak lehetőségét, hogy belátható időn belül csatlakozzon a NATO-hoz. [105 p. 11]

Leonyid Kucsma (többi elnökhöz hasonlóan) egyértelműen nem kötelezte el magát a NATO-val való szoros együttműködés ellen és mellett sem, azonban egyértelműsítette, hogy ennél tovább nem akarja mélyíteni Ukrajna és a katonai tömb kapcsolatát.

Ukrajna ezzel szemben Viktor Juscenko elnöksége alatt komoly lépéseket tett a NATO tagság irányába. 2008. április 03-i bukaresti NATO csúcson felvetődött Ukrajna és Grúzia felvétele a tagság előszobájának tekinthető, csatlakozási felkészülést elindítható akciótervbe (Membership Action Plan, MAP-tagság). Németország ellenállása miatt zátonyra futott a két volt szovjet tagköztársaság felvételi kérelme, azonban ezen országok a mai napig nem tettek le csatlakozási szándékukról. Viktor Janukovics nem támogatta a NATO-tagságot, elnöksége alatt az ukrán törekvések lendülete megtört, politikáját inkább orosz -, mint NATO - barátként lehet jellemezni. [105 pp. 30-34]

A délkelet-ukrajnai válság kiéleződése után 2014. augusztus 29-én Kijevben Arszenyij Jacenyuk, akkori miniszterelnök kijelentette, hogy a kormány törvényjavaslatot terjeszt be, melynek megfelelően Ukrajna feladja semleges státuszát és felújítja NATO-csatlakozási felkészülését. [106]

Ukrajna és a NATO társadalmi, politikai és katonai viszonya zömében megegyezik az USA-val való kapcsolatok szintjével. Ma már a lakosság jelentős része támogatja a NATO-val való partnerségi viszony kiszélesítését.

2.7 A 2004-es elnökválasztás és az azt követő „Narancsos Forradalom”

Leonyid Kucsma (elnökségének ideje: 1994. július 19. - 2005. január 23.) belátta, hogy a harmadik elnöki ciklusért nem éri meg harcba szállnia. Az országot sújtó óriási méretű korrupció, valamint Heorhij Ruzslanovics Gongadze grúz származású ukrán újságíró – az Ukrajinszka Pravda alapító főszerkesztője – 2000. szeptember 16-án történő titokzatos elrablása és későbbi meggyilkolása miatt úgy belföldön, mint külföldön megingott az iránta érzett bizalom, sokan őt tartották a gyilkosság értelmi szerzőjének. [107 pp. 117-130]

Ekkor Oroszországban már Putyin óriási népszerűsége és hatalomra tett szert, jelentősen megreformálva hazája külpolitikai célkitűzéseit. Elődjével ellentétben nem a Független Államok Közösségében, hanem a volt szovjet tagköztársaságok négy legerősebb országából alapítandó új szövetségi rendszerében látta hazája jövőjét, a térség gazdasági és politikai fejlődésének irányát. Ez a négy ország: Oroszország, Belorusszia, Kazahsztán és Ukrajna. Az új elképzeléssel kapcsolatban az ukránok sokáig nem döntöttek, a Nyugat és Oroszország között ingadoztak, de végül 2004-ben Leonyid Kucsma lépései egyértelműsítették, hogy nem kívánnak a NATO-val szövetségre lépni, hanem inkább a Putyini alternatívát választják. [108 pp. 54-58]

Ez a fordulat aggodalommal töltötte el a nyugati, és elsősorban az amerikai vezetőket (Zbigniew Brzezinski: A nagy sakkjátszma című műben már hivatkozott elmélete, az USA világelsőségének fenntarthatóságának szükséges elemei rész) [226 p. 266-270], hiszen azzal is tisztában voltak, hogy Kucsma jelöltje, Viktor Janukovics szintén ezt az irányvonalat képviseli. Viktor Juscsenko stábjá mindent elkövetett, hogy a közvéleményt saját jelöltje oldalára állítsa. Korrupcióellenes harcosnak állították be, aki alkalmas e kártékony jelenség felszámolására és képes modern nyugati mintájú demokrácia kiépítésére. Ráadásul Juscsenkot 2004. szeptember 05-én ismeretlenek megmérgezték, az arca eltorzult, és ezek után az elnökválasztást a jó és a gonosz harcaként állították be. A rosszat a méregkeverő oroszbarát Janukovics stábbal hozták párhuzamba, a jót pedig a nyugatbarát „megmérgezett” jelölt képviselte, aki számíthatott jelentős tömegek óriási mértékű sajnálatára, szimpátiájára, ezáltal akik ha nem is szavaztak rá, valószínűleg

ellene sem tették meg azt. [109 p. 106-113] A 2004. november 21-én és november 28-án rendezett első és második fordulós elnökválasztást mégis Viktor Janukovics nyerte meg, azonban az ellenzék ebbe nem törődött bele és csalásokra hivatkozva a Majdan térre hívta híveit, elkezdődött a „Narancsos Forradalom”. A „sátortáborral” egybekötött megmozdulás-sorozat egészen 2005. január 23-ig, Juscsenko elnöki beiktatásáig tartott. Az óriási külső és belső nyomásnak engedve az akkori alkotmányban foglaltakkal ellentétben harmadik fordulót írtak ki, pontosabban megismételték a második fordulót. A kijevi forgatókönyv teljes egészében megegyezett a 2000-ben rendezett belgrádi, valamint a 2003-as tbilisi-i elvesztett választások utáni eseményekkel, ahol is a nyugatbarát média és szövetségesei csalást kiáltottak, a híveiket, elsősorban a fiatalokat az utcára hívták, és a demoralizált korábbi győztes az elgondolásnak megfelelően elveszítette a választásokat. [110 pp. 39-44]

2004. december 26-án a megismételt második fordulós választásokat már a nyugat jelöltje, Viktor Juscsenko nyerte, így 2005. január 23-án letehetette hivatali esküjét. [111 pp. 134-141] A narancsos forradalom eseményeiből egyértelműen leszűrhető, hogy az USA már akkor jóval nagyobb befolyással rendelkezett Ukrajnában, mint Oroszország. Azt is könnyen be lehet látni, hogy az oligarchák többségét a maga oldalára állította az USA, azonban a lakosság még mindig megosztott volt, a keleti országrész oroszpartí maradt, amit a megismételt második forduló is alátámasztott. Az óriási propaganda ellenére Juscsenko csak elenyésző többséggel nyert, pedig az elemzők elsőprő győzelemre számítottak. [110 pp. 40-44]

2.7.1 Viktor Juscsenko elnöki időszakának bemutatása

Viktor Juscsenko az önálló ukrán állam megalakítása után gyorsan építette karrierjét. Fiatalon, 39 évesen Leonyid Kucsma javaslatára a Nemzeti Bank elnöke lett, amit hat évig irányított. Az ő nevéhez fűződik az erős nemzeti valuta, a hrivnya bevezetése. 1999-ben, az elnök második ciklusa kezdetén kormányfőnek nevezték ki, azonban egy év után bizalmatlansági eljárás keretében leváltották. Sokak szerint ez a kudarc jelentős szerepet játszott radikalizálódásában. [112]

Elnöki szerepkörben nem tudott ilyen sikereket felmutatni. Az Euro-atlanti integráció mellett foglalt állást, de jószomszédi viszonyra törekedett Oroszországgal is, első hivatalos útja éppen ezért Moszkvába vezetett. [113]

Választási programjában a hazai munkaerőpiac javítását, a működő tőkebefektetések növelését, a kis- és középvállalkozások támogatását és a korrupció visszaszorítását ígérte

meg. Miniszterelnöknek a vele szövetséges Julia Timosenkot kérte fel, Petro Porosenko pedig az elnök mellett működő Ukrán Nemzeti Tanács titkári megbízatását kapta. Még az év szeptember 8-án Julia Timosenkot az elnök egy korrupciós botrány miatt leváltotta, majd 2006. augusztus 04-én kinevezte Viktor Janukovicsot, egykori vetélytársát a kormányfői posztra. 2007. április 02-án feloszlatta a törvényhozást, amit sokan alkotmányellenesnek tituláltak. Elnöksége viharosra sikeredett, talán ennek köszönhetően is választási ígéreteiből jóformán semmit sem tudott megvalósítani. [114 pp. 205-215] Népszerűsége hamar odaveszett, a 2010-es elnöki választásokon még a második fordulóra sem jutott be. Elnöksége alatt nem sok maradandót alkotott, de Ukrajnát egy olyan pályára állította, amely az oroszoktól való távolodást segítette elő, éket vert a két nép közeledését elősegítő kezdeményezések közé. Sokan azzal is megvádolták, hogy az ukrán nacionalizmus felélesztésében is jelentős szerepe volt. A modernkori Ukrajna elnökei közül Viktor Juscsenko nyújtotta a leggyengébb teljesítményt, annak ellenére, hogy kiváló gazdasági szakember, a Jegybank elnökeként óriási szerepe volt az infláció megállításában és az erős nemzeti valuta bevezetésében. [115 pp. 72-78] Kudarcának egyik legfőbb oka a korrupció elleni aktív fellépés volt, hiszen az oligarcháknak nem állt érdekükben a káros jelenség elleni harc, mivel annak haszonélvezői ők maguk voltak. A társadalom széles tömegei akkor még nem értették, hogy mi zajlik a háttérben, ők csak azt tapasztalták, hogy az ígéreteket nem teljesítik, sőt a világgazdasági válság másodlagos hatásaként életszínvonaluk jelentősen romlott. A volt elnök nyugati országok általi megítélése jó, hiszen azok érdekeit messzemenően kiszolgálta, és elnöksége alatt Ukrajnát távolodó pályára állította az orosz befolyástól.

2.8 A 2010-es elnökválasztás, az eredményét kiváltó okok

A választás időpontjának kiírásakor a törvényhozás és az elnök ismét egymásnak feszültek. Az Ukrán Legfelsőbb Tanács eredetileg 2009. október 25-ét tűzte ki az elnökválasztás első fordulójának időpontjául. [116] Ezt a normát Viktor Juscsenko az Alkotmánybíróságon megtámadta, a testület a határozatot törvénytelennek minősítette, ezért a parlament az elnökválasztás első fordulóját 2010. január 17-re tűzte ki. [117]

A választás két igazi riválisa Julia Timosenko, és Viktor Janukovics volt. Az előbbi a szavazatok 25,05%-t, míg az utóbbi a 35,38%-t szerezte meg, így a 2010. február 07-én rendezett második fordulón ketten indulhattak. A választásokat 48,95%-os eredménnyel Viktor Janukovics nyerte, Julia Timosenko 45,47%-ot kapott. [118] Az elnökválasztás

eredményét ezúttal Barack Obama, az USA elnöke is elismerte, így 2010. február 25-én Viktor Janukovics letette hivatali esküjét. [119]

A választási eredmény egyértelműen azzal magyarázható, hogy Viktor Juscsenko nem volt képes betartani választási ígéreteit, és azok a problémák, amelyek megoldását az ukrán társadalom széles rétegei sürgették, továbbra is fennálltak. Az is kijelenthető, hogy a pártpreferenciák semmit sem változtak az előző választások óta. A keleti országrészen nagy többséggel Viktor Janukovics, míg a nyugati felén Julia Timosenko nyert, s mivel a keleti rész sűrűbben lakott, ezért győzött a Régiók Pártja jelöltje.

2.8.1 Viktor Janukovics elnökségének rövid bemutatása, főbb jellemzői

Viktor Janukovics győzelméhez hozzájárultak azok a hibák, amelyeket Viktor Juscsenko követett el. Ezen kívül sokan emlékeztek a 2004-es elnökválasztás „furcsa” lebonyolítására is, ezért ha nem is könnyen, de magabiztosan nyerte meg a választásokat a Régiók Pártja jelöltje, Viktor Janukovics. [1 pp. 331-335]

A megválasztott elnök tevékenységét a kezdetektől fogva sok ellentmondás jellemezte. Miközben kifejezetten törekedett a barátságos kapcsolat kiépítésére az oroszokkal, a nyugati hatalmakkal is próbált jó kapcsolatokat kialakítani. Sokáig hezitált azon, hogy az Európai Unióval kössön-e szövetséget, vagy az Oroszország által irányított Eurázsiai Gazdasági Unióval. Elnöksége alatt óriási mértéket öltött az amúgy is magas korrupciós ráta, hatalmát arra is felhasználta, hogy saját vagyonát gyarapítsa, fényűző körülményeket teremtsen saját maga és családja számára. [120 pp. 52-53]

Gazdasági eredményeit a kettősség jellemzi. Egyrészt a korrupció jelenléte a mindennapokban, az oligarchák harca a javak újraelosztásában, másrészt azonban óriási gazdasági sikereket értek el az országot kormányozva. Többek között tárgyalásokat folytattak Oroszországgal, és a gáz árát 100 dollárral tudták csökkenteni 1000 m³-ként. Igaz, ennek feltétele az volt, hogy a 2017-ben lejáró, Szevasztopolban állomásozó orosz Fekete-tengeri flotta kikötőbérletét további 25 évvel meghosszabbították. [121 p. 9] Az olcsóbb gáznak köszönhetően az ukrán gazdaság új lendületet kapott, a vegyi és kohászati üzemek termékei ismét versenyképessé váltak, ezáltal az állam bevételei is emelkedtek. Négy év alatt a nyugdíjakat 64%-kal növelték úgy, hogy a lakossági tarifákat az energiahordozók esetében nem emelték. [122] Az ukrán államadósság kimondottan kedvező volt, mindösszesen 38,6 milliárd dollár, ami GDP arányosan 33,22%-ot jelentett (Jelenleg 66 milliárd dollár, ami GDP arányosan 61,5%). A fenti adatokból megállapítható, hogy Viktor Janukovics hatalmának megdöntése nem gazdasági, hanem

társadalmi és politikai okokra vezethető vissza, amit a későbbiekben részletesen kifejték. [123]

A hadsereg képességeinek fejlesztésére ebben az időszakban sem költöttek, annak technikai, morális leépítése tovább folytatódott. Azonban ezért csak őt hibáztatni nem lehet, az ukrán haderő leépítésében minden elnök aktív szerepet játszott.

Vesztét mégsem az állami szintet is elérő korrupció, hanem az Oroszországgal való kapcsolat szorosabbá tételének szándéka okozta. Úgy döntött, hogy megszakítja az EU társulási szerződés előkészítő tárgyalásait és az orosz pénzügyi támogatásért cserébe szorosabbra fűzi a viszonyt az Eurázsiai Gazdasági Unióval. Nem tanult az előző elnökválasztás történéseiből, a nép erejét, és a nyugati hatalmak befolyását alábecsülte, az oligarchák elfordultak tőle, és a tüntetőket felhasználva elérték az elnök erőszakos eltávolítását a hatalomból, elnöki mandátumától másodszor is megfosztották.

2.9 A 2013-2014. évi Majdan téri események bemutatása

A Szovjetunió szétesését követően Ukrajna modernkori történelmét az érzelmeiktől átfűtött politikai élet jellemezte és ez az attitűd a mai napig mit sem változott. Gyakoriak voltak az olyan parlamenti (Rada) tudósítások, ahol a képviselők a kamerák előtt verekedtek össze, lejáratva maguk és országuk tekintélyét. A nacionalista indulatok egyetlen utódállamban sem érik el azt a felfűtött állapotot, ami az ukránok mindennapjait jellemzi. E közben a náci Németországgal kollaboráló személyek nemzeti hőssé váltak, a II. világháborús veteránok pedig, akik akkori hazájukat hősiessé védték, jobb esetben csak megtűrt személyek lettek, de az sem ritka, hogy inzultálják őket. [124]

A „Narancsos Forradalom” idején 2004-ben a választásokat Viktor Janukovics nyerte Viktor Juscsenkoval szemben. A különbség csekély volt, és talán ezen felbátorodva az ellenzék hívei tüntetéssorozataikkal elérték, hogy az Alkotmánybíróság (alkotmányellenesen) megsemmisítse a választási eredményt és új második fordulót írjanak ki. A nyugati hatalmak akkor is az oroszellenes erőket támogatták, és óriási szerepük volt abban, hogy végül Viktor Juscsenko lett Ukrajna harmadik elnöke (a 2010-es választásokon már az első fordulóban kiesett). A Juscsenko hívek 60% feletti eredményt vártak a második fordulótól, de végül 3%-os különbséggel nyert, mint nyugatbarát jelölt. [110 pp. 40-44]

Viktor Janukovics, az akkori és jelenlegi vesztes később sem tanult a 2004-es eseményekből. Nem mérte fel, hogy a tömeg ereje nemcsak választási eredményt semmisíthet meg, de a kormány és az elnök bukását is elő tudja idézni. Abból sem tanult,

hogy a nyugati hatalmak mindig is elleneztek Ukrajna oroszbarát politikáját és törekednek arra, hogy az ország ellenséges, de legalábbis hűvös viszonyban legyen keleti szomszédjával.

2.9.1 A Majdan téri események kronológiája

Az eseményeket elemezve megállapítható, hogy a tüntetések kezdetétől fogva Viktor Janukovics nem volt ura a helyzetnek. A valós kezdeményezés az ellenzéké volt, akik valószínűleg jóval korábban szövetségre léptek a nyugat-európai és amerikai politikai vezetéssel. Az elnök kényszerű elmenekülésének okai megértéséhez szükséges a 2014. február 21-ét megelőző időszak főbb eseményeinek részletes megismerése, az ahhoz vezető út felelevenítése.

- 2013. november 21. Ukrajna felfüggeszti az Európai Unióval kötendő társulási szerződés aláírásának előkészítő folyamatát. [1 p. 331]

A gazdaság szerkezetének átalakításához Ukrajnának szüksége volt kedvezményes hitelre, melynek biztosítására csak Oroszország mutatott hajlandóságot, sőt az első 3 milliárd dolláros részletet még az év decemberében át is utalták. [125] Ezen kívül Nyikolaj Azarov miniszterelnök szerint az EU társulási szerződési javaslata ellentétes volt Ukrajna politikai és gazdasági érdekeivel, amit a 2019. február 16-án az ukrán „112 TV” csatornán bemutatott interjúban részletesen kifejt. [126]

Az interjúban Azarov emlékeztet, hogy nem véglegesen akarták megszakítani a társulási folyamatot az EU-val, viszont Ukrajnának legalább 4 - 5 évre még szüksége lett volna ahhoz, hogy a gazdaság szerkezeti átalakítását elvégezzék. Ennek feltétele volt a hosszú lejáratú hitel, és szerinte a fent említett idő is elég lett volna arra, hogy az ukrán állami és magánvállalatok versenyképesek maradjanak európai társaikkal szemben. [126]

- 2013. november 22 - 23. Az egyetemisták tüntetéseinek kezdete a Majdan téren. [1 p. 335]
- 2013. november 24. Országos szimpátia tüntetések kezdete szinte minden nagyobb városban.

A tüntetések forgatókönyve megegyezett a belgrádi, tbiliszi-i, „arab tavasz”, stb..., jelenetekkel, ahol naiv, jó szándékú egyetemisták az utcára vonulnak, majd helyüket a jól kiképzett, agresszív tüntetők veszik át.

- 2013. november 28 - 29. Az Európai Unió és Ukrajna vilniusi csúcstalálkozója. Janukovics elnök megtagadja a megállapodás aláírását. [1 pp. 304-306]

Viktor Janukovics eltökélt és kitart eredeti szándéka mellett, pedig Azarov szerint figyelmeztették, hogy ha nem írja alá a megállapodást, annak komoly következményei lesznek. [126]

- 2013. november 30. 04⁰⁰ Megkezdődik az egyetemisták kiszorítása a térről. Állítólag a „Berkut” különleges rendőri egység erői bántalmazták a tüntetők egy csoportját, másokat letartóztatnak. Mintha mi sem történe, a Majdan téren megkezdik az újévi fenyőfa felállítását. [1 p. 282-284]
- 2013. december 01. A tüntetők kiszorítják a rendőri erőket a Majdan térről, több ezren tüntetnek, megpróbálják megrohamozni az elnöki rezidenciát. [1 p. 221-223]
- 2013. december 11. A „Berkut” különleges egység eredménytelenül tesz kísérletet a Majdan tér visszafoglalására. [1 p. 367]

Az eseményekből jól látszik, hogy az elnök habozik erőszakot alkalmazni, bízik abban, hogy a hideg és az év végi ünnepekre való készülődés miatt a tüntetés lendülete kifulladásra fog csökkenni.

- 2014. január 11. A „Vaszilkovszkiji terroristák” pere. Tüntetések a bíróság és a „Berkut” ellen. Megsérül az a Jurij Lucenko, aki 2019. augusztus 29-ig Ukrajna legfőbb ügyésze volt. [1 p. 375]
- 2014. január 16. Az ukrán parlament (Rada) szigorú, statáriális törvényeket fogad el. [1 p. 383]
- 2014. január 19. A Majdan téri aktivisták harcolnak a belügyi alakulatok és a „Berkut” különleges egység kivezényelt erőivel. [1 p. 20]
- 2014. január 20. Megkezdődnek az utcai harcok, a letartóztatások, az emberrablások és a gyilkosságok. [1 p. 69-73]

Az utcai megmozdulások eldurvulnak, a tüntetők profi módon szembeszállnak a rendőrség különleges erőivel, az erőviszonyok fokozatosan a demonstrálók javára változnak, amit a 9. számú függelék 16. ábrája egyértelműen bizonyít. Kétségtelen, hogy az utcai harcra való felkészülést már korábban elsajátították.

- 2014. február 19. Kijevbe látogat Laurent Fabius francia, Frank Walter Steinmeier német és Radoslaw Sikorski lengyel külügyminiszter, akik garantálják, hogy amennyiben előrehozott választások lesznek, úgy az ellenzék beszünteti az erőszakot, az országban helyreáll a rend. Viktor Janukovics amnesztiát hirdet és leváltja az erőszakpárti minisztereit. [1 p. 416-420]

Janukovics félrevezetéséhez aktívan asszisztálnak az európai országok politikusai, később vállalásaikat senki sem kéri számon rajtuk.

- 2014. február 21. Viktor Janukovics elhagyja Kijevet és Harkovba menekül. [127]

Az elnök még ekkor is reménykedhetett abban, hogy a helyzet normalizálódik, de a későbbi történések kijózaníthatták, és megérthette, hogy számára nincs visszaút Kijevbe, sőt neki és családjának Ukrajna sem biztonságos.

Az események alakulásából jól látszik, hogy előre megtervezett és megszervezett akciósorozatról van szó. Az egyetemistákat valószínűleg azért használták fel, hogy kiváltsák a széles tömegek szimpátiáját, azt a látszatot keltve, hogy a rendfenntartó erők erőszakot alkalmaznak a védtelen fiatalokkal szemben. A híradásokban és a televíziós közvetítésekben jól látható, hogy tíz nap alatt a tüntetők olyan mennyiségű autógumit, üzem- és éghető anyagot, védő- és támadó felszerelést halmoznak fel, amivel a rendőri egységeket könnyedén kiszorították a Majdan térről. Jelentős számú aktivistát toboroznak, akik kiképzése, rendőrök elleni támadásra történő felkészítése a kamerák előtt történik. Az is megfigyelhető, hogy a vezető szerepet betöltő Majdan téri aktivisták kiképzettek, tevékenységük összeszokott, összehangolt, valószínűleg felkészítésük már jóval korábban megtörtént.

Viktor Janukovics naivan hitt abban, hogy a parlamenti ellenzék vezetőivel kötött, a nyugati hatalmak közreműködésével aláírt megállapodás megfelelő garanciát jelent arra, hogy az előrehozott választásokig megőrizhesse hatalmát. Úgy gondolta, hogy elég ideje van arra is, hogy felkészüljön a békés hatalomátadásra, vagy megerősödése esetén elég legitimitációval rendelkezzen ahhoz, hogy a későbbi megmozdulásokat erőszakkal elfojthassa. A megállapodás aláírása után egy nappal már az élete volt a tét, kénytelen volt elmenekülni a fővárosból.

A tüntető tömeg dühét az váltotta ki, hogy ismeretlen mesterlövészek a tömegbe lőttek és válogatás nélkül ölték úgy a tüntetőket, mint a rendőröket. Petro Porosenko médiagépezete Viktor Janukovicsot és a Berkut egységeket vádolta a becstelen cselekedet

végrehajtásával. Az igazság megismerése várat magára. Egy olasz TV csatorna, a „Mátrix” 2017 novemberében megszólaltatott három grúz mesterlövészt, akik korábban Szaakasvili egykori grúz elnök testőrségében szolgáltak. Elmondták, hogy ők lőttek és most azért fordulnak a nyilvánossághoz, mert társaik furcsa körülmények között tűnnek el, vagy haltak meg. [129] Ezt a témát 2018. február 20-án ismét feldolgozza az ILAND orosz nyelvű izraeli TV csatorna is, amely megerősíti az olasz TV információit. Nem zárható ki, hogy oroszérdekű megrendelésre készültek a TV műsorok, ahogy az sem, hogy lehet valóságalapja, hiszen a tömegbe való lövetés nem szolgálta Viktor Janukovics érdekeit. Tény viszont, hogy Szergej Pasinszkij ellenzéki képviselőt, a tüntetők koordinátorát és Andrej Parubijt, a későbbi ukrán parlament elnökét a rendőrök akkor tartóztatták fel, amikor megpróbálták mesterlövész puskát becsempészni a Majdan tér melletti egyik épületbe. [130]

2.9.2 Viktor Janukovics elnök eltávolítása a hatalomból, Oroszországba történő menekülése

Az elnök hatalomból történő eltávolításával kapcsolatban kevés ellenőrzött hiteles irodalom jelent meg. Az őt leváltó politikai elit és az őt jelenleg is támogató erők teljesen ellentétes álláspontot képviselnek. Ennek tükrében magam szűrtem a rendelkezésre álló információkat és csak a leghitelesebbeket használtam fel az alábbiak szerint: A Majdan téren összegyűlt kormányellenes tömeg létszáma – becslések szerint – akár a fél milliót is elérhette, azonban Kijevben ezzel egy időben „Anti-Majdan” tüntetések is történtek, amelyek célja az volt, hogy tudassák: Viktor Janukovicsot és politikáját támogatják. Az ellentüntető tömeg zöme főként a Krím-félszigetről érkezett az ukrán fővárosba, szállításuk buszokkal történt. [2 p. 141]

2014. február 20-án az „Anti-Majdan” tüntetés résztvevői visszaindultak haza, a kormányellenes erők pedig hajtóvadászatot hirdettek a Janukovics-pártiak ellen. Félúton a Krím-félsziget felé megállították a buszokat, amelyekre az út mellett várakozó, felfegyverzett tömeg rátámadt. Az Ukrán Belügyminisztérium adatai alapján nyolc krími buszból négyet felgyújtottak, hét embert megöltek, húszan pedig eltűntek. [1 pp. 103-110]

A helyzet odáig eszkalálódott, hogy 2014. február 21-én Viktor Janukovics kénytelen volt Kijevet elhagyni, ugyanis a tüntető tömeg – élükön az ellenzéki vezetőkkel – teljesen átvette a hatalmat a főváros felett, nem volt kivel egyezkednie. Este Viktor Janukovics egy AW-139 típusú helikopterrel Harkovba repült, hogy részt vegyen a pártja

delegáltjainak helyi gyűlésén és onnan televízión keresztül tájékoztatta az ukrán lakosságot, hogy ő Ukrajna legitim, megválasztott elnöke, és erről a pozíciójáról nem mond le. [1 pp. 88-90]

2014. február 22-én az ukrán Rada-ban a képviselők politikailag átrendeződtek, egy részük frakciót cserélt. [6 p. 150] Megmaradtak ugyanazok az emberek, azonban a párthovatartozásuk megváltozott és megszavazták Viktor Janukovics elnök hatalomból való eltávolítását annak ellenére, hogy nem volt meg az alkotmányban rögzített 338 igen szavazat. Ideiglenes államfőnek Olekszandr Turcsinovot (9. számú függelék 17. ábra) választották meg. [131 p. 18]]

Viktor Janukovics 2014. február 21-én megértette, hogy az európai vezetők félrevezették és eszük ágában sincs ígéreteiket betartani, miszerint garantálják a békés átmenetet az előrehozott választások megtartásáig. Az időközi előrehozott választások kockázatot hordoztak magukban, nem garantálták az ellenzék teljes körű hatalomátvételét az ukrán gazdasági és politikai élet minden szintjén. Ellenben ha erőszakkal megfosztják hatalmától, esetleg nem is éli túl a zavaros történéseket, a pártja indulását megakadályozzák a már általuk kiírt új választásokon, akkor hatalmukat hosszú időre be tudják biztosítani, Ukrajna politikai hovatartozása pedig hosszú időre eldőlhethet.

Janukovicsnak azt is be kellett látnia, hogy ekkorra már nem csak a hatalma, de az ő és családja élete is veszélybe került. Úgy gondolta, hogy az ország keleti felén nagyobb biztonságban van, de hamar be kellett látnia, hogy az Olekszander Turcsinov nevéhez fűzhető erők semmit sem bíztak a véletlenre. Vele ellentétben az ukrán erőszakszervezeteket irányításuk alatt tartották és valóságos hajtóvadászatot indítottak ellene. Harkovból kénytelen volt Donyeckbe repülni, ahol nem akarták engedélyezni gépének a leszállást. Vissza akarták vinni kiindulási helyére, ahol elegendő számú agresszív ember várta, akik készek voltak végrehajtani az új hatalmi elit parancsait. Lassan az elnök belátta, hogy nincs tovább, vagy Oroszországba menekül, vagy megölik. Az előbbi választotta, és az eseményeket régóta szemmel tartó Vlagyimir Putyin megszerveztette kimenekítését és biztonságos területre történő elszállítását. [236]

2.9.3 Oroszország szerepe Viktor Janukovics kimenekítésében

Viktor Janukovics ukrán elnök megmenekülésében Oroszország kulcsszerepet játszott. A kimenekítés részleteiről Vlagyimir Putyin orosz elnök egy 2015. március 17-én bemutatott TV interjúban számolt be. Elmondása szerint óva intette ukrán kollégáját attól, hogy elhagyja Kijevet, hiszen rendelkezett olyan titkosszolgálati információval, amely

arról szólt, hogy ebben az esetben a Majdan téri tüntetők elfoglalják az elnöki rezidenciát és a kormány épületét. Ez az információ valósnak bizonyult, és a két épület megrohamozása és elfoglalása még 2014. február 21-én megtörtént. [134]

Az orosz elnök beszámolt arról is, hogy személyes találkozót kezdeményezett vele Viktor Janukovics, melyben meg szeretne volna vitatni a kialakult helyzetet. Az oroszországi Rosztov-Na Donu várost jelölték ki a találkozás helyszínéül, ám az ukrán fél hamarosan jelezte, hogy problémáik akadtak a kiutazással kapcsolatban. Putyin ekkor már tudta, hogy Janukovicsot nem csak elfogni akarják, hanem az új hatalom célja az elnök megölése. Putyin ebben az interjúban megjegyzi, hogy „az új ukrán vezetés egy régi mondást követ, ha nincs ember, akkor nincs probléma”. Azt is hozzátette, hogy felajánlotta Oroszország segítségét, valamint azt, hogy akár a levegőből, akár vízi úton, de akár szárazföldi úton is kimenekítik Viktor Janukovicsot, ha erre igényt tart. Az orosz elnök bevallotta azt is, hogy a telefonbeszélgetéseik után folyamatosan nyomon követték az ukrán elnöki konvoj útját, rádió-elektronikai eszközeik segítségével folyamatosan pásztázták az érintett területet. Felderítették a „puccsisták” által felállított csapdákat, tűzfészkeket, lehallgatták az üldöző csoportok rádióforgalmazását, és kijelölték a biztonságos útvonalakat az elnöki konvoj számára. Oroszország segítségének köszönhetően végül a Janukovicsot szállító elnöki konvoj épségben lejutott a Fekete-tenger partjára, ahol már várták az orosz különleges erők helikopterei. A helikoptereken (9. számú függelék 18. ábra) jelentős létszámú különleges egység tartózkodott, azok biztosítása annak az orosz Fekete-tengeri Flottának volt a feladata, melynek parancsnoksága Szevasztopolban található. [134]

Putyin beszámolt arról is, hogy ekkor Janukovics elnök még nem Oroszországba, hanem a Krím-félsziget egyik városába menekült. Az események gyors lefolyására, a helyzet romlására tekintettel három nappal később mégis sor került az ukrán elnök Oroszországba történő átmenekítésére. Vlagyimir Putyin biztos abban, hogy Oroszország segítsége nélkül Viktor Janukovics nem tudott volna megmenekülni, úgy érzi, hogy emberbaráti kötelességének tett eleget azzal, hogy segítette az elnöknek és családtagjainak megszökni. [134] Ez a segítség a későbbiekben jelentősen befolyásolta az orosz - ukrán kapcsolatokat, az új hatalmi elit ezt az ország belügyeibe történő nyílt beavatkozásnak tekintette és bizonyítéknak arra, hogy Ukrajnán belül az oroszok bárhol szabadon hajtanak végre katonai akciókat. Vannak olyan rétegei az ukrán társadalomnak, melyekben szimpátiát váltott ki Putyin cselekedete, bátor akciónak tekintik, amely

Oroszország világpolitikai súlyát bizonyítja. Ez a vélekedés elsősorban a kelet-ukrajnai régiókban erős.

2.10 Részösszefoglalás

Tekintettel arra, hogy a fejezet Ukrajna biztonságpolitikai helyzetét vizsgálja geopolitikai összefüggésben, elemzési keretként a Barry Buzan által megalkotott szektorelméletben kerül összefoglalásra.

Katonai szektor: A rendszerváltást követően Ukrajna a kor színvonalának megfelelő, erős hadsereget „örökölt” meg, amelynek létszáma elérte a 780 000 főt. Abban minden politikai erő egyetértett, hogy ekkora hadseregnek nincs szüksége az országnak, ugyanis nincs egy külső ellensége, ehelyett egy jóval kisebb, de annál modernebb sereggel kell, hogy rendelkezzen Ukrajna. A létszámleépítés megtörtént, azonban a modernizáció elmaradt, az állam nem költött fejlesztésekre – ez igaz minden kormányra –, melynek következtében a katonai eszközök elavultak. További problémát jelentett, hogy különböző érdekcsoportok előszeretettel értékesítették a haderő értékes eszközeit, ingatlanjait. A hadsereg színvonalának romlásához hozzájárult az is, hogy a hivatásos állomány lakhatási problémái a mai napig nem rendezettek, bérük az orosz kollégáik fizetésének harmada. Abban az esetben, ha a rendszerváltást követően folyamatosan költöttek volna az ukrán hadsereg fejlesztésére, Oroszország nem tudta volna ellenállás nélkül elfoglalni a Krím-félszigetet.

Politikai szektor: Ukrajna látszólag demokratikus államberendezkedéssel kezdte meg működését, de hamar kialakultak a nagyjából egyforma táborral rendelkező politikai tömörülések. Nagyon leegyszerűsítve keleten inkább az orosz-, az ország másik felén pedig a nyugatbarát és egyben oroszellenes pártok lettek erősek. Leonyid Kucsma elnöki periódusai után a szembenálló erők már az erőszaktól sem riadtak vissza. A „Narancsos Forradalom” megmutatta, hogy a tüntető tömeg képes a politikai döntések megváltoztatására. [13 pp. 305-308] Senki sem számított arra, amit Viktor Janukovics Európai Unióval kapcsolatos döntései váltottak ki. Arra sem volt példa, hogy a hatalomátvétel egyik célja az elnök likvidálása legyen. Teljes bizonyossággal nem jelenthető ki, hogy az elnöki testőrség, valamint az orosz elnök által elmondottak a teljes igazságot tartalmazzák, azonban egy lehetséges és elfogadható választ adnak arra, hogy Viktor Janukovicsnak miért kellett olyan gyorsan elszökönie Ukrajnából. Menekülése azért is volt furcsa, mert azon a napon megállapodott az ukrán ellenzék képviselőivel abban, hogy még az év őszén előrehozott elnöki választásokat tartanak és veresége esetén

békésen adja át a hatalmat a győztes félnek. A megállapodás szövegének és tartalmának megformálásában jelentős szerepet játszott a francia, a német és a lengyel külügyminiszter, és garanciát vállaltak arra, hogy a megállapodásban foglaltakat betartatják az ellenzék képviselőivel. [4 pp. 4-9]

Az ukrán elnök kénytelen volt belátni, hogy partnerei nem tartották magukat a megállapodáshoz, és mivel a fővárosban nem érezte magát biztonságban, úgy döntött, hogy a Donyecki térségbe utazik, ahol komoly politikai múlttal és támogatással rendelkezik, úgy vélte, hogy ott majd jelentős erőt tud maga mögött felsorakoztatni. Azonban hamar be kellett látnia azt is, hogy az Olekszandr Turcsinov által vezetett új ukrán törvényhozás és elnöki adminisztráció hatalma kiterjed a rendőrségre, határőrségre és az ukrán biztonsági szolgálatokra is, amelyek tevékenységét a nyugati titkosszolgálatok is támogatják. Ez azt jelentette számára, hogy a hatalom átvételére készültek, külső támogatóik is vannak, és az ellenségei nem riadnak vissza semmilyen módszertől és eszköztől, még az ő meggyilkolásától sem.

A fellelhető források szerint a Janukovicsot leváltó ukrán vezetés cáfolja a szervezett merényletkísérletet, annyit tud elfogadni, hogy radikális csoportok bármilyen felhatalmazás nélkül rátámadhattak az elnöki konvojra.

Az eseménysorozatok elemzése során könnyen belátható, hogy a tétovázó elnökkel szemben egy olyan ellenzék állt, amely maga mögött tudta úgy a nyugati hatalmak támogatását, mint az ukrán erőszakszervezetekét. Ebből az következik, hogy ebben az esetben nem spontán tüntetésekről van szó, hanem egy régóta megtervezett és profi módon kivitelezett akcióról.

Környezeti szektor:

Ukrajna geopolitikai fekvése fontossá tette az országot mind a nyugati hatalmak, mind pedig Oroszország számára. Elsősorban az Egyesült Államoknak fontos, hogy Oroszország és Ukrajna közeledését, integrációját megakadályozza. Fontos megismételni Zbigniew Brzezinski „A nagy sakktábla” című könyvének két tézisét Oroszországgal és Ukrajnával kapcsolatban:

- *„Kulcsfontosságú, hogy időközben ne jöjjön létre olyan eurázsiai hatalom, amelyik uralkodó tényező lehet ott, és kihívást jelenthet Amerika számára.”* [226 p. 8]
- *„Ukrajna nélkül Oroszország többé nem eurázsiai birodalom.”* [226 p. 65]

A fenti két állítás kapcsolatot mutat Tim Marshall „A földrajz fogságában” című könyvének alábbi téziseivel:

- „Putyin elnöknek ekkor nem volt választása: el kellett foglalnia a Krím-félszigetet, ahol nemcsak nagyszámú orosz ajkú ukrán állampolgár élt, de ott van az Oroszország számára létfontosságú tengeri kikötő, Szevasztopol is.” [252 p. 33]
- „Szevasztopol Oroszország egyetlen jelentős meleg tengeri kikötője.” [252 p. 33]
- „Most, hogy Ukrajna többé nem volt szovjet tagköztársaság és még csak nem is volt oroszbarát, Putyin tudta, hogy a helyzetnek meg kell változnia. Vajon tudták ezt a nyugati diplomaták is? Ha nem, akkor egyszerűen nem ismerik a Diplomácia kezdőknek című kézikönyv első leckéjének első szabályát: ha egy nagyhatalom olyasmivel szembesül, amit a létét fenyegető veszélynek ítél, erőt fog alkalmazni – ha pedig tudták, akkor bizonyára úgy ítélték, hogy Ukrajnának a modern Európába és a nyugati befolyási szférába való bevonásáért elfogadható ár, hogy Putyin annektálja a Krím-félszigetet.” [252 p. 35]

A fentiek alapján kijelenthető, hogy figyelembe véve Oroszország katonai erejét, Ukrajna katonai gyengeségeit és politikai instabilitását, valamint a nyugat – ideértve az Egyesült Államok, az Európai Unió, valamint a NATO tagországok – keleti politikáját, kódolva volt a konfliktus Oroszországgal, amiben Ukrajnának az ütközőzóna szerep jutott, melyet tovább tetéz az országot eluraló belső feszültség és ellentét. Arra egyértelmű bizonyíték nincs, hogy bármelyik politikai erő számított volna a délkelet-ukrajnai polgárháború kirobbanására, viszont a nyugati hatalmak azzal tisztában voltak, hogy Oroszország elcsatolhatja a Krím-félszigetet, felvállalva a következményeket.

Társadalmi szektor:

Ahogy az első fejezetben kifejtésre került, Ukrajna önálló államként – egy rövid időszakot kivéve – csak 1991-ben kezdte meg létét. Előtte a Lengyel-Litván Unióban éltek másodrendű állampolgárokként, később az önkéntes csatlakozást követően az orosz cári birodalomban. A cári birodalomban az oroszokkal való kapcsolat jónak volt mondható, azonban kiválónak nem. Majd a Szovjetunió megalakulását követően Ukrajna az etnikai határainál jóval nagyobb területet kapott, melynek következtében több millió nem ukrán lakos került határai közé. A fent leírtakból adódóan történelme javarészt megegyezett az oroszokéval.

Tekintettel Ukrajna földrajzi határainak méretére, az ukrán társadalmat leegyszerűsítve kétfelé lehet osztani. Egyrészt vannak a nyugatbarát beállítottságú emberek (a radikálisok többsége is idesorolható), valamint az oroszbarát emberek. Mivel mindkét tábor több milliósnak mondható és a két tábor alapvető kérdésekben nem ért egyet, ezért a

megosztottság kódolva van a társadalomban, amire a belső és külső politikai erők tudatosan rájátszottak és rájátszanak a mai napig is.

Gazdasági szektor: Ukrajna a Szovjetunió felbomlását követően ugyanazokkal a problémákkal nézett szembe, mint a legtöbb volt tagköztársaság. A nemzeti valuta hiperinflációnak volt kitéve annak ellenére, hogy az ország remek mezőgazdasági adottságokkal, valamint erős könnyű- és nehéziparral rendelkezett. Ebben nagyrészt közrejátszott az is, hogy az állami vagyon privatizációja nem igazságosan történt, hanem politikai alapon. Ebben az időszakban jelentek meg azok az oligarchák, akik vagyona ma is több milliárd dollárra tehető. Ennek következtében több millió ember ment külföldre munkát vállalni, valamint jelenleg is emberek milliói élnek mélyszegénységben. Voltak olyan időszakok, amikor az ukrán gazdaság kilátásai jók voltak. Az egyik ilyen időszak az volt, amikor Viktor Juscsenko jegybankelnök volt, az ő nevéhez köthető a stabil nemzeti valuta megteremtése. A másik ilyen időszak az Azarov vezette kormányhoz köthető, aki jelentős gazdasági eredményeket tudott elérni, azonban programját a Majdan téri események végett nem tudta véghez vinni. Azóta Ukrajna gazdasága mélyrepülésben van, külföldi hitelekkel, valamint nyugati segélyekkel tartják életben.

Barry Buzan szektorelmélete alapján összességében kijelenthető, hogy a nyugati vezetők igazi célja nem feltétlenül Ukrajna EU-integrációs törekvéseinek előmozdítása volt, hanem annak teljes szembefordítása Oroszországgal, ami elsősorban az USA érdekeinek kedvez világhatalmi elsőbbségének megőrzése céljából. Ez beleilleszkedik abba a politikai lépéssorozatba, amely a két nagyhatalom vetélkedését jellemzi az utóbbi időben. Ezen állítást a Nógrádi György, valamint a Szenes Zoltán urakkal készített mélyinterjúk teljes egészében megerősítették. Itt fontos megismételni Tim Marshall tézisének lényegét, ...”*hogy ha egy nagyhatalom a létét fenyegető veszéllyel néz szembe, akkor érdekeit akár fegyveres erővel is megvédi. Ebben az esetben Oroszország úgy látta, hogy annak ellenére is megéri fegyveresen beavatkozni Ukrajna belügyeibe és elcsatolni a Krím-félszigetet, még ha ez nemzetközi felháborodást fog kiváltani is*”

A fentiek alapján a fejezet elején kitűzött célokat elérve a hipotézis igazolást nyert.

3 UKRAJNA TERÜLETI EGYSÉGÉNEK

MEGBOMLÁSA – ELSZAKADÁSI TÖREKVÉSEK

A fejezet célja megismerni és elemezni a Krím-félsziget annektálásának körülményeit, annak hatását az orosz - amerikai, valamint az orosz - Európai Unió viszonyra. Cél továbbá, hogy bemutatásra kerüljenek a délkelet-ukrajnai polgárháborút kiváltó okok és körülmények a radikális nacionalizmus, valamint a nemzeti kisebbségek, elsősorban az oroszellenesség tükrében. A fejezet hipotézise, hogy a Viktor Janukovics elnök hatalmát megdöntő ellenzék nemzetiségeket érintő hibás és elkapkodott politikai döntései jelentős szerepet játszhattak a Krím-félsziget kiválásában és a délkelet-ukrajnai polgárháborús állapotok kialakulásában.

A Szovjetunió felbomlását követően Ukrajna Európa egyik legerősebb állama volt úgy gazdaságilag, mint katonailag. Ennek ellenére – alig több mint húsz évvel később –, a Krím-félsziget elcsatolása egyetlen puskalövés nélkül következett be, a délkelet-ukrajnai szakadókkal folytatott fegyveres harcot pedig súlyos kudarcok jellemzik. Felületes ismeretekkel nehéz megérteni az okokat, ezért ebben a fejezetben fontos bemutatni a kiindulópontot és a történéseket, amelyek ezekhez a súlyos tragikus eseményekhez vezettek. Ezen kívül ismertetésre kerülnek a minszki tűzszüneti megállapodások előzményei, azok a történések, amelyek arra sarkalltak minden érintett felet, hogy leüljenek a tárgyalóasztalhoz. Ebben a fejezetben bemutatásra kerül a kárpátaljai magyarság helyzete Viktor Janukovics elűzése után, valamint a végül elfogadott ukrán nyelvtörvény.

3.1 „Forradalmi” eseménysorozat Viktor Janukovics elnök megbuktatása után

A törvényesen megválasztott elnök megbuktatása és elűzése után az új hatalmi elit képviselői vagy azt gondolták, hogy az emberek bizonytalanságát, esetlegesen félelmét kihasználva meg lehet oldani az úgynevezett orosz kérdést, vagy egyszerűen csak meggondolatlanul hozták meg a kisebbségeket érintő új törvényt, illetve vezettek be új rendszabályokat. A Szovjetunió szétesését követően a fiatal Ukrajnában közel 11,5 millió ember vallotta magát orosz nemzetiségűnek, ami a teljes lakosság 22,1 %-át tette ki, ugyanakkor az ukrán nemzetiségűek aránya 72,7% volt. [47 p. 120] Ez a szám az orosz nemzetiségűek vonatkozásában 2014-re lecsökkent 17% alá, az ukránoké pedig 78% fölé

emelkedett. Az idő múlásával az etnikai arányok jól láthatóan az ukránok javára változtak, illetve változnak. [137] Az orosz anyanyelv dominanciája miatt, valamint az újjáéledő szélsőséges nacionalista szervezetek nyomására a Turcsinovi klientúra mégis éles támadást intézett minden nemzetiség ellen. Be akarták tiltani nyelvhasználatukat, nyers erőszakot alkalmaztak azok ellen, akik ezeket a döntéseket kritizálni merészték, pedig a történelmükben nem is olyan régen fordult elő, hogy a szélsőséges nacionalizmus ezrével szedte halálos áldozatait. Ennek ellenére, de valószínűbb, hogy pont emiatt ismét felszították a nacionalizmust, felhasználva erre az országos hálózattal rendelkező szélsőséges szervezeteket. Az egész ukrainai közhangulat puszkaporossá kezdett válni, elég volt egy kis szikra ahhoz, hogy a tragédia bárhol bekövetkezzen. [138]

3.1.1 A nyelvtörvényjavaslat és annak politikai következményei

Az újdonsült parlamenti többség 2014. február 23-án elfogadta azt a törvényt, ami jelentősen csorbította a kisebbségek nyelvhasználatának jogát (Закон України „Про засади державної мовної політики”). Az ukrán politikusok ígéretével ellentétben a törvénytervezet kisebbségellenes terminológiát használ. Nemzetállamként határozza meg Ukrainát és a kisebbségek nyelveit idegen nyelvnek minősíti. A törvénytervezet szerint az idegen nyelveket megyei szinten nem, a városokban és falvakban pedig csak külön engedély alapján lehetne használni. Egyúttal eltörölték azt a 2012 nyarán elfogadott törvényt is, amely megengedőbb volt a kisebbségek nyelvének használatát illetően. [138] Felmerül a kérdés, hogy azokban a zavaros időkben miért éppen ez a törvény volt az egyik legfontosabb, amit el kellett fogadni, hiszen az országot eluraló káosz első jelei már jól láthatóak voltak (a parlament vasárnapi napon ülésezett, hogy el tudják fogadni az új nyelvtörvényt). Szenes Zoltán úr szerint ez a lépés üzenet volt „mindenkinek”, úgy a nacionalistáknak, mint az oroszoknak, de minden politikailag jelenlévő erőnek is. Tény, hogy a törvény nemcsak az orosz kisebbség jogait csorbította volna, hanem a magyar, lengyel, román nyelvek használatát is gyakorlatilag megtiltotta, vagy nagyon szigorú korlátok közé szorította. Az orosz kisebbség jogainak korlátozása sem elfogadható, de az ukrán nacionalisták sajátjaikon kívül más kisebbség kultúrájának anyanyelvi gyakorlását sem hajlandóak megtérni, sőt a kisebbségek pusztasága léte is komoly érzelmi viharokat idéz elő köreikben. A történeleken az sem változtat, hogy a törvény ratifikálására végül nem került sor, hiszen ez csak a nemzetközi nyomásnak és nem a saját józan belátásnak volt köszönhető. [139 pp. 10-34]

A Majdan téren látottak, az ultra-nacionalisták térnyerése és az orosz beavatkozás egyik következményeként a Krím-félsziget először kivált Ukrajnából, majd a népszavazást követően kérte és meg is kapta felvételét az Orosz Föderáció tagságába. Ugyanezen okok miatt ez a folyamat elindult a zömében orosz nemzetiségűek által lakott Kelet-Ukrajnában is, de a Kárpátok környéke sem volt nyugodt. Az újdonsült hatalmi elit joggal félt attól, hogy az ország egy polgárháborúba zuhanhat. [5 pp. 74-80]

A Krím-félszigeten állomásozott az ország haderejének közel negyede. Egyetlen lövés nélkül állt át, vagy tette le a fegyvert a teljes félsziget hadereje. A Turcsinov vezette államgépezet felismerte, hogy a hadsereg feltétlen hűségére nem számíthat, mégis gyorsan fel kellett mutatni olyan erőt és eredményt, amely a függetlenségi törekvéseket megakadályozza és elrettenti az oroszbarát erőket abbéli szándékuktól, hogy az autonómiát vagy más önállóság jeleit hordozó, etnikailag egységes területeket hozzanak létre. Arszen Avakov belügyminiszter 48 óra alatt akart „rendet rakni” a keleti országrészben, azonban több, mint öt év elteltével sem sikerül a feleknek megegyezniük. Ugyan Minszkben többoldalú megállapodás született, de a tüzszünetet rendszeresen megsérti mindkét fél. A polgárháború kisebb-nagyobb megszakításokkal azóta is tart, szinte mindennaposak a polgári és katonai áldozatok. A belügyminiszter terve végrehajthatóságának sikerét abban látta, hogy létre kell hozni egy, a hadseregtől független, erős nemzeti elkötelezettségű, a régi/új hatalmi elithez lojális és megbízható fegyveres erőt, amely képes legyőzni a szakadár fegyveres csoportokat. [140]

Az ország területi egységének megbomlásával párhuzamosan Kijev folyamatos hiteleket vesz fel a különböző nemzetközi pénzügyi alapoktól, az emberek sokkal szegényebbek lettek, mint a Janukovicsi érában. [102 p. 11] Ebben a nehéz pénzügyi helyzetben az ország kénytelen jelentős forrásokat elkülöníteni a hadsereg képességeinek fejlesztésére. Azt, hogy mikor sikerül egy olyan konszenzusos megoldást találni, amely minden fél számára megfelelő, előreláthatólag senki sem tudja megmondani, ugyanis egyik fél sem enged a követeléseiből. A felkelők önállóságot, vagy legvégső esetben magas fokú autonómiát szeretnének, amit a jelenlegi ukrán vezetés kizártnak tart (jelenlegi alatt a Porosenko elnökhöz köthető erőket értem). Ebből adódóan meg sem lehet jósolni azt, hogy mikor lesz újra béke Ukrajnában, és hogy az ország nemzetiségei mikor bízhatnak ismét egymásban, s elsősorban a többségi nemzetben. Sőt az is kérdéses, hogy volt-e valaha is bizalom egymás iránt, vagy csak a szovjet propagandagépezet hitette el azt az emberekkel, hogy a Szovjetunió a népek barátságának országa.

3.1.2 A Krím-félsziget kiválása Ukrajnából és Oroszországhoz történő csatlakozása

Vjacseszlav Kirilenko, a Haza frakcióhoz tartozó képviselő előterjesztése alapján a Rada megszavazta a 2012. július 03-án elfogadott, a kisebbségeknek kedvező nyelvtörvény eltörlését. E törvény értelmében azok a kisebbségek, melynek létszáma egy közigazgatási egységen belül eléri a 10 %-ot, hivatalosan használhatják az anyanyelvüket. A Rada döntése a vártnál nagyobb felháborodást váltott ki. Nemtetszését fejezte ki az ENSZ különmegbizottja, valamint a magyar, a román és az orosz kisebbség képviselői. Oroszország kijelentette, hogy megvédi az Ukrajnában élő orosz kisebbség tagjait az ukrán nacionalistáktól. [141 pp. 33-36] Nem sokkal ezután megjelentek az orosz hadsereg felségjelzés nélküli járművei és katonái a Krím-félszigeten.

A Kijevben történtek miatt a Krím-félszigeten nagyon nagy volt a feszültség és a krími lakosság többsége elutasította az ukrán fővárosban történt kormányellenes tüntetéseket. Tiltakozásuk jeléül 2014. február 23-án a félszigetre hazatérő rendőri erőket (Berkut) virágokkal várták, szemben például Lvov városával, ahol a város főterén letérdepeltették a Kijevből hazatérő felvezényelt rendőröket és bocsánatkérésre szólították fel őket. Emellett a Krím-félsziget nagyobb városaiban aláírásokat gyűjtöttek és önkénteseket toboroztak azzal a céllal, hogy amennyiben kijevi tüntetők utaznának hozzájuk rendbontási céllal, úgy próbálják meg azok bejutását megakadályozni. [142 pp. 24-32] 2014. február 24-én Szevasztopolban több ezer ember tüntetett a Polgármesteri Hivatal előtt, követelve Vlagyimir Grigorjevics Jacuba (a Régiók Pártja képviselője) lemondását. A polgármester bejelentette, hogy lemond a beosztásáról és egyben kijelentette, hogy *„Nem akarok olyan emberek közelében lenni, akik nem csak a pártot, hanem egész Ukrajnát lejáratták”*. [143] A kiírt új választásokat Alekszej Mihajlovics Csalij nyerte meg, aki egyébként orosz állampolgársággal rendelkezett. Ezzel párhuzamosan több krími nagyvárosban „Kercs, Jevpatoria, Fedosszia, Jalta, Szimferopol, stb.” tüntetések voltak, a tömeg követelése mindenhol ugyanaz volt, mégpedig az Oroszországhoz való csatlakozás. [144]

2014. február 26-án a Krími Autonóm Köztársaság Törvényhozó Testülete határozatot hozott arról, hogy nem ismeri el az új kijevi központi vezetést. Az ülést a tatárok vezetői, néhány helyi tatár, valamint a Kijevből érkezett Jobboldali Szektorhoz tartozó tüntetők egy csoportja próbálta megzavarni. Együtt próbálták bejutni a Krími Parlamentbe azzal a céllal, hogy ellehetetlenítsék az ülést, azonban a helyiek ezt megakadályozták. Pár

tatárnak ugyan sikerült bejutnia az épületbe, azonban nem tudtak mit kezdeni a helyzettel, a Parlament a munkáját tovább folytatta. [145]

2014. február 27-én Igor Maszjicsuk a Pravij Szektor egyik vezetője videón üzent a Krím-félsziget lakosságának, emlékeztetve őket, hogy az egyszer már kipróbált, úgynevezett barátságvonattal fognak a félszigetre utazni és mindenki felelni fog, aki az Ukrajnától való elszakadás mellett van. Ezt követően a félsziget önkéntesei pajzsokat készítettek és megindult a felkészülés az esetleges harcra. [146]

A 2014. március 16-i népszavazás eredményeként a Krím-félsziget kivált Ukrajnából és kérte felvételét az Oroszországi Föderációba. A világ ekkor tanúja lehetett annak, hogy az ukrán hadsereg ellenállás nélkül adta fel laktanyáit (március 1-jén az oroszok körbezárták a helyi laktanyákat), sőt egyes szárazföldi, légi és tengeri alakulatok át is álltak az immár Oroszországhoz tartozó Krím-félsziget új politikai vezetése oldalára. A Krím-félsziget 60 év után ismét Oroszország részévé vált, ahogy sokan mondják: hazatért. [5 pp. 73-81]

3.1.3 Polgárháborús helyzet kialakulása a délkeleti országrészben

Ukrajna nyugati és keleti fele modernkori történelme során mindig is a megosztott volt egymással szemben. Ezt kiválóan nyomon lehet követni az elnöki és parlamenti választások eredményeinek alakulásából, a pártszimpátiák területi megoszlásából. A nyugati világhoz, illetve az Oroszországhoz való viszony szintén leszűrhető ezekből a pártpreferenciákból. [147 pp. 80-89] A Majdan téri események és Janukovics elnök törvénytelen eltávolításának megítélése ezt a megosztottságot szintén jól tükrözi. Míg Kijevtől nyugatra ünnepeltek az emberek, addig a keleti részen élőket (ahogyan a Krím-félszigeten élő orosz nemzetiségű lakosokat is) aggodalom fogta el. A félelmeket több tényező is gerjesztette. Az emberek zöme jól emlékezett a Szovjetunió széthullása utáni időkre, a hatalmas méreteket öltő munkanélküliségre, a szegénységre, a kilátástalanság nyomasztó múltjára. Ezek a dolgok már régóta a múlt homályába tűntek, Oroszországgal a gazdasági kapcsolatok elmélyültek, az emberek megélhetését a jól működő és főleg a keleti piacra termelő nagyvállalatok bevételei biztosították. Az emberek megértették, hogy a régi/új hatalmi elit nem csupán a korrump Janukovicsi érával kíván szakítani, hanem a nyugati orientáció kiszélesítésével és elmélyítésével az Oroszországgal való elhidegülés is elkerülhetetlen lesz, ami a 1990-es évek gazdasági problémáit is újból előre vetítette. [148 pp. 57-59]

Fontos megjegyezni azt is, hogy az itt élő emberek orosz anyanyelvűek, ezért a mindennapi társalgásban is ezen a nyelven érintkeznek. Kultúrájukban, mentalitásukban, gyökereikben nagyon közel állnak az oroszokhoz, sokan vegyes házasságban élnek vagy születtek, de valószínűleg azok száma is magas, akik ukránnak és oroszoknak is egyaránt vallják, érzik magukat. Ezek az emberek a Majdan téri történéseket inkább negatívnak, mint pozitívnak ítélték meg, amit az új klientúra intézkedései (nyelvtörvény, a kisebbségekhez fűződő viszony) jelentősen súlyosbítottak. Ezt az orosz szimpátiatüntetések is alátámasztották. [148 pp. 57-59] Szenes Zoltán úr véleménye szerint a fentiekén kívül óriási hiba volt a szociális háló működésének felfüggesztése a szakadár területeken, amely az ott lakó emberek ellenérzését tovább fokozta.

A 2014. évi – Ukrajna területi egységét érintő – folyamatok gyorsasága nemcsak a világ közvéleményét, de a Janukovics kormány megdöntését megtervező és kivitelező ukrán oligarchákat és azok szövetségeseit is meglepte. Nem számítottak arra, hogy az új parlament által megszavazott nyelvtörvénynek, az agresszív ukrán nacionalizmus térnyerésének, valamint Oroszország – a korábbiakkal ellentétes – aktív szerepvállalásának is köszönhetően a Krím-félsziget még márciusban kiválik Ukrajnából és áprilisban fellázad a délkelet-ukrajnai térség (Donyeck és Luhanszk megyék, de forrongott Harkov, és Odessza is). [148 pp. 61-62]

2014. április 7-én kikiáltották a Donyeck-i és a Harkovi, április 16-án az Odesszai, április 27-én pedig a Luhanszki Népköztársaságot. [149 pp. 43-45] Harkovban a szeparatista csoportosulásokat a lakosság széles köre nem támogatta, Odesszában a kormányhoz közel álló nacionalista erők véresen leszámoltak az oroszbarát csoportosulásokkal, így választásokat írtak ki 2014. május 11-én és 12-én Donyeckben és Luhanszkban. Ennek eredményeképpen az elszakadás mellett döntöttek és a két szakadár megye képviselői egymás támogatásáról május 24-én megállapodást írtak alá. [150 pp. 43-50]

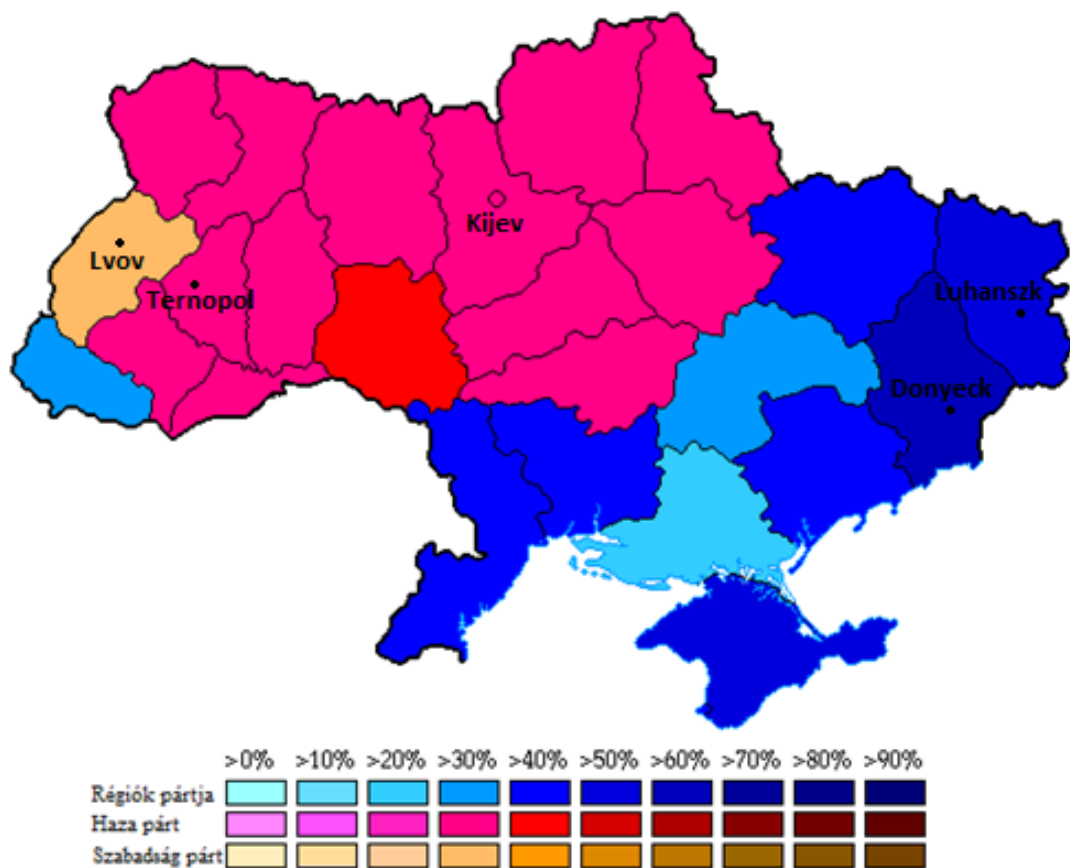
Az ideiglenesen kijelölt elnök, Olekszandr Turcsinov, 2014. április 7-én aláírta az „Anti-terrorista Műveletek” megindítását jóváhagyó rendeletet, amely az ország keleti részére terjedt ki. Az eseményeket minden esetben az jellemezte, hogy az ukrán hadsereg nem volt képes és nem is akart harcolni saját népe ellen (a lázadókat a jelenlegi ukrán vezetés terroristáknak tartja). [149 p. 44] Az újdonsült vezetők (szinte mindegyik valamelyik korábbi kormány tagja vagy tanácsadója volt) megriadtak attól, hogy az amúgy nem oly régi függetlenségi gyökerekkel rendelkező ország Jugoszlávia példáját követve több részre szakadhat. Mivel az akkori hadseregben nem bízhattak, megalakították az első önkéntes területvédelmi zászlóaljot, amely a Dnyepr nevet kapta. Hamarosan újabb

egységek jöttek létre „a Donbasz, a Kijev, az Azov és az Ajdar stb.”, az alakulatok létszáma 400 - 500 fő között változott, az ilyen fegyveres csoportok összlétszáma pedig többesre duzzadt. Ezzel az ország lakossága egymásnak feszült, s bár az ukrán kormány nem ismerte el, Délkelet-Ukrajnában mégis súlyos harci cselekmények kezdődtek, melyek egyértelműen polgárháborús jeleket viseltek. [151 pp- 46-50]

3.1.4 A harcok gócpontjainak kialakulása és a Régiók Pártja népszerűsége közötti összefüggés kutatása

Az 5. számú ábra adatait értékelve jól látható, hogy a 2012-es választásokon a Régiók Pártja Donyeck, illetve Luhanszk megyékben volt a legnépszerűbb. Donyeckben 65,09 %-ot ért el, míg Luhanszkban 57,06 %-ot, de kiemelkedő még Harkov és Odessza megyék sikeres szereplése is. [152]

2012-es parlamenti választások eredményei Ukrajnában

5. ábra: A 2012-es választások kerületenkénti eredménye
Forrás: [152 alapján saját szerkesztés]

A keleti választókerületek adatait összehasonlítva a nyugati megyékével (Lvov, Ternopol) még kirívóbb az eltérés és jól mutatja a két országrész megosztottságát,

pártpreferenciái alakulását. Általánosságban elmondható, hogy Nyugat-Ukrajnában laknak a nyugatbarát és oroszellenes ukrán emberek, ezzel szemben keleten javarészt orosz identitású ukránok, oroszok, vagy orosz- és nyugatbarát ukránok élnek. Ez jól látszik a Régiók Pártja népszerűségi adatait bemutató térképen is. [152]

Amikor 2014-ben keleten elkezdődtek a Viktor Janukovics elnököt leváltó elit elleni megmozdulások, akkor pontosan azoknak a megyéknek a nagyobb városaiban voltak jelentős tömegeket megmozgató demonstrációk, ahol a Régiók Párja volt a legnépszerűbb. Az ezen eseményekre érkező ellentüntetők pedig éppen azokból a megyékből lettek mozgósítva, ahol a párt népszerűsége a legalacsonyabb volt. Emlékezetes volt az odesszai tüntetés, amikor oroszbarát aktivisták aláírásokat gyűjtöttek Ukrajna szövetségi állammá való átalakításáért és az orosz nyelv hivatalos államnyelvvé történő elismeréséért. Több száz nacionalista támadta meg őket. Ekkor menekültek be az aktivisták az Odesszai Szakszervezetek Székházába, melyet a támadók rájuk gyújtottak, s ennek következtében több, mint negyvenen meghaltak és legalább százan sérültek meg. Az áldozatok zöme füstmérgezést kapott vagy elevenen megégett. [153 pp. 99-103]

Harkovban, Odesszában és egy - két nagyobb városban az ukrán államnak a nacionalisták segítségével sikerült megfékezni az oroszbarát aktivisták térnyerését, de Donyeck, illetve Luhanszk megyék nagy részében már nem tudták visszafordítani az önállósodást célul kitűző folyamatot. Ezeken a területeken már hatodik éve kisebb-nagyobb intenzitású harcok dúlnak. Az ukrán állam hadseregének java részét és az önkéntes zászlóaljok túlnyomó többségét a szakadár területekre vezényelték, de azok folyamatosan kudarcot vallanak a fegyveres küzdelemben. A konfliktus mindkét „ukrán” részről hatalmas anyagi és emberáldozatokat szed a nemzetközi közösség erőfeszítése ellenére is. [154 pp. 70-76]

3.1.5 Az Odesszai Szakszervezetek Székházának felgyújtása

Miután hivatalosan is megkezdődtek a szakadár fegyveresek elleni hadműveletek, Szlavjanszk és Kramatorszk térségéből szinte azonnal vészjósló hírek érkeztek arról, hogy mindkét oldalon halálos áldozatokat követeltek a fegyveres összetűzések. [155 pp. 63-92]

A világot és vele együtt az ukrán közvéleményt először mégis a 2014. május 02-án az Odesszai Szakszervezetek Székházánál történtek sokkolták igazán. Több száz oroszbarát tüntető ennél az épületnél gyülekezett már hónapok óta, és követelték, többek között, az orosz nyelv hivatalos államnyelvvé minősítését, Ukrajna szövetségi állammá történő

átalakítását, de kiálltak az úgynevezett Anti-terrorista műveletek leállításáért is, valamint követelték a párbeszéd felújítását a szakadárokkal. A városban futballmeccs is volt aznap, és a drukkerok a mérkőzés után ukrán egységet hangoztató jelszavakkal vonultak végig az utcán. Hozzájuk csatlakoztak az úgynevezett „Majdan Hívei” csoport tagjai, valamint a Jobboldali Szektor szimpatizánsai, akik „belebotlottak” az oroszbarát erő sátrortáborába, amelyet a Szakszervezetek Székháza előtt állítottak fel. A mai napig nincs hiteles információ arról, hogy mi váltotta ki a futball drukkerok haragját, de az tény, hogy akkor és utána még napokig az úgynevezett Jobboldali Szektor botokkal és egyéb ütő-vágó eszközökkel felfegyverkezett aktivistái a városban tartózkodtak és bekapcsolódtak az oroszbarát tüntetés felszámolásába, a felgyújtott Szakszervezetek Székházának lezárásába, akadályozva az objektív vizsgálat lehetőségét. [153 pp.]

Felgyújtották a sátrakat, és a tűz átterjedt a székházra, ahová korábban az oroszbarát demonstrálók menekültek be (9. számú függelék 19. ábra). Az ukránbarát csoportok nem engedték meg, hogy a bennrekedtek elhagyják az égő székházat, gyakorlatilag tűzhalálra ítélték őket. A nem cenzúrázott felvételeken jól kivehetőek azok a gyilkosok, akik kézfegyverekkel lövik az ablakon kimászni próbáló kétségbeesett embereket. Akik pedig kiugrottak és túléltek, azokat botokkal és egyéb ütő-vágó eszközökkel ölték halomra a lent várakozó Jobboldali Szektor és más nacionalista szervezetek aktivistái. [156 pp. 20-83]

Hivatalos források szerint 46 halott, több tucat eltűnt ember és számtalan sérült lett, de az áldozatok pontos számáról a mai napig nincs hiteles információ. Már az odesszai események előtt is voltak halálos áldozatokat követelő cselekmények. Ezek a történések jelentős hatást gyakoroltak a délkelet-ukrajnai események későbbi alakulására. Sokan ekkor értették meg, hogy a jelenlegi ukrán vezetés és a vele szövetséges nacionalista felfegyverzett csoportok kíméletlenek azokkal szemben, akik nem osztják véleményüket, és ha más nemzetiséghez tartoznak, akkor esélyük sincs az emberséges bánásmódra, amelyek gyakorlati kivitelezése a cenzúrázatlan felvételeken jól kivehetően látható mindenki számára. A kegyetlen leszámolás egyértelművé tette az ellenérdekelt felek számára, hogy a Viktor Janukovicsot megdöntő hatalmi elit nem riad vissza az erőszak ilyen szintű alkalmazásától sem. A 2013. november 22-23-át követő történéseket elemezve számítani lehetett további véres történésekre, amelyek be is következtek és több ezer ukrán életet követelték ezidáig.

3.1.6 A Donyeck és Luhanszki Népköztársaságok megalakulása

A kelet-ukrajnai elszakadási törekvéseket a Krím-félsziget gyors és sikeres kiválása Ukrajnából, majd csatlakozása Oroszországhoz erősen inspirálta. A harkovi és odesszai kísérletek viszonylag hamar alábbhagytak, melynek több oka is volt, de a legfőbb befolyásoló tényező a lakosság többségének hozzáállásában mutatkozott meg, akik nem akartak kiválni Ukrajnából, és csatlakozni sem szerettek volna Oroszországhoz.

Más volt a helyzet Donyeck és Luhanszk megyékben, ahol az ott élők jelentős többsége elszakadópárti volt, amit jól bizonyít az is, hogy a területüket fegyveresen is képesek megvédeni az ukrán hadsereg és a vele szövetséges fegyveres csoportok támadásaitól. Területvédelmi tevékenységükben a szakadár erők komoly sikereket értek el. Az önállósági törekvéseket az generálta, hogy az itt élők nem fogadták el legitimnek Janukovics elnök hatalomtól való megfosztását, és azokat a kormányzókat is illegitimnek tartották, akiket az új hatalmi elit nevezett ki. [155 pp. 20-41]

2014. március 01-jén a Donyeck Városi Tanács képviselői rendkívüli ülést hívtak össze és úgy döntöttek, hogy támogatják az utcai megmozdulások résztvevőit és az orosz az ukrán mellett állami hivatalos nyelv szintjére emelik. Arról is határoztak, hogy referendumot írnak ki a megye további sorsát illetően, és hasonló nyilatkozat elfogadására hívták fel a megyei közgyűlés képviselőit is. [158]

2014. április 06-án a tüntetők elfoglalták a Donyeck Megyei Tanács és a Megyei Állami Adminisztráció épületét. 2014. április 07-én ismét komoly tüntetések voltak a Donyeck városi adminisztráció épületénél. [159] A megmozduláson résztvevők orosz és donyecki zászlókat lengettek és kormányzónak választották a helybéli Pavel Jurovics Gubarevet, a forradalmi események hatására megalapított „Novo Raszija” (Új Oroszország) elnevezésű párt aktivistáját. Úgynevezett Népi Tanácsot alakítottak, amely rendeletet adott ki a Donyeck Népköztársaság függetlenségéről, és döntöttek arról is, hogy legkésőbb május 11-én választásokat tartanak a terület önrendelkezését illetően. Bejelentették, hogy ezeket a lépéseket egyeztetették Harkov és Luhanszk megyék vezetőivel is. [160 pp. 5-7]

Április 08-án a Népi Tanács munkához látott és illegitimnek nyilvánította az új ukrán vezetést. Az általa kinevezett új állami alkalmazottakat leváltották, ahogyan az új elit bizalmasát, a milliárdos Szergej Taruta kormányzót is. [161]

Április 10-én a Donyeck Ideiglenes Kormány feje, Denyisz Pusilin bejelentette, hogy saját hadsereget hoznak létre, és annak vezetésével Igor Hakimzjánovot bízta meg,

egyben csatlakozásra szólította fel a helyi ukrán hadsereg volt és jelenlegi személyi állományát. [162 pp. 397-402]

Április 15-én Szlavjanszk és Kramatorszk városokban fegyveres összetűzésekre került sor, [163 pp. 154-156] április 18-án a lázadók elfoglalták a donyecki repülőtér egy részét, az eseményeknek halálos áldozatai is voltak. [155 pp.35-61]

2014. május 11-én és 12-én megtartották a választásokat, ahol arról döntöttek, hogy kiválnak Ukrajnából, és egyben felkérték Oroszországot, hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a Krím-félszigethez hasonlóan csatlakozhatnak-e a Föderáció tagállamaihoz. [155 pp. 35-61]

2014. május 24-én a Luhanszki Népköztársasággal aláírták a „Novo Rasszija” konföderáció megalakításáról szóló egyezményt. [261] A Luhanszki Népköztársaság kikiáltása hasonló forgatókönyv szerint zajlott le, csak az állami épületek elfoglalásának időpontja volt eltérő. Azonban a terület jövőbeni státuszát meghatározó népszavazás dátumát egyeztették a donyecki népszavazás időpontjával. A harci cselekmények először Donyeckben kezdődtek el, majd áttejedtek Luhanszk megye területére is, ezáltal az ország délkeleti részén polgárháború, illetve helyi háború tört ki. A Minszki Egyezményeknek köszönhetően jelenleg viszonylagos béke van a területen, de fontos megjegyezni, hogy bár a „szeparatisták” Donyeck és Luhanszk megyék korábbi közigazgatási területének csak jóval kevesebb, mint felét ellenőrzik, a népszavazás eredményére hivatkozva a teljes részre igényt tartanak. [165 pp. 23-26]

3.1.7 Az ukrán területvédelmi zászlóalj megalakulásának történeti áttekintése

A Viktor Janukovics elnök hatalmát megdőntő új ukrán hatalmi elit hamar szembesült azzal, hogy a hadsereg szakmailag és morálisan képtelen arra, hogy az ország megbomlott területi egységét fegyveresen helyreállítsa. Az eseményeket általában az jellemezte, hogy az ukrán hadsereg képességei kevésnek bizonyultak ahhoz, hogy eredményesen felvegyék a harcot a szakadárokkal. A Porosenko kormány vezetői jogosan féltek attól, hogy Ukrajna széteshet. Miután az ideiglenesen kijelölt elnök, Olekszandr Turcsinov, 2014. április 14-én aláírta az „Anti-terrorista Műveletek” megindítását jóváhagyó rendeletet, amely az ország keleti részére terjedt ki, [59 pp. 163-166] bejelentették, hogy megalakították az első önkéntes területvédelmi zászlóaljat, amely a Dnyepr nevet kapta. Rövid időn belül újabb egységeket alakítottak meg „mint Kijev, a Donbasz, az Azov és a Sahtyor, Ajdar, Prikarpatyje stb.”, az alakulatok létszáma általában félezer körül mozgott. Fontos rámutatni azokra az okokra, külső és belső tényezőkre, melyek ahhoz

vezettek, hogy egy olyan országban, amely nem is olyan régen a világ negyedik legnagyobb és legkorszerűbb hadseregével rendelkezett, miért alakulhattak ki ezek az önkéntes, de főleg pártoktól vagy valamely oligarcha csoporttól függő katonai és félkatonai alakulatok, amelyekre az állami kontroll a mai napig sem terjed ki teljes körűen. [164 pp. 94-98] [166 pp. 153-159]

A jelenlegi ukrán politikai elit hatalomra jutásának körülményei vitathatók, vagy akár illegitimnek is nevezhetők. A Régiók Pártjának képviselői nem is indulhattak a hatalom megszerzéséért folytatott megmérettetésen, a másképp gondolkodókat pedig vagy megölték, vagy megfélemlítették. A komoly cenzúra ellenére is nyilvánosságra kerültek olyan felvételek, amelyeken az ukrán nacionalisták bántalmazták a korábbi hatalomhoz lojális politikai elit tagjait, de a megalázás több formáját is rendszeresen és módszeresen alkalmazták (a Régiók Pártja egy volt képviselőjét a nyílt utcán megverték, majd egy kukába dobták). [164 pp. 94-98] [167]

Arszen Avakov belügyminiszter 48 óra alatt akart „rendet rakni” a keleti országrészben, azonban a feleknek több mint hat év elteltével sem sikerült megegyezniük a tartós béke elérésének feltételeiben. A polgárháború kisebb-nagyobb megszakításokkal azóta is tart, szinte minden nap vannak polgári és katonai áldozatok, amit az EBESZ jelentései is alátámasztanak. [250 pp. 4-15] A belügyminiszter terve végrehajthatóságának sikerét abban látta, hogy létre kell hozni egy, a hadseregtől független, erős nemzeti elkötelezettségű, a régi/új hatalmi elithez lojális fegyveres erőt, amely képes legyőzni a szakadár fegyveres csoportokat. Ezek az erők az Önkéntes Területvédelmi Zászlóaljok, valamint a belügyi alakulatok felszámolása kapcsán megüresedett bázisokat használó Ukrán Nemzeti Gárda (a továbbiakban: UNG), a Nemzetbiztonsági Szolgálat különleges alakulatai és a megújított hadsereg kijelölt egységei. [164 pp. 94-98] [6 pp. 153-154]

A következőkben nem kerül áttekintésre minden átszervezett vagy újonnan létrehozott katonai vagy félkatonai szervezet, az értekezés főleg a nemzetközi visszhangot kapott militáns egységeket mutatja be, mivel ezen alakulatok megalakítása azonos módon ment végbe, és közülük néhány náci szimbólumokat használ.

3.1.7.1 Az Ukrán Nemzeti Gárda megalakítása

Az UNG-t 2014. március 12-én hozták létre, megalakítását törvénybe iktatták: „ЗАКОН УКРАЇНИ Про Національну Гвардію України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 17, ст.594)”. Olekszandr Turcsinov parlamenti elnök, ideiglenes államfő terveinek megfelelően a szervezet állománytáblája 60 000 főben lett meghatározva, de

újabb parlamenti döntés esetén tovább növelhető ez a létszám. Az új szervezetet a belügyminisztériumnak addig alárendelt egységekből hozták létre, és feladatul tűzték ki számára a terrorizmus elleni harcot, a haza védelmét a bűnözőktől és a külső agresszortól. A Belügyi Belső Alakulatok átszervezésének és azok alapján az UNG újbóli létrehozásának az alábbi indokai voltak: [164 pp. 97-99][168]

- A fontosabb beosztásokból a „régik” káderek felmentése, helyükbe az új rendszerhez lojális személyek kinevezése.
- A szervezeti megújítás látszatát keltve a Janukovics elnökhöz hű személyek eltávolítása a hatalomból.
- A teljes bűnügyi adatbázis feletti ellenőrzés jogának megszerzése.
- Új ideológiai alapok megteremtése.

Az UNG 1991 és 2000 között már működött, a feloszlatajáról az akkori elnök, Leonyid Kucsma döntött. A megszüntetést különösen nem indokolták, de egyes sajtóhírek szerint a korrupció és személyes érdekek vezettek az első Nemzeti Gárda feloszlatajárához. [169] Az újonnan megalapított „második” UNG a kezdetektől aktívan részt vesz a harci cselekményekben. Az egyik legnagyobb sikerük Szlavjanszk város visszafoglalása volt a felkelőktől, de hamarosan a másik fontos donyecki város – Kramatorszk – „felszabadításában” is nagy szerepet játszottak. Ezek a városok a Donyec-medence felkelőinek szimbólumaivá váltak. A százezres város (Szlavjanszk) hónapokig ellenállt az ostromnak, és a kormányerők csak hatalmas veszteségek árán tudták visszafoglalni a lázadóktól. Fontos szerepet vállalt az UNG a donyecki repülőtér birtoklásáért vívott harcokban is. Emberáldozatokban hatalmas veszteségek érték a szervezetet, azonban hiteles információkat a tényleges adatokról senki sem közölt, a két fél által közzé tett adatok hatalmas eltéréseket mutatnak. [170] A gárda finanszírozásának terheit az állam viseli, tagjai illetményt kapnak és részesülnek a szociális háló teljes juttatásából is. Mivel a Belügyi Belső alakulatok megszüntetésre kerültek, ezért a szükséges infrastruktúra (laktanyák, kiképzőbázisok, fegyverzettechnika, híradástechnika, stb.) rendelkezésre állt, így a szolgálatellátás kezdeti feltételei biztosítva voltak. Fő feladat az eredményes toborzás végrehajtása és az állomány kiképzéséhez szükséges anyagi feltételek biztosítása volt. A lojális személyi állomány megtartásával, a hadiadó bevezetésével, valamint a költségvetés átstrukturálásával a feltételek biztosítva lettek. Az UNG a mai napig aktívan vesz részt a harci cselekményekben, ezenkívül rendfenntartói szerepet is vállal. [164 pp. 97-99] [168]

A Nemzeti Gárda megalakítása összességében pozitív jegyeket hordoz magán, nagy visszhangot kiváltó hadi sikereket értek el, ennek ellenére kevés negatív hír jelent meg ténykedésükről. Az Önkéntes Területvédelmi Zászlóaljakkal ellentétben a szervezet irányítása a megalakítás pillanatától kezdve állami kontroll mellett történik. [164 pp. 97-99]

3.1.7.2 Az önkéntes területvédelmi zászlóalj megalakításának áttekintése

A hivatalos kormánypropaganda hazafias érzelmű, önkéntes emberek által létrejött spontán szerveződésként mutatta be a zászlóalj megalakítását, az orosz és szakadár népköztársaságok vezetői azonban hamarosan a büntető zászlóalj kifejezést ragasztották rájuk. Működésüket szörnyűbbnek értékelik, mint a II. világháború során a megszálló erőkét, kegyetlenségüket és a békés lakossággal való bánásmódjukat rosszabbnak ítélik meg, mint az akkori német katonákét. A következőkben nem foglalkozom az állást a két nézőpont megítélésében, mindössze bemutatom az Önkéntes Területvédelmi Zászlóaljak (a továbbiakban: ÖTZ) megalakításának főbb jellemzőit, működési területüket. [164 pp. 98-99] [171]

Az első önkéntes katonai alakulat megalakítását követően több tucat ilyen fegyveres szervezet jött létre. Mára a számuk meghaladja a 40-et. Egy részük beintegrálódott a hadseregbe vagy a Nemzeti Gárdába, többségük azonban változatlan formában végzi tevékenységét. Minden párt és jelentősebb oligarcha, vagy politikai személyiség fontosnak tartotta, hogy nevéhez fűződjön egy vagy több ÖTZ megalakítása, ezzel bizonyítva a közvélemény és a régi/új politikai elit számára az új rendszer iránti elkötelezettségüket. A lakosság is örömmel fogadta megjelenésüket, komoly adományokkal segítették a kezdeti működési feltételek kialakítását. [172] Az sem zárható ki egyértelműen, hogy egyes oligarcháknak (például: Igor Kolomojszkij- dollár milliárdos, Dnyepropetrovszk korábbi kormányzója) az volt a nem titkolt szándékuk, hogy rendelkezzenek egy ütőképes magánhadsereggel, amely ha kell, megvédi őket az esetleges politikai leszámolástól, de a politikai nyomásgyakorlás eszközeként is kitűnő fegyverként lehet használni azokat. Ahhoz, hogy állításomat bizonyítsam, bemutatom a legismertebb (néhány esetben inkább hírhedt) Önkéntes Területvédelmi Zászlóaljak alapításának főbb körülményeit, jellemzőit. [164 pp. 98-99] [173 p. 198]

3.1.7.3 A Dnyepr Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj

A zászlóaljat 2014. április 14-én hozták létre a Belügyminisztérium égisze alatt, a februárban megalakított, úgynevezett „Nemzeti Védelmi Ezred” bázisán. A személyi állományt az Igor Kolomojszkij irányította Dnyepropetrovszki régióból toborozták. Olyan embereket kerestek, akik rendelkeztek katonai vagy rendőri múlttal, vagy részt vettek valamelyik helyi háborúban. [174 pp. 32-34] A zászlóalj parancsnokának azt a Jurij Berezát nevezték ki, aki akkor az úgynevezett Nemzeti Védelmi Törzs vezetői posztját töltötte be. [175]

A zászlóalj harcosait főleg kézfegyverekkel (pisztoly és gépkarabély) látták el, fekete színű egyenruha lett a hivatalos öltözetük. Szakmai tevékenységüket a Belügyminisztérium irányítja, működési feltételeiket a minisztérium, a régió adminisztrációja (egy ideig Igor Kolomojszkij milliárdos oligarcha, ameddig viszonya meg nem romlott Petro Porosenkoval), a térség tehető vállalkozói, valamint a lakosság felajánlásai biztosítják. [164 pp. 99-101] [176]

A Zászlóalj elsődleges működési körzete a Dnyepropetrovszki régió, de szükség esetén Donyeck megyében látnak el szolgálatot. Az alakulat működését számos kritika érte. Az oroszbarát lakosság elleni kegyetlenségeik más ÖTZ parancsnokok haragját is kivívták. Az orosz propaganda hivatalos nyilatkozataiban módszeresen Kolomojszkij magánhadseregeként említik a zászlóaljat. A zászlóalj katonái a kezdetektől fogva bekapcsolódtak a harcokba. Mindkét érintett fél komoly emberi veszteségekről számolt be, de hivatalos, hiteles kimutatás a valós áldozatokról nincs. A hadisíksírokon (például: Mariupol nagyváros „megtisztítása”) és a finanszírozás megbízhatóságán felbuzdulva létrehozták a Dnyepr-1, és a Dnyepr-2 ÖTZ-eket is, melyek alapítási körülményei, jellemzői megegyeznek az előbb felsoroltakéval. Jelen pillanatban is aktívan vállalnak szerepet az úgynevezett „Anti-terrorista” műveletek végrehajtásában. Időközben a zászlóaljakat összevonták és ezred-i besorolást kaptak. [164 pp. 99-101] [177 pp. 29-36] Az UNG-vel ellentétben a szervezet megítélése inkább negatív, hiányzik az állami kontroll, a polgári lakosság indokolatlan zaklatása miatt a támogatók jelentős része elfordult az ÖTZ-től.

3.1.7.4 A Donbasz Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj

A zászlóaljat Szemjon Szemencsenko alapította 2014 áprilisában, Dnyepropetrovszki városban, és a fegyveres szervezet első parancsnokának őt nevezték ki. Donyeck megye vezetése nem támogatta Szemencsenko kezdeményezését, de Igor Kolomojszkij,

Dnyepropetrovszk megye akkori kormányzója segítő kezet nyújtott számára és rendelkezésére bocsátotta a tulajdonában lévő egyik úttörőtábor. Az egység parancsnoka tagadja, hogy valaha is anyagi segítséget kapott volna az oligarchától, elmondása szerint a lakosság adományaiból tartották fenn magukat. [178 pp. 56-63] A fegyveres szervezet megalakítását folyamatosan támogatta a Dnyepropetrovszki Nemzeti Védelmi Törzs, később az úgynevezett Dnyepropetrovszki Nemzeti Védelmi Ezred funkcionális részévé vált, mint „M” szervezet. 2014. április 30-án az Ukrán Védelmi Minisztérium határozatában legalizálta az ÖTZ megalakítását. 2014. május 29-én Arszen Avakov javaslatára az egység beolvadt az UNG kötelékébe. Célul tűzték ki, hogy részt vesznek a speciális műveletek végrehajtásában, valamint a keleti határ határőrizeti feladatai ellátásában is segédkeznek. A Donbasz ÖTZ az egyik olyan fegyveres egység, ahol jelentős számban külföldiek (spanyolok, grúzok, oroszok, franciák, beloruszok) is teljesítettek önkéntes szolgálatot. [164 pp. 101-102] [179]

A kelet-ukrán és az orosz sajtó neonáci szervezetnek titulálta a Donbasz egységet. Bizonyítékként a karjelzés szimbolikáját említik (9. számú függelék, 20. számú ábra). A zászlóalj jelképeinek alapját egy háromszögű szigonynak stilizált, a nácik félig összetett szárnyú felfordított sasa képezi. [180] Ezt a jelvényt a Wehrmacht használta 1935-től. [164 pp. 101-102] [181]

AZ ÖTZ megítélése megegyezik az előző pontban említett Dnyepr zászlóaljról kialakított véleménnyel, a nyílt náci szimbolikák felvállalása pedig egyértelműsítette hitvallásukat (9. számú függelék 20. ábra).

3.1.7.5 A Kijev-1 (Kijev-2) Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj

A szervezetet 2014 áprilisában hozták létre, mint a rendőrség speciális őr-, járőrszolgálatát a Belügyminisztérium fennhatósága alatt. Az egység fő célja a közrend és közbiztonság fenntartása többek között a fővárosban és az ország keleti felében. Az első időszakban a toborzási felhívásra a Majdan hívek jelentkeztek, később más területről is vettek fel önkénteseket. A Zászlóalj fegyverzete kézfegyvereken kívül kiegészült páncélozott harci járművekkel is. A működési feltételeket a Belügyminisztérium biztosította, de jelentős összegben jutottak hozzá önkéntes felajánlásokhoz is. A Zászlóalj az első hetekben a főváros közrendjét és közbiztonságát felügyelte, májusban részt vett az Odesszai „felkelés” megakadályozásában, majd 2014. júniustól a főváros mellett a keleti országrészben is láttak el harci és járőrözési feladatokat. [164 pp. 102-103] [183]

Egyesek, főleg az oroszbarát hírforrások, Arszen Avakov belügyminiszter magánhadseregeként tartják számon. Ebben az egységben szolgált annak fia, Alekszandr Avakov is. Az egység parancsnoka, Jevgenyij Dendej időközben parlamenti képviselővé vált, [184] hasonlóan több ÖTZ parancsnokhoz, akik részt vettek a donyecki és luhanszki felkelők elleni harcokban. Végbement a Kijev-1 és Kijev-2 zászlóaljok egyesítése, melynek bázisán létrejött a különleges rendeltetésű Kijev ezred, mint hivatásos belügyi alakulat. [164 pp. 102-103] [185]

Az ÖTZ megítélése megegyezik az UNG-ről kialakult véleménnyel, ami azt bizonyítja, hogy önkéntes alapon is szerveződhetnek katonai egységek, melyeknek tevékenysége elsősorban védelmi feladatokra korlátozódik, ezáltal élvezhetik a lakosság jelentős részének bizalmát.

3.1.7.6 Az Azov Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj

Az egység megalapításáról szóló döntést 2014. május 4-én hozták meg, a Donyeck megyei Mariupol városban. Szolgálatát a Belügyminisztérium kötelékében látja el. Az egység megalapításában nagy szerepe volt Igor Kolomojszkijnak és Arszen Avakov belügyminiszternek. [186] A fegyveres alakulat tagjai „fekete emberkék” néven váltak ismertté. A zászlóalj székhelyét később a Zaporozsje megyei Berdjanszk városba tette át. Itt olyan külföldiek is szolgáltak, akikhez a neonáci ideológia közel állt. A tagokat a Majdan téri tüntetőkből verbuválták, de az „Ukrajna patriótái” szervezet tagjai és footballhuligánok is nagyszámban vannak jelen. Az egység parancsnoka Andrej Bileckij, aki fasiszta nézetei és egyéb köztörvényes bűncselekményei miatt a Harkovi börtönben 2,5 évet ült és csak a Majdan téri „győzelem” után szabadult. Őt Ukrajnán belül is sokan támadják nyílt neonáci nézetei miatt, és támogatói is többször megfenyegették a pénzügyi források befagyasztásával. [164 pp. 103-104] [187 pp. 171-174]

Az egység főleg kézfegyverekkel, gépkarabélyokkal és géppuskákkal van ellátva, az összes ismertebb harci cselekményben (Mariupol „megtisztítása”, Donyecki repülőtér birtoklásáért vívott harcok) részt vett. Kitűntek a hadifoglyok, valamint a már kiűzött, lázadókat támogató lakosság elleni különös kegyetlenkedéseikkel. Az egység megítélése ellentmondásos, nézeteik miatt támogatóik zöme mára elfordult tőlük. [164 pp. 103-104] [187 p. 147-151]

Érdekes az egység karjelzését is megvizsgálni (9. számú függelék 21. ábra). A karjelzés előterében a wolfsangel (farkas szög vagy farkas kampó) rúnája látható. A jelzést egykor a Waffen SS német egységek használták, többek között a Reich-hadosztály osztályjelzése

volt. Egyes kritikák szerint a karjelzés hűen tükrözi az egység ideológiai hovatartozását. Az Azov ÖTZ megítélése szintén negatív. A Kijev egységekkel ellentétben inkább az orosz nemzetiségű lakossággal kegyetlenkedtek, mintsem kizárólag a területvédelmi feladatokra koncentráltak. Andrej Bileckij jelenleg is az ukrán szélsőséges nacionalizmus egyik meghatározó alakja. [164 pp. 103-104] [187 pp. 174-175]

3.1.7.7 Az Ajdar Önkéntes Területvédelmi Zászlóalj

Az egységet 2014 májusában hozták létre a Védelmi Minisztérium irányítása alatt (24. rohamzászlóalj elnevezéssel). Nevét Luhanszk megye legjelentősebb folyójáról, az Ajdarról kapta. A Zászlóalj parancsnoki tisztjét Szergej Melnyicsuk töltötte be. Hasonlóképpen a többi önkéntes fegyveres szerveződéshez, a jelentkezők zöme a Majdan téri harcosokból került ki. Létszámuk meghaladta az 500 főt, fegyverzetük főleg kézifegyverekből (pisztoly, gépkarabély) állt, de később már jelentős számú páncélozott harcjárművekkel is el lettek látva. Az ÖTZ finanszírozása az állam feladata, de jelentős adományokra is szert tettek, a katonák illetményben részesülnek. Fő tevékenységük az ukrán kézen lévő Luhanszk megyei területeken történő járőrözési feladatok ellátása. A harcok során jelentős veszteségeket szenvedtek el, és többször azzal vádolták tagjait, hogy a hadifoglyokkal és a békés lakossággal gyakran kegyetlenkednek. [164 pp. 104-105] [188 pp. 105-108]

2015. január 29-én a volt parancsnok, Szergej Melnyicsuk bejelentette az egység gyakorlati megszűnését, [189] ennek ellenére később megpróbálták Kijevben lezárni az utakat, valamint elfoglalni a Védelmi Minisztérium épületét. [190]

2019-ig Melnyicsuk parlamenti képviselő volt, aki a közzétett – valószínűleg hibásan kitöltött – elektronikus vagyonynyilatkozata szerint a világ 12. leggazdagabb embere. Mentelmi jogát felfüggesztették, hogy bíróság előtt felelhessen az egysége által elkövetett háborús bűncselekményekért. [164 pp. 104-105] [191]

Az ÖTZ-k bemutatása nem volt teljes körű, hiszen közel 40 ilyen egység alakult, hasonló körülmények között, ezért kiképzettségük, felszerelésük is hasonló volt. A Nemzeti Gárdával közösen ezek a fegyveres alakulatok harcoltak/harcolnak az önkéntes alapon szerveződött donyecki és luhanszki szakadár fegyveres csoportokkal. A tapasztalatlanságnak, a felkészületlenségnek súlyos következményei lettek, óriási veszteségeket szenvedtek el úgy emberéletben, mint hadieszközben. Összességében kijelenthető, hogy az ÖTZ-k megítélése otthon és külföldön is inkább negatív, a polgári lakossággal szembeni kegyetlenkedésük indokolatlan és káros volt. Elvitathatatlan tény

viszont, hogy fellépésük megakadályozta az oroszbarát csoportokat abban, hogy elszakadási törekvéseiknek más kelet-ukrajnai területeken is hangot adjanak, ezáltal gátat szabtak a polgárháborús állapotok tovább terjedésének. [164 pp. 94-107]

3.1.8 Az ilovajszki katlan kialakulásának következményei

Az „Anti-terrorista” műveletek meghirdetésekor Olekszandr Turcsinov házelnök, ideiglenes államfő megfenyegette a szakadár köztársaságok vezetőit és támogatóit, hogy heteken belül rendet raknak a térségben, a felelőseket pedig szigorúan megbüntetik. Továbbá azt is kiemelte, hogy a műveletek legfőbb célja az ukrán állampolgárok megvédése a „terroristák” támadásaitól. A viszonylag gyorsnak remélt hadjáratral ellentétben egy elhúzódó háborús állapot alakult ki a térségben. A harcok nagyon sok emberáldozatot követeltek és követelnek a mai napig. Több esemény is sokkolta az ukrán közvéleményt a Viktor Janukovics elnök megdöntését követő történések során, azonban a legnagyobb politikai hatással járó következmények először az úgynevezett ilovajszki katlan kialakulása miatt, majd felszámolása után következtek be, ezért nagyon fontos az ott történtek pontos megismerése. [194 pp. 225-236] [192 pp. 5-15]

3.1.8.1. Ilovajszk város és térségének bemutatása

A térkép (6. számú ábra) alapján egyértelműen látszik, hogy Ilovajszk város és körzetének elfoglalása fontos stratégiai célt jelenthet mindkét harcoló fél számára. Ilovajszk Donyeck várostól, a szakadárók egyik fővárosától 30 km-re délkeletre helyezkedik el, Oroszországtól és a Luhanszki Népköztársaságtól egyaránt 50 - 50 km távolságra fekszik. Nemcsak a város stratégiai elhelyezkedése értékelte fel a települést a harcoló felek számára, hanem gazdasági helyzete révén fontos vasúti csomópont státusza is, mivel rajta keresztül folyik (folyt) a térségben előállított javak és a kibányászott nyersanyagok szállítása belföldre, külföldre és a mariupoli kikötőbe is. Az ilovajszki vasúti közlekedési csomópont léptékét, fontosságát jól tükrözi, hogy a 16 000 fős lakosság 40%-ának adott megélhetést a vasút kiszolgálása a polgárháború kezdete előtt. [194 pp. 225-236] [260]

Szerepe azonban 2014. év augusztusában vált nyilvánvalóvá a harcoló felek számára. Az ukrán hadsereg egységei és a velük közösen sikeresen előretörő Önkéntes Területi Zászlóaljok sorozatos győzelmei miatt Donyeck egyetlen nyitva maradt kapuja lett. Amennyiben elesett volna Ilovajszk, abban az esetben a szakadárók fővárosát teljes blokádnál tartották volna tartani a kormányerők.

6. ábra: A Ilovajszk fekvése Donyeck megyében
 Forrás: [193] alapján saját szerkesztés

A következő lépés a várostól északra elhelyezkedő egyetlen főút elfoglalása lett volna, amely összeköti Donyecket Luhanszkkal, így annak elvágása megszüntette volna az összeköttetést a két szakadár főváros között. A két szakadár népköztársaság helyzete kritikussá válhatott volna, utánpótlással nem tudták volna egymást segíteni. [194 pp. 225-236] [195 pp. 106-117]

Időközben a város a szakadár erők győzelmének szimbólumává vált. A harcoló felek között egyetértés mutatkozik abban a tekintetben, hogy az Ilovajszkért vívott harc a szakadár erők győzelmét hozta. Az ukrán kormányerők és a velük szövetséges ÖTZ-k a katonai veszteségeik mellett súlyos erkölcsi vereséget is kénytelenek voltak elszenvedni.

3.1.9 Az ilovajszki katlan kialakulása

Az Ilovajszkért folytatott harci események óta több mint öt év telt el, de a történések pontos rekonstruálása a mai napig is nehéz feladat elé állítja a kutatókat, mivel az eseményeket mindkét érintett fél átpolitizálta, felnagyítva saját győzelmeiket, illetve kisebbitve az elszenvedett veszteségeiket. Az ukrán kormányerők és a vele szövetséges ÖTZ-k létszámban és technikai felszereltségben jelentősen meghaladták a szakadárak erejét, azonban a korábbi évtizedek hanyagsága azt eredményezte, hogy a személyi állomány létszámában és erkölcsileg demoralizálódott, a fegyverzeti eszközeik pedig mennyiségükben, hadrafoghatóságukban és fejlettségükben leamortizálódtak (6. számú táblázat). Ez a haderő harcolt a többségében önkéntesekből álló szakadár egységekkel, melyeket a zsákmányolt és – feltételezhetőleg – részben Oroszország által titokban szállított fegyverzeti eszközökkel láttak el. A táblázat adataiból az következne, hogy a szakadár Luhanszki és Donyecki Népköztársaságok (a továbbiakban: DNK és LNK) fegyvereseinek matematikailag nem sok esélyük volt, mégis máskimenetelű végeredmény született (amely később megismétlődött). [194 pp. 225-236] [192 pp. 5-15]

	Az ukrán haderő létszám és technikai adatai 2014.08.
személyi állomány	204 000
harckocsi	802
páncélozott jármű	2 228
önjáró tüzérségi rendszer	572
100 mm-nél nagyobb tüzérségi rendszer	935
reaktív tüzérségi rendszer	625
harci helikopter	60
harci repülőgép	84
hadihajó	20

6. táblázat: Az ukrán haderő 2014. 08. havi létszám és technikai adatai
Forrás: [196]

Az ilovajszki katlan kialakulása előtt voltak figyelmeztető jelek az ukrán hadsereg anti-terrorista (ukrán hivatalos rövidítése: ATO) hadjárata során, amit a vezetés nem vett figyelembe. 2014. június 12. és 2014. augusztus 08. között Izvarino településnél

(Luhanszktól 80 km-re délkeletre lévő határátkelőhely) a szakadár erőknek már egy alkalommal sikerült gyűrűbe zárniuk az ukrán katonai és határőr egységeket, melyeket azzal a céllal vezényeltek oda, hogy 8-10 km szélességben és 100 km hosszan vonják ellenőrzésük alá a szakadárók által korábban megszállt területeket, azaz az orosz államhatár melletti sávot. Egyes források adatai alapján a hadműveletekben résztvevő kormányerők létszáma a 3 000 főt meghaladta, technikai felszerelése pedig az átlagos katonai fegyverzet mellett kiegészült az alábbi eszközökkel is: [194 pp. 225-236] [196]

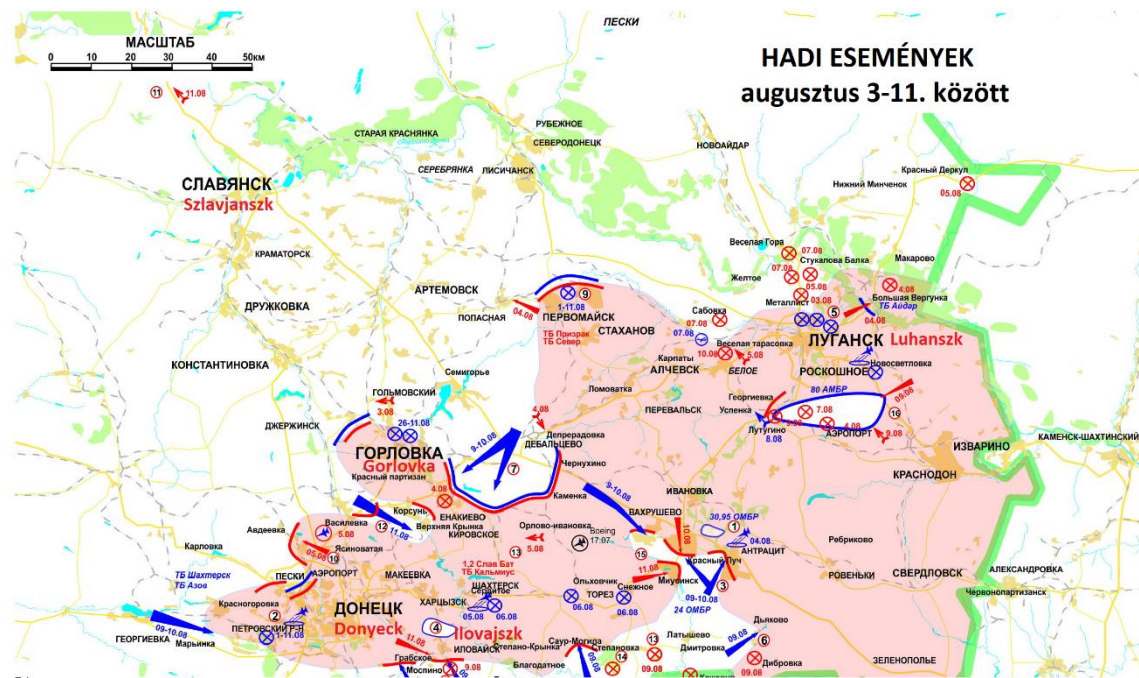
- 18 db önjáró tarack,
- 50 db harckocsi,
- 30 db aknavető,
- 200 db BMP,
- 50 db 122 mm-es „Grad” rakéta-sorozatlövő rendszer,
- 30 db 82 mm feletti tüzérségi löveg. [196]

A szakadár erők támadásai miatt a körbe zárt ukrán katonai és határőregységek teljes fegyverzete megsemmisült, vagy a felkelők hadizsákmánya lett. Az állami hadsereg élőerő veszteségei is hatalmasok voltak. Megbízható adatok nincsenek (mint máskor is megfigyelhető volt, a hivatalos források torzítják, kicsinyítik veszteségeiket, míg a szakadárók szokásukhoz híven eltúlozzák eredményeiket, a kormányerőket pedig sajátjaiknál jóval kisebb jelentőségűnek állítják be), de az áldozatok száma így is több száz lehetett. A katlanból a katonák többsége csak úgy szabadulhatott ki, hogy fegyvereiket hátrahagyva átlépték az orosz államhatárt és megadták magukat az orosz hadsereg jelenlévő erőinek. Oroszország előbb oltalmat nyújtott számukra, majd hamarosan hazaengedtek mindenkit. [197] Az ukrán politikai és katonai vezetés akkor is Oroszországot hibáztatta a vereségért, azt állították, hogy az ukrán egységeket orosz területről lötték. Véleményük szerint az orosz katonai segítség okozta a tragédiát, illetve azt, hogy az ukrán reguláris erők felmorzsolódtak. Fontos kiemelni, hogy a Petro Porosenko nevével fémjelzett állami média ekkor még ukrán felségterületre behatoló orosz katonai egységekről nem beszélt.

A katonai és politikai vezetés az ekkor elkövetett hibákból nem okult és megindította azt a hadműveletet, melynek célja Donyeck körbezárása lett volna. Ez az esemény úgy vonult be a hadtörténelembe, mint az ilovajszki katlan, az ukrán katonai vezetés rémálma és a gyáva parancsnokok által magukra hagyott katonák mézárszéke. [194 pp. 225-236]

A hadművelet célja Ilovajszk város visszafoglalása lett volna, a fentebb már említett stratégiai célok elérése érdekében. 2014. augusztus 9-én kezdődött a város ostroma (az

előkészítő hadműveletek már 2014. július 12-én megindultak a körzet stratégiaileg kiemelt településeinek és magaslatainak elfoglalásával). Két önkéntes zászlóalj (a Donbasz és Azov) indította a hadműveletet, villámakcióval szerették volna elfoglalni a várost. Ezzel egyidőben a felkelők is offenzívát indítottak, folyamatosan támadták a kormánycsapatokat Szaur-Mogila és Krasznoj Lucs térségében (7. ábra). Az ukrán katonai és politikai vezetők véleménye szerint a támadást orosz reguláris erők koordinálták, sőt előerővel is támogatták. Az volt a céljuk, hogy a környező települések magaslatairól tüzérségi fegyverekkel támadják a kormány erőit és ezáltal elvágják az utánpótlási vonalaikat. Ezt az információt a szakadár és orosz hivatalos források is kategorikusan elutasítják. 2014. augusztus 18-án ukrán erősítés érkezett: „a Dnyepr önkéntes zászlóalj, valamint egy harckocsizó és két gépesített lövészdandár”. Viszont két önkéntes zászlóalj - az Azov és a Sahtyorszk - elhagyták a térséget, Mariupolba mentek. Ezt később azzal magyarázták, hogy arra utaló információik voltak, hogy a szakadárok megtámadhatják a kikötővárost. A közvélemény gyávasággal vádolta meg őket és a tetteiket megfutamodásnak bélyegezték. [194 pp. 225-236] A továbbiakban a harci eseményekbe bevonták az Ivano-Frankivszk, Herszon, Mirotvorec, Prikarpatyje és a Krivbasz ÖTZ-eket is, ezáltal a zászlóaljok állományának létszáma elérte a 3 000 főt. [198] [199]

7. ábra: A 2014. augusztus 3-11. közötti harci cselekmények térképe
 Forrás: [200] alapján saját szerkesztés

A Donbasz önkéntes zászlóalj állománya végig kitartott a harcokban, ám vezetőjük, Szemjon Szemencsenko augusztus 19-én a parancsnokságot a helyettesére bízta – elhagyta a várost, azzal védekezve, hogy megsebesült. Tettét legtöbbször gyávaságnak

tartják. 2014. augusztus 21-én a harcokba több ukrán egység, többek között a Nemzeti Gárda katonái is bekapcsolódtak, létszámuk elérte a 7 000 főt. Hibát hibára halmoztak, sem a hátországról, sem pedig az utánpótlási vonalakról nem gondoskodtak, ez pedig előrevetítette a tragédiát.

A szakadár erők adatai nem ismertek, az akkori vezetőjük (a „Szomali” egységet vezette, Givi hívónévre hallgatott, 2017. február 8-án ismeretlenek hivatalában felrobbantották) állítása szerint létszámuk az ezer főt sem érte el. [194 pp. 225-236] [201]

A későbbi események rekonstruálását nehezíti, hogy az érintett felek a történéseket eltérően írják le. Az ukrán fél azt állítja, hogy 2014. augusztus 23-án orosz területről jól felszerelt és jelentős számú katonai egységek átlépték az államhatárt és megtámadták a terrorellenes (ATO) műveletben résztvevő erőket, így az erőviszonyok megváltoztak, ami jelentősen befolyásolta a hadművelet kimenetelét. Az orosz és szakadár hírforrások ezt az információt szintén cáfolják. Alig két hét alatt a Donyeck elfoglalását eltervező kormányerők maguk kerültek nehéz helyzetbe. Mindezek ellenére 2014. augusztus 24-én az Ukrán Függetlenség Napja alkalmából Kijevben óriási katonai parádét tartottak, felvonultatva rengeteg korszerű haditechnikai eszközt. A politikai vezetők ahelyett, hogy a frontra vezényelték volna a modern haditechnikai eszközöket, a fővárosban mutogatták azokat. A hadműveletet irányító parancsnokok véleménye szerint a vezetők óriási hibát követtek el, ami hozzájárult a csúfos vereséghez. Még aznap dezertáltak a Prikarpatyje harcosai, ezáltal felborult a támadó erők pozíciója, és ezzel hozzájárultak ahhoz, hogy az ukrán haderő egységeit a szakadárok teljesen körbekerítették. Az ÖTZ vezetői azt állítják, hogy az orosz reguláris erők óriási létszám és technikai fölényben voltak, amire nem lehetett felkészülni. [194 pp. 225-236] [202]

A zűrzavar 2014. augusztus 24-én és 25-én vált teljessé. Különböző okokra hivatkozva a magasabb beosztású katonai vezetők elhagyták a harci cselekmények helyszíneit. Az állományt magukra hagyták, csak általános feladatokat határoztak meg számukra, melyeknek az volt a lényege, hogy mindenáron tartsák pozícióikat. Az ország közvéleménye számára hamar kiderült az igazság, az anyák és a hozzátartozók az utcára vonultak és azt követelték az ukrán elnöktől, hogy szabadítsák ki a körbezárt egységek katonáit, azonban a felsővezetés ekkor is tagadta a katlan létét. Minden fórumon bizonygatták, hogy uraják a helyzetet, így tovább súlyosbították a már amúgy is óriási bajt. Voltak próbálkozások a körbezárt egységek kiszabadítására, az 51. és 92. gépesített lövész dandár további alegységei kapcsolódtak be a harcokba, ezenkívül segítségükre siettek a Jobboldali Szektor fegyveres csoportjai is. Addigra azonban már a szakadárok

erős pozíciókat építettek ki, így a megerősítő erők létszáma és technikai felszerelése kevésnek bizonyult a siker eléréséhez. Ráadásul a Jobboldali Szektor egységeinek vezetői elutasították a közös parancsnokságot, nem koordináltak, ezáltal a hadművelet hatékonysága tovább gyengült. Az orosz vezetés nem nézte tétlenül az óriási áldozatokkal járó tragédiát, 2014. augusztus 29-én Vlagyimir Putyin nyomására a szakadárok folyosót nyitottak az ukrán katonák evakuálásához. Egy feltételük volt: a kormányerők csak fegyvertelenül vonulhatnak el. Az ukránok nem voltak hajlandóak elismerni a vereséget, az ajánlatot elutasították. Megtiltották a körbezárt erők parancsnokainak, hogy letegyék a fegyvert, a parancs úgy szólt, hogy harccal törjenek ki. [194 pp. 225-236] [203]

Ahogy számítani lehetett rá, az ajánlat elutasításának súlyos következményei lettek, a hadműveleteket a szakadárok befelyezték, a végeredmény sokkolta a közvéleményt. Az ukrán vezérkar jelentése szerint a halottak száma 366 fő, az ügyészség 459-ről, Szemjon Szemencsenko, a Donbasz ÖTZ parancsnoka több, mint 1 000 fő áldozatról tud. A sebesültek és az eltűntek száma is több száz fő, a fogságba esettek száma is százas nagyságrendű. A veszteségek sokkolóak, érzelemmentesen a témáról a mai napig nem lehet diskurzust folytatni. A haditechnikai eszközök és felszerelések többsége is megsemmisült (9. számú függelék 22. ábra), vagy a szakadárok hadizsákmánya lett. [194 pp. 225-236] [203]

Az ilovajszki csata a katonai elemzők szerint sok tekintetben fordulópontnak tekinthető. Véleményük szerint a szakadárok ekkor tettek szert magas szintű katonai képességekre (személyi állomány felkészültsége, haditechnikai felszereltség) és alkalmassá váltak arra, hogy egyenrangú félként fegyék fel a harcot az ukrán reguláris és önkéntes haderő katonáival. Ezt bizonyítja a később lezajló debalcevei csata is, ahol az ukrán csapatok a szakadárok gyűrűjébe záródtak, és ismét óriási élőerő és technikai eszköz veszteségeket szenvedtek el.

3.1.10 A debalcevei katlan kialakulása, politikai következményei

Még fél év sem telt el az ilovajszki tragédia óta, és már 2015. év elején körvonalazódott az ukrán hadsereget a következő tragédiával fenyegető, úgynevezett „debalcevei katlan”, melynek kialakulását az ukrán katonai és politikai vezetők az utolsó pillanatig tagadták. Ebben az esetben is mindkét fél – de elsősorban az ukrán reguláris és félkatonai erők – komoly veszteséget szenvedett úgy haditechnikában, mint élőerőben. Ukrajna politikai vezetése ugyan mindvégig tagadta a tragédia valós mértékét, azonban külföldi közvetítéssel mégis kénytelen volt tárgyalóasztalhoz ülni a szakadárok vezetőivel és

olyan megállapodást kötni, amely viszonylag hosszú időre stabil, békéhez közeli állapotokat biztosít a térség lakói számára. [259]

3.1.11 Debalceve város és a térség

Debalceve, a Luhanszki Népköztársaság határa melletti város 74 km-re fekszik Donyecktól, míg Kijevtől 800 km-re (8. számú ábra/ térképszelvény). A település arra a magaslatra épült, ahonnan a Donyec-medence folyóinak többsége ered. Mielőtt a háború elkezdődött, a város lakossága meghaladta az 53 ezer főt, zömében ukrán nemzetiségűek lakták, de jelentős volt a magukat oroszoknak vallóak aránya is. A más nemzetiségűek számát 500 főre becsülték, beloruszok és romák is éltek a városban. Mindezek ellenére az ukrán nyelvet kevesen beszélték, a lakosság 80%-a az orosz nyelvet használta a mindennapi társalgás során. A környező városokhoz hasonlóan a település gazdasága a vasútra épült, e mellett a bányák adtak megélhetést a lakosság számára. A szakadár államok létrejöttével megváltozott a helyzet, a város szerepe felértékelődött, Donyeck és Luhanszk fővárosok kapujává vált a település. Már az a tény, hogy Debalceve „határ menti” település lett, súlyát felértékelte mindkét harcoló fél számára. Amiatt viszont, hogy a szakadár népköztársaságok fővárosait összekötő legrövidebb úton fekszik, Debalceve birtoklása stratégiai érdekévé vált mindkét harcoló fél számára. Geostratégiai jellemzői miatt a kormányerők és a szakadárok is jelentős számú erőt vezényeltek a városba és annak közvetlen közelébe. [205 pp. 300-310] [206]

8. ábra: Debalceve elhelyezkedése
Forrás: [207]

A fent látható térképszelvényből egyértelműen kivehető, hogy a kialakult frontvonal miatt nehéz helyzetbe kerültek az ukrán reguláris erők, mivel Debalceve patkó alakban körbe volt kerítve a kezdetektől. Szvetlodarszk és Troickoje elfoglalásával szinte azonnal be lehetett zárni a patkót. A terület védelme a hadi cselekmények megkezdésének pillanatától nehéz feladat volt. A donyecki és luhanszki szakadár fegyveres erők hadászatiilag fontos érdekévé vált Debalceve és környékének visszafoglalása, a már korábban említett kiváló stratégiai fekvése miatt. [205 pp. 300-310]

3.1.12 Harcok kezdete, a katlan kialakulása

Az ukrán politikai vezetők és katonai parancsnokok hamar megértették, hogy Donyeck és Luhanszk elfoglalása jelentős erők és eszközök felvonultatását követeli meg, mert a két város eleste a szakadár köztársaságok végét jelentené. Egyértelműen látszott, hogy a felkelők minden eszközt bevetnek a városok védelme érdekében, a végsőkig fognak harcolni. Arra is lehetett számítani, hogy Oroszország sem hagyja magára a szakadárokat, bizonyos keretek között minden eszközt bevetnek a terület védelme és az orosz nemzetiségű lakosság védelme érdekében.

A harci cselekmények hiteles megismerése, rekonstruálása nem egyszerű feladat. Számtalan alkalommal kiderült, hogy a felek félrevezetik a közvéleményt, hamis adatokat szolgáltatnak. Az is tisztázatlan maradt sokáig, hogy kialakult-e katlan, avagy sem, azaz hogy az ukrán kormányerőket és a velük szövetséges ÖTZ-eket teljesen körbezárták-e a felkelő erők, vagy sem. Az akkori ukrán államfő, Petro Porosenko végig tagadta a katlan kialakulását, azt hangoztatta, hogy nincsenek teljesen körbe zárva az állami hadsereg egységei. Az oda vezényelt alakulatokkal végig megmaradt a szárazföldi összeköttetés, bármikor képesek lettek volna elhagyni Debalcevet a harci cselekmények során. A felkelők szerint Porosenko félrevezette a közvéleményt, sőt a harcokban résztvevő ukrán parancsnokok is beismerték a katlan kialakulásának tényét. Abban sincs egyetértés, hogy a városért vívott harcokban hányan vettek részt. [208] Oroszbarát források 8-10 ezer közé teszik ezt a számot, ukrán hivatalos adatok 2-5 ezer főre becsülik a harcokban résztvevő állami hadsereg és a velük szövetséges egyéb erők létszámát. Ugyanez figyelhető meg az áldozatok számának megállapításában is. Ukrajna hivatalosan 66 fő halottat ismer el, 300 fő sebesültet, 121 fő hadifoglyot tart nyilván és 81 ember sorsáról nem rendelkezik információval. Nyilatkozataik szerint megöltek 3 000 fő donyecki harcost és a hadifoglyok számát 300 főre becsülik. Ezzel ellentétben a DNK közleménye szerint a

kormányerők vesztesége megközelítőleg 2 900 és 3 800 fő közé tehető, és ők maguk mindösszesen 30 fő fegyverest vesztek. A haditechnikai veszteségek megállapítása is teljesen eltérő. Az ukrán hivatalos adatok 8 darab tankot és 31 BMP típusú gyalogsági páncélozott harci jármű megsemmisülését ismerik el, ezzel szemben a donyecki hadvezetés adatai alapján a szakadárak 46 db tankot, 32 db önjáró tüzérségi löveget, 94 db gyalogsági páncélozott harci járművet, 36 db gyalogsági páncélozott harcjárművet és RSZZO-t (реактивная система залпового огня az ún. „Katyusa” harci jármű modern változata) semmisítettek meg, vagy zsákmányoltak. [209] Az összes körülményt figyelembe véve vélhetően kialakult a katlan, azaz bekerítették a kormányerőket. A kivonuló katonai oszlopokat tervezetten és szervezeten támadták, ezért a kormányerők veszteségei óriásiak voltak, emellett a hadsereg hatalmas presztízvesztést is kénytelen volt elviselni. [205 pp. 300-310]

Annak érdekében, hogy visszafoglalják a felkelők Debalcevet, nemcsak a várost kellett megszerezni, hanem a környező településeket, kisvárosokat, falvakat is el kellett foglalni. Azért, hogy elérjék céljukat, a felkelők első lépésként 2015. január 22-én megtámadták a Debalcevétől nem messze fekvő Gorlivkát (oroszul: Gorlovkát). A szakadárak a harcok kezdeti fázisában jelentős mennyiségű és különféle típusú fegyverzeti eszközt is bevetettek, köztük különféle rakétarendszereket, nehéztüzérséget és harckocsikat is (9. számú függelék 23. ábra). Azt állították, hogy ezeket a fegyverzeti eszközöket a korábbi ütközetekben zsákmányolták az ukrán katonáktól, illetve helyreállították a reguláris hadsereg által hátrahagyott és megsérült hadfelszereléseket. Az ukrán katonai vezetők véleménye szerint Oroszország szerelte fel korszerű fegyverekkel a szakadár erőket. A hadműveletek intenzitását és erejét jól jelzi, hogy 2015. január 22-én Igor Sztrelkov, a DNK hadügyminisztere az orosz közösségi oldalon, a Vkontaktyén hívta fel a polgári lakosság figyelmét arra, hogy maradjanak otthonaikban és feküdjenek le a földre, mert intenzív tűz alá veszik Gorlivkát. Ezenkívül Olhovatkát, Redkodubot, Poposznaját, Troickójét és Csernuhinót is támadták. Ukrajna donyecki belügyminiszter-helyettese még aznap este bejelentette, hogy az aknavetőkkal végrehajtott támadás során 2 ember meghalt, 3 pedig megsebesült. Ezzel egyidőben az azóta merényletben megölt Alekszandr Zaharcenko, a DNK vezetője azt közölte, hogy a frontvonalat sikerült kitolniuk, ezzel is megakadályozva azt, hogy a hadsereg Donyecket tűz alá tudja venni. Petro Porosenko az ország katonai vezetőit még aznap este arra utasította, hogy olyan haditervet dolgozzanak ki, amely alkalmas arra, hogy megállítsák, illetve megsemmisítsék a felkelők támadó egységeit. A harcok ezt követően sem álltak le, hanem azok intenzitása inkább erősödött.

A szakadárok Donyeck felől és Luhanszk irányából is összehangoltan támadták Debalcevét (9. számú függelék 24. számú kép). Kijev – annak ellenére, hogy a felkelők sorra foglalták el a környező településeket – folyamatosan azt állította, hogy sikeresen védekeznek. Azokon a településeken, ahol harci cselekmények zajlottak, az állapotok kritikussá váltak. Megszűnt az áram és ivóvíz ellátás, de még ép épület is alig maradt. [232] A helyzetet súlyosbította, hogy az ostromlott településekből sem a hadsereg, sem pedig a békés lakosság nem tudott elmenekülni. Bármelyik irányból akarták elhagyni a várost, a felkelők intenzív tüze fogadta a visszavonuló erőket. Miután már közel két hete folytak a súlyos harcok Debalcevében és annak körzetében, 2015. február 04-én az ENSZ főtitkára, Pan Gimun tűzszünetre szólította fel a harcoló feleket annak érdekében, hogy a lakosság elhagyhassa a várost. [211] Ezt a kezdeményezést a szemben álló felek elfogadták, és bár a tűzszünetet sűrűn megsértették, Avgyeekából és Debalcevéből így is 5 000 fő lakos el tudott menekülni. [205 pp. 300-310] [212]

2015. február 05-től a felkelők újabb és újabb hadi sikereket értek el. Elfoglalták Uglegorszkot, azt a várost, melyet alig egy héttel előtte támadtak meg. Két napra rá az ukrán katonák kivonultak Redkodub faluból, 2015. február 09-én pedig már a felkelők kezén volt Logvinovo. A település lakossága a 100 főt sem érte el, de stratégiaiilag fontos volt, ugyanis az M103-as autópálya ezen a falun keresztül halad át. Debalcevében ukrán deszantos egységek megpróbálták válaszcsepásokat mérni, de mindhiába, a próbálkozásaik folyamatos kudarcba fulladtak. 2015. február 10-én az Artyemovszki utat is elfoglalták a lázadók erői, ezzel teljesen elvágták a szárazföldi összeköttetést az ukrán hadseregtől. Az ukrán védelmi miniszter, Sztjepan Poltorak 2015. február 11-én cáfolta ezen információk hitelességét. Azt állította, hogy a Debalcevében harcoló katonákkal a szárazföldi összeköttetés biztosított, részükre a fegyver és lőszerutánpótlás szállítása folyamatos. Ennek ellent mondott a felkelők közleménye, miszerint az ukrán erők kénytelenek voltak elbarikádozni magukat és földbe ásott vagonokban védekeznek. 2015. február 12-én az ukránok azt jelentették be, hogy visszafoglalták Loginovo községet. Ezt a DNK szóvivője, Eduard Baszurin kategorikusan cáfolta. Emellett jelentette, hogy sikerült teljesen „katlanba” zárniuk a kormányerőket és a velük szövetséges ÖTZ-ket, melyek létszáma 7-10 ezer fő közé tehető. Az Ukrán Védelmi Miniszter bejelentette, hogy az Artyemovszkot és Debalcevét összekötő utat megtisztították, ezáltal lehetőségük nyílt Artyemovszk irányába kivonni az erőiket, hadieszközeiket. A donyeckiek ezt cáfolták és megerősítették a korábbi közleményüket, amely szerint a „katlant” továbbra is zárva tartják és a pozíciókat stabilan őrzik. A felújított Minszki tárgyalások 2015. február 12-

én Oroszország, Ukrajna, Németország és Franciaország részvételével befejeződtek. A szemben álló felek megegyeztek abban, hogy Kijevi idő szerint 2015. február 15-én 00.00-tól fegyvernyugvás lép életbe. A megállapodásban a felek kölcsönösen vállalták, hogy nehéztüzérségeiket már a következő naptól 50 kilométerről 140 kilométeres távolságra viszik el a kialakult frontvonalról. [205 pp. 300-310] [214]

A DNK és LNK felajánlották az ukrán félnek, hogy amennyiben a katonáik az összes fegyvert hátrahagyják, úgy egy a számukra kijelölt útvonalon (folyosón) elvonulhatnak Debaltsevéből és a környező településekről, tekintettel arra, hogy szerintük a Minszk-2 néven elhíresült béke-megállapodás erre a területre nem érvényes. [215]

3.1.13 Az ukrán hadsereg kivonulása

2015. február 14-én az ukrán egységek megkezdék az előkészületeket a zóna elhagyásával kapcsolatban. Mindkét fél folyamatosan változtatta csapatai pozícióit, ezért többször kialakultak helyi összetűzések. Az ukrán katonai vezetés terve szerint február 18-ig vonták volna ki a – tartalékaikban és erőforrásaikban kimerült – katonai alakulataikat az állítólag nem létező katlanból. A kivonás megkezdődött, de február 17-én a magabiztos donyecki egységek bevonultak a városba, elfoglalták az épületek többségét, köztük a rendőrséget és a vasútállomást is. (9. számú függelék 24. számú ábra). Mivel az ukrán vezetés egy nappal később várta a felkelők bevonulását, ezért több alakulatuk is fogságba esett. Mivel az ukrán katonák túl későn kezdték meg az előkészületeket a kivonásra, meglepte őket a felkelők gyors bevonulása. A DNK és LNK fegyveres erői ismét tanújelét adták annak, hogy olyan hadiképességekkel rendelkeznek, ami alkalmassá teszi őket arra, hogy egyenrangú félként tudjanak harcolni az ukrán hadsereggel és az őket támogató önkéntes fegyveres alakulatokkal. [205 pp. 300-310] [216]

A DNK Védelmi Minisztere 2015. február 18-án jelentette be, hogy a várost teljesen elfoglalták (9. számú függelék 24. ábra). Ezzel egyidőben az ukrán Kabinet azt közölte, hogy kivont 2 459 katonát, 15 tankot és 50 gyalogsági harci járművet debaltsevói körzetből az alábbiak szerint: 2 112 fő az állami hadseregben, 168 fő a Nemzeti Gárdában, 175 a Belügyminisztérium és 4 fő a Határőrség kötelékében teljesített szolgálatot. A kivonulás során 22 ukrán katonát veszítettek és több mint 150-en megsérültek. Az ukrán állami média tudósítása szerint a visszavonulás mindvégig tervezetten és szervezeten zajlott. [205 pp. 300-310] [218]

3.1.14 A súlyos harcok következményei

Az ukránok súlyos katonai veresége újra tárgyalóasztalhoz ültette a feleket. 2015. február 12-én Németország, Franciaország és Oroszország közreműködésével a belorusz elnök, Alekszandr Lukasenko védnöksége alatt Ukrajna, a DNK és az LNK képviselői aláírták a Minszk-2 elnevezésű békemegállapodást. (A megállapodás aláírása előtt Angela Merkel, valamint Francois Hollande német kancellár és francia elnök 2015. február 05-én és 06-án ellátogattak Kijevbe és Moszkvába, hogy egyeztessenek a részletekről. [215] 2015. február 09-én Angela Merkel Washingtonba utazott, ahol Barack Obama elnökkel megegyeztek abban, hogy amennyiben sikertelenek lesznek a minszki tárgyalások, abban az esetben a nyugati hatalmak fegyverekkel fogják támogatni Ukrajnát. 2015. február 10-én az érintett országok vezetői Berlinben [14] megállapodtak a harci cselekmények beszüntetésének feltételeiről. Február 11-én megérkeztek Minszkbe Németország, Oroszország, Franciaország, Ukrajna, a DNK, az LNK és az EBESZ képviselői, és 16 óras tárgyalás után megegyeztek a Minszk-2 megállapodás részleteiben, melyet 2015. február 12-én aláírtak. A megállapodásba foglalt pontok többsége ugyan nem valósult meg, azonban Debalceve szakadárak általi elfoglalását követően beköszöntött a viszonylagos béke. Az ukrán fél véleménye szerint a békemegállapodás értelmében a 2015. január 16-i állapotot kellett volna visszaállítani, azonban a DNK és az LNK vezetői erről hallani sem akartak. Addig folytatták a harci cselekményeket, amíg a fent említett térséget teljesen ellenőrzésük alá nem vonták. Ugyan az utóbbi időben mindkét fél sűrűn megsértette a tűzszünetet, sőt sokszor úgy tűnt, hogy ismét háború lesz, mégis egyértelműen látszik, hogy a Minszk-2 békemegállapodás elérte legfőbb célját, megakadályozta a további jelentős vérontást. Minden héten érkeznek hírek fegyveres incidensekről, mégis azt lehet mondani, hogy a szakadár területeken viszonylagos béke van. [205 pp. 300-310] [215]

A harci sikerek minőségi kivitelezéséből jól látszik, hogy a szakadár erők professzionális módon harcoltak és készítettek elő hadműveleteket. Bár hazaszeretetből és más motiváló tényezők miatt gyorsan fejlődhetnek egy hadsereg képességei, jelen körülmények között mégis úgy vélem, hogy Oroszország komoly segítséget nyújtott részükre. Egyrészt ekkora mennyiségű fegyverzettechnikai eszközt nem lehet zsákmányolásból hadrendbe állítani, illetve üzemeltetni. Másrészt az is egyértelmű, hogy az állományt ki kell képezni, zsolddal kell ellátni. Egy szakadár területen, ahol a gazdaság romokban van, nem lehet előteremteni belső erőforrásokból a feltételeket. A területet nemzetközileg nem ismerték el, semmilyen hivatalos gazdasági kapcsolattal nem rendelkeznek, ezért forrásokat

külkereskedelmi tevékenységből sem tudnak előállítani. A két népköztársaság hivatalos pénzneme az orosz rubel, az itt élő emberek szociális juttatásait Moszkva folyósítja, ezért arra lehet következtetni, hogy a haderő fejlesztését, az állomány kiképzését, zsolddal való ellátását Oroszország biztosítja. 2014. szeptember 04-én és 05-én a NATO a walesi Newportban kétnapos csúcstalálkozót tartott, ahol Oroszországot Ukrajna elleni agresszióval vádolta meg, és egyebek mellett felszólította a szakadárak támogatásának beszüntetésére, ami a fenti állításomat szintén igazolja.

3.1.15 A minszki béketárgyalások bemutatása

A Minszk-2 megállapodás az alábbi főbb pontokat tartalmazza:

- 1. Kijevi idő szerint 2015. február 15-én 00 óra 00 perckor életbe lép a tűzszünet a DNK és az LNK megállapodásban rögzített bizonyos területein. [215]*

A tűzszünet valójában csak néhány nappal később lép érvénybe, miután a DNK és az LNK fegyveresei elfoglalják a Debalceve környéki, stratégiai fontosságú pontokat.

- 2. A 100 mm-es, illetve a 120 mm-es tüzérségi lövegek 50 km, illetve 70 km-re történő hátravonása a kialakult frontvonalhoz képest. [215]*
- 3. Mindkét harcoló fél biztosítja a fegyverzetkivonás ellenőrzését. [215]*

A megállapodás e részét a felek betartották, de hónapokkal később mindkét harcoló fél visszacsempészi a nehézfegyvereket a frontvonalhoz.

- 4. A felek párbeszédet kezdenek a később lebonyolítandó választások modellezésére, amelyek megfelelnek az ukrán törvényeknek. [215]*

A felek ezzel a vállalással nem foglalkoztak, belpolitikailag egyik érintett sem volt érdekelt a kötelezettség betartásában. A szakadár területek lakói a 2019. március 31-én lebonyolított választásokon sem vehettek részt.

- 5. Amnesztia a harcokban résztvevők számára. [215]*
- 6. A hadifoglyok szabadon bocsátása. [215]*

Vállalásaikat a felek betartották, azonban kölcsönösen azzal vádolják egymást, hogy a börtönökben több tucat hadifoglyot tartanak embertelen körülmények között, és a kínzások is gyakoriak.

7. *A humanitárius segítség támogatása mindkét fél által. [215]*

8. *A szociális ellátórendszer újraindítása, nyugdíj és egyéb járandóságok folyósításának lemodellezése. [215]*

Ezeket a vállalásokat Ukrajna nem tartja be, nyugdíjat, szociális ellátást 2014 óta nem biztosít a rászorulóknak. Elmondásuk szerint technikailag nem tudják kivitelezni a pénzek folyósítását, illetve az ellátórendszer működtetését. Humanitárius segítséget a szakadároknak Oroszország, az ukrán területek rászorulóinak pedig a kijevi kormány, illetve humanitárius szervezetek nyújtanak.

9. *Az államhatár ellenőrzésének visszaállítása. [215]*

Ezt a vállalást nem tartották be, de az előzőek alapján nem is lehet jelenleg kivitelezni, ennek feltétele a szakadárok általi teljes fegyverletétel. Ennek ellenére a belső határokon átkelőket nyitottak, ami megkönnyíti mindkét oldal mindennapi életét.

10. *Folyamatos konzultáció megszervezése a szembenálló felek között. [215]*

A konzultáció a felek között jelenleg is folyamatos.

11. *Az idegen haditechnikai felszerelés kivonása. [215]*

A szakadárok állítása szerint idegen fegyverekkel, illetve hadi eszközökkel csak Ukrajna rendelkezik (Javelin páncéltörő rakéta az USA-tól, Saxon-1 BTR Angliától).

12. *Az ukrán törvények módosítása, a szakadár területek státuszának rendezése érdekében. [215]*

A vállalással ellentétben az ukrán törvényhozás 2018. január 18-án elfogadta a „Donyec medence reintegrációja” elnevezésű törvényt, mely szerint Donyeck és Luhanszk megyék egyes részeit Oroszország által megszállt területeknek nyilvánítják. [215]

Szenes Zoltán úr szerint a béketárgyalások sikere nagyban függ attól, hogy az új politikai vezetés fel tud-e mutatni olyan „arcvesztés” nélküli alternatívát, amit az ukrán társadalom elfogad. Mivel Oroszország mindig is tagadta közvetlen szerepét a konfliktus kialakulásában, illetve szításában, ezért számára sokkal szélesebb a politikai mozgáster, több rendezési forgatókönyv is elfogadható.

3.2 A kárpátaljai magyarság helyzetének bemutatása Viktor

Janukovics elnök elűzése után

A világtörténelemben számtalan példa bizonyítja, hogy a nem demokratikus államok politikai irányítói előszeretettel játsszák ki az úgynevezett nemzetiségi kártyát hatalmuk megőrzése érdekében. Az ukrán vezetők nem vonták le a következtetéseket a népüket jellemző szélsőséges nacionalista megnyilvánulásokból (Volhíniai vérengzés, mai Volinyi terület), sőt Viktor Janukovics elnök hatalmának megdöntését követően a nyíltan szélsőségesen nacionalista pártok komoly politikai tényezővé váltak.

Idáig nem került sor súlyos, emberáldozattal járó incidensre, azonban az utóbbi időszakban egyre sűrűbben és agresszívabban támadják Kárpátalja magyar nemzetiségű lakosságát (5. számú függelék). Az eset különösen aggasztó abból a szempontból, hogy a magyarokat nem a helyi ukránok támadják, hanem más területek szülöttjei az elkövetők, akik egyértelműen külső utasításra érkeznek a magyarok lakta területekre. Arra lehet következtetni, hogy a támadások mögött a 2019-ig kormányzó hatalom állt. Céljuk, hogy a tömegek előtt demonstrálják hazafiságukat, illetve nemzet - és államvédő mivoltukat. Nem fontos számukra, hogy saját belpolitikai érdekük miatt több százezer emberben keltenek félelmet, akiknek az otthona mindig is Kárpátalja volt. Aggasztók az események abból a szempontból is, hogy a kisebbségek jogaira különösen érzékeny demokratikus államok politikusai úgy tesznek, mintha a probléma nem létezne. Hazánk külpolitikájában viszont fontos helyet kap a határon túli magyarok védelme. Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter többször egyértelművé tette ukrán partnere részére, hogy Magyarország addig blokkolni fogja az EU és Ukrajna integrációját, valamint a NATO és Ukrajna közötti kapcsolatok intézményesítését, amíg utóbbi nem garantálja a magyar kisebbség jogait és biztonságát. Az 5. számú függelék adataiból jól látszik, hogy az ukrán nacionalisták a magyar nemzetiségűek alapvető jogait sem tisztelik, míg másoktól elvárják, hogy tiszteletet mutassanak irányukba. Az is jól látszódik, hogy az ukrán bűnüldöző szervek nem tettek meg mindent a bűnösök felkutatására, az elkövetők szinte mindig ismeretlenek maradtak. [219]

Felismerhetők azok a vonások is, hogy az erősebb ellenfelet tisztelik, az oroszokkal való nyílt ütközetet kerülik. Ezekből a megyékből kerül ki a legtöbb dezertőr, akik nem akarnak harcolni a délkelet-ukrajnai harctéren, de a viszonylag gyenge érdekérvényesítésű magyarsággal szemben agresszíven mernek fellépni. [220]

Könnyen belátható, hogy a Porosenko nevével fémjelzett vezetés a nemzeti kisebbségeket és a gyűlölködő fanatikus nacionalistákat manipulálja hatalma megszilárdítása

érdekében. Az ilyen jellegű cselekedeteiket következmények nélkül addig folytathatják, amíg az Európai Unió és az Egyesült Államok nem lépnek fel hatékonyan a nemzeti kisebbségeket érintő megnyilvánulásokkal szemben. Fontos azonban megjegyezni, hogy Kárpátalja lakossága „magyarok, ukránok, ruszinok” békében él egymás mellett, a helyiek egyáltalán nem támogatják és nem vallják a más, elsősorban nyugat-ukrán területekre jellemző szélsőséges nacionalista nézeteket.

3.2.1 Kárpátalja Ukrajnához csatolása

A II. világháborút követően Kárpátalját 1945. június 29-én csatolta magához az akkori Szovjetunió. A dolog érdekessége, hogy erről nem Magyarország és a Szovjetunió, hanem Csehszlovákia és a Szovjetunió állapodtak meg. [221 p. 243]

1946. január 22-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletet adott ki, melyben szabályozta e területek közigazgatását, és gyakorlatban Kárpátalja ekkor vált az Ukrán SZSZK területének részévé. [221 p. 354]

1991. december 01-jén Ukrajna kikiáltotta függetlenségét, és ekkor a terület az ukrán közigazgatás részévé vált. A magyar kisebbség csendben kísérte figyelemmel a változásokat, azonban a ruszinokban feléledt a nemzeti öntudat. Autonómiát szerettek volna kiharcolni saját maguknak, de az ukránok erről hallani sem akartak. A ruszinok II. konferenciáján még ultimátumot is intéztek Kijevhez, miszerint ha nem teljesítik 2008. december 31-ig autonómiai igényüket, akkor elszakadnak Ukrajnától. A követelésük elutasításra került, ennek ellenére az autonómiai törekvések lekerültek a napirendről. A Szovjetunió szétesése után Kárpátalja Ukrajna része maradt, a magyar kisebbség nem követelt autonómiát, sok magyar az anyaországba költözött, a városokban a magyarok már kisebbségbe kerültek. [221 pp. 349-351] Ha a tendencia folytatódik, Kárpátalja magyar jellege belátható időn belül megszűnik.

3.3 Részösszefoglalás

Ukrajna megalapításakor – a cári Oroszország megszűnése után nem – a lakosság etnikai megoszlását, területi elhelyezését vették figyelembe, hanem olyan képességeket kívántak adni egy újonnan születő tagköztársaságnak, amelynek világszinten is komoly gazdasági ereje, ásványkincsei, hatalmas termőföldje és jelentős lélekszámú lakossága van. Ez a rész zömében önálló területi egységként létezett az orosz birodalomban, sőt, a cári Oroszország megszűnését követően néhány hónapig, mint autonóm terület (Krivoj-rog, Donyeck, Luhanszk, Harkov) működött.

A II. világháború után az Ukrán SZSZK-hoz csatolták Kárpátalját, a volt Galíciai terület egy részét. Sőt Nyikita Hruscsov szokatlan ajándékkal kedveskedett az ukránoknak, Ukrajnához csatolta a Krím-félszigetet a Perejaszlavi egyezmény aláírásának 300. évfordulója alkalmából.

Jól látható – ábrákon is bemutatásra került –, hogy az idő múlásával az etnikai arányok az ukránok javára változtak, ahogy egyébként ez más országokban is megfigyelhető. Azonban az ukrán nacionalisták már többször tanújelét adták, és adják a mai napig is türelmetlenségüknek. Nem tűrik meg a kisebbségek önrendelkezési jogainak kiszélesítését még akkor sem, ha az a terület, amely autonómia törekvéseket hangoztat, sosem volt történelmileg ukrán, sőt az ott lakó anyanemzethez tartozók csak az utóbbi időben települtek be. Több jel is arra mutat, hogy a kisebbségek, és elsősorban az orosz nemzetiségűek jogainak csorbítása jelentős szerepet játszott Ukrajna területi egységének megbomlásában és a délkelet-ukrajnai régióban uralkodó polgárháborús állapotok kialakulásában. Ezt az állítást az 1. és 2. számú függelék mélyinterjúi teljes egészében alátámasztják.

A fejezet kereste a választ arra a kérdésre is, hogy az ukrán hadsereg, a politikai vezetés miért járult hozzá ahhoz, hogy az ország külső és belső védelmével kapcsolatos állami feladatokat átengedje az újonnan verbuvált, fél-professzionális fegyveres szervezeteknek. A válasz megértéséhez szükséges volt megismerni a hadsereg akkori morális állapotát, technikai felszereltségét és kiképzettségének szintjét.

Következtetésként kijelenthető, hogy az ország akkori és jelenlegi vezetői tisztában voltak a teljes kontroll nélküli katonai és félkatonai szervezetek létrehozásának veszélyeivel. Érthető módon az ország területi egységéért aggódó vezetők azonban megpróbálták a kisebb rosszat választani. Annak érdekében, hogy elkerüljék Ukrajna szétesését, támogatták az ÖTZ-k megalakítását.

Az oligarchák is jól érzékelték a helyzet történelmi jelentőségét, és a fegyveres szervezetek megalakításának támogatásában aktív szerepet vállaltak. Három fontos célt is elértek. Egyrészt a nép szemében mint hazafiak, ország megmentők tündökölnek, másrészt veszély esetén joggal számíthatnak a fegyveres csoportok támogatására. Harmadrészt a patriotizmusuk fizetségeként komoly állami megrendeléseket kapnak a hadsereget érintő beszerzésekből.

Mára a helyzet rendeződni látszik, az ÖTZ-k folyamatosan integrálódnak az állami fegyveres erők szervezeti struktúrájába, működésük törvényi háttérét egyre kevesebben kritizálják. Az ukrán vezetők elérték legfontosabb céljukat, megakadályozták az ország

területi egységének további megbomlását, a szakadárok térnyerését megállították. A donyecki és luhanszki megyék több mint felét a kormányhoz hű erők felügyelik, az odesszai és harkovi megyékben pedig az elszakadást támogatók egyelőre visszaszorultak. Ennek ellenére az ukrán területek birtoklásáért vívott harci események továbbra is napi szinten szedik áldozataikat mindkét fél részéről.

Kárpátalja lakossága békésebb a keleti országrészben lakó orosz kisebbségekhez viszonyítva. Szerencsére a helyi kisebbségek nem ragadtak fegyvert, mert esélyük sem lenne az ukrán hadsereggel és ÖTZ-kel szembeni harcban. Ráadásul a donyecki és luhanszki szakadárokat politikailag, gazdaságilag és katonailag támogatja Oroszország, ezért tudják eredményesen felvenni a harcot az ukrán fegyveres erőkkel. Ennek a támogatásnak köszönhetően jelentős hadi képességekre tettek szert a szakadár köztársaságok fegyveres szervei. Ezeknek a képességeknek köszönhetően egyenrangú félként vehettek részt a minszki béketárgyalásokon, és az ott elért eredmények jelentős hatással lehetnek jövőjük formálásában. Ezen harci cselekmények eredményei Ukrajna jövőbeni kilátásait és lehetőségeit is befolyásolják, arra készítetik a mindenkori ukrán politikai elit vezetőit, hogy felgyorsítsák Ukrajna nyugati integrációját, csatlakozásukat ezen országok politikai, gazdasági és katonai szervezeteihez.

Ahogy a korábbi fejezetekben is kifejtésre került, az ukrajnai válság túlmutat egy belpolitikai válságon. Ebből adódik, hogy a belpolitikai történések részben külső erők határozzák meg és – paradox módon – ezek a belső események határozzák meg Ukrajna államközi kapcsolatait is.

A fejezet elején kitűzött célok elérésre kerültek, a hipotézis igazolt.

4 UKRAJNA PERSPEKTÍVÁI

Ebben a fejezetben meghatározásra kerülnek Ukrajna jövőbeni politikai berendezkedésének várható irányai, esetleges integrációja valamelyik nemzetközi szervezetbe, valamint gazdasági kilátásai is. Ennek meghatározásához a témában jártas elismert szakemberek is bevonásra kerültek, velük mélyinterjúk készültek. A diktafonra mondott kérdések és a rájuk adott válaszok a függelékben szerepelnek, az alpontok kifejtésénél felhasználásra kerülnek. Ukrajna jövőbeni kilátásai sem gazdasági, sem pedig politikai tekintetben nem kedvezőek. Az ország államadóssága ugyan csökkenő tendenciát mutat, azonban a képzett szakemberek milliói elhagyták az országot, az ipar olcsó nyersanyagát biztosító területek a szakadárak ellenőrzése alá kerültek. Ezen kívül a legnagyobb felvevő piacot jelentő Oroszországgal olyan hűvössé vált a viszony, hogy ezáltal a kereskedelmi kapcsolatok is mélypontra süllyedtek. E fejezet célja meghatározni Ukrajna távolabbi gazdasági, politikai és geopolitikai kilátásait, fejlődésének lehetséges irányait.

4.1 Ukrajna és a nyugat kapcsolatának perspektívái

4.1.1 Ukrajna és az Európai Unió kapcsolatának perspektívái

Viktor Janukovics elnök megdöntésének gyújtópontjául az szolgált, hogy az Európai Unióval való integráció helyett az Eurázsiai Gazdasági Unióval akarta Ukrajna jövőbeni kapcsolatait fejleszteni addig, amíg az ország gazdaságát nem tették volna versenyképessé leendő nyugati partnereikével. Ukrajna európai integrációja fontos az EU erős gazdasággal rendelkező államainak, elsősorban Németországnak, mert az egyre erősödő munkaerőhiányt ebből a térségből pótolni lehet. Fontos megjegyezni azt is, hogy az ukrán munkaerő jól képzett, szorgalmas, és a nyugati országokban inkább dolgozni szeretnének, mint a szociális háló előnyeit kihasználni.

A Viktor Janukovicsot váltó politikai vezetők az Európai Unió és Ukrajna közötti társulási szerződést aláírták, annak pontjai 2017. szeptember 01-jén teljes körűen hatályba léptek, az ukrán állampolgárok vízum nélkül utazhatnak az EU tagállamaiba [265 pp. 1-3].

Az ukrán gazdaság és ipar jelentősen visszaesett, az olcsó nyersanyagforrások a szakadár területek ellenőrzése alatt maradtak. A versenyképes termelő egységek kialakítása óriási forrásokat igényelne, és jelenleg sem a lehetőség, sem pedig a politikai akarat nincs meg az Európai Unió vezetőiben ahhoz, hogy erre a célra áldozzanak.

Az ukrán mezőgazdaság konkurenciát jelent az EU-s gazdálkodóknak. A gabonák és zöldségek GMO mentesek, és jó minőségűek az élelmiszerek, a termőterületek nagysága pedig garantálja a jelentős mennyiségű gabona és más termék előállítását.

Az ukrán társadalom támogatja az ország európai integrációját, és jelenleg a keleti (nem szakadár) országrészben is inkább támogatják a kapcsolatok szorosabbra fűzését, mint ellenzik. A politikai elit szintén EU párti, a már aláírt társulási szerződés véleményük szerint garancia a későbbi uniós csatlakozásra.

Könnyen belátható, hogy ezek a körülmények önmagukban is óriási kihívást jelentenek bármely gazdasági szövetségnek, együttes hatásuk pedig minden tagállamnak problémát jelenthet. Ezért a további integrációs törekvés csak politikai nyilatkozatokban várható, melyeket lényeges, az EU és Ukrajna viszonyát jelentősen befolyásoló lépések valószínűleg nem fognak követni. A korábban csatlakozott országok példáját elemezve belátható, hogy Ukrajna jövőbeni EU-s csatlakozását évtizedekben lehet mérni, mert sem a jogrendje, sem gazdaságának szerkezete nem alkalmas az európai elvárások teljesítésére. Azt, hogy aláírták a társulási szerződést, inkább politikai indokok, mint az ország jelenlegi állapota motiválták. Az újonnan megválasztott elnök, Volodimir Zelenszkij jelenlegi külpolitikája, az EU-hoz való viszonya megegyezik elődje tevékenységével. Valószínű, hogy az ukrán parlamenti választások lebonyolításáig és az új parlament megalakításáig Zelenszkij semmit sem fog változtatni hazája eddigi célkitűzésein, Ukrajna az EU teljes jogú tagjává kíván válni. Az új hatalmi elit valós politikai céljai az új törvényhozás megalakítása után válnak nyilvánvalóvá, azonban az értekezés ezekre a változásokra már nem tér ki.

4.1.2 Ukrajna és a NATO kapcsolatának perspektívái

Ukrajna és a NATO viszonyát elsősorban az USA-val való kapcsolat határozza meg. Ukrajna folyamatosan erőfeszítéseket tesz a NATO-hoz való csatlakozás érdekében, aminek köszönhetően ugyan felvették a csatlakozásra váró államok közé, de belátható időn belül a felvételre reális esély nincs, ugyanis ez túl sok kompromisszummal járna. Ennek ellenére az USA folyamatosan mélyíti kapcsolatait Ukrajnával, katonai segélyeket biztosít számukra, és a korábbi gyakorlattal ellentétben nemcsak emberi élet kioltására alkalmatlan felszereléseket szállít, hanem modern fegyverzeti eszközöket is. [266]

Nemrég került sor az FGM-148 típusú Javelin páncéltörő rakétarendszer szállítására, amely alkalmas páncélozott földi célok, alacsonyan repülő légi eszközök, valamint megerősített fedezékek megsemmisítésére. [267] Az ukrán társadalom elfordult ugyan

Oroszországtól, a többség mégsem szeretné az ország NATO csatlakozását, mert belátják, hogy csak az ütközőzóna szerep jutna nekik, amit az orosz propaganda is folyamatosan sulykol. Egyelőre az európai országok sem támogatják Ukrajna NATO csatlakozását, azonban ezt a döntést az USA, mint a NATO legnagyobb katonai és gazdasági ereje hozza meg. Feltételezhető, hogy az Egyesült Államok a NATO-t felhasználva tovább rontja az orosz – ukrán kapcsolatokat, hiszen világszerte elsőségi érdekének megtartása érdekében elengedhetetlen számára Oroszország gyengítése úgy katonai, mint gazdasági tekintetben. Mindent összevetve a NATO és Ukrajna viszonyának szorosabbra fűzése, katonai segélyek biztosítása, fegyverzeti eszközök eladása várható, de a csatlakozás belátható időn belül nem következik be. Valószínű, hogy az ukrán katonai vezetők kiképzése a NATO tagországokban erősödni fog, melynek kettős célja van. Egyrészt elsajátítani a katonai tömb által használt harceljárásmodokat, másrészt (ami ennél sokkal fontosabb) az EU-hoz és az USA-hoz lojális katonai parancsnoki kar létrehozása, mely érzelmi szálon az oroszokhoz már semmilyen tekintetben nem kötődik.

4.2 Ukrajna és Oroszország kapcsolatának perspektívái

Oroszország és Ukrajna viszonya súlyosan terhelt, de – kutatásaim alapján – egyelőre még nem érte el mélypontját. A Szovjetunió szétesését követően az USA óriási összegeket fordított az ukrán fiatalság nyugati orientációjára, egyes források szerint 5 milliárd amerikai dollárt. Egyetértek Zbigniew Brzezinski megállapításaival, miszerint *„A kulturális vezető szerep az amerikai globális hatalom alulértékelt vonása. Akármit gondolunk is esztétikai értékéről, az amerikai tömegkultúra mágnesként vonz mindenkit, különösen a világ ifjúságát.”* [226 p. 37] Nincs ez másként a volt szovjet tagköztársaságok ifjúságával sem, és ezt a tényt az USA jól használta ki Oroszországgal szemben.

Ezen kívül a hatalomra került politikai elit, a „Holodomor” folyamatos napirenden tartásával azt sugallta, hogy a többmillió ukrán áldozatokért az oroszokat terheli a felelősség.

Viktor Janukovics elnök megdöntése óta folyamatosan romlik az életszínvonal, a mindennapi megélhetés költségeinek előteremtése is komoly megterhelést jelent a legtöbb ukrán család számára. Az ukrán sajtó napi szinten, jól felépített metodika szerint folyamatosan azt sulykolja az emberek fejébe, hogy minden baj forrása Oroszországban és az orosz emberekben keresendő.

Vannak tényszerű történések is, melyek Oroszország támogatása nélkül nem következtek volna be, vagy az események ukrán forgatókönyv szerint alakultak volna. Az ukránok egyik legfájdalmasabb veresége a Fekete-tenger „gyöngyszemének” elvesztése. Nyikita Hruscsov ajándéka hatvan év után ismét visszatért Oroszországhoz. Nyilvánvaló, hogy az orosz titkosszolgálatok és a hadsereg aktív közreműködése nélkül a helyiek nem tudták volna végrehajtani a félsziget visszacsatolását Oroszországhoz. [235 pp. 4-14]

A délkelet-ukrajnai konfliktus elhúzódásáért is az oroszokat teszik felelőssé. Bár egyértelmű bizonyítékok sosem kerültek elő, könnyen belátható, hogy a „nagy testvér” segítsége nélkül a donyecki és luhanszki szakadárak nem tudnának ilyen sikeresen védekezni az ukrán reguláris és félkatonai alakulatok folyamatos támadásaival szemben. Mivel további életszínvonal romlás várható Ukrajnában, az oroszellenes propaganda erősödésére is lehet számítani. A közel- és távoljövőben, belátható időn belül nem lehet számítani a két ország viszonyának javulására, pedig az orosz fél mindent megtesz azért, hogy tompítsa az ukrán propaganda negatív hatásait. Tanulmányozva az orosz médiát megállapítható, hogy az orosz híradásokban, politikai műsorokban nem az ukrán népet, hanem az ország politikai elitjét bírálják. Több millió ukrán dolgozik jelenleg is Oroszországban, munkavállalásukat az orosz kormány nem akadályozza, de az orosz propaganda sem az ukrán embereket támadja, hanem a hatalmat. Jól látható, hogy az oroszok a korábbi stratégiájukkal ellentétben nem az oligarchák, hanem az egyszerű emberek megnyerésében látják a két nép viszonyának javulását. [268]

A viszony további romlásához vezetett az Ukrán Ortodox Egyház kiválása az Orosz Ortodox Egyház fennhatósága alól, ami egyértelműen politikai utasításra történt, melyhez a Konstantinápolyi I. Bertalan pátriárka is asszisztált. Az eseményt az emberek zöme nem érti, de folyamatosan nyomon követik a történéseket. Sokan úgy vélik, hogy a vallásgyakorlásba való állami beavatkozás ellentétes az emberek érdekeivel, az Oroszországgal való viszony nem egyenlő az egyház státuszának helyzetével. A Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátushoz való szabad csatlakozás lehetőségét már korábban lehetővé tették, azonban a vallásos emberek megmaradtak a korábbi, kialakult vallásgyakorlási eljárásrendjükénél. Mindezek ellenére Petro Porosenko népszerűsége – a nyilvánosságra hozott felmérések alapján – a döntés bejelentése után mégis emelkedett, amit elemzők azzal magyaráznak, hogy az egyház szétválasztását az önállóság növelésének egy formájaként értékelik az emberek. [269 pp. 893-895]

A 2019. március 31-i elnöki és a 2019. július 21-i parlamenti választások után a két ország viszonyában, ha nem is lesz javulás, de némi rendeződés várható, hiszen mindkét fél

politikai, gazdasági és társadalmi érdekei is megkövetelik a kapcsolatok bizonyos fokú normalizálását. Putyin orosz, és Zelenszkij ukrán elnök eddigi kapcsolatát a hűvösség jellemezte, de ez taktikai lépés lehet utóbbi népszerűségének megőrzése érdekében, hogy parlamenti legitimitációja minél erősebb legyen.

4.3 A Krím-félsziget státuszának várható alakulása

Az ukrán embereket a Porosenko elnökhöz tartozó vezetés azzal kecsegtette, hogy a Krím-félsziget hamarosan visszakerül Ukrajnához. Ezt bizonyítja szerintük az is, hogy a terület kiválását és Oroszországhoz történő csatlakozását a világ elsöprő többsége elutasítja. Azonban könnyen belátható, hogy Ukrajna nem rendelkezik azokkal a hadi és gazdasági képességekkel, melyek szükségesek lennének a Krím-félsziget katonai visszaszerzéséhez. [270]

Oroszország nem engedheti meg magának, hogy a félszigetet visszaadja Ukrajnának. A teljes orosz lakosság elsöprő többsége támogatta és ma is támogatja a Krím-félsziget Oroszországhoz való csatlakozását. Ráadásul az odesszai és délkelet-ukrajnai megtorlások is egyértelművé tették, hogy az orosz nemzetiségű lakosok ukrán fennhatóság alatt nem élhetnének saját kultúrájuk szerint. Nyelvhasználatukat is korlátoznák és folyamatos fizikai atrocitásokra is számíthatnának.

A Krím-félszigetet történelme inkább Oroszországhoz, mint Ukrajnához köti. Az 1854 - 1855-ös krími háborúban Szevasztopol közel egyéves francia, angol, olasz és török csapatok ostroma alatt 100 000 orosz katona vesztette életét. A II. világháborúban is súlyos harcok folytak a félszigeten. A szovjet fél vesztesége 100 000 hadifogoly és 70 000 fő halott, mely számok nem tartalmazzák a szevasztopoli veszteséget. A város ezek után még hét hónapig ellenállt, és a veszteségük további 90 000 hadifogollyal és 11 000 halottal nőtt. Ilyen történelmi előzmények után érthető, hogy az anyaországnak érzelmileg nem mindegy, hogy az ott élő jelentős számú orosz lakosság ellenséges közegben, félelemben, vagy méltó körülmények között él. [27] Feltételezhető, hogy Vlagyimir Putyint nem csupán érzelmi megfontolások vezérelték, mikor kiadta a Krím annektálására irányuló parancsát, de bizonyára ez is óriási szerepet játszott. Az orosz vezetésnek azzal is kellett számolnia, hogy az új ukrán hatalmi elit megengedi a NATO bázis telepítését akár az egyik „legoroszabb” városban, Szevasztopolban is.

Oroszország valószínűleg még gondolati szinten sem foglalkozik a Krím-félsziget visszaadásával. Megoldották az ukránok által lekapcsolt energia - és vízellátás pótlását, a

Kercsi-híd megépítésével pedig a teljes félszigetet bekapcsolták Oroszország vérkeringésébe (9. számú függelék 25. ábra).

Az összes körülményt figyelembe véve kijelenthető, hogy a Krím-félsziget státusza belátható időn belül nem fog változni. Katonailag, stratégiaileg a félsziget fekvése kiváló. Ahogyan az előzőekben kifejtésre került, aki a Krímet ellenőrzi, az a Fekete-tengert is uralma alatt tartja. Politikailag a társadalom elsöprő többsége a szankciók ellenére ma is támogatja a Krím-félsziget Oroszországhoz történő csatolását.

4.4 A Donyecki és Luhanszki Népköztársaságok státuszának várható alakulása

A szakadár területek jövője megjósolhatatlan. Ukrajna mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy visszaszerezze az ellenőrzést az érintett területek felett. A megegyezés nagyon nehéz, mert mindkét fél olyan sebeket ejtett a másikon, amelyek nehezen gyógyulnak. Rengeteg emberáldozat, sok megnyomorított civil lakos és katona, szétlőtt városok és falvak. Szinte mindenkit érint a tragédia, sokan hatalmas árat fizettek az önállóságért mindkét oldalon. A nyugati hatalmaktól függő politikai elit nem képes megegyezni a szakadókkal, de nem is fogadják el őket egyenrangú tárgyalópartnernek. Oroszország nem teheti meg, hogy a Krím-félsziget példáját alapul véve beintegrálja a donyecki és luhanszki területeket. Túl nagy lenne a nemzetközi nyomás, és a jelenleginél is súlyosabb szankciókra számíthatnának, ami a jelenlegi gazdasági problémákat tovább mélyítené. Azok a támogatóik is elfordulhatnak tőlük, akik igazságosnak és törvényesnek tekintik a Krím-félsziget Oroszországhoz történő csatolását. Ráadásul Oroszország stratégiai célja Ukrajna nyugati integrációjának késleltetése, esetleg megakadályozása, viszont ezzel a lépéssel ezen elképzelését nem tudná megvalósítani.

A terület gazdaságilag óriási szerepet játszott Ukrajna életében. A rengeteg jó minőségű és olcsó ásványi kincs az ukrán gazdaság egyik alapját képezte. A külföldről beszerzett szén alkalmatlan a szovjet technológia szerint épített erőművek magas fokú hatékonyságon történő üzemeltetésére, ráadásul drágább, mint a hazai kitermelésű alapanyag. A szakadár területek gazdasága jelentős orosz kapcsolatokkal rendelkezik, a mindennapi élet költségeinek fedezésére a rubelt használják, a terület csak Moszkva segítségével képes az önálló működésre.

Az ukrán társadalom egy része elfogadja a terület kiválását a békéért cserébe, az orosz emberek többsége viszont nem támogatja a terület Oroszországhoz történő csatolását. A

Donyecki és Luhanszki Népköztársaságot a világon egyedül a kétes legitimitással rendelkező Dél-Oszétia ismerte el. [271] A legvalószínűbb forgatókönyvnek az tűnik, hogy hosszú befagyasztott konfliktus közeli állapot lesz, hasonlóan a Dnyeszter Menti Köztársaság mintájához.

4.5 Részösszefoglalás

Több mint hat évvel Viktor Janukovics elnök hatalmának megdöntése után az ukrán gazdasági és politikai állapotok továbbra is kiszámíthatatlanok. Az új hatalmi elit sikeres az Európai Unióval történő integráció elmélyítésében, de minden egyéb más területen óriási a káosz és zűrzavar, amit elsősorban Petro Porosenko nevével lehet fémjelezni. Az ország egyetlen egy baját sem tudták orvosolni. A korrupció jelenleg is hatalmas méreteket ölt, maga a korábbi elnök is óriási megrendeléseket kap az államtól, és ígéretével ellentétben vállalkozásait is megtartotta, vagyonát megtöbbszörözte. Nem sikerült megegyeznie a szakadár köztársaságokkal a fegyverletétel feltételeiről, de legyőzni sem tudják őket. Egy hosszú, elhúzódó, beláthatatlan idejű, háborús állapot közeli helyzet konzerválása valószínűsíthető.

2019. március 31-én megtartották a közvetlen elnökválasztás első, majd április 21-én a második fordulóját. Ahogyan várható volt, az első fordulót a humorista Volodomir Zelenszkij nyerte meg 30,24 %-kal, második a hivatalban lévő elnök, Petro Porosenko lett a leadott szavazatok 15,95 %-ával, harmadik a sokáig esélyesnek tűnő Julia Timosenko 13,4 %-kal, negyedik helyen pedig az Oroszországgal jobb viszonyt ápolni szándékozó Jurij Bojko végzett 11,42 %-kal. Fontos kiemelni, hogy a választások tisztasága több okból is megkérdőjelezhető. A legfontosabb árulkodó jel, hogy Julia Timosenko második fordulóba való kiejtésére indult a hasonló nevű, senki által hivatalosan nem támogatott, addig teljesen ismeretlen Jurij Timosenko, akire a szavazók 0,69 %-a voksolt. Ugyan ezen szavazatok megszerzése nem juttatta volna be a második fordulóba Julia Timosenkot, de sokkal szorosabb lett volna a különbség közte és a regnáló elnök között. Nem szavazhatott az Oroszországban dolgozó közel 3 millió ukrán sem, így ez a tény szintén Porosenkonak kedvezett. A sok apró lépésnek köszönhetően a sokáig lefelutasítottabb politikus a második helyen végezhetett. [272] Minden jel arra mutat, hogy Porosenkonak a legfontosabb célja Julia Timosenko kiejtése volt, mert a köztük lévő óriási ellentét a volt elnök és klientúrája későbbi meghurcolását eredményezhette volna. Ezen kívül Julia Timosenko tapasztalt, ravasz politikus. Választási győzelme

esetén hatalmát hosszú időre bebetonozhatta volna, ami leginkább Porosenkonak pozícióit gyengítené minden tekintetben.

A második fordulót rekord eredménnyel nyerte Volodimir Zelenszkij, aki a leadott szavazatok 73,22 %-át szerezte meg. Petro Porosenko 24,45 %-ot kapott, ami az eddigi elnökválasztások negatív rekordját jelenti. Könnyen belátható, hogy az eredmény nem Zelenszkij érdeme, hanem az ukrán nép ítélete a jelenlegi/korábbi vezetés felett. [272] Elegük van az embereknek a háborúból, az oroszellenes légkörből, a korrupcióból, a megélhetési gondokból, abból a feszült, gyűlölködő mentalitásból, ami a jelenlegi politikai klientúrához, valamint azok külső és belső támogatóihoz köthető.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a közeljövőben az új elnök nem fogja megoldani a fentiekben felsorolt problémák kevés hányadát sem. Nem kedvez az ilyen irányú törekvéseknek az április 24-én kiadott Putyini intézkedés sem, amely humanitárius okokra hivatkozva egyszerűsített eljárás keretében ad orosz állampolgárságot a donyecki és luhanszki szakadár területek lakóinak. [273] Nehezíti Zelenszkij helyzetét az is, hogy a választások előtti (a 2019. július 21-i választásokat megelőzően) parlament jelentősen csorbítaná a megválasztott elnök jogait, ahogy az a tény is, hogy a Rada elfogadta a kisebbségek nyelvhasználatát nagymértékben korlátozó törvényt is. Figyelembe véve azt, hogy Ukrajna kül- és belpolitikájára nagyban hatással van az Egyesült Államok, és geopolitikai pillér szerepkörében képes a térséget befolyásolni, ezért (elsődleges USA érdek) elengedhetetlen az Oroszországgal való rossz viszony fenntartása, így változásokra az elnökválasztásokat követően sem lehet számítani. Valószínű, hogy valódi előrelépés akkor várható az ukrán válság megoldása terén, ha erről Oroszország és a nyugati hatalmak megegyeznek. A megegyezés feltétele a Krím-félsziget jelenlegi státuszának elfogadása és a keleti szakadár területek autonóm törekvéseinek elismerése Ukrajna fennhatósága alatt. A 2019. július 21-i parlamenti választásokat Volodimir Zelenszkij „Nép Szolgája” pártja jelentős fölényrel nyerte, ezért óriási politikai erőt, támogatást érezhet maga mögött, amennyiben megegyezésre törekszik a szakadár területekkel, és ezt az USA nem gátolja meg. Ugyan nem fogja deklarálni, de kénytelen lesz hallgatólagosan elismerni a Krím-félsziget jelenlegi státuszát, az orosz fennhatóságot.

Ukrajna Európai Unió, valamint az USA és a NATO közeledése folytatódni fog, az orosz - ukrán viszony javulására még sokáig kell várni.

A fentiek alapján a fejezet elején kitűzött célok elérésre kerültek.

A KUTATÓMUNKA ÖSSZEGZÉSE

Összegzett következtetések

A Szovjetunió megszűnésében az akkori ukrán vezető, Leonyid Kravcsuk óriási szerepet játszott. 1991-ben az ukránok több száz éves álma vált valóra: létrejöhetett az önálló ukrán állam, ami gazdaságában, területében vetekedett a világ legfejlettebb országaival. Egyes politikájukkal még Szevasztopol várost is megkapták, ami az akkor érvényben lévő megállapodások értelmében a Szovjetunió jogutódját, Oroszországot illette volna, mivel a város nem volt része a Krím-félszigetnek, önálló jogi státusszal rendelkezett.

Az ukránok joggal reménykedhettek abban, hogy egy gazdag és virágzó országot építhetnek, amit kellő távolságra fognak tartani úgy Oroszországtól, mint a nyugati hatalmak befolyásától. Az álom hamar szertefoszlott, a korrupció megmérgezte a politikai elitet, az állami vagyon illetéktelen kezekbe és külföldi számlákra vándorolt. A gazdagság csak néhány tucat oligarcha számára vált valósággá, a széles tömegek lassan elszegényedtek.

Az új politikai elit féltette a megszerzett pozícióit, a nép haragját saját maga helyett sikeresen másra, a kisebbségekre irányította. A nacionalizmus mindig is rombolóan hatott az ukrán emberek józan gondolkodására, ezzel tisztában voltak az újonnan meggazdagodott oligarchák is. Előszórtatással szították, és ma is szítják az ukrán nacionalista érzelmeket más nemzetek, elsősorban az oroszok ellen, akik a Szovjetunió szétesésekor a lakosság több, mint 22 %-át tették ki.

Miután puccsal megdöntötték Viktor Janukovics hatalmát, Petro Porosenko és szövetségesei úgy gondolták, hogy a nacionalista kártya előhúzásával ezt a lépésüket is elfogadtatják az ország lakosságával, hiszen tudták, hogy Kelet-Ukrajnában inkább a Régiók Pártját, mint a nyugatbarát erőket támogatják. Bizonyítható, hogy a nyugati hatalmak – elsősorban az USA –, ez irányú törekvéseiket támogatták. Tevékeny segítségükkel hozzájárultak Viktor Janukovics hatalmának erőszakos megdöntéséhez, mivel az elfordult az EU-tól és az Oroszország által irányított Eurázsiai Gazdasági Unióval kívánta erősíteni Ukrajna kapcsolatait. A puccsig minden terv szerint működött, azonban Oroszország már elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy érdekeit megvédje nyugati szomszédságában. Segítségével a Krím-félsziget visszaintegrálódott az orosz földbe, ahova a gyökerei is húzták. Délkelet-Ukrajnában kitört a polgárháború, ami idővel állóháborúvá vált, a szakadárok és a kormány erőinek pozíciói konzerválódtak. Mindkét

fél olyan sebeket ejtett egymáson, amit csak kitartó munkával és hosszú idő elteltével lehet többé-kevésbé helyrehozni.

Ezzel a helyzettel Ukrajna képtelen bármit is kezdeni. Teljesen kiszolgáltatottá vált az EU, az USA és Oroszország akaratának, így a jelenlegi belpolitikai válságot csak a külföldi országok segítségével képesek rendezni. Ukrajna geostratégiai fekvése mindkét fél számára fontossá tette az országot, valószínűleg egyik külföldi érdekelt fél sem fog önszántából engedni. Mára világossá vált, hogy Ukrajna nyugati integrációja nem csak politikai, hanem gazdasági érdekévé is vált az USA-nak és az EU-nak.

Ukrajna példája ékes bizonyítéka annak, hogy a korrupció és a szélsőséges nacionalizmus milyen károkat tud okozni még a legjobb adottságokkal rendelkező országoknak is, hogyan tud tönkretenni és polgárháborúba sodorni jobb sorsra érdemesebb nemzetet, mely az önállóság szabadságát még jóformán meg sem tudta ismerni.

Új tudományos eredmények

Hipotézisemet igazoltam, célkitűzéseimet elértem, új tudományos eredmények tartom az alábbiakat:

1. Igazoltam, hogy Ukrajna gazdasági problémáinak legfőbb oka az ország teljes gazdasági és politikai rendszerét átszövő – Európában szokatlan mértékű – korrupció, melynek negatív hatását jelentősen növelte a milliárdokat felhalmozó oligarchák politikai szerepvállalása.
2. Bebizonyítottam, hogy Ukrajna területi egysége megbomlásának egyik legfontosabb kiváltó oka a szélsőséges és agresszív jegyeket hordozó nacionalista kormánypolitika, a kisebbségekkel szembeni intoleráns, ellenséges viszony, ebből adódóan a nemzeti kisebbségek jogos félelme és ellenállása, amit a konfliktusban érdekelt nagyhatalmak kihasználtak.
3. Ukrajna fejlődésének alternatíváit geostratégiai adottságai, ezen belül Oroszország globális (regionális) geopolitikai érdekei nagyban befolyásolják. Ukrajna jelenlegi egyirányú, nyugat-orientált külpolitikája regionális válságforrás okozója. Ukrajna mély történelmi, kulturális, földrajzi és társadalmi kötelékei miatt nem függetlenedhet teljes egészében Oroszországtól a belátható jövőben. Oroszország kemény külpolitikai, biztonsági és katonai érdeke, hogy Ukrajna ne csatlakozzon a nyugat gazdasági és katonai szövetségi rendszereihez. Ukrajna prosperitása tehát a kelet-nyugati kapcsolatok finom

kiegyensúlyozásában és annak fenntartásának minőségében rejlik, amelynek záloga a Moszkvával való kapcsolatok normalizálása.

4. Történelmi események hatásait elemezve tártam fel az ukrán közhangulatot és a szélsőséges nacionalizmust tápláló társadalmi okokat, a kisebbségek iránti gyűlölet magas fokának eredetét, amely az ukrán nép több évszázados alárendelt státuszából következik. Ez a tény határozza meg a jelenleg formálódó politikai és szövetségi változásokat is.

Ajánlások

Az értekezés több szempontból is tanulságos, de választ ad arra a kérdésre is, hogy miért káros a korrupció, a szélsőséges nacionalizmus, és hogy miért nem szabad az oligarchákat a politika közelébe engedni. Azoknak is ajánlom a figyelmébe, akik keresik az összefüggéseket egy ország geostratégiai fekvése és az őt érintő nemzetközi lépések között.

Javaslom továbbá a disszertáció tanulmányozását a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző, valamint az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karok oktatói és hallgatói részére. Ezen kívül ajánlom az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola doktoranduszai, valamint kormányzati szervek – ideértve a Külgazdasági és Külügyminisztériumot – és kutatóműhelyek számára.

Végül, de nem utolsó sorban, véleményem szerint az értekezésben foglaltak segítséget nyújthatnak a kárpátaljai magyar kisebbséggel kapcsolatos történések és összefüggések megértéséhez.

BEFEJEZÉS

Az elmúlt években annak lehattünk tanúi, hogy közvetlen szomszédságunkban olyan nemkívánatos, erőszakos események játszódtak le, amelyek sokáig elképzelhetetlennek tündek bárki számára is. A törvényesen megválasztott kormányok, a legális hatalmi elit erőszakos megdöntése Európát már évtizedek óta nem jellemzik az ilyen jellegű cselekmények, ennek ellenére 2013-ban és 2014-ben a Majdan téren olyan erőszakhullámnak lehattünk szemtanúi, melyet a dél-amerikai és az afrikai katonai puccsok alkalmával is csak ritkán tapasztalhatunk. Hihetetlennek tünd ez annak tükrében, hogy az európai ember elkényelmesedett, tömegeket megmozgatni nem egyszerű feladat ezen a kontinensen, a legitim kormány ellen fegyveres harcra rávenni őket pedig szinte elképzelhetetlen. Ennek ellenére mégis több százezer ember vett részt a Majdan téri

tüntetéseken, és megtörtént Viktor Janukovics ukrán elnök hatalomból történő erőszakos elűzése, sőt megkísérelték fizikailag is likvidálni őt.

Ukrajnában jelentős számú magyar kisebbség él, akiket ez a helyzet több irányból is negatívan érintett. Egyrészt a nacionalista erők kisebbségekkel kapcsolatos agresszív megnyilvánulásai a magyarokat is érintették. Másrészt a fiatal férfiakat besorozták a hadseregbe, katonai szolgálatot teljesítenek a hadszíntereken, és idáig több mint tíz magyar fiatal vesztette életét az értelmetlen polgárháborúban.

Az eseményekkel kapcsolatban rengeteg információ, híradás látott napvilágot. A „hírforrás” eredetétől függően ugyanarról az eseményről egymásnak ellentmondó híreket olvashattunk, a megszólaltatott szakértők általában nem jutottak konszenzusra. Mivel anyanyelvem az orosz, ám a konfliktusban szerepet játszó egyik fél részéről sem vagyok érintett, mivel édesanyám belorusz, úgy gondolom, hogy képes vagyok megérteni a valós történéseket, azok okait, megnevezni a krízis kialakulásában szerepet játszó felelőseket és meghatározni Ukrajna jövőbeni kilátásait.

A témában jártas szakemberek mindig is tisztában voltak velem, hogy Ukrajna óriási oligarcha befolyástól szenved, azonban a 2013. és 2014. évi ukrajnai események világítottak rá egyértelműen arra, hogy az oligarcha befolyás, a korrupció és a szélsőséges nacionalizmus milyen károkat tud okozni bármely ország gazdasági, politikai és társadalmi életében. Oka lehet a teljes lakosság elszegényedésének, de megbonthatja az adott állam területi egységét is.

Disszertációmát úgy írtam meg, hogy az a gyakorlatban is megállja a helyét, továbbá alapja és támasza legyen későbbi kutatómunkáknak. Kutatásom kezdetén a rendőrség közalkalmazottja voltam, azonban 2019. február 01-i hatállyal hivatásos állományba kerültem, ami tovább segítette tevékenységemet, tanulmányokhoz, szakirodalomhoz könnyebben hozzáférhettem.

.....
Németh Gyula rendőr főhadnagy

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Egy közel 5 éves kutatási folyamat végéhez érvén szeretnék köszönetet mondani tanárainknak, családomnak, doktorandusz társaimnak, munkahelyi vezetőimnek és ismerőseimnek, hogy segítettek ezen az egyáltalán nem egyszerű úton.

Köszönettel tartozok Dr. Babos Tibornak, hogy elvállalta a témavezetői feladatokat, az ezzel járó nehézségeket és mindig lehetőséget biztosított konzultációkra.

Köszönöm Dr. habil Remek Évának, Prof. Em. dr. Berek Lajosnak, Prof. Em. dr. Báthy Sándornak, Prof. Dr. Szternák Györgynek, valamint a műhelyvitán megjelent valamennyi résztvevőnek, hogy értékes hozzászólásaikkal, megjegyzéseikkel szintén segítették kutatási célkitűzéseim elérését, melyeket igyekeztem beépíteni a disszertációmba.

Hálás vagyok Prof. Dr. Szenes Zoltánnak és Prof. Dr. Nógrádi Györgynek, akik folyamatos elfoglaltságuk ellenére lehetőséget biztosítottak mélyinterjú készítésére, és az utána következő beszélgetésben támpontokat adtak kutatásom irányának további megjelöléséhez.

Külön szeretném megköszönni Koós Gábor úrnak, hogy a doktori értekezésem elkészülését figyelemmel kísérte, gyakorlati tapasztalatait megosztotta, ezáltal nagyban segítette kutatómunkámat.

IRODALOMJEGYZÉK

[1] ГРИГОРЬЕВ М. С.: Евромайдан, Кучково поле, Москва, 2014., ISBN 978-5-9950-0400-4.

[2] ЗАХАРЧЕНКО В. Ю.: Кровавый евромайдан – преступление века, Питер, Санкт-Петербург, 2016., ISBN 978-5-496-02374-0.

[3] БОЧАРОВ А. В.: Роль soft power в формировании условий реализации «цветных революций», In: ДИСКУРС, Уральский Институт Управления, Екатеринбург, 2018.

[4] KATCHANOVSKI I.: A Summary of Analysis, Evidence, and Findings, The Return of the Cold War: Ukraine, the West and Russia, University of Ottawa, Ottawa, 2016.
https://www.researchgate.net/profile/Ivan_Katchanovski/publication/280134889_The_Maidan_Massacre_in_Ukraine_A_Summary_of_Analysis_Evidence_and_Findings/link/s/5717e22908ae30c3f9f17513/The-Maidan-Massacre-in-Ukraine-A-Summary-of-Analysis-Evidence-and-Findings.pdf (letöltve: 2018.12.05)

[5] HOLECZ J.: A Krím-félsziget 2014. évi elfoglalásának kronológiája, In: Hadtudományi Szemle, NKE, Budapest, XI. évfolyam 3. szám 2018., ISSN 2060-0437.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00040/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_03_068-085.pdf (letöltés ideje: 2018.12.23)

[6] CSERNICSKÓ I.-FEDINEC CS.: Nyelvpolitika Ukrajnában, In: Nép és Nyelv. 2015., <http://real.mtak.hu/26031/1/139202.pdf> (letöltés ideje: 2018.11.06)

[7] GAZDAG F.-REMEK É.: A biztonsági tanulmányok alapjai, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, http://www.dialogcampus.hu/users/default/dialogcampus/ebooks/978-615-5845-88-8/pdf/web_PDF_EKM_Biztonsagi_tanulmanyok_alapjai.pdf (letöltés ideje: 2018.11.20)

[8] ROGOZNAYA V.S.: Public debt of Ukraine: Analysis of current problems and management strategies, In: Young Scientist, National Technical University (Kharkiv Polytechnic Institute), Kharkiv, N°4 (56), 2018.
<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4/34.pdf> (letöltés ideje: 2018.05.07)

[9] TÁLAS P.: Három évvel az ukrainai hatalomátvétel után, In: Nemzet és Biztonság, Budapest, 2017/1. szám.,
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2017_1_07_talas_peter_-_harom_evvel_az_ukrainai_hatalomativetel_utan.pdf (letöltés ideje: 2018.12.14)

[10] DARCSI K.: A 2012-es ukrainai parlamenti választások és a magyar érdekvédelem, In: Fórum.
http://epa.niif.hu/02100/02169/00045/pdf/EPA02169_magyar_kisebbség_2013_2_069-091.pdf (letöltés ideje: 2017.05.12)

[11] TÁLAS P.: Az ukrán válság értelmezési kereteiről és az ukrán választásokról, In: Nemzet és Biztonság, Budapest, 2014/5. szám.,
http://nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_5_11_talas_peter.pdf (letöltés ideje: 2018.12.15)

- [12] SUTYAGIN I.: Russian Forces in Ukraine., In Briefing Paper (Royal United Services Institute), 2015. 03.,
https://rusi.org/sites/default/files/201503_bp_russian_forces_in_ukraine.pdf (letöltés: 2018.11.20)
- [13] ПАСХАВЕР А. - ВЕРХОВОДОВА Л.: Приватизация до и после «Оранжевой Революции», 2006.,
<http://www.research.by/webroot/delivery/files/ecowest/2006n2r03.pdf> (letöltés dátuma: 2019.01.02)
- [14] BABOS T.: Az európai biztonság öt központi pillére c. doktori értekezés., In: ZMNE., 2004 Budapest., https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/babos_tibor.pdf (letöltés ideje: 2015.12.21)
- [15] MIHÁLYI P.: Mérlegen a rendszerváltás 25 éve, In: Közgazdasági Szemle, Budapest, LXI. ÉVF., 2014.07-08.,
http://real.mtak.hu/17309/1/Kszemle_CIKK_1494.pdf (letöltés ideje: 2019.02.02)
- [16] FONT M.-VARGA B.: Ukrajna története, JATE Press, Szeged 2013., ISBN 978 963 970 410 7
- [17] R. FROST: The Oxford history of Poland-Lithuania, Volume I: The Making of the Polish-Lithuanian Union, 1385-1569, OXFORD University Press. 2015., ISBN 978-019-820869-3
- [18] Г. САНИН: Антиосманские войны в 70 – 90-е годы XVII века и государственность Украины в составе России и речи посполитой, ИЗБОРНИК.
<http://www.litopys.org.ua/vzaimo/vz06.htm> (letöltés ideje: 2019.02.04)
- [19] Ю.Л. ДЬЯКОВ-Л.П.КОЛОДНИКОВА-Т.С. БУШУЕВА: Протестное движение в СССР (1922-1931 гг.), 2012., ISBN 978-5-7042-2299-6
- [20] Magyar ENSZ Társaság: <http://www.menszt.hu/hu/informacio/tagallamok> (letöltés: 2019. 03. 20.)
- [21] Министерство Образования и Науки Российской Федерации: Выпускная квалификационная работа бакалавра, Томск , 2017.
<http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/services/Download/vital:5291/SOURCE01> (letöltés ideje: 2019.01.30)
- [22] OOSTEROM L.V.: National hero, freedom fighter or terrorist?, In: Leiden University Repository, 2015.01.25
- [23] Российская Академия Наук: Правый радикализм в восточной Европе, Москва, 2018., ISBN 978-5-248-00874-2.
- [24] WNUK R.: Recent Polish Historiography on Polish-Ukrainian Relations during World War II and its Aftermath., Institute for National Remembrance, Lublin.,
<https://pdfs.semanticscholar.org/bfd8/b90d14b0b468fc3ca8e49ab739508631a817.pdf> (letöltés ideje: 2018.10.14)

- [25] 1. számú ábra térképmetszete: <http://www.memory.gov.ua/news/volin-do-volini-protistoyannya-pochalosya-zadovgo-do-lipnya-43-go>
- [26] БАЧУРИН В. Д.: Манипулятивные технологии, применяемые сми в современном военно-политическом дискурсе, In: Раздел 2. политическая коммуникация, Тюмен, 2014,
- [27] АНДРЕЕВ А.Р.: История Крыма, 2002., ISBN 183-16/БН2-24
- [28] KŐSZEGI M.: Kis népek nacionalizmusa az európai posztszovjet térségben: A krími tatárok és a gagauzok, In: Földrajzi Közlemények, ELTE TTK, Budapest, 2016., https://www.foldrajzitorsasag.hu/downloads/foldrajzi_kozlemenyek_2016_140_evf_4_pp_285.pdf (letöltés ideje: 2018.02.05)
- [29] ПРОХОРОВ Д. А.: История России, In: Проблемы истории, филологии и культуры, 2016, Москва-Магнитогорск-Новосибирск,
- [30] ЧИМАРОВ С. Ю.: К. Маркс и Ф. Энгелс о России и русской армии в Крымской войне 1853-1856 гг., In: История и культура, Северо-Западный Институт, Санкт-Петербург, 2015.
- [31] РОМАНЬКО О. В.: Газета «голос Крыма» как источник по изучению немецкой оккупационной политики на советских территориях <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/76104/45-Romanko.pdf?sequence=1> (letöltés ideje: 2018.08.20)
- [32] Ислам в Україні: Депортация 1944-го: свидетельства исторических архивов, 2017., <https://islam.in.ua/ru/istoriya/deportaciya-1944-go-svidetelstva-istoricheskikh-arhivov> (letöltés ideje: 2018.05.20)
- [33] SZAKOLCZAI GY.: A Nemzetközi Valutaalap: Bretton Woods, Savannah és Keynes és White Tragikus Halála I. In: Köz-Gazdaság füzetek, XII.1., Budapest, 2017. http://www.bla.hu/profs/tagok_cikkek/Szakolczai_Gyorgy/1702_BW_S_I_Szov_Koz-G_Arch=NYVEP_A1.pdf (letöltés ideje: 2018.05.10)
- [34] СТАРИКОВ Н. - БЕЛЯЕВ Д.: Россия Крым История, Санкт-Петербург, 2015., ISBN 978-5-496-01363-5
- [35] FEHÉR D.: A soknemzetiségű Krím-félsziget az orosz-ukrán kapcsolatokban, In: Pro Minoritate folyóirat, 2010., <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2010/ProMino10-2-05-Feher.pdf> (letöltés ideje: 2018.06.20)
- [36] FEDINEC CS.: A kárpátaljai magyar kisebbség helyzetének változásai Ukrajnában, 2008., http://real.mtak.hu/13238/1/FCS_346_Tankonyv2008.pdf (letöltés ideje: 2017.06.20)
- [37] VÁRHALMI K.-GYÖRGY S.: „Az első dominó” – beszélgetés Milos Kuret volt szlovén miniszterhelyettessel a szlovén függetlenségről, a tíznapos háborúról és a Balkán jövőjéről, In: Valóság, LVII. évf. 2014.07. 36–52

http://www.grotius.hu/doc/pub/OYIYRK/2014-09-03_varhalmi_gy%C3%B6rgy_beszalgetes-milos-kuret-volt-szloven-miniszterhelyetessel.pdf (letöltés ideje: 2017.05.8)

[38] АДАМОВ О.: Внешние долги СССР: стоило ли России погашать займы несуществующего государства, 2017., <https://www.spb.kp.ru/daily/26725.3/3750000/> (letöltés ideje: 2017.12.20)

[39] МЕДВЕДЕВ Р.: Советский Союз, 2010., ISBN 978-5-17-059880-9.

[40] ДЕГТЯРЁВА О.В.: Предвыборный дискурс украинских СМИ: политические стратегии медиаконцерна, In: Политология, Санкт-Петербургский Государственный Университет, Санкт-Петербург, 2012.

[41] Генштабъ: Кравчук, Леонид Макарович, <https://genshtab.info/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA,%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B4.%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> (letöltés ideje: 2018.10.10)

[42] СТАМАТИ Е.П., НИКИТИНА А.В.: Анализ инфляции и его динамики в странах евразийского экономического союза, Украины и странах „большой семерки” In: Вестник калужского филиала ранхигс, 2016 <https://elibrary.ru/item.asp?id=29311110> (letöltés dátuma: 2017.02.20)

[43] FEDINEC CS.: Kronológia (Ukrajna színélváltozása) http://real.mtak.hu/13205/1/Fedinec_kronologoa_Ukrajna_szinevaltozasa.pdf (letöltés ideje: 2018.01.08)

[44] Рамблер: Как это делалось раньше. К истории президентских выборов на Украине, 2019., <https://news.rambler.ru/other/41515889-kak-eto-delalos-ranshe-k-istorii-prezidentskih-vyborov-na-ukraine/> (letöltés ideje: 2019.02.06)

[45] МАЗИН А.Л.: Экономика труда, Юнити, Москва, 2008, ISBN 978-5-238-01290-2

[46] ПАВЛЕНКО И.И.: Себестоимость в оценке экономической эффективности убыточных угольных шахт украины, Национальный Горный Университет, Днепропетровск, ISSN 1562-109X.

[47] CSERNICSKÓ I.-MELNYK S.: Az ukrajnai kisebbségek., http://real.mtak.hu/24988/7/ukrajnai_kisebbségek_es_a_nyelvi_oktatas.pdf (letöltés ideje: 2018.01.30)

[48]. ВОЙТКО С.В.: равнительный анализ экономики украины и реер-группы стран в период 1990-2014 годов,Национальний технічний університет України, 2017., https://www.researchgate.net/publication/321981263_PORIVNALNIJ_ANALIZ_EKONOMIKI_UKRAINI_TA_PEER-GRUPI_KRAIN_NA_PERIODI_1990-2014_ROKIV (letöltés ideje: 2019.03.22)

- [49] NÉMETH GY.: Az ukrán tulajdonviszonyok alakulása a Szovjetunió szétesésétől napjainkig, In: Hadtudományi Szemle, XI. évfolyam 1. szám, Budapest, 2016.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_358-369.pdf (letöltés ideje: 2016.12.10)
- [50] BEREK L.-NÉMETH GY.: Безопасность и угрозы, пртчины возникновения боевых действий в постсоветской Украине в отражении линии ведения национальной политики страны, In: Hadmérnök, XII. évfolyam. 3. szám, 2017.
http://hadmernok.hu/173_23_bereknemeth.pdf (letöltés ideje: 2017.09.30)
- [51] PADÁNYI J.-TOMOLYA J.: Háború és béke Ukrajnában, avagy keleten a helyzet változatlan. In: Biztonságpolitika., Budapest, DOI: 10.17047/HADTUD.2017.27.1-2.63
http://real.mtak.hu/54739/1/HT_2017_63_83_u.pdf (letöltés ideje: 2018.10.11)
- [52] КОЛИН К. К.: Русский язык и актуальные проблемы национальной безопасности, In: Вестник, Челябинской Государственной Академии Культуры и Искусств, 2007
- [53] АКОПЯН Д.: Некоторые проблемы развития современных российско-украинских отношений, In: Власть, 2012.
- [54] FEDINEC CS.: Don(y)eck és vidéke, In: Új egyenlítő,
http://real.mtak.hu/17022/7/Fedinec-UjE_2014.6.pdf (letöltés ideje: 2017.10.22)
- [55] МАТИШОВ Г. Г. - КОТЕЛЕНКО Д. Г.: Украинские националисты на траже американских интересов, In: Власть, Политика в фокусе, 2016.
- [56] 12. számú ábra: https://howlingpixel.com/i-en/Anti-Russian_sentiment
- [57] Тасс: В РФ запрещена деятельность "Правого сектора", УНА-УНСО и еще трех украинских организаций, 2015., <https://tass.ru/politika/1718834> (letöltés ideje: 2016. 03. 16)
- [58] Риа Новости: Движение "Правый сектор" и УНА-УНСО, 2014.11.,
<https://ria.ru/20141117/1033743972.html> (letöltés ideje: 2015.11.20)
- [59] ФИЛИПЧУК С. В.: Досвід капеланства в умовах ато, Серія «Історичне релігієзнавство», 2015., <https://eprints.oa.edu.ua/3952/1/16.pdf> (letöltés ideje: 2017.05.09)
- [60] ВВС: Стрельба в Мукачево: "Правый сектор" объявил тревогу, 2015.,
https://www.bbc.com/russian/international/2015/07/150711_ukraine_right_sector_shooting
 (letöltés ideje: 2016.05.29)
- [61] 9. számú ábra <http://euromaidanpress.com/2015/02/14/dmytro-yarosh-right-sector-fight-complete-liberation-ukraine-russian-occupants/>
- [62] 5. számú. ábra: <http://old.banderivets.org.ua/index.php> (letöltés ideje: 2016.08.21)

[63] Корреспондент: Подрыв памятника Сталину: Организация Тризуб заявила об аресте свыше десяти своих членов, 2011., <https://korrespondent.net/ukraine/events/1164172-podryv-pamyatnika-stalinu-organizaciya-trizub-zayavila-ob-areste-svyshe-desyati-svoih-chlenov> (letöltés ideje: 2016.09.07)

[64] Риа новости Украина: История "Правого сектора": от врагов Януковича до врагов Порошенко, 2015, (letöltés ideje: 2016.08.02) <https://rian.com.ua/analytics/20150721/370930762.html>

[65] ЗИННУРОВ Р. Т. - ФЕДОРЕНКО А. А.: Экстремизм как угроза национальной безопасности Украины, In: Вестник РУДН, 2014.,

[66] БАГРОВ Н. М.: Россия и СНГ – 20 лет сотрудничества, 2003.

[67] ГАВРИК Г.: Грузия вышла из состава СНГ, 2008 <https://www.dw.com/ru/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%8F-%D0%B2%D1%8B%D1%88%D0%BB%D0%B0-%D0%B8%D0%B7-%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%81%D0%BD%D0%B3/a-4579330> (letöltés ideje: 2017.05.21)

[68] Коб-Институт: О боеспособности украинской армии, 2019., <https://коб-институт.com.ua/index.php/joomlaorg/statya-1/stati-6-go-prioriteta/710-o-boesposobnosti-ukrainskoj-armii> (letöltés ideje: 2016.04.14)

[69] ОКУНЕВ Д.: Капитуляция или второй Чернобыль: как обманули Украину, 2019 https://www.gazeta.ru/science/2019/01/10_a_12123019.shtml (letöltés ideje: 2019.01.20)

[70] Національний Інститут Стратегічних Досліджень: Стратегічні пріоритети, In: науково-аналітичний щоквартальний збірник, 2008. http://www.niss.gov.ua/public/file/str_prioritetu/2008_4-9.pdf#page=177 (letöltés ideje: 2016.06.20)

[71] КАЗАНЦЕВ А. А.: Политика США в постсоветской Центральной Азии: характер и перспективы, In: Научные школы мгимо, 2015.

[72] NÉMETH GY.: Az ukrán hadsereg megalakulása a szovjetunió felbomlását követően In: Hadtudományi Szemle, XI. évfolyam 2. szám, Budapest, 2016. http://m.ludita.uni-nke.hu/reposzitorium/bitstream/handle/11410/10655/16_2_tt_nemethgy.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltés ideje: 2016.12.27)

[73] ПОПОВ Д. С.: Исторический опыт реализации американских программ ядерной демилитаризации Казахстана в контексте интересов России и её союзников, In: Новая евразия, Екатеринбург, 2015. https://riss.ru/images/pdf/journal/2015/4/07_.pdf (letöltés dátuma: 2016.04.08)

[74] 14. számú ábra http://www.military-today.com/aircraft/tupolev_tu160_blackjack.htm

- [75] Концептуал: После распада СССР Украина получила великолепную армию, 2013., <http://концептуал.пф/что-осталось-от-былой-военной-мощи-украины> (letöltés ideje:2016.05.11)
- [76] 15. számú ábra <http://www.military-today.com/tanks/t64.htm> (letöltés ideje:2016.07.08)
- [77] Ukrainian military pages: <https://www.ukrmilitary.com/p/the-adoption-of-military-equipment-by.html> (letöltés ideje: 2019. 03. 23.)
- [78] БОГДАНОВИЧ К.: Железо гражданской войны. Чем воюют на Украине, 2014., <https://defendingrussia.ru/a/zhelezo-grazhdanskoj-vojny-chem-vojujut-na-ukraine-394/> (letöltés ideje: 2016.01.05)
- [79] КОРОБКА О. Г.: Пасивна радіолокація. Загальні перспективи розвитку та конкретні зраки техніки, In: Радіелектронні системи, Харківський інститут Військово-повітряних сил. ім. І. Кожедуба, Харків, 2004. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/recs_2004_2_4.pdf (letöltés ideje: 2016.05.22)
- [80] Refworld: Ukraine to end compulsory military service in 2013, 2012, <https://www.refworld.org/docid/50ed344f23.html> (letöltés ideje 2015.02.08)
- [81] НТВ: Источники в украинской армии: на Украине возможен военный переворот, 2014., <https://www.ntv.ru/novosti/868216/> (letöltés dátuma: 2015.10.20)
- [82] РУДОМСЬКИЙ Р.: Как изменились Вооруженные силы Украины за 25 лет, 2016., <https://www.depo.ua/rus/war/yak-zminilis-zbrojni-sili-ukrayini-za-25-rokiv-06122016110000> (letöltés ideje: 2017.06.23)
- [83] НЕХЕЗИН В.: Армия Украины: боевой дух без шансов на победу?, 2014., https://www.bbc.com/russian/international/2014/03/140312_ukraine_army_capabilities (letöltés ideje: 2015.08.20)
- [84] Transparency International: Corruption perceptions index 2012 <http://www.transparency.org/cpi2012/results> (letöltés ideje: 2016.04.20)
- [85] Tax Justice Network: Ukraine, 2016., <https://www.taxjustice.net/tag/ukraine/> (letöltés ideje: 2018.10.11)
- [86] Новости Львова: В Украине без жилья 45 тысяч военнослужащих, 2016., <http://lenta.lviv.ua/politics/2013/06/28/8330.html> (letöltés ideje: 2015.09.15)
- [87] КРИВОВ С. В.: Средства массовой информации как инструмент этноконфессиональной политики: Проблемы и перспективы, Нижегородский Государственный Университет им. Н. И. Лобачевского, Россия

- [88] ФИНКЕЛЬ Е.: В поисках «Потерянных геноцидов», In: Pro et Contra, 2011 https://carnegieendowment.org/files/ProetContra_52_123-143.pdf (letöltés ideje: 2017.03.23)
- [89] НАРОЧНИЦКАЯ Н. А.: Ялтинская конференция 1945 года и современная геополитика, In: Том XII. Высокая политика, <https://histrf.ru/uploads/media/default/0001/26/c2cf49d086fae08b97150763b92deab4b75d358b.pdf> (letöltés ideje: 2018. 08.11)
- [90] Известия: Ровно 20 лет назад: 1 июня 1996 года из Украины в Россию были перевезены последние ядерные ракеты, 2016., <https://izvestia.kiev.ua/item/show/92751> (letöltés ideje: 2016.08.04)
- [91] КОНДРАТЮК Е. А.: Концептуальные основы политики ЕС в отношении украины в 1990-е гг. In: Всеобщая история, Курский Государственный Университет, 2011.
- [92] МИРОНЕНКО В.: Россия долго запрягает. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewi-sLzgxZ_hAhVp-ioKHfzpAPYQFjAAegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.ieras-library.ru%2Fdocumenti%2Fsoveurope%2F2010%2Fmironenko1.doc&usg=AOvVaw1fWotFhhxz7iWUPxhOz5hH (letöltés dátuma: 2017.08.08)
- [93] Európai Parlament: Az EU és Ukrajna közötti társulási megállapodásról szóló tárgyalások, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0545+0+DOC+XML+V0//HU>
- [94] GERBEN Á.: Ukrajna egyre távolabb táncol az Európai Uniótól, 2012., <https://www.portfolio.hu/vallalatok/energia/ukrajna-egyre-tavolabb-tancol-az-europai-uniotol.177005.html> (letöltés ideje: 2016.08.15)
- [95] Ukrajna Magyarországi NagykövetségeA: <https://hungary.mfa.gov.ua/hu> (letöltés dátuma: 2016.08.09)
- [96] ЛАГУТИНА М. Л. - НАБОКА А. В.: Геополитические перспективы развития евразийской интеграции, In: Управленческое консультирование, Санкт-Петербург, 2004.
- [97]Európai Tanács: Ukrajna <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eastern-partnership/ukraine/> (letöltés dátuma: 2019.07.20)
- [98] Unian: Since 1991 US has invested \$5 billion to promote democracy in Ukraine, but they did not finance Maidan – Nuland., 2014., <https://www.unian.info/politics/910206-since-1991-us-has-invested-5-billion-to-promote-democracy-in-ukraine-but-they-did-not-finance-maidan-nuland.html> (letöltés ideje: 2017.07.07)
- [99] FEDINEC CS.: Ukrajna helye Európában és a magyar-ukrán kapcsolatok két évtizede, In: Külügyi Szemle, 2012.

http://real.mtak.hu/12997/1/fedinec_kulugyi_szemle_2012_04.pdf (letöltés ideje: 2017.04.27)

[100] РЕНКО С. В.: Геостратегия США в отношении Украины (1948-2016 гг.) In: Власть 2016.

[101] Ua.News: В США одобрили финансовую поддержку для Украины на 700 миллионов, 2016, <https://ua.news/ru/u-ssha-shvalyly-finansovu-pidtrymku-dlya-ukrayiny-na-700-miljoniv/> (letöltés dátuma: 2019. 07. 20.)

[102] TÁLAS P: Három évvel az ukrajnai hatalomátvétel után, In: Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, NKE, 2017 <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-4-harom-evvel-az-ukrajnai-hatalomatvetel-utan-talas-p.original.pdf> (letöltés ideje: 2018.12.12)

[103] Arm Control Today: U. S. Anti-Tank Missiles Headed to Ukraine, 2018/36 <https://search.proquest.com/openview/e8c4de085d4782c8ec991078038b9ba7/1?pq-origsite=gscholar&cbl=37049> (letöltés ideje: 2019.03.20)

[104] NATO: Хартия Об Особом Партнерстве, 2009, https://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_25457.htm (letöltés ideje: 2017.08.10)

[105] SIPOSNÉ KECSKEMÉTHY K.: Partnerség a békéért, 2014., http://real.mtak.hu/13646/1/13646_real.pdf (letöltés ideje: 2017.08.09)

[106] Portfolió: Az oroszok továbbra is tagadnak, 2014., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/az-oroszok-tovabbra-is-tagadnak.203008.html> (letöltés dátuma: 2017.09.20)

[107] KUZIO T.: Ukraine's orange revolution: The opposition's road to succes., In: Johns Hopkins University Press, Volume 16, Number 2, 2005. ISSN 1086-3214

[108] АЛАДЬИНА Н. В.: Политика Украины по вступлению в НАТО, In: Проба пера, Российский Университет Дружбы Народов.

[109] МАКСАК Г.: Парламентские выборы в Украине: конфигурация коалиций, In: Палітычная сфера, 2006 ISSN 1819-3625

[110] ГОЛОВАХА Е.: Революция ожиданий в украинском обществе: опыт применения методики „Индекса социальных ожиданий” до и после президентских выборов 2004 г. In: Вестник общественного мнения, №6 2005,

[111] БАШУК А. И.: Коммуникативные стратегии политического ритуала In: Политекс, № 2006,.

[112] Britannica: Viktor Yushchenko, <https://www.britannica.com/biography/Viktor-Yushchenko> (letöltés dátuma: 2019.03.25)

[113] Rferl: Ukraine: Yushchenko making first foreign trip as president to Moscow, 2005., <https://www.rferl.org/a/1057003.html> (letöltés ideje: 2017.01.20)

- [114]. БОРИСВ Н. А: Политические события на Украине-2007: «вечное возвращение», политический кризис или путь к консолидации демократии? In: Исследование практик
- [115] МОРО Г. И.: Президентские выборы на Украине: реалии и перспективы развития российско-украинских отношений, In: Новая Евразия, 2010., https://riss.ru/images/pdf/journal/2010/2/Moro_2010_2.pdf (letöltés ideje: 2017.10.21)
- [116] Риа Новости: Выборы президента Украины пройдут 25 октября 2009 года - решение Рады, 2009., <https://ria.ru/20090401/166693675.html> (letöltés ideje: 2017.12.20)
- [117] Interfax: В Партии регионов считают, что 17 января стало последним днем "оранжевой власти", 2010., <https://www.interfax.ru/russia/119226> (letöltés ideje: 2017.01.05)
- [118] Риа Новости: Янукович взял реванш, 2010., <https://ria.ru/20100210/208592328.html> (letöltés ideje: 2017.11.20)
- [119] МАКЕДОНОВ Л.: Януковича признал мир, 2010., https://www.gazeta.ru/politics/2010/02/12_a_3323048.shtml (letöltés ideje: 2017.04.08)
- [120] ИВАНОВ А. А. - БОГУН И. М.: Международное право и иностранное законодательство In: Право и современные государства, DOI: <http://dc.doi.org/10.14420/ru.2014.1.7>
- [121] КОНОПЛЯНИК А. - ОРЛОВА Е. - ЛАРИНОВА М.: Россия – ЕС – Украина: новый узел противоречий, In: Нефть России, 2014. <http://konoplyanik.ru/ru/publications/140815-NR-2014-7-8-Konop-new2-final.pdf> (letöltés dátuma: 2019. 03. 27.)
- [122] Блог сеосайт: Размер минимальной пенсии в Украине 2005-2019 годы, 2019., <https://seosait.com/razmer-minimalnoj-pensii-v-ukraine-2005-2019-gody/>(letöltés dátuma: 2019. 07. 20.)
- [123] CEIC: Ukraine Goernment Debt: % of GDP <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/government-debt--of-nominal-gdp> (letöltés ideje: 2019.01.02)
- [124] Украина.ру: В Киеве жестоко избили пожилого ветерана АТО и его жену, 2019., <https://ukraina.ru/news/20190311/1022938131.html> (letöltés ideje: 2019. 03. 27.)
- [125] Главред: Россия дала Украине в долг первые 3 миллиарда, 2013., <https://glavred.info/economics/266976-rossiya-dala-ukraine-v-dolg-pervye-3-milliarda.html> (letöltés ideje: 2016.09.10)
- [126] 112 Украина: Николай Азаров на 112, 2019 <https://www.youtube.com/watch?v=3GejnVlkJ4Y> (letöltés ideje: 2019. 03. 27.)

- [127] ЗАНУДА А.: Как Янукович покинул Украину: версии из первых уст, 2017., <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-39049755> (letöltés ideje: 2015.08.20)
- [128] 16. számú ábra: http://www.trud.ru/article/20-02-2014/1307989_berkut_nachal_sdavatsja_majdanu_medvedev_prizval_janukovicha_ne_byt_trjapkoj.html
- [129] Globalresearch: The Hidden Truth About Ukraine, Kiev Euromaidan Snipers Kill Demonstrators. Italian Documentary Bombshell Evidence, 2017., <https://www.globalresearch.ca/the-hidden-truth-about-ukraine-italian-documentary-bombshell-evidence-kiev-euromaidan-snipers-kill-demonstrators/5619684> (letöltés dátuma: 2018.04.20)
- [130] Українські Новини: Израильский телеканал назвал очередным виновником трагических событий 2014 года Парубия, – СМИ, 2018., <https://ukranews.com/news/560167-yzraylskyy-telekanal-nazval-ocherednym-vynovnykom-tragycheskykh-sobytyy-2014-goda-parubyia-smy> (letöltés dátuma: 2019. 03. 31.)
- [131] КОЧЕТКОВ А. П.: О новой власти в украине, In: Власть, 2014
- [132] 17. számú ábra <https://www.unian.net/politics/1518359-aleksandr-turchinov-trusost-eto-strashnyiy-greh-nujno-vyidavlivat-iz-sebya-raba.html>
- [133] НТВ.: «ЧП. Расследование»: «Охота на Януковича» <https://www.ntv.ru/video/795520/> (letöltés ideje: 2017.07.07)
- [134] КОНДРАШОВА А.: Крым. Путь на родину, 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=t42-71RpRgI> (letöltés ideje: 2016.01.07)
- [135] 11. számú ábra https://www.peoples.ru/friday/how_are_airplanes_presidents_of_different_countries.html (letöltés ideje: 2017.07.08)
- [136] 18. számú ábra http://www.military-today.com/helicopters/ka52_hokum_b.htm (letöltés ideje: 2019.04.06.)
- [137] Державна Служба Статистики України: Численность населения на 1 мая 2014 года и средняя численность за январь-апрель 2014 год http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ds/kn/kn_r/kn0514_r.html (letöltés ideje: 2019. 04. 19.)
- [138] Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 23, ст.218 ЗАКОН УКРАЇНИ Про засади державної мовної політики
- [139] Украинский Кризис: Экспертная оценка In: Современная Европа
Современная Европа, 2014, ISSN: 0201-7083 <https://elibrary.ru/item.asp?id=21708202> (letöltés ideje: 2019. 04. 19.)

- [140] Мк: Аваков о кризисе: "Решение будет за 48 часов", 2014.
<https://tv.mk.ru/video/2014/04/09/avakov-o-krizise-reshenie-budet-za-48-chasov.html>
(letöltés dátuma: 2017.07.20)
- [141] CSERNICSKÓ I.: Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában, In: Auldor-Shark, Ungvár, 2016, ISBN: 978-617-7132-40-9
http://real.mtak.hu/34656/1/Nyelvpol_UAban_7_utoolso_net_u.pdf (letöltés dátuma: 2017.09.10)
- [142] КОМЛЕВА Н. А.: Маргинальное отчество. Заметки на полях геополитического процесса, 2014.,
- [143] LB.ua: Яцуба Владимир Григорьевич, 2014.,
https://lb.ua/file/person/332_yatsuba_vladimir_grigorevich.html (letöltés dátuma: 2016.08.20)
- [144] Тасс: Чалый, Алексей Михайлович <https://tass.ru/encyclopedia/person/chalyy-aleksey-mihaylovich> (letöltés dátuma: 2017.08.20)
- [145] АКСЕЛЬРОД Д.: Восемь лет за митинг: приговор одному из лидеров крымских, татар, 2017., <https://www.bbc.com/russian/features-41230048> (letöltés ideje: 2017.10.18)
- [146] 112UA: "Правый сектор" сформирует "поезд дружбы" и не допустит раскола Украины, - Мосийчук, 2014., <https://112.ua/politika/pravyi-sektor-sformiruet-poezd-druzhby-i-ne-dopustit-raskola-ukrainy-mosiychuk-26132.html> (letöltés dátuma: 2016.04.08)
- [147] БЕЛЕЦКИЙ М. И. - ТОЛПЫГО А. К.: Национально-культурные и идеологические ориентации населения украины по данным социологических поросов, In: Полс. Политические исследования, Москва, 1998. ISSN: 1026-9487
- [148] Проблемы стран постсоветского пространство, центральной и юго-восточной европы, In: Издательский дом, Воронеж, 2018, ISBN: 978-5-9273-2632-7
- [149] МІТЮКОВ N. V.: The periodization of fighting on Donbass in 2014-2015 years, In: Voennyi Sbornik. ISSN: 2309-6322
- [150]. КАБЛУКОВ Е. В: Деформация реальности в современном российском медиадискурсе, 2015., <https://journals.urfu.ru/index.php/Izvestia1/article/view/1320> (letöltés ideje: 2018.04.20)
- [151]. ПЕПЕЛЯЕВ А.В: Защита жертв немеждународных вооружённых конфликтов, In: Гуманитарные проблемы военного дела, 2014.,
<http://www.avnr.ru/attachments/article/709/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf#page=44> (letöltés ideje: 2018.12.20)

- [152] 5. számú ábra: Ukraine 2012, 2012.,
<https://welections.wordpress.com/2012/11/04/ukraine-2012/> (letöltés ideje: 2019. 04 25.)
- [153] БАЧУРИН В. Д.: Манипулятивные технологии, применяемые сми в современном военно-политическом дискурсе, In: Раздел 2. политическая коммуникация, Тюмень, Россия 2016.,
- [154] ИГРИЦКИЙ Ю. И.: Украина в огне, In: Россия и мир в XXI. веке, 2014.,
- [155] СЕВЕРСКИЙ В.: Донбасс в огне, Центрполиграф, 2015
- [156] КАРАУЛОВ А.: Геноцид русских на украине о чём молчит запад, Алгоритм, 2015
- [157] 19. számú ábra <http://viknaodessa.od.ua/news/?news=93237>
- [158] Новороссия: Мартовская хроника Русской Весны-2014 в Донецке, 2015.,
<https://novorosinform.org/400824> (letöltés dátuma: 2016.11.20)
- [159] BBC: Ukraine crisis: Protesters declare Dontesk 'republic" , 2014.,
<https://www.bbc.com/news/world-europe-26919928> (letöltés ideje: 2016.06.21)
- [160] O'LOUGHLIN J., TOAL G., KOLOSOV V.: The rise and fall of „Novorossiya”: examining support for a separatist geopolitical imaginary in southeast Ukraine, In: Post Soviet Affairs Vol 32., No. 2 (2017) <https://ibs.colorado.edu/johno/pub/Novorossiya.pdf> (letöltés dátuma: 2018.02.01)
- [161] HARDING L.: The billionaire parachuted in tor un Ukraine's most troubled region <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/25/billionaire-ukraine-troubled-region-serhiy-taruta> (letöltés ideje: 2016.05.07)
- [162] ЧЕРНОБАЙ В. А. -. ДОЛГОПОЛОВА Т. А: Революции XXI века, или возникновение новых государств согласно теории насилия, Санкт-Петербургский In: Блищенковские (Konferencia), Политехнический Университет Петра Великого 2017.
- [163] ТРЕХЛЕБОВ И.А. - НИКОЛЬСКИЙ В.Н.: Создание вооруженных сил Донецкой Народной Республики, In: Русский мир как цивилизационная основа научно-образовательного развития донбасса 2017,
<https://elibrary.ru/item.asp?id=32435570>
- [164] NÉMETH GY.: A historical overview of the formation of the ukrainian territorial defense battalions, In: Vojenské Reflexie, 2017/2 XII., Liptovský Mikuláš
http://www.aos.sk/casopisy/reflexie/vojenske_reflexieXII_2.pdf (letöltés ideje: 2018.01.04)
- [165] ЛУЗАН А. А. - ЛУЗАН С. А.: События на востоке Украины: внутриполитические и геополотические аспекты, In: Историческая и социально-образовательная мысль. Том 6 №6, Часть 1, 2014 ISSN 2219-6048

- [166] МАТВЕЕВ О. В.: Трагедия украинского кризиса год спустя: история и политика, In: Национальная Ассоциация Ученых, Москва, 2014., ISSN 2413-5291
- [167] ИВАНОВА М.: «Правый сектор» и «мусорная люстрация» добрались до Запорожья, 2014.,
http://news.sevas.com/world/regionala_matvienko_zasunuli_v_musornyj_bak_v_zapor_ozhe_video (letöltés ideje: 2016.12.10)
- [168] Насіональна Гвардія України: www.ngu.gov.ua (letöltés ideje: 2018.01.02)
- [169] Відомості Верховної Ради (ВВР), 2000, N 8, ст.48 Про розформування Національної гвардії України
- [170] Interfax: Флаг Украины реет над мэрией Славянска, город возвращается к нормальной жизни, 2014., <https://interfax.com.ua/news/general/212240.html> (letöltés ideje: 2015.08.07)
- [171] Национал-Уголовный Батальон: <https://novorosinform.org/355724> (letöltés ideje: 2016.04.20)
- [172] Корреспондент: Составлен список всех батальонов, участвующих в АТО, 2014., <https://korrespondent.net/ukraine/3413828-sostavlen-spysok-vsekh-batalonov-uchastvuuschykh-v-ato> (letöltés ideje: 2016.04.20)
- [173] Вейга Ф. – Гонсалес-Вилья К.: Подавать пример влияние и воздействие новых ультраправых востока европы на запад (1991-2015 гг.) In: Берегиня, 2016 N6
- [174] СТАРОСТЕНКО А. М. - КУЗЬМЕНКОВ В.А.: Феодализация социально-политического пространства в современной Украине In: Наука социального управления и общественного развития, УДК 321.17 + 321.65
- [175] Дніпро1: <http://dnipro1.com.ua/> (letöltés ideje: 2016.01.05)
- [176] АПУЛЕЕВ И.: «Пять лет разочарований»: Коломойский вступился за Россию, 2019., https://www.gazeta.ru/politics/2019/03/29_a_12271730.shtml (letöltés ideje: 2019. 04. 27.)
- [177] СТАРОСТЕНКО А.М. - КУЗЬМЕНКОВ В.А.: Феодализация социально-политического пространства в современной украине, 2015.,
http://library.oreluniver.ru/polnotekst/IzvestiyaOrelGTU/ecgum_4_2015.pdf#page=29
(letöltés dátuma: 2016.06.23)
- [178] САЛЬНИКОВ В. И.: Революция достоинства и русская весна: состояние на 2018 г., 2018., http://ir.vsu.ru/resources/library/books/cis_cee/cis_cee2.pdf#page=55
(letöltés dátuma: 2019.07.27)
- [179] Батальйон "Донбас-Україна": Кількісний склад батальйону "Донбас" досяг 630 осіб, 2014., <http://www.battalion-donbass.info/2014/06/07/%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D1%96>

[%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4/](#) (letöltés dátuma: 2016.12.03)

[180] Риа новости: Австралийский неонацист рассказал, как воевал против ополченцев Донбасса, 2018., <https://ria.ru/20180501/1519731503.html> (letöltés dátuma: 2019.03.20)

[181] REICHSADLERARCHIV.DE: Der Reichsadler im 3. Reich <http://reichsadlerarchiv.de/vai.php> (letöltés dátuma: 2016.06.07)

[182] 20. számú ábra. <http://cossackland.org.ua/2014/08/20/vyzvolayayuchy-ilovajsk-vid-voroha-bataljon-donbas-zahopyv-u-polon-pyatoh-rosijskyh-desantnykiv/>

[183] Гордон: Аваков: Батальон "Киев-2" освободил похищенную в Волновахе главу избиркома, 2014., <https://gordonua.com/news/election2014/avakov-batalon-kiev-2-osvobodil-pohishchennuyu-v-volnovahe-glavu-izbirkoma--48000.html> (letöltés ideje: 2018.01.02)

[184] Верховна Рада України: Дейдей Євген Сергійович <https://itd.rada.gov.ua/mps/info/page/17956> (letöltés ideje: 2017.07.02)

[185] Гордон: Сын Авакова записался в батальон "Киев-1", 2014., <https://gordonua.com/news/separatism/syn-avakova-sluzhit-v-batalone-kiev-1-35478.html> (letöltés ideje: 2018.01.02)

[186] МАРДАСОВ А. - ГОЛОБОКОВ Н.: Израиль снабдил антисемитов винтовками Как оружейные дельцы зарабатывают деньги на украинском конфликте, 2018 <https://news.ru/v-mire/izrail-snabdil-antisemitov-vintovkami/> (letöltés ideje: 2018.09.20)

[187] УМЛАНД А.: Добровольческие вооружённые формирования и радикальный национализм в после майданной Украине: некоторые особенности возникновения полка «Азов», 2016., <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=650006067081086029022087026008081000104031001088088078094101068102124116125116125027006025120062011037101125118026127098096105033081071019079122069094123124067018122039084018124081027001121079099018103109127012115068067123088026012094116096120126072065&EXT=pdf> (letöltés ideje: 2017. 05. 01.)

[188] ЯНИЦКИЙ О. Н.: Глобализация и «городские войны» In: Власть 2017.01

[189] Трибун: Батальон "Айдар" расформирован, - комбат, 2015., <https://tribun.com.ua/23593> (2016.08.08)

[190] ВВС: Мельничук из "Айдара": у меня есть амбиции гетмана Украины, 2015., https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2015/02/150207_ru_s_melnychuk_i_e (letöltés ideje: 2016.08.08)

- [191] Вне Строк: Сергей Мельничук — самый богатый человек Украины согласно поданной декларации, 2016., <https://vstrokax.net/obshhestvo/sergey-melnichuk/> (letöltés ideje: 2017.08.04)
- [192] ЦЫГАНОК А. Д.: Причины, особенности, цели гражданской войны на Украине In: Постсоветский материк, МГУ, 2015 ISSN: 2311-6412
- [193] 6. számú ábra <https://im0-tub.ru.yandex.net/i?id=84871e1d11ceed23bf938858c32a7306-l&n=13> (letöltés ideje: 2017.07.07)
- [194] NÉMETH GY.: Az „Ilovajszki katlan” kialakulásának történeti áttekintése a harcoló felek szemszögéből, In: Hadtudományi Szemle, XI. évfolyam 1. szám, Budapest, 2018., http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_225-237.pdf (letöltés ideje: 2018.10.01)
- [195] ТОКАРЕВ А. А.: Сравнительный анализ сецессий на посткоммунистическом пространстве: квантификация факторов влияния In: Polis: Journal of Political Studies . 2017.,
- [196] ГЛАДКИХ А.: Восставшие из котлов. Как Украина готовится к реваншу в Донбассе, 2017., <https://www.discred.ru/2017/08/17/vosstavshie-iz-kotlov-kak-ukraina-gotovitsya-k-revanshu-v-donbasse/> (letöltés dátuma: 2017.10.09)
- [197] ФЕДОРОВ Е.: Иловайский котёл: как это было. Русский «след». Окончание, 2019. <https://topwar.ru/153033-ilovajskij-kotel-kak-jeto-bylo-russkij-sled-okonchanie.html> (letöltés dátuma: 2019.04.20)
- [198] Bigimir: Иловайский котел: Как это было <http://news.bigmir.net/ukraine/923782-Ilovajskij-kotel--kak-eto-bylo> (letöltés ideje: 2019.04.20)
- [199] Ukraina.ru: Киев обвинил Россию в Иловайскрм котле, 2017., <https://ukraina.ru/exclusive/20170814/1019032250.html> (letöltés ideje: 2017.10.20)
- [200] 7. számú ábra https://ic.pics.livejournal.com/kot_ivanov/71733898/16168/16168_original.jpg (letöltés ideje: 2020.02.15)
- [201] Главная Трибуна России: Расследование иловайской трагедии, 2018., <https://grtribune.org/rassledovanie-ilovajskoj-tragedii/> (letöltés ideje: 2018.08.16)
- [202] СИБИРЦЕВ А.: Странный парад и просчеты генералов. Ветераны Иловайска попрпвили отчет Генпрокуратуры о причинах трагедии, 2017., <https://strana.ua/articles/rassledovania/87173-ilovajskij-kotel-itohi-rassledovanija-vyzhivshie-bojtsy-obvinjajut-heneralitet.html> (letöltés ideje: 2017.10.28)
- [203] Сегодня: "Иловайский котел" три года спустя: итоги расследований и суды, 2017., <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/ilovayskiy-kotel-tri-goda-spustya-itogi-rassledovaniy-i-sudy-1047838.html> (letöltés ideje: 2018.01.08)

- [204] 22. számú ábra https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQkCfNXWT2ADlwH12SWZBV3HcGqBH2xdlbZUBrhfGuS9PZdn_mH (letöltés ideje: 2017.08.20)
- [205] NÉMETH GY.: A „Debalcevoi katlan” kialakulásának történeti áttekintése a harcoló felek szemszögéből, In: Hadtudományi Szemle, X. évfolyam 4. szám, Budapest, 2017.,
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_300-311.pdf (letöltés ideje: 2017.12.21)
- [206] Донецк: Город Донецк http://infodon.org.ua/donetsk_info (letöltés ideje: 2017.12.20)
- [207] 8. számú ábra <https://www.veteranstoday.com/2016/05/09/ukraine-the-trophy-haul-from-debaltsevo/> (letöltés ideje: 2019. 07. 10.)
- [208] MARSON J.: Ukraine Truce Fades in Fight for Key Town, 2015.,
<https://www.wsj.com/articles/ukraine-truce-fades-in-fight-for-key-town-1424122730>
(letöltés ideje: 2017.12.21)
- [209] Риа новости: Генштаб Украины озвучил потери в ходе боев под Дебальцево, 2015., <https://ria.ru/world/20150218/1048470511.html> (letöltés ideje: 2017.12.21)
- [210]: Lb.ua: Бывший директор фонда Сороса в Украине награжден орденом Свободы, https://lb.ua/news/2018/01/22/387827_bivshiy_direktor_fonda_sorosa.html
(letöltés ideje: 2019. 07. 14.)
- [211] Лента.ру: Пан Ги Мун призвал прекратить огонь в районе Дебальцево, 2015., <https://lenta.ru/news/2015/02/05/mun/> (letöltés ideje: 2017.12.21)
- [212] Ліга новости: ГСЧС эвакуировала из Дебальцево и Авдеевки более 5000 человек, 2015.,
https://news.liga.net/politics/news/gschs_evakuirovala_iz_debaltsevo_i_avdeevki_bolee_5000_chelovek (letöltés ideje: 2017.12.21)
- [213] Interfax: Нет никакого "дебальцевского котла", 2015.,
<http://interfax.com.ua/news/general/249886.html> (2017.12.21)
- [214] BBC Україна: Рік потому, 2016.,
http://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160120_debaltsevo_vj_anniversary_vs
(letöltés ideje: 2017.12.10)
- [215] Tsa.ua: Минские договоренности-2 Больше читайте здесь, 2015.,
<https://ru.tsn.ua/politika/minskie-dogovorennosti-2-cto-zapisano-v-dokumentah-i-kakie-lovushki-gotovil-putin-410982.html> (letöltés dátuma: 2017.12.21)
- [216] Таймер: бои за Дебальцево вступают в решающую фазу, 2015., http://timer-odessa.net/news/svodki_s_donbassa_boi_za_debaltsevo_vstupayut_v_reshayuschuyu_fazu_537.html (letöltés dátuma: 2017.12.19)

- [217] 24. számú ábra <https://sharknews.ru/kiiev-svyazyvaet-vygod-rossijskih-voennyh-iz-stskk-s-gotovyashhimsya-nastupleniem-opolchentsev-donbassa/> (letöltés dátuma: 2017.12.19)
- [218] РЕШЕТНЕВ Е.: Ополченцы взяли Дебальцево, 2015., <https://www.vesti.ru/doc.html?id=2364763> (letöltés dátuma: 2017.12.19)
- [219] ТЕМНЫЙ В.: Непокорные венгры Закарпатья. СБУ и радикалы взялись за национальный вопрос на Украине, 2018., <https://ukraina.ru/exclusive/20181116/1021785403.html> (letöltés ideje: 2019. 05. 05.)
- [220] Цензор: За время АТО зафиксированы около 10 тысяч фактов дезертирства: осуждены 400 военных, трое - получили тюремные сроки, - Генштаб, 2015., https://censor.net.ua/news/340879/za_vremya_ato_zafiksirovany_okolo_10_tysyach_faktov_dezertirstva_osujdeny_400_voennyh_troe_poluchili (letöltés ideje: 2019. 05. 05.)
- [221] FEDINEC CS.: Kárpátalja 1919-2009, történelem, politika, kultúra, In: Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010, ISBN: 978-963-446-596-6
- [222] 25. számú ábra <https://oroszhirek.hu/2018/04/28/nezd-meg-a-krimi-hid-diszkivilagitasat-video/> (letöltés ideje: 2018.09.24)
- [223] Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára <https://meszotar.hu/keres-geopolitika> (letöltés ideje: 2019. 07. 09.)
- [224] WOODWARD R.: Military Geographies. Blackwell Publishing, Oxford, Malden, Carlton, 2004, 196 p.
- [225] VIDA CS.: A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei, In: Nemzetbiztonsági Szemle, I. évfolyam I. szám. (MMXIII/I), Budapest, 2013., <https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/a-biztonsag-es-a-biztonsagpolitika-katonai-elemei.original.pdf> (letöltés dátuma: 2019. 07. 09.)
- [226] BRZEZINSKI Z.: A nagy sakktabla, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999
- [227] KÓHALMI L.: A korrupció, In: Monográfia, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Bünetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2015 <http://real.mtak.hu/29753/1/K%C5%91halmi%20L%C3%A1szl%C3%B3-A%20korrupci%C3%B3-2015---.pdf> (letöltés dátuma: 2019. 07. 09.)
- [228] Arcanum Digitális Tudománytár: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/n-40903/nacionalizmus-40953/> (letöltés dátuma: 2019. 07. 09.)
- [229] Bigimir: ТОП-100 богачей Украины: У наших олигархов \$55 млрд на всех, 2013., <http://finance.bigmir.net/news/economics/33143-TOP-100-bogachej-Ukrainy--U-nashih-oligarhov--55-mlrd-na-vseh> (letöltés ideje: 2019. 07. 10.)

[230] ФАХРУТДИНОВ Р.: Ожидаемая реакция: ЕС продлил санкции против России, 2018., https://www.gazeta.ru/politics/2018/12/14_a_12095707.shtml?updated (letöltés ideje: 2019. 07. 10.)

[231] ASLUND A: Ukraine's economic reforms: what has been done and will it succeed? In: Acta Oeconomica, Vol. 65, DOI: 10.1556/032.65.2015.S1.3, 2015., <http://real.mtak.hu/37369/1/032.65.2015.s1.3.pdf> (letöltés dátuma: 2019. 07. 14.)

[232] КИРИЛЛОВ Д.: В Донбассе началась битва года, 2015., <http://www.interfax.ru/news/?dt=22.01.2015> (letöltés ideje: 2017.12.21)

[233] 10. számú ábra: <http://voicesevas.ru/news/40720-ohrannik-yanukovicha-sobralysya-rasskazat-o-rol-i-boshirova-v-begstve-prezidenta-ukrainy.html> (letöltés ideje: 2018.10.05)

[234] TÖMÖSVÁRY ZS.: Oroszország mint globális szereplő?, In: Felderítő Szemle, XVII. évfolyam, 4. szám, Budapest, 2018., <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-4.pdf#page=57> (letöltés ideje: 2019.02.04)

[235] NAGY L.-TÖMÖSVÁRY ZS.: Az orosz biztonságpolitikai gondolkodás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12449/Nagy%20L%20E1szl%F3%A0%20A0T%F6m%F6sv%20E1ry%20Zsigmond_Az%20orosz%20biztons%20E1gpolitikai%20gondolkod%20E1s.pdf;jsessionid=47CE4E3E64B3D49D562C91ABE5CD77F1?sequence=1 (letöltés ideje: 2019. 07. 28.)

[236] РОССИЯ 24: Крым. Путь на Родину. Документальный фильм Андрея Кондрашова <https://www.youtube.com/watch?v=t42-71RpRgI&t=7508s&bpctr=1568465889> (letöltés ideje: 2016.05.11)

[237] 23. számú ábra http://img.bleisk.cz/img/1/article/2855769_separatiste-u-mesta-debalceve-v0.jpg?v=0 (letöltés ideje: 2017.12.21)

[238] СМЫСЛОВ О. С.: Степан Бандера и борьба ОУН, In: Вече, Москва, 2011., ISBN 978-5-9533-4856-0

[239] КИНДЗЕРСКИЙ Ю.: Деформация института собственности в Украине и проблемы формирования эффективного собственника в неэффективном государстве, In: Вопросы экономики, 2010

[240] БЕЛОУСОВА Е. С.: Приватизация в системе финансового взаимодействия государства и предприятий, In: Белорусский Экономический Журнал, 2017

[241] ЖИЛЬЦОВ С. С.: Неоконченная пьеса для "оранжевой" Украины, In: Международные отношения, 2005., ISBN 5-7133-1255-0

[242] ГОЛОВІНОВ О. М.: Трансформація вливу державного сектору на розвиток національної економіки, In: Науковий вісник НЛТУ України, 2011

- [243] БАЗАЛУК О.: Коррупция в Украине: Ментальность правителей и судьба народа. Геофилософия Украины, 2016., ISBN 996-8122-18-5
- [244] БОРОДИНОВ Е. Н.: Анализ особенностей государственного переворота на Украине. прогнозы дальнейшего развития ситуации, In: Геополитический журнал, 2014., ISBN 2410-6771
- [245] ГЛАДКИЙ В. В.: Долгосрочные перспективы преобразований в Украине в свете антикоррупционной политики, In: Юридичні науки: проблеми та перспективи, 2017
- [246] ЛАЗАРЕВ Е. А.: Политическая коррупция: Объясняя природу постсоветских трансформаций, In: Субдисциплина: панорама политической науки России, 2010
- [247] Риа новости: Блицкриг по-украински. Как встретит Донбасс солдат ВСУ <https://ria.ru/20190515/1553476699.html> (letöltés ideje: 2019.12.28)
- [248] The Military Balance 1991-1992, The International Institute for Strategic Studies, London, 1991., ISBN 0 08 041 325 0
- [249] Российская Академия Наук: Франция в поисках новых путей, Москва, Весь Мир, 2007, ISBN 978-5-7777-0407-8
- [250] Organization for Security and Co-operation in Europe: Civilian casualties in eastern Ukraine, 2017 <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/342121?download=true> (letöltés ideje: 2020. 01.04)
- [251] FEDINEC CS.-HALÁSZ I.-TÓTH M.: A független Ukrajna államépítés, alkotmányozás és elsüllyesztett kincsek, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram. Budapest, 2016
- [252] MARSHALL T.: A földrajz fogságában, Park Könyvkiadó, Budapest, 2018
- [253] TÓTH I.: Az orosz hadiipar átalakulása 1992-től napjainkig, fejlődésének várható tendenciái 2020-ig, és ezek eredményeinek lehetséges hasznosítása a Magyar Honvédség haditechnikai fejlesztésben, Doktori (PhD) értekezés, 2011 <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/9568/Teljes%20sz%C3%B6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> (letöltés ideje: 2020.01.24)
- [254] БОВАЛІ В.: Російсько-українське воєнно-промислове співробітництво, 2012, Дніпродзержинськ, Україна, https://vpk.name/news/76745_rossiiskoukrainskoe_voennopromyishlennoe_sotrudnichestvo.html (letöltés ideje: 2020.01.24)

- [255] Politrussia: Россия и Украина прерашают военно-техническое сотрудничество, 2015., <https://politrussia.com/world/rossiya-i-ukraina-278/> (letöltés ideje: 2020.01.24)
- [256] Конт: Проблемы военно-технического сотрудничества Украины с Россией и другими странами, 2018., <https://cont.ws/@anticoch/1040015> (letöltés ideje: 20.01.24)
- [257] ГУДКОВ Л. Д.: „Советский человек” в социологии Юрия Левады, In: Общественные науки и современность, №6, 2007.
<http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/01/1214822836/Gudkov.pdf> (letöltés ideje: 2016.12.15)
- [258] NATO Rewiew: Sanctions after Crimea: Have they worked?
<http://www.nato.int/docu/Review/2015/Russia/sanctions-after-crimea-have-they-worked/EN/index.htm> (letöltés ideje: 2016.06.08)
- [259] Тса.ua: Минские договоренности-2 Больше читайте здесь (2015)
<https://ru.tsn.ua/politika/minskie-dogovorennosti-2-chto-zapisano-v-dokumentah-i-kakie-lovushki-gotovil-putin-410982.htm> (letöltés ideje: 2017.12.20)
- [260] Размещение железнодорожного транспорта Украины:
http://referaty-ekonomika.odn.org.ua/ek_pp_239.htm (letöltés ideje: 2017.04.20)
- [261] RBC: Донецкая и Луганская республики объединились в "Новороссию", 2014
<https://www.rbc.ru/politics/24/05/2014/57041d539a794761c0cea19c> (letöltés dátuma: 2016.04.20)
- [262] BODNÁR D.-KARÁCSONYI D.: Ukrajna az átmenet időszakában, In: 100 éve született Mendöl Tibor Emlékkötet, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanulmányok 1., ELTE, Budapest, 2005,
http://geogr.elte.hu/TGF/TGF_Kiadvanyok/tgfkotetek/TGFI.pdf#page=217 (letöltés ideje: 2016.09.17)
- [263] АРОН Л.: Забудьте все, что вы знали о распаде СССР,
<https://inosmi.ru/history/20110718/172154108.html> (letöltés ideje: 2020.01.29)
- [264] B.MOLNÁR L.: Hősök vagy gyilkosok? <https://moszkvater.com/hosok-vagy-gyilkosok/> (letöltés dátuma: 2020.01.29)
- [265] Council Decision (EU) 2017/1247 of 11 July 2017 on the conclusion, on behalf of the European Union, of the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, with the exception of the provisions relating to the treatment of third- country nationals legally employed as workers in the territory of the other party
- [266] NATO: Relations with Ukraine, 2019
https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (letöltés ideje: 2020.01.30)

- [267] SISK R.: Ukraine Has Received US Javelin Missiles, NATO Commander Says 2019, <https://www.military.com/daily-news/2019/12/12/ukraine-has-received-us-javelin-missiles-nato-commander-says.html> (letöltés ideje: 2020.01.29)
- [268] Уніан: За границей работают около пяти миллионов украинцев – эксперт, 2019
<https://www.unian.net/economics/finance/10435305-za-granicey-rabotayut-okolo-pyati-millionov-ukraincev-ekspert.html> (letöltés ideje: 2020.01.31)
- [269] ФОМИН А.А. – ПАРХИТЬКО Н. П.: Украинская автокефалия: Путь к независимости или политический проект? In: Постсоветские исследования
- [270] Interfax: Порошенко: Керченский мост обязательно понадобится оккупантам, когда они будут срочно покидать наш Крым, 2018
<https://interfax.com.ua/news/political/505365.html> (letöltés dátuma: 2019.10.01)
- [271] Тасс: Сурков: Южная Осетия оказала уникальную поддержку ЛНР и ДНР, признав их, 2018., <https://tass.ru/politika/5491829> (letöltés ideje: 2019.09.24)
- [272] РБК: Результаты выборов президента Украины, 2019.,
<https://www.rbc.ua/rus/news/rezultaty-vyborov-prezidenta-ukrainy-1543489389.html>
(letöltés ideje: 2019.09.20)
- [273] Указ Президента Российской Федерации 2019 г. N 183 "Об определении в гуманитарных целях категорий лиц, имеющих право обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке
- [274] LAGZI G.: Etnikai tisztogatások Ukrajnában – az Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) lengyelelles fellépése 1943-1944-ben, 2005 In: Folyamatok a változásban
https://www.academia.edu/12426027/Etnikai_tisztogatások_Ukrajnában_-_az_Ukrán_Felkelő_Hadsereg_UPA_lengyelelles_fellépése_1943-1944-ben (letöltés ideje: 2020.02.10)

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

- Eurázsiai Gazdasági Unió: EaEU
- Független Államok Közössége: FÁK
- Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság: Ukrán SZSZK
- Ukrán Parlament: Rada
- Ukrán Nemzeti Gárda: UNG
- Önkéntes Területvédelmi Zászlóaljok: ÖTZ
- Luhanszki és Donyeck-i Népköztársaságok: DNK és LNK
- Anti-terrorista Hadjárat: ATO
- Ukrán Nemzeti Egyesülés: UNO

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. számú táblázat: Ukrajna és Belorusszia összehasonlítása az egy főre eső GDP tekintetében..... 30
2. táblázat: A független Ukrajna hadserege a Szovjetunió felbomlását követően..... 39
3. táblázat: Az ukrán haderő számadatainak alakulása 1991-től 2014-ig..... 43
4. táblázat: Az ukrán és az orosz haderő egymáshoz való viszonyítása 44
5. táblázat: Kronológiai táblázat 52
6. táblázat: Az ukrán haderő 2014. 08. havi létszám és technikai adatai..... 91

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A Volinyi terület fekvése (sárgával jelölt rész) 22
2. ábra: Ukrajna etnikai megoszlása 1989-ben 31
3. ábra: Ukrajna etnikai megoszlása 2001-ben 32
4. ábra: Az ukrán haderő adatai 1991-ben és 2014-ben..... 45
5. ábra: A 2012-es választások kerületenkénti eredménye 77
6. ábra: A Ilovajszk fekvése Donyeck megyében..... 90
7. ábra: A 2014. augusztus 3-11. közötti harci cselekmények térképe..... 93
8. ábra: Debalceve elhelyezkedése 96
9. ábra: Dmitrij Jaros – a katonai vezető 181

10.	ábra: Viktor Janukovics testőrségével (bal felső sarokban az elnöki testőrség parancsnoka Konsztantyin Kobzar)	182
11.	ábra: Falkon-900 típusú ukrán elnöki gép	185
12.	ábra: 1997-ben Lvovban orosz, örmény és lengyel zászlót hajítanak a földre ..	188
13.	ábra: Sztjepan Bandera nevét viselő három fog szervezet logója.....	188
14.	ábra: Tu-160 hadászati bombázó	189
15.	ábra: A szovjet gyártmányú T-64 (balra) és az ukrán hadiipari mérnökök által továbbfejlesztett T-64 modernizált változata Bulat (jobbra)	189
16.	ábra: Csata utáni „tájkép rendőrökkel”	190
17.	ábra: Olekszandr Turcsinov	190
18.	ábra: KA-52 (Aligátor) típusú orosz harci helikopter.....	191
19.	ábra: Az égő Odesszai Szakszervezetek Székháza	191
20.	ábra: A Donbasz egység karjelzése	192
21.	ábra: Az Azov egység karjelzése	192
22.	ábra: Az egyik megsemmisített harckocsi	193
23.	ábra: Megsemmisített haditechnikai eszközök Debalceve határában.....	193
24.	ábra: Felkelők bevonulása Devalcevébe.....	194
25.	ábra: A kercsi híd.....	194

FÜGGELÉKEK

1. számú függelék: Mélyinterjú Nógrádi Györggyel

Dátum: 2018. szeptember 10.

Helyszín: 1093 Budapest, Fővám tér 8., Budapesti Corvinus Egyetem, Nógrádi György tanszékvezető irodája

Kérdőív

1. Mi az oka az ukrán és orosz viszony ilyen mértékű elmérgesedésének? (a kérdést a 2014. év előtti évekre értem elsősorban)

Ukrajna a létrejöttétől nem találta meg gazdasági helyét és szerepét Európában és a térségben, valamint minden kormány, jobboldali vagy baloldali korrupt volt, a gazdaság nem működött. Arányaiban Ukrajnából van az egyik legtöbb kivándorló az európai térségbe, a legtöbb kivándorló Olaszországba ment, rengetegen mentek Oroszországba és Lengyelországba is. Ukrajna keres egy ellenséget, akire mindezt rá lehet fogni, és jelenleg ez az ország Oroszország.

2. Ukrajna geostratégiai helyzete mennyire befolyásolja az ukrán- orosz, ukrán-EU, ukrán-USA, orosz-USA, orosz-EU viszonyt?

Gyakorlatilag Ukrajna meghatározó a kelet-európai térségben, Obama elnök óta az amerikai álláspont az, hogy az Egyesült Államok számára fő stratégiai partnert jelent Ukrajna és felértékelődött Európa, az orosz-ukrán viszonyban meghatározó az orosz túlsúly. Egyszer egy NATO tábornok azt mondta, hogyha az oroszok akarják, holnap Kijevben reggeliznek. Az ukránok számára cél az Európai Unió tagság, ez nézőpont dolga. Ha bekerülnének, nehéz helyzetbe hoznák az Európai Uniót, szeretnének bekerülni a NATO-ba is, ennek semmilyen realitása nincs, többek közt az oroszok sem engedik. Az Egyesült Államok jelenleg Ukrajnára stratégiai partnerként tekint. Az, hogy ez helyes vagy sem, erről a véleményem megvan, az idő fogja igazolni, hogy jó ez a politika, vagy sem. Jelenleg felfegyverezik Ukrajnát, ennek ellenére Oroszország ellen katonai esélye nincs.

3. Miért volt fontos az „Euro-Majdan” elnevezésű ellenzéki társulásnak, hogy megkezdje a csatlakozási tárgyalásokat az EU-val?

Mert abból indulnak ki, hogyha bekerülnének az EU-ba, abban a percben Ukrajna megszabadulna Oroszországtól, az elmúlt hetekben rengeteg szerződést

felmondtak, és abból indulnak ki, hogy az Európai Unióba való bekerülés jólétet hoz. A közép- és kelet-európai országok példája azt mutatja, hogy ez egy felemás folyamat.

4. Miért zárta ki kategorikusan az EU vezetése Ukrajna EU-s integrációját abban az esetben, ha Ukrajna belép az Eurázsiai Gazdasági Unióba?

Mert az Európai Uniónak az a véleménye az Eurázsiai Gazdasági Unióról, hogy orosz érdekeket szolgál, nem óhajtanak ilyen országot fölvenni, Ukrajna semmilyen szempontból nem érett meg az uniós felvételre.

5. A 2013. év végi „Majdan” téri tüntetés sorozat spontán alakult, vagy belső és külső hatalmak előre eltervezett akciója volt? Ha igen, kérem, nevezze meg ezeket a belső és külső hatalmi erőket.

Jelenleg erre ilyen válasz nincs, nyilvánvalóan nagyon sok külső támogatást kapott. Hogy melyek ezek az országok? Aki ezt megnevezi, ott holnap tiltakoznak.

6. Janukovics elnök miért nem alkalmazott komolyabb rendőri (esetleg katonai) erőt a „Majdan” téri demonstráció felszámolására?

Mert abból indult ki, hogy ezt az akciót fel tudja számolni saját erőből, abból indult ki, hogy ez az akció nem olyan erővel jár, mint a valóságban, és abból indult ki, hogy a nyugati befolyás és beavatkozás nem akkora, amekkora a valóságban.

7. Oroszország meg tudta volna, vagy megakart-e akadályozni Janukovics elnök megdöntését?

Nyilvánvalóan az orosz politika abból indult ki, hogy Ukrajnával a kapcsolata kiváló volt, addig a percig, hogy Janukovicsot megdöntötték, attól kezdve az orosz politika is változott, többek közt a Krím irányába.

8. Janukovics elnök hatalmának megdöntése katonai puccs volt-e, vagy pedig a „forradalmi” erők spontán úzték el őt a hatalomból?

Erre mindenki tudja a választ, semmi köze nem volt forradalomhoz.

9. A Krím-félsziget annektálása az új hatalmi elit oroszellenes megnyilvánulásai miatt következett be, vagy voltak más külső- és belső tényezők? Az orosz politikai vezetés már jóval a „Majdan” téri tüntetés előtt elkészítette-e a Krím-félsziget annektálásának tervét?

Amit Ön kérdez az államtitok, a Krímet pontosan úgy választották le, ahogy a nyugat Koszovót, minden lépést ugyanúgy léptek. Orosz többség volt, népszavazás volt, majd csatlakoztak Oroszországhoz.

- 10. Miért sikerülhetett egy „puskalövés” nélkül annektálni a Krím-félszigetet?**
Mert akkora volt az orosz erőfölény, mert az orosz lakosság többséget alkotott a Krímen és ez a lakosság el akart szakadni Ukrajnától.
- 11. Koszovó analógiáját figyelembe véve, legitim-e a Krím-félsziget Oroszországhoz való csatlakozása? Ha nem, akkor miért nem, és ebben az esetben miért igen Koszovó?**
A válaszom az, hogy az üléspontom meghatározza az álláspontom, az oroszok nem fogadják el Koszovót, a nyugatiak nem fogadják el a Krímet, a kettő teljesen párhuzamosan folyt.
- 12. A krími tatárok a későbbiekben okozhatnak-e felfordulást, esetleg előidézhethetnek-e polgárháborús állapotokat a Krím-félszigeten?**
Nem. Olyan kisebbségben vannak, hogy semmi esélyük sincsen, az oroszok próbálnak velük kiegyezni, ugyanakkor a krími tatár vezetők egy része áttelepült Ukrajnába.
- 13. A közeljövőben megváltozhat-e még a Krím-félsziget státusza?**
Kizárt.
- 14. Donyeck és Luhanszk megyében polgárháborús események zajlanak-e?**
A válasz az, hogy attól függ, hogy definiálok a polgárháborút. Ebben a két térségben az orosznyelvű lakosság van többségben, ám nem biztos, hogy ezek orosz származásúak. A két térség szeretne Ukrajnából kiválni, ennek – *jelenleg* – a valószínűsége minimális. Az pedig, hogy autonómiát kapjanak, szóba jöhet, de erről ma a kijevi vezetés nem hajlandó tárgyalni.
- 15. Milyen okok vezethettek Donyeck, illetve Luhanszk megyékben kialakult „polgárháborúhoz”?**
Gyakorlatilag az, hogy az ukrán központi vezetést ez a két térség orosz ajkú lakossága nem fogadta el. Ez a két térség Ukrajnán belül gazdag, a szenet ők szállították Kijevbe, Kijev egy idő után nem fizetett, ezek után elkezdték a szenet Oroszországba szállítani.
- 16. Az ukrán reguláris erők évek óta nem tudják legyőzni az „önkéntes” alapon szerveződött szakadár fegyveres erőket. Harcolnak-e oroszországi reguláris katonai erők kelet-Ukrajnában?**
Oroszország minden szempontból támogatja Donyecket és Luhanszket, itt van egy minszki megállapodás, amit senki nem tart be.

17. A malajziai légitársaság repülőgépének lelövése véletlen volt, vagy előre megtervezett provokáció Oroszország lejáratására, vagy esetleg más okok is közrejátszottak?

Itt a lényeg az, hogyha az oroszok lőtték le, visszatér a hidegháború, senki nem akarja, ha az ukránok lőtték le, akkor kiderülne, hogy a szövetségünk még buta is, tehát itt mindenki abban érdekelt, hogy az ügyet valamilyen módon kitolják.

18. Megalapozott-e a holland vizsgálóbizottság jelentése Oroszország felelősségét illetően a malajziai légitársaság repülőgépének lelövése kapcsán?

Senkit nem érdekel a jelentés, senki nem akarja az oroszokkal az igazi hidegháború visszahozását, a holland jelentésben nyilván rengeteg pro- és kontra elem van, ez jelenleg kevésbé érdekli a nagypolitikát.

19. A Minszki Megállapodásokat mindkét fél megsérti, vagy azok be nem tartásáért csak Oroszország és a szakadárok felelősek? Amennyiben nem, az EU, illetve az Egyesült Államok miért nem kényszeríti a megállapodásban foglalt vállalások teljesítésére Ukrajnát?

Mert a szövetségének tekinti.

20. Várható-e a közeljövőben, vagy esetleg a távoli jövőben a Luhanszki és Donyecki Népköztársaságok egyesülése és kérhetik-e felvételüket a Krím-félszigethez hasonlóan az Orosz Föderáció tagköztársaságai közé?

Ez olyan ellentétet jelentene ma Oroszország és a nyugat között, hogy ezt senki nem akarja, Moszkva sem.

21. Az USA egyre korszerűbb fegyverzeti eszközökkel látja el Ukrajnát (Javelin, felderítő, elhárító eszközök stb.). Készül-e Ukrajna egy nagyobb léptékű katonai támadásra a közeljövőben?

Amit ön kérdez, az államtitok, nyilvánvalóan Ukrajna szeretné visszaszerezni Luhanszkot és Donyecket, erre jelenleg a katonai képessége nincs meg, azonban egy hosszú távú feszültség fönmaradhat.

22. A kárpátaljai nemzetiségeket (elsősorban a magyarokat) rengeteg atrocitás érte az utóbbi időben. Kaphatnak-e autonómiát ezek a kisebbségek Kárpátalján?

Nem. Gyakorlatilag az egész példa a baltikumi példától azt mutatja, hogy a hatalomnak esze ágában sincs,- sehol a Baltikumban, így Ukrajnában sem akarnak a kisebbségeknek autonómiát adni.

23. Van-e fogadó készség az ukrán politikai elit jelenlegi képviselőiben, az ukrain kisebbségek jogainak kiszélesítésére.

Nincs.

24. Miért volt fontos az új ukrán politikai elitnek, hogy elsőnek – egy vasárnapi napon – egy olyan törvényjavaslatot terjesszen be, és fogadtasson el, ami gyakorlatilag megtiltana a nemzetiségek nyelvhasználatát? Ez egy véletlen hiba, vagy üzenet volt a kisebbségek irányába?

Ugyanezt csinálja a három balti ország, ez a térség egységesen a kisebbségekkel szemben föllép, és a központi hatalom és a „többségi nemzet” koncepcióját képviseli. Ezt teszik a baltiak, lettek, litvánok, észtek és ezt teszik az ukránok is.

25. A nyelvtörvény benyújtásával és elfogadásával Ukrajna az EU egyik legfontosabb értékét, a kisebbségek fokozott védelmét sértette meg. Ennek ellenére komolyabb retorzió nem érte. Vajon milyen okok indokolják az EU vezetésének ezt a hozzáállását?

Azt, hogy az ülésponatom meghatározza az állásponatomat, Ukrajnával szemben az EU nem akar fellépni, különböző fórumokon konzultálnak velem. Ennyi.

26. Az ukrán gazdasági helyzet folyamatosan romlik. Az ország államadóssága nő, a lakosság elszegényedik, a mindennapi szükségletek biztosítását ellátó szolgáltatások (gáz, víz, elektromos áram) ára már a lakosság széles körének szinte megfizethetetlen. Okozhatják-e ezek a jelenlegi ukrán politikai vezetés bukását, és ezzel párhuzamosan a Janukovicsi elit esetleges visszatérését?

A bukást igen, a visszatérés valószínűsége minimális, Ukrajna megosztott. A jövő nagy kérdése az, hogy Ukrajna a mai államhatárai között főt tud-e maradni. Igen, vagy sem.

27. Ukrajna területi egysége a Krím-félsziget és Délkelet-Ukrajna egy részének ideiglenes elvesztése után látszólag stabilnak mondható. Létezik-e olyan forgatókönyv, amely szerint Ukrajna több részre szakad?

Igen, de erről jelenleg senki nem beszél, mert ez beavatkozás lenne Ukrajna belügyeibe.

28. A jelenlegi ukrán bel- és külpolitikát ki, vagy kik (külső és belső erők) határozzák meg?

Nyilvánvalóan azok a nagyhatalmak, amelyeknek érdeke Oroszország és Ukrajna szembenállása.

29. Az 1991 évi ukrán függetlenség elnyerése és új államiság megalakítása után jól látszódott, hogy az ukrán politikai elit nem tűr beleszólást (elsősorban Oroszország részéről) az ország bel- és külpolitikájába. A „Majdan” téri események után a jelenlegi politikai elit viszont jól láthatóan, teljesen alárendelte magát az EU és az Egyesült Államok politikai vezetői akaratának. Mi lehet ennek az oka?

Az, hogy Ukrajna nincs abban a helyzetben, hogy gazdaságilag önállósodjon, és tökéletesen tudja, hogy nyugati segélyek nélkül nem tud életben maradni.

30. Hogyan látja Ukrajna jövőjét rövid, közép, illetve hosszú távon?

Rövidtávon katasztrofálisan, középtávon katasztrofálisan, hosszú távon pedig nem megmondható.

2. számú függelék: Mélyinterjú Szenes Zoltánnal

Dátum: 2019. június 21.

Helyszín: 1101 Budapest, Hungária krt. 9-11., Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Szenes Zoltán irodája

Kérdőív

1. Mi az oka az ukrán és orosz viszony ilyen mértékű elmérgesedésének? (a kérdést a 2014. év előtti évekre értem elsősorban)

Többféle megközelítés lehet. Az egyik legnagyobb probléma, hogy Ukrajna - *elhelyezkedésénél fogva* - úgynevezett szigetelő állam, ami azt jelenti, hogy civilizációs kultúrák határán helyezkedik el. Tehát, az orosz ortodox és az európai kultúra találkozik ott, amit tovább erősít, hogy hivatalosan Ukrajna lakosságának 17 %-a orosz, (valójában egyharmada) akik zömében az ország keleti részében, az orosz határ közelében laknak. Itt kiáltották ki a két szakadár népköztársaságot is. Tehát igazából az ország hármas tagozódású, így azon kívül, hogy elszigetelődik, de össze is kapcsolódik a két civilizációs kultúra, összekapcsolja Oroszországot és Európát, aki maga is ebből a szempontból megosztott. Ez az oka annak, hogy Ukrajnában a 2014-es válság előtt is állandóan ingadoztak nyugat és kelet között. Emlékszem, 2006-ban Rigában volt a NATO csúcstalálkozó, Ukrajnában a Juscsenko és Timosenko féle euro-atlanti vezetés volt hatalmon. Akkor is ugyanaz játszódtott le, mint 2013-ban, megszületett a döntés, hogy fölveszik Ukrajnát az úgynevezett tagság előtti státuszba, és ugyanúgy, két nappal az aláírás előtt visszatáncoltak. Elutaztak oda, és azt mondták, hogy most nem akarnak integrációt, mert az orosz befolyás hazájukban megerősödött. A politikai osztály állandóan ingadozott a nyugati és az orosz integráció között.

Igazából az ukrán politikai osztály, emiatt a kettős kötődés miatt nem tudja eldönteni, hogy merre tartson. Attól függ, hogy a hatalmi és politikai viszonyok hogyan alakulnak. Van a szakirodalomban egy ún. „*finlandizáció*” koncepció, amelyik azt mondja, hogy Ukrajnának Finnország példáját kellene követnie. Nevezetesen Finnország jóban van Oroszországgal, semleges állam, tudja, hogy milyen orosz érdekek vannak, és úgy alakítja politikáját, hogy az orosz medvét ne bökösse törrel, ne legyen belőle éles konfliktus. A konfliktus legnagyobb felelőse szerintem az ukrán politikai osztály, mert nem képesek eldönteni, hogy most merre menjenek, ebből fakadóan felelős a 2014 előtti politikai elit is. Egy ország stabilitását 12 féle mutató határozza meg. Ebből az első, a biztonság 3 paramétere, melyből az egyik legfontosabb paraméter, hogy az adott ország

politikai osztálya (vagy politikai elitje, igazából teljesen mindegy), egy irányba tartson. Mondok egy példát, - Nagy-Britannia jelenlegi helyzete. A britek is elkezdtek visszafelé esni, bizonytalan ország lettek, ugyanis ott sem tudják eldönteni, hogy maradnak-e vagy sem az EU-ban, már 1-2 éve megy ez a cirkusz. De térjünk vissza az ukránokhoz, igazából ez a mentalitás onnan gyökerezik, hogy az ország lakossága sosem volt önálló nemzet. 1992-ben lettek függetlenek, mert önálló államot akartak, önálló nyelvvel, kultúrával, múlttal, de ez a törekvés ukrán viszonyok mellett csak valakinek a kárára megvalósítható. Például, a nyelvtörvény hátrányos a magyar kisebbséggel szemben is, de a legrosszabb jegyeket az oroszok számára hordozza. A nyugati normák szerint, ha ilyen magas arányú kisebbség van egy országban, (én azt mondom, hogy a 10%-ot meghaladja) akkor a kisebbségi nyelvnek is, állami, ügyintézői és oktatási nyelvnek kell lennie, amit Ukrajna nem biztosít a kisebbségek számára, sőt az a törekvés, hogy az országban csak az ukrán nyelv legyen jelen minden szinten. Én 1997-ben voltam Ukrajnában, még főosztályvezető koromban egy szerződést aláírni, és ott tapasztaltam, hogy még mindig - *1997-ben, 5 évvel az Ukrán állam létrejötte után* - minden katonai felsőfokú intézményben a tankönyvek, a jegyzetek csak orosz nyelvűek voltak, nem volt ukrán értelmiségi szaknyelv. Ez nem csak a katonai nyelvre volt igaz, hanem minden szinten ez volt a jellemző, éppen ezért a politikai vezetés akadályozta az orosz nyelv használatát, talán éppen e miatt folyamatosan élezték a kapcsolatukat Oroszországgal és az orosz kisebbséggel. De visszatérve a kérdésre, az első nagy probléma, hogy ez a válság „*hatalomszerű válság*”, sőt ugye háborús „*low-profile*” katonai konfliktus van keleten. Tehát ez robbantotta ki a válságot, ez vezetett ehhez a szörnyű helyzethez.

2. Ukrajna geostratégiai helyzete mennyire befolyásolja az ukrán- orosz, ukrán-EU, ukrán-USA, orosz-USA, orosz-EU viszonyt?

Ez a kérdés szorosan összefügg az előzővel. Ukrajna mostani vezetése euro-atlanti csatlakozást akar, EU tagságot, és NATO-t, amit az oroszok elleneznek. 1991-ben szétesett a Szovjetunió, és megalakult a Független Államok Közössége. De már 1992-ben és 1993-ben, az első orosz katonai doktrínákban benne volt az ún. közel külföld fogalma. Ez azt jelentette, hogy a Szovjetunióból kiszakadt 15 tagköztársaság (ugyan önálló államok lettek, de az oroszok elsődleges nemzeti érdekek tartották, hogy ez a „*közel külföld*” ne kerüljön nyugati kézbe), ne legyen puffer zóna. Jelenleg, a balti államokat tekintik puffer zónának. Oroszország szárazföldi és tengeri kontinentális nagyhatalom. A történelem során

nagyon sokszor úgy kapott külföldi hatalomtól támadást, hogy nem volt védelme, főleg nyugati irányból. Korábban, északról a svédek, a mongolok délkeletről, később a franciák nyugatról, tehát nekik ez a puffer zóna, egy külső védelmi gyűrű - létszükséglet. Történelem által bizonyított, hogy Oroszországnak egy ilyen terület kell. Ezért minden olyan kezdeményezést, ami euro-atlanti irányú, főleg NATO, nemhogy nem támogatják, hanem kimondottan ellenzik. 2013-ban, Európai Unió tagtság előszobáját jelentő társulási szerződés visszautasítására is azzal tudták - *az utolsó pillanatban* - az elnököt rávenni, hogy több pénzt ígértek, ha jól emlékszem 2 milliárd dollárral, mint a nyugati közösség, az EU, a világbank stb. ajánlott. Mivel a gazdaság akkor is nagyon rossz állapotban volt, szükségük volt a hitelre. Ebből adódóan - *mivel a lét határozza meg a tudatot* - ment a hezitálás, meg egyébként is oroszbarát volt az elnök, így az EU integrációtól Janukovics visszalépett. Minden elő volt készítve, majd két nappal az aláírás előtt azt mondta, hogy nem. De még egyszer mondom, hogy ugyanez volt a NATO integrációval 2006-ban is. Nézzük az amerikai vonalat. Az amerikaiaknál hatalmi harc van, ők a saját pozíciójukat akarják erősíteni, ami jelenleg orosz ellenes. Az ellenségem ellensége az én barátom, ezért támogatják Ukrajnát, fegyvereket adnak el, katonákat oktatnak, kiképeznek, most már olyanról is szó van, hogy amerikai katonai bázist hoznak létre (véleményem szerint nem fognak). Ezzel kesztyűt dobnának az oroszok arcába, reméljük, hogy idáig nem jutnak el. A lényeg az, hogy az Egyesült Államok próbálja erősíteni a pozícióit, mivel a kelet-európaiak és közép-európaiak zömében atlantisták, ők ezt pozitívan értékelik. Mi, akik az oroszokkal gazdasági kooperációra törekedünk, ezért nem örülünk annak, hogy ki akarják élezni a kapcsolatokat, vagy le akarják a viszonyt katonai relációkra szűkíteni. Ettől függetlenül az Egyesült Államok ezt megértette és valamennyi frontországgal - *beleértve Magyarországot* is - kétoldalú védelmi együttműködési megállapodást írt alá, és azon dolgozik, hogy keményen itt legyen és erőt mutasson az oroszok felé. Ilyen értelemben az ukrán kapcsolat nemcsak európai- regionális, hanem globális, ugyanis a nagyhatalmi érdekek megjelennek. Maga a háború is egy proxy háború, mert nemcsak a kelet-ukránok harcolnak, hanem az oroszok is, most mindegy hogy hogyan nevezzük őket, reguláris vagy szabadságon levő katonai erőnek, vagy szabadcsapatnak, zsoldosnak, teljesen mindegy, de ott vannak. Ugyanúgy, mint az ISIS-nél, aki harcolni akar, az odamegy. De ez fordítva is így van. Az ukrán oldalon is szabadcsapatok és

milíciák harcolnak jelentős részben, és oda is lehet menni, nem gördítenek akadályokat - magyarok is vannak ott. Aki nem szereti az oroszokat az elmegy oda és elkezd harcolni. Tulajdonképpen - *nem azt mondom, hogy ez egy Szíria* - de ugyanolyan a jelenség, fókuszpont, ami begyűjti magába ezeket a belső nemzeti, szűkebb regionális, transzregionális és globális problémákat. Ez egy puszkaporos hordó.

3. Miért volt fontos az „Euro-Majdan” elnevezésű ellenzéki társulásnak, hogy megkezdje a csatlakozási tárgyalásokat az EU-val?

Ez nem ellenzéki, ez volt a kormánypolitika, ez egy tematizált kérdés. Ez onnan fakad, hogy az akkori kormány, euro-atlanti elkötelezettséget mutatott, - ez természetes része volt politikájuknak. Ráadásul a történet az Európai Unióról szólt. A NATO-nak sosem volt népszerűsége. Én 3 évig tanítottam Kijevben, egy-egy hetet minden tanévben, a NATO Védelmi Akadémiája megbízásából. NATO toborzó előadást tartottam Harkovban, amit most Harkivnek hívnak, a Harkovi Egyetemen. Ne tudd meg, hogy én mit kaptam ott. Harkov orosz párti, nincs népszerűsége a nyugatnak, 30%, maximum 40% az Európa, vagy transzatlanti párti. Ha vesszük Ukrajnát, mint egészet, akkor kelet nem Kijev, a középső sáv igen, és a nyugati rész többsége szintén igen. Gyakorlatilag, az Európai Unió megítélése viszont nagyon pozitív. Tudta mindenki, hogy van négy nagy szabadság elv. Szabadon lehet utazni, jobb az élet, támogat az EU, pénzt ad és ez vonzó volt és ezért lelkesedtek az emberek. Azt akarták, hogy az ország ebbe az irányba menjen és a „Majdan” tüntetéssorozat ezt fejezte ki. Még akkor is, ha ebben nyilván benne voltak az amerikaiak. A folyamatot az emberek támogatták, kimentek tüntetni, és voltak súlyos atrocitások is, emberek tucatjai vagy százai haltak meg, komoly egzisztenciális kockázatot jelentett az esemény, de volt egy szabadság vágy. Abban az időben – *emlékszem 2013-ban indult ez az egész* – igaz az év végén, Európában nagy volt az európai szkepticizmus, Kijevben viszont a Majdan téren óriási EU-s zászlókkal küzdöttek a tüntetők a nemzetbiztonsági erőkkel. Ez nem egy klikk, vagy egy csoport, hanem egyszerűen ez egy politika. Az az oldal került többségbe, amely ezt a – *hogy mondjam* – stratégiai irányt szerette volna, hogy győzelemre kerüljön.

4. Miért zárta ki kategorikusan az EU vezetése Ukrajna EU-s integrációját abban az esetben, ha Ukrajna belép az Eurázsiai Gazdasági Unióba?

Ez is a hatalmi vetélkedés része. Szokták mondani, hogy egymásnak feszülnek, új világrend alakul ki. Van egy reális objektív része a dolognak, mégpedig az, hogy

az eurázsiai, pontosabban ázsiai országok megerősödtek. Gazdaságilag Kína a második legnagyobb hatalom, népességben a legnagyobb, területre talán a harmadik, negyedik a világon. Hadserege is a legnagyobb, legalábbis létszámban. Van a tradicionális USA-orosz (korábban szovjet) szembenállás. Ez a három pólus, plusz van az Európai Unió, ami szintén önálló hatalmi központ az integráció miatt. Ez 3-4 pólus, mivel az amerikai és európai egy pólus volt, ez volt az úgynevezett „nyugat”. Volt az orosz és a kínai, de most a nyugat is hasadozik a Trump politika miatt. Trump egy csomó rossz döntést hozott, elutasította a kereskedelmi együttműködési megállapodást, - *amit nem tudom hány éven keresztül tárgyaltak* - és már csak alá kellett volna írni. Megfenyegette a NATO tagországokat, hogy amennyiben nem költenek 2% felett a védelemi célokra (GDP), akkor nem fog az USA katonai védelmet biztosítani számukra. A „Müncheni Csúcson” az alelnök megfenyegette az európai országokat, hogy amennyiben kereskednek Oroszországgal, akkor nem fognak védelmet biztosítani számukra. Felmondták az iráni atomkutat, és kijelentették, hogy ha az európai cégek Iránnal kereskednek, akkor őket kitiltják az amerikai piacokról. Tulajdonképpen hatalmi harcnak, ennek a szembenállásnak a része az ukrán viszony, és az EU azért mondta a fent idézett kijelentést, mert az oroszok elkezdték építeni az Eurázsiai Gazdasági Uniót, ami jelenleg négy országot tömörít. Ez viszont más gazdasági logika, más szabályzási rendszer, más számvitel, minden más, nincs összehangolva az EU-val. De ott van például Szerbia, ne menjünk Oroszországba. Szerbia is kokettál ezzel a gondolattal, szeretne EU-s tag lenni, katonailag semleges maradna, tehát nem akar NATO tag lenni, de szeretne megfigyelő tagjává válni az Eurázsiai Gazdasági Uniónak. Neki is azt mondják, hogy nem lehet egyszerre két, egymással nem harmonizáló rendszerben tagnak lenni. El kell döntenie, hogy most EU tag akarok lenni, vagy be akarok menni az Eurázsiai Gazdasági Unióba. Egyébként az Eurázsiai Gazdasági Unió egy közösség. Most voltam Moszkvában, a repülőtéren megélt élményt mondok el neked. Mész Európában és akkor van Schengen, az oroszoknál pedig az van ki írva, hogy Eurázsiai Gazdasági Közösségi országok, négy zászló, és úgy utazol, mint itthon, mikor Schengenen mész át. Gyakorlatilag van egy „copy”, de az egész gazdasági rendszer teljesen más. Tehát ebből fakadóan az EU azt követeli meg, hogy ha az Európai Unióba belépsz, szívesen befogadnak, de neked a közösségi joganyagot át kell illeszteni a saját rendszeredbe, nem lehet egy

ellentétes joganyaggal integrálódni, az nem működik. Az integrációnak vannak törvényszerűségei, az EU azt mondja, hogy el kell dönteni, ide akarsz tartozni vagy oda, ha ide tartozol, akkor nem tartozhatsz oda. Ez egy más világ, más rendszer, más szabályozás. Egyszerre nem lehet a gazdaságot két különböző béklyóba, úgynevezett szabályzási satuba fogni, mert az nem működik. Ez egy ilyen feltétel, de ebben nyilván benne van a hatalmi politizálás is, mert az Európai Unió is egy erőközpont. Katonai szempontból ugyan gyenge, - *azt szokták mondani, hogy katonailag törpe* -, de gazdaságilag nagyon erős. A harmadik legnagyobb gazdaság a világon, létszámban több, mint félmilliárd lakos, komoly segélyező, a fejlesztésben, az intézményekben a nemzetállamok az elsők (relatívén mondom), de van egységes külpolitikája, tulajdonképpen a hatalom gyakorlásnak kemény eszközeit használja. Az európaiságnak is van egy „*brandje*”, itt van például Schengen, ami szabadságélmény a fiataloknak, de mindenkinek, köztük nekem is. Van neki egy „*soft power*” jellege, mert vonz, nem véletlen, hogy az „Afrikai Unió” copyzza, de a nagy regionális szervezetek is, és például a dél-amerikaiak is. Magyarul nincs egységes katonai ereje, mert a hadsereg, a hadiipar, a szűkebb biztonság nemzeti hatáskör, nem pedig EU-s. Viszont közös a külpolitikai érdek, a gazdaság egységes, most volt 20 éves az euró, a közös valuta. De a külpolitika is egységesedik, de a katonai politizálás NATO-n belül történik. Ebből fakadóan az Európai Unió is politizál, és ez nyilván az orosz kapcsolatrendszerben is megjelenik.

5. A 2014. év végi „Majdan” téri tüntetés sorozat spontán alakult, vagy belső és külső hatalmak előre eltervezett akciója volt? Ha igen, kérem nevezze meg ezeket a belső és külső hatalmi erőket.

Külső: Oroszország és az Egyesült Államok, a CIA főnökét ott fotózták le a Majdan téren. Most őszintén, mit keresett ott? Ez egy összefüggő hatalmi rendszer. Ha kronológiailag nézed az eseményeket, az oroszok három hét alatt kvázi legálisan elcsatolták a Krím-félszigetet, ha jól emlékszem március 21-én vagy 18-án már Oroszország része volt a terület, visszacsatolták az anyaországhoz. Április elején kezdődtek a tüntetések Kelet-Ukrajnában, a Donyec térségben. Feltehetően az orosz titkosszolgálat bérelte fel a tüntetőket, de ezt ne firtassuk, az a lényeg, hogy elkezdődtek a tüntetések, ami hamarosan fegyveres harccá fajult. A határ nyitott volt és akkor csak úgy jöttek-mentek az orosz zászlóaljok. Tagadták ugyan, de aztán kiderült az igazság, - *a mai világban semmit sem lehet tagadni, a kutyukön keresztül minden megvan.* Az oroszoknál

nem használhatják sem a katonák sem a rendőrök a közösségi médiát, ennek ellenére az orosz katonák pózoltak a szakadár területeken, és a képeket kitették a világhálóra. Utána jött a magyarázat, hogy ők szabadságon lévő katonák és oda mennek eltávozás alatt, ahová akarnak. Akkor még senki sem tudta, hogy mi Putyin stratégiai célja, azaz elcsatolni a Krímet, és a második talán az volt, hogy ebből a két elfoglalt kicsi részből csinál egy-egy köztársaságot, ami végül megvalósult. Volt egy másik koncepció is, az úgynevezett Novaja-Rossija, aminek történelmi gyökerei vannak, e teória szerint az oroszok lakta részt ki kell szakítani Ukrajnából, mint valaha a történelemben, évszázadokkal ezelőtt. Aztán kiderült, hogy mégsem. Most meg ez a helyzet van, volt megegyezés, van nemzetközi nyomás, Minszk-1, Minszk-2 határozat, viszont a határozatot egyik fél sem hajlja végre. Igazából patthelyzet van, két kényes dologgal. Az egyik, hogy az oroszok engedik, hogy Ukrajna lezárja azt a négyszázegynehány kilométeres határt (most az a határ szabadon van), a második, hogy a kijevi kormány vállalja, hogy teljes autonómiát ad ennek a két népköztársaságnak, és a mostani fegyveres erők átalakulnak nemzeti milíciává. Megállt az élet mindkét oldalon. Mindkettő akkora kedvezmény lenne, hogy nem vállalják politikai érdekek miatt. Ebből fakadóan ez egy befagyott konfliktus. Az EBESZ-nek van három missziója. Az egyik misszió a fegyverszünet ellenőrzi (naponta, hetente, havonta sértik meg a tűzszünetet). Két hónapja négyszázegynehány fegyveres incidens volt, pedig azt mondják, hogy nincs semmi, nyugalom van. Bármikor fel lehet szítani a harcokat, mert az oroszok gondolnak egyet és odairányítanak egy nagyobb erőt, és akkor már az ukránoknak is erővel kell válaszolni, a konfliktus rögtön kiszélesedik. Igazából befagyott az egész, ugyanazok a határvonalak vannak, két önálló népköztársaság, abból látszódik, hogy nagy a probléma, hogy egymás után tűnnek el ott is a vezetők. Meghal az egyik vezető, utána a másik. Ha nem hallgatnak Moszkvára, akkor véletlenül baleset történik, ez egy játék. Moszkva eldönti, hogy ki akarja ezt használni, vagy sem, ez azért veszélyes, mert most ugyan béke van, de a seb ott van, nincs meggyógyítva. Amint egy kicsit elkezd varasodni, - *ha úgy gondolja Oroszország* -, akkor fölszakítja, abban a pillanatban 40 fokos lázad van. Igazából ez egy adu az orosz kormány kezében, bármikor fel tudja ezt a sebet tépni. Hiába növelték most az ukránok 100 ezer fővel a hadsereg létszámát (most 230.000 fős az ukrán hadsereg, és az összes hír szerint a két népköztársaságban van 15-20 ezer fegyveres) mégsem tudják

visszafoglalni a szakadár területeket, ez katonai szempontból nonszensz. Mindenki tudja, hogy a szakadárak mögött áll Oroszország, nem is próbálnak hatásosan tagadni. Demarkációs vonal megvan és kész. Még rosszabb, hogy az ukrán kormány pár évvel ezelőtt lekapcsolt minden ellátást, tehát aki ezen a területen lakik, nem kap nyugdíjat, semmilyen szolgáltatást, semmit, ami egyébként szintén felháborító. Ez egy háborús helyzet és az oroszok ezt kihasználják.

6. Janukovics elnök miért nem alkalmazott komolyabb rendőri (esetleg katonai) erőt a „Majdan” téri demonstráció felszámolására?

Hát azért volt erőalkalmazás. Volt, amikor lőttek is, igazából én nem tudom, hogy milyen személyes motivációk voltak, de Janukovics próbálta békésen megoldani a konfliktust. Az akkori eseményeknek sokféle hipotézise volt, hogy ki élezte ki a helyzetet nem tudni, de mindig megjegyezték, hogy nem közszereplők a felelősek. Az oroszok élezték vagy a nacionalista jobboldali erők, bizonyos oligarcha körök, ezeket nem lehet tudni. Azt sem tudjuk pontosan, hogy az a több tízezer ember, aki kint volt hónapokon keresztül a téren, miből élt, - ez az érem másik oldala. Ha egy hónapig eljárász tüntetni, akkor nem biztos, hogy kapsz havi fizetést. Ha nem kapsz havi fizetést, akkor miből fogsz megélni? Biztos, hogy benne volt mindkét oldalon, hogy komoly külső erők nyújtottak támogatást.

7. Oroszország meg tudta volna, vagy megakart-e akadályozni Janukovics elnök megdöntését?

Nem tudta megakadályozni. Janukovicsot gyakorlatilag az oroszok támogatták, nem mondom, hogy oroszbarát volt, de egy realista politikát folytatott, lehetett vele tárgyalni. A Krím-félsziget visszacsatolásának az egy éves évfordulóján készült egy orosz dokumentumfilm, egy órás, én végignéztem. Putyin az elején nyilatkozott, és azt mondta, hogy két feladata volt. Február 23-án (ma az orosz hősök napján), ott akkor éjszaka döntötték el, hogy Janukovicsot ki kell menteni, mert meg akarták ölni, - ez volt az ő érve. A másik, a Krím-félszigetet visszavenni, mert ott állomásozik a Fekete-tengeri Flotta, - *annak ellenére, hogy elvileg volt szerződés 2039-ig* -, Putyin azt mondta, hogy nincs kiben bíznia ott ilyen körülmények között. A Krím-félszigetet nem adhatta föl, mert másfél évszázadon keresztül az orosz cári elődök harcoltak érte, azért, hogy legyen nekik kijáratuk a Fekete-tengerre (és a Földközi-tengerre). Az egy stratégiai döntés volt, mert Putyin és a mostani politikai osztály nem adhatta föl a területet, és ezért választotta ezt az utat. Akkor csinálta azt a trükkös megoldást, hogy szép csöndben bevitt oda

több ezer - egyes források szerint kilencezer fő - orosz, különleges műveleti (légideszant, titkosszolgálati) erőt. Az ukránok tizenötezen voltak, és simán, mint ahogy a kés a vajon átmegy, úgy vették át a hatalmat az oroszok. Később népszavazás is volt, mert ugye az ott lévő lakosság több mint 80 százaléka orosz nemzetiségű. Mondok még egy adatot: A jelenlegi 20-25 ezer fős létszámú megerősített Krím-félszigeti haderőből legalább 8 ezren szolgáltak a volt ukrán hadseregben. Hogy miért van ez így? Elmesélek egy rövid történetet: A Szovjetunióban tanultam, és volt egy évfolyamtársam, akivel találkoztam 2004-ben, ő vezérőrnagy rendfokozatú volt, én meg már akkor altábornagy, története Magyarországgal is összefügg. Kivonták a szovjet csapatokat hazánkból, Záhonyon keresztül távoztak. A sorkatonák hazamehettek, de a tiszteknek nem volt hova menni. Lakásuk nem volt, és nagyon sokan évekig éltek a vasútállomásokon vagonokban. Minden család kapott egy vagy két utazófülkét. 1991 végén arról kaptak hírt, hogy hamarosan megalakul az új ukrán állam, és szükségük lesz hadseregre, mindenki izgatottan várta a fejleményeket. Aki tehette, jelentkezett az új ukrán hadseregbe. Az én évfolyamtársam mesélte, hogy örültek neki, mert ismét bekerülhettek a hadseregbe, lett állásuk, elkezdtek normálisan élni. Nemhogy nem volt oroszellenes, hanem ő maga is orosz származású, orosz-szovjet katonai akadémiát végzett (akkor J3 volt, tehát fönt volt a topon), tehát nem véletlen, hogy az ukrán hadsereg tehetetlen volt, mert az egész össze volt fonódva az orosz rendszerrel. Amikor elkezdődött a Krím-félsziget elcsatolása, az oroszok az egész vezetési- és irányítási rendszert blokkolták, dezorganizálták. Kinevezte a kijevi kormány a Fekete-tengeri Flotta parancsnokát reggel, délután már simán átállt az orosz haditengerészethez. Magyarul nagyon nehéz volt a helyzet és ebből fakadóan tehát nagy mozgástere neki (a volt évfolyamtársnak) sem volt, mert mit tudott volna csinálni?

8. Janukovics elnök hatalmának megdöntése katonai puccs volt-e, vagy pedig a „forradalmi” erők spontán úzték el őt a hatalomból?

Is-is. Volt ebben spontaneitás és volt benne belső és külső támogatás, amire az ember azt mondja, hogy nem egy szép dolog. De, ha láttad a videót Janukovicsnak a „kis szerény rezidenciájáról”, akkor azt mondom, hogy nem baj, ha vannak forradalmi erők. Mint egy cár, úgy élt,- döbbenet. Mind a kettő volt, de persze őt is támogatta az orosz titkosszolgálat, ám a nyugathoz való közeledés szándéka, a nyugatias pártok és szervezetek támogatottsága erősebb volt abban az időszakban.

9. A Krím-félsziget annektálása az új hatalmi elit oroszellenes megnyilvánulásai miatt következett be, vagy voltak más külső- és belső tényezők? Az orosz politikai vezetés már jóval a „Majdan” téri tüntetés előtt elkészítette-e a Krím-félsziget annektálásának tervét?

Erre én azt tudom mondani, amit olvastam, hogy ez is spontán alakult. Volt egy szerződés, amit mindkét fél tisztelt, föl sem merült annak felmondási szándéka. Megint vissza tudok hivatkozni a már említett Putyin nyilatkozatra, hogy ez az események gyorsasága és iránya Putyint is megdöbbenetette, nem gondolta, hogy így el lehet veszíteni a kormányzást. Neki az egyik nagy félelme, hogy mindenféle Oroszországgal kapcsolatos stratégiai változás előidézheti az Ő hatalma elvesztését, aminek a következményei beláthatatlanok. Ez is visszautal az első kérdésre, amiről nem beszéltünk, nagyon nehéz bármit is csinálni Ukrajnában, mert a lakosság egyharmada orosz nemzetiségű. Az idősebb korosztályból mindenki beszél oroszul, mert a szovjet értelmiség ezen a nyelven kommunikált. A mostani miniszterelnök is orosz nemzetiségű és néha ő is megszólal oroszul is. Itt visszatérek a nagypolitikára, ha normál, reálpolitikát folytattak volna, főleg nem oligarchákon keresztül, akkor nem alakul ki ez a helyzet. Ott van például Norvégia példája. Norvégia szegény ország volt az 1960-as években, amikor felfedezték a kőolajat a tenger alatt. Ha akkor Norvégia Ukrajna lett volna, akkor ott lenne megint néhány oligarcha, aki szuper gazdag lenne, de a teljes népesség egésze viszont szegény, mint Ukrajnában. Ők nem ezt csinálták, alapokba fektettek be minden pénzt. Ma Norvégia - *bármilyen felmérést nézünk, ami a fejlettséget, a jólétet, a szabadságot nézi* -, az ország mindig bent van a top10-ben, minden területen. Ukrajnában egy tucat oligarcha lenyúlt mindent, ugyanez van most Moldovában. Ukrajnában nekem voltak ismerőseim 2014 előtt, akiknek nem volt fizetésük (tisztéknek). A politikai rendszert, áthálózta a megoldatlan problémák tömkelege, ami kihatott az emberi kapcsolatokra, befolyásolta az ellátás rendszerét is. Most is nagyon nehéz a helyzet Ukrajnában, még akkor is, ha több területen megindult a fejlődés.

10. Miért sikerülhetett egy „puskálövés” nélkül annektálni a Krím-félszigetet?

Egyrészt több, mint 80%-a a lakosságnak orosz nemzetiségű, a katonák nyugdíj után szintén ott telepedtek le. Másrészt megígérték a katonáknak, hogyha átállnak, akkor orosz nyugdíjuk lesz, és ez 2,5-szeres nyugdíjemelést jelentett számukra. A krími tatárokkal nagyon nem foglalkoztak, ami egyébként ma is probléma, az EBESZ is megfigyeli, hogy elnyomják-e őket. Az emberi jogok csorbulnak, most

is erőszakosan kezelik a tatár problémát, az EBESZ igyekszik is javítani valamit a helyzeten. De a többség az orosz, és nagyon sok a katona, meg a nyugdíjas (katona) aki ott élt. Ez nem volt kérdés, úgy fogadták őket, mint a sajátjaikat, - de talán egyszer volt puskalövés. A taktika meg ugyanaz volt, mint 1956-ban nálunk. Amikor novemberben bejöttek, körbefogták a debreceni laktanyát az orosz harcokosik, és azt mondták, hogy a fegyvert leteszitek, vagy lövünk. Ugyanez volt a Krím-félszigeten is, körbefogták, és felszólították őket, hogy tegyék le a fegyvert. Alig volt puskalövés, ha talán néhány halott volt, akkor lehet, hogy sokat mondok. Pedig katonailag majdnem kétszer erősebbek voltak, mint a bevonuló erők. A haditengerészet is ott volt, de a szárazföldi erő is kétszer erősebb volt, mint az orosz erők, de semmi sem történt, mert ugye mindenki orosz vagy oroszbarát volt az ott állomásozó ukrán hadsereg kötelékében. Meg nem törődött velük Kijev sem. Azt is látni kell, hogy a Kijevi kormány nem törődött a Krím-félszigettel, 1954-ben, amikor Hruscsov odaajándékozta az ukránoknak nem volt semminemű megkülönböztetés. Nem volt autonómia, elmaradtak a fejlesztések, persze hogy átálltak, a csatlakozást természetesnek vették. Ebben nem volt semmi erőszak, azonnal kétszeres lett a nyugdíj. Állítólag havonta 7 milliárdba kerül Oroszországnak ez a kis kirándulás, mármint dollárban,- ez hatalmas terhet jelent számukra. Szankciókat vezettek be az országgal szemben, köztük magánszemélyekkel is, akik odautaznak. Putyin elment egyszer látványosan megfürödni, meg búvárkodni, azt üzenve, hogy gazdag oroszok gyertek ide pihenni. Amikor lelőtték a törökök az orosz katonai repülőgépet, meghalt a törökországi turizmus, az oroszok nem utaztak oda, ugyanez volt a szörnyű baleset után Egyiptomban is. Putyin személyes példát mutatott, mert azt akarta, hogy az oligarchák, az egyszerű emberek menjenek oda nyaralni, befektetni. Viszont a körülmények nem ugyanazok, mint mondjuk Cipruson, vagy Törökországban, vagy Balatonon, van még mit tenni. Meghalt a turizmus és nincs más bevételi forrása a félszigetnek. Ez egy nagy teher az országnak, amit súlyosbít a rájuk kényszerített fegyverkezés is. Viszont hadászati, stratégiai, a Krím-félsziget, és annak birtoklása (kikötő, kijárat a Földközi-tengerre) óriási előnyöket jelent Oroszországnak.

- 11. Koszovó analógiáját figyelembe véve, legitim-e a Krím-félsziget Oroszországhoz való csatlakozása? Ha nem, akkor miért nem, és ebben az esetben miért igen Koszovó?**

Ez egy nagy vitakérdés. Orosz szempontból Koszovó története ugyanaz, mint a Krím-félsziget esete. Ebben nehéz igazságot tenni. Ezek realista nagyhatalmi témák. Annyi a különbség - *ami jelentős* -, hogy a Krím-félsziget nem önálló állam lett, mint Koszovó, hanem Oroszország részévé vált. Koszovót 2008-ban a legtöbb ország elismerte, 114 vagy 115 ország igen, de négy Európai Unió tagország azonban nem ismeri el. Olyan önálló állam, amit nem akar elismerni Szerbia. Koszovó úgy tudja csak túlélni ezt az egészet, hogy az Európai Unió és a NATO megpróbálja az euro-atlanti közösség részévé tenni. Egyébként Koszovó nagyon demokratikus, most olyan törvényt nem lehet meghozni, ami csorbítaná a szerb kisebbség jogait, ők is benne vannak a törvényhozásban. Ha ők nemet mondanak, akkor nem léphet érvénybe a törvény. Most létrehozták a koszovói hadsereget, a szavazást nem vitték a parlament elé. Az alaptörvényt módosítani kellett volna, de tudták, hogy az a 6-8 szerb képviselő nem fogja megszavazni azt. Ezért mindenféle trükkös módon kikerülték a törvényt, hogy önálló hadsereget tudjanak létrehozni. Igazából van egy építkezés, de a nagy különbség az, hogy Koszovó önálló állam lett, viszont a Krím-félsziget nem. Technikailag, módszertanát követve gyakorlatilag nagyhatalmi technikákat alkalmazott Oroszország, ebben egyet lehet érteni, de e tekintetben nagy különbség, hogy egy államot hoztak létre, vagy Oroszország részeként egy autonóm területet.

12. A krími tatárok a későbbiekben okozhatnak-e felfordulást, esetleg előidézhetnek-e polgárháborús állapotokat a Krím-félszigeten?

Én félévente megnézem az EBESZ honlapját, különböző tantárgyak miatt. Szerintem nem, nincs akkora erő a tatár oldalon. Igaz, hogy elnyomják őket, de a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokat próbálják erősíteni, például most adták át a megépített Kercsi hidat. A gazdasági viszonyokat próbálják javítani, odáig nem mentek el, hogy megtiltsák a tatár nyelv használatát, de alap human, emberi jogokat sem csorbítanak. Egyedül az Oroszország ellenes dolgokat nem engedik. Túlerő van, a lakosság döntő része orosz, a katonai erő, 20-25 ezer fő, tehát jóval több, mint ami volt 2014-ben, amikor februárban, márciusában lezajlottak ezek az ún. önállósodási népszavazási dolgok. Nem hiszem, hogy ebből katonai konfliktus lehetne.

13. A közeljövőben megváltozhat-e még a Krím-félsziget státusza?

A státusz akkor változna, hogyha nagy háború lenne, a Krím-félszigetet nem lehet visszavenni, csak nagy háborúval, azt meg senki nem kockáztatja. Lehetne egy más módja is, csak ez belpolitikailag egy életveszélyes elgondolás. Azt mondja

az új elnök, hogy kérem szépen, megegyezünk Putyinnal, hogy lemondunk a Krím-félszigetről, cserébe adják vissza nekünk Kelet-Ukrajnát, mi pedig megadjuk nekik azt az autonómiát, amit a „*minszi szerződés*” egyébként előír. Ez lehet, ami persze nehéz kérdés. Ha a nemzetközi közösség megegyezne ebben, akkor ezt elfogadnák, de egyébként nem, mert megsérti a nemzetközi jogot. A nyugati nemzetközi közösség nagyon megharagudott Oroszországra és a szankciókat nem is oldják fel. Most hosszabbították meg a szankciókat, gyakorlatilag nem változhat meg a félsziget státusza. Ezt csak úgy lehetne, hogyha Ukrajna és Oroszország valamilyen módon megegyezne. Ez meg belpolitikailag veszélyes. Putyin talán jól jönne ki a megegyezésből, - *ő mindig is tagadta, hogy köze lett volna az eseményekhez* -, de hogy az ukrán elnök hogy élne túl, azt nem tudom. Nagyon erős az oroszellenes, nacionalista ukrán tábor. Elég csak belegondolni, hogy nálunk milyen atrocitások voltak Kárpátalján, a magyar kisebbséget többször megtámadták. Van egy erős nacionalista tömörülés, akik most bent vannak a parlamentben. Nem véletlen, hogy parlamenti választásokat akar az új elnök, mert nincs háttéré. Ki akarja szorítani – *ahogy az orosz propaganda mondja* – ezeket a fasiszta, jobboldali, kijevi erőket, aminek még mindig van hagyománya, mert körülbelül egymillió ukrán harcolt a német Wehrmacht hadseregben a Szovjetunió ellen. Nem tudsz ettől elvonatkoztatni. Összességében ezt csak egy nagy háborúval, vagy egy megegyezéssel lehetne megváltoztatni.

14. Donyeck és Luhanszk megyében polgárháborús események zajlanak-e?

Ma már igazából nem polgárháború, de polgárháború volt az elején. A polgárháborúra jellemző, hogy ilyen és olyan meggyőződésű ember is van a különböző oldalakon. De ebben a két népköztársaságban már csak egyfajta meggyőződésű emberek vannak. Magyarul a népköztársaságon belül és azon kívül élők vannak. Ez már tiszta terület a meggyőződést tekintve, az egy más kérdés, hogy ezek bábállamok. A példa Grúziával kapcsolatos, de amikor voltam a 8. Moszkvai Biztonságpolitikai Konferencián egyértelművé vált, hogy ezek olyan államok, amelyeknek van védelmi miniszterük, megállapodásaik vannak Moszkvával, végső soron Moszkva garantálja nekik a katonai biztonságukat. Tehát, bármit akarna csinálni az ukrán hadsereg – *és ezért nem akar fellépni erősen* – képtelen rá. Ez egy befagyott konfliktus. Ilyen befagyott konfliktus a

Szovjetunió szétesése után három volt. Grúzia, Moldova, Hegyi-Karabah (Azerbajdzsán – Örményország), és most ott van Ukrajna.

15. Milyen okok vezethettek Donyeck, illetve Luhanszk megyékben kialakult „polgárháborúhoz”?

Azt nem tudjuk, hogy mennyire szították, abban az időben olvasgattam erről. Biztos, hogy benne volt orosz kéz is. A lényeg az, hogy óriási volt az elégedetlenség. Ismert tényadatok, hogy szegényebbek, a jövedelmek nagyjából 1/3-dal rosszabbak voltak, mint a nem Donyec medencei területeken, tönkrement az ipar, mezőgazdaság stb. Nehéz körülmények között éltek az emberek. Volt ez az első intézkedés, amikor megbukott az elnök, hogy az orosz nyelvet betiltják, tehát volt egy ilyen oroszellenes szörnyű törvényalkotás, később lekapcsolták őket az állami köldökzsinórról, valami szörnyű dolgot tett az új hatalmi elit. Ez azt jelenti, hogy ha én ott élek és orosz vagyok, akkor velem nem törődik a kijevi kormány, viszont jöttek 2014-ben a hatalmas nagy humanitárius konvojok Oroszországból. Először azt mondták, hogy fegyvereket hoznak, de kiderült, hogy nem. Onnan (Oroszországból) táplálták az ottani lakosokat, 200 nagy kamion, 240 kamion-oszlop hozta az élelmet. Ekkor természetes módon az orosz ajkú lakosság fellázadt, harcolni akartak azok ellen, akik ezt előidéztek. Aztán az erőviszonyok megváltoztak, a régi vezetők vagy meghaltak, vagy kiszorultak a hatalomból. Ezért ez egy pacifikált olyan terület, amit az oroszbarát népköztársaság vezetése irányít.

16. Az ukrán reguláris erők évek óta nem tudják legyőzni az „önkéntes” alapon szerveződött szakadár fegyveres erőket. Harcolnak-e oroszországi reguláris katonai erők kelet-Ukrajnában?

Szerintem harcoltak és jelenleg is harcolnak. A nagyságrend mindig attól függ, hogy mennyire erős a másik oldal, a status quo fenntartása a cél. Ezt nagyon egyszerű követni, rengeteg nemzetközi tudósító kap engedélyt a beutazásra ezekbe a népköztársaságokba. Helyszíni riportokat csinálnak, azért lehet látni, meg rögzíteni, hogy mi történik ott. Fegyverrel járnak az emberek. Normális látvány, hogy Kalasnyikovokkal járnak az utcán, ez az jelenti, hogy ez egy polgárháborús helyzet. Ezt a rendszert nem tudnák hosszú ideig működtetni, nincs elegendő forrásuk. Ezt csak úgy tudják megcsinálni, hogy az oroszok tartják fent a jelenlegi állapotokat.

17. A malajziai légitársaság repülőgépének lelövése véletlen volt, vagy előre megtervezett provokáció Oroszország lejáratására, vagy esetleg más okok is közrejátszottak?

Sokféle forgatókönyv van, szerintem véletlen volt. Nem akarták lelőni, csak van egy olyan változat, hogy egy orosz vadászgép is volt a környezetben, vagy a háttérben és arra indították az ukránok a rakétát. Szerintem nem tudatos volt, ebből nagyon sokat veszített Oroszország, általában az orosz külpolitika elég realista gondolkodású. Ez szerintem egy technikai baleset volt, mert ugye az orosz vadászgépet akarták lelőni - állítólag. Van más forgatókönyv is. Mindenesetre ez egy szörnyű tragédia, ami nagyon megtépázta az orosz kormánynak a megítélését. Az alap probléma az, hogy ez a BUK légvédelmi rakéta, amivel lelőtték, az nem volt a két köztársaság fegyveres erejénél. Azt véletlenül áthozták és véletlenül elfelejtették, hogy nincs az ukrán hadseregnél sem. Az oroszok arra nagyon kínosan ügyeltek, hogy csak olyan fegyverek legyenek a szakadárok, szabadságharcosok kezében, amit az ukrán hadseregtől zsákmányoltak. Fejlettebb, más típusú nem. Aztán néha lebuktak, például amikor a Minszk-1 szerződésbe betették, hogy milyen sorozatvetőt birtokolhatnak a szakadárok (olyan típus az ukrán hadseregben nem volt). Akkor lebuktak. A másik a BUK rakéta, ilyen sem volt az ukránoknak. Szerintem ez egy technikai véletlen, persze meg lehetne vizsgálni a repülő cégeknek, hogy egy nyílt háborús övezet felett miért repültek még akkor is, de ezek most részletkérdések, bíztak abban, hogy nem lövik le őket. Az én megítélésem szerint ez egy véletlen technikai baleset, aminek nem ez volt a célja.

18. Megalapozott-e a holland vizsgálóbizottság jelentése Oroszország felelősségét illetően a malajziai légitársaság repülőgépének lelövése kapcsán?
Azt mondom, hogy igen, de azért az is tudjuk, hogy ezek a nyugati bíróságok azért sokszor elfogultak, szemüveget viselnek. Ezt láttuk a nyugat balkánnal kapcsolatban is. Az ténykérdés viszont, hogy meghalt több mint 200 ember. Egyébként szerintem a hollandok sem tudják pontosan, hogy valójában hogyan történt.

19. A Minszki Megállapodásokat mindkét fél megsérti, vagy azok be nem tartásáért csak Oroszország és a szakadárok felelősek? Amennyiben nem, az EU, illetve az Egyesült Államok miért nem kényszeríti a megállapodásban foglalt vállalások teljesítésére Ukrajnát?

Erről már beszéltünk. Mindkét fél vastagon sáros benne. A kikényszerítés az megy Oroszország irányába, például gazdasági szankciók folyamatos fenntartásával stb. Ukrajna irányába meg nehéz, mert akkor föl kéne adni az ukrán barátságot a nyugati közösségnek, ami azt jelenti, hogy elengeded a kezét. Ha elengeded a kezét, akkor azt jelenti, hogy szőröstül-bőröstől felfalja a szibériai

nagymedve. Ettől kezdve itt állsz, hogy bírálod őket, hogy csinálják meg, de ha nem csinálják meg, akkor sem tudsz semmit sem tenni ellenük. Bírálják az ukránokat, kemény feltételrendszert szabnak az integrációnak. Kedvezményeket is kaptak az ukránok, például komoly előrelépés a vízumliberalizáció. A gazdaság egy kicsit jobban megy, de rengeteg rossz törvényt hoznak, például a nyelvtörvény, amely minden kisebbséget súlyt. Ebben a keretrendszerben nem lehet megoldani a két népköztársaság helyzetét, ráadásul egyre jobban felerősödtek a nacionalista, oroszellenes erők. Elindult Porosenko is az egyensúlyozás útján, de a végén már inkább nekik, a nacionalistáknak kedvezett. Van egy többségük a parlamentben, rosszabb és rosszabb törvényeket hoznak.

20. Várható-e a közeljövőben, vagy esetleg a távoli jövőben a Luhanszki és Donyecki Népköztársaságok egyesülése és kérhetik-e felvételüket a Krím-félszigethez hasonlóan az Orosz Föderáció tagköztársaságai közé?

Elvileg biztos, hogy kérhetnék, de ha Moszkva akarta volna, akkor ez már biztos, hogy megtörtént volna. Van egy vázlat az interneten. Oroszországnak az érdeke, hogy minél több kisállam legyen, minél többnek tűnjenek. A FÁK térségben, - *ha megnézzük* -, hogy milyen szerződések vannak, akkor elég sokat találunk. Például Kollektív Gazdasági Szervezet létrehozása, a legvégén van egy ilyen kis külön Független Demokratikus Népköztársaságok Szövetsége, fel van sorolva hat népköztársaság is. A grúzok, a két ukrán, a Dnyeszter menti köztársaság, a Karabahi köztársaság. Úgy tűnik, hogy ezek nagy, fantasztikus államok. Oroszországnak nem érdeke, hogy ezek egyben legyenek. Úgy tűnik, hogy nagyon komoly hálózat van mögötte. Ha szavazni kell, akkor ezek is szavaznak, az más kérdés, hogy ezek nincsenek elismerve a nemzetközi közösség által. De a lényeg, hogy ők is szavaznak. Mindegyiknek megvan a saját klientúrájuk, vezetőik, nekik sem érdekük, hogy csak egy elnök legyen. Ez az állapot sokáig így marad, ahogy jelenleg van.

21. Az USA egyre korszerűbb fegyverzeti eszközökkel látja el Ukrajnát (Javelin, felderítő, elhárító eszközök stb.). Készül-e Ukrajna egy nagyobb léptékű katonai támadásra a közeljövőben?

Szerintem nem. Ez a Javelin rakéta sem volt egy jó döntés. Ez egy olyan harckocsi ellenes páncéltörő rakéta, ami fentről csapódik be a tankba, ahol a leggyengébb a páncélzata. Ezzel az a baj, hogy ez ellent mond az összes, védelmi fegyvernek. Ez egy ugrás, ugyanis a védelmi technológián túllép. Azt olvastam, hogy amikor ez megtörtént, rá egy fél évre nem is adták ki az ukrán hadseregnek, hanem kiképző bázison van és igazából csak kiképzésre használják. Azt nem tudom, hogy ez most

is így van-e. A másik, hogy ez azért nem jelent semmit, mert ha ez a fegyver megjelenik és bevetik az ukránok, és több harckocsi veszteségük lesz a szakadár erőknek, akkor az oroszok is behoznak ugyanilyen fegyvert. Abban a pillanatban elindul egy fegyverkezési belső verseny, hogy kinek van jobb fegyvere, az meg eszkálálja az egész helyzetet. Tehát, összességében én nem tartom jónak. A grúzok is azt gondolták, hogy ha az amerikaiak beszállnak mögójük, vissza tudják foglalni Chinvalit, aztán kiderült, hogy mégsem. Az oroszok nagyon korlátozott célokkal szétverték őket, helyzetük rosszabb lett. Korábban csak békefenntartóként voltak ott orosz fegyveresek, most meg odavitték 1-1 megerősített dandárt mind a két helyre. A katonai biztonságot Moszkva garantálja ebben a kettő kistérségben (Abházia, Dél-Oszétia), Grúzia szempontjából ez a helyzet rosszabb, mint korábban volt. Így nem hiszem, hogy ez jó megoldás lenne. Vannak olyan hírek, - *azt hiszem, említettem* -, hogy az amerikaiak egy katonai bázist akarnak létesíteni Ukrajnában. Szerintem ez csak olaj lenne a tűzre. Az amerikaiak lehet, hogy érnek el célokat, de ez egész Európának nem jó, sőt káros.

22. A kárpátaljai nemzetiségeket (elsősorban a magyarokat) rengeteg atrocitás érte az utóbbi időben. Kaphatnak-e autonómiát ezek a kisebbségek Kárpátalján?

Nagy autonómiát nyilván nem. Most azért megy a harc, hogy a magyar anyanyelvhasználat megmaradjon abban a formában, amiben eddig volt. Ahhoz egy demokratikus kormány kellene, és ahogy korábban erről beszéltünk, a jelenlegi kormány nem demokratikus, mert akkor engedélyezné a kisebbségeknek, hogy állami nyelvek legyenek az ő anyanyelveik. Ennek mi is csak a hátrányos részét érezzük.

23. Van-e fogadó készség az Ukrán politikai elit jelenlegi képviselőiben, az ukrainai kisebbségek jogainak kiszélesítésére.

Most reménykedjünk, hogy az új elnök alatt lesz. Van egy lehetőség, de meglátjuk. Az új elnök nyitottabb, nem annyira oroszellenes, csak ugye hatalmi, politikai kérdést jelentenek a döntései. Neki is egyensúlyoznia kell, a jelenlegi parlamentben nincs is ereje. Erőt kéne maga mögé állítania. Az a kérdés, hogy a parlamenti választásig, ebben a fél évben meg tudja-e őrizni a népszerűségét. Most hatalmas 70-80%-os többséggel választották meg. Viszont nem volt sosem politikus, fogalma sincs a kormányzásról, nincs tapasztalata. Attól függ, hogy majd a kormánya hogy működik, illetve, hogy a nép, az emberek szemében ez pozitív lesz vagy sem. Ha nem, akkor rövid időn belül elveszíti a tekintélyét. De

ezt nem lehet gyorsan megcsinálni, mert folyamatosan egyensúlyozni kell az állandó érdekek és problémák között.

24. Miért volt fontos az új ukrán politikai elitnek, hogy elsőnek – egy vasárnapon – egy olyan törvényjavaslatot terjesszen be, és fogadtasson el, ami gyakorlatilag megtiltáná a nemzetiségek nyelvhasználatát? Ez egy véletlen hiba, vagy üzenet volt a kisebbségek irányába?

Szerintem ez több mint egy üzenet volt, ez egy hatalmi nagypolitizálás. Így próbáltak üzeni mindenkinek. Vannak erők, 1/3-a nyugati, 1/3-ad nemzeti nacionalista és 1/3- orosz, - nagyon leegyszerűsítve. Ezeknek megvannak az érdekeik, és a hatalomnak minden érintett oldalnak törvényekkel kedvezni kell, - ez nagypolitika. A kisebbségek csak az áldozatok szerepét töltik be. De mivel az oroszokat a 2/3-a annyira nem kedveli, akkor nem érdekes a véleményük, és akkor a többi kisebbség véleménye sem érdekes. De ha európai liberális demokratikus politikát akarna az új elnök, akkor azt is csak fokozatosan lehetne bevezetni, mert annyira mások ott a viszonyok. Egy példát mondok. 2004-ben nem tudtam, hogy sírjak, vagy nevessek, a honvédelmi miniszter bent ült az ukrán parlament honvédelmi bizottságában. A parlamenti bizottság lényege a civil kontroll, hogy ellenőrizze a minisztériumot. Olyan torzulások vannak és olyan mélyen benne vannak ezek a rendszerben. Egyszerűen ezt nem lehet radikálisan csinálni, csak evolúciósan. A kérdés az, hogy az új elnök mennyire tudja evolúciósan csinálni. Az idő megy, a népszerűségnek meg kell maradnia. Magyarul ez egy nagyon bonyolult dolog, szerintem a válasz nem.

25. A nyelvtörvény benyújtásával és elfogadásával Ukrajna az EU egyik legfontosabb értékét, a kisebbségek fokozott védelmét sértette meg. Ennek ellenére komolyabb retorzió nem érte. Vajon milyen okok indokolják az EU vezetésének ezt a hozzáállását?

Az EU-nak arra nem készültek tervei, eljárásrendjei, hogy valaki trollkodik, ez nem volt benne a gondolkodásban. Ebből fakadóan erre nem volt felkészülve az Európai Unió. El lehet képzelni, hogy Belgiumban a flamand és vallon kisebbségek közül az egyik nyelvét megszüntetik? Ez föl sem merül. Akkor mit tud csinálni az Európai Unió? Ahhoz, hogy legyen egységes politika és jogszabály, az egy hatalmas, hosszú vita. Lásd az összetételét az Európai Unió Parlamentnek. Ebből fakadóan nagy szankcionálás nem lehet. Vedd Szlovákia példáját. Szlovákia mennyivel jobb? Magyar vagy, ha fölveszed a magyar állampolgárságot, akkor elveszíted a szlovákot. Csak nem beszél róla a politika. Mindent elkövetett a kormány, följelentette a szlovákokat az Európai Uniónál, az

Európai Tanácsnál, ilyen delegáció, olyan tárgyalás, a Velencei Bizottság. A végén mi volt? Egyeztetek már meg, mert csak ti tudjátok megoldani. Itt ugyanez van.

26. Ukrajnai gazdasági helyzet folyamatosan romlik. Az ország államadóssága nő, lakosság elszegényedik, a mindennapi szükségletek biztosítását ellátó szolgáltatások (gáz, víz, elektromos áram) ára már a lakosság széles körének szinte megfizethetetlen. Okozhatják-e ezek a jelenlegi ukrán politikai vezetés bukását, és ezzel párhuzamosan a Janukovicsi elit esetleges visszatérését?

Interjúztató: A kérdés teljesen aktualitását veszítette, de ettől függetlenül felolvasom.

Interjúalany: Nem. Sokat javult a helyzet, a gazdaság el kezdett erősödni, de ott is az van, mint nálunk. Otthagyják az országot, aki teheti, az megy külföldre dolgozni. A többség Lengyelországba megy, azt hiszem 1,5 millió ukrán van Lengyelországban, litvánokhoz is sokan mennek, ott is tudnak oroszul beszélni. Nagy az elszívó hatás ezekbe az országokba. Balti részben, lettekhez, litvánokhoz, az észtekhez annyira nem. A lengyelekhez hatalmas tömeg ment, több mint egymillióan, de nagyon sokan elmentek Oroszországba is, 1,4 milliót olvastam legutoljára. Magyarul Ukrajna veszített, azt hiszem több, mint 5 millió embert ebben a szörnyű helyzetben. Ha a kormány nem jó politikát folytat, egyszerűen az emberek otthagyják az országot. Egy kárpátaljai kolléganóm mesélte, hogy Kárpátalján a falvak nagyrészt elnéptelenedtek, aki tehetett elment nyugatra dolgozni és onnan támogatja a családját. Ez az emberek válasza a kormány tehetetlenségére. Az Európai Uniónak ez az előnye és a hátránya is, hogy lehetőséget ad, és méész, mert nem látod a saját boldogulásodat hazádban.

27. Ukrajna területi egysége a Krím-félsziget és Délkelet-Ukrajna egy részének ideiglenes elvesztése után látszólag stabilnak mondható. Létezik-e olyan forgatókönyv, amely szerint Ukrajna több részre szakad?

Ez abban az időben egy komoly stratégiai kérdés volt. Három nagy stratégiai forgatókönyv létezett. Látjuk, hogy ez pillanatnyilag egy status quo és Oroszország is érdekelt abban, hogy ez fennmaradjon. Olyan nagy változás nem várható, hacsak valami rendkívüli nem történik. Háborúban Oroszország sem érdekelt, gazdaságilag gyengül, hadserege is kevesebb pénzt kap. A mostani helyzet fenntartása egy komoly érdek egyébként mindkét oldalon. Már a nyugat sem kapaszkodik, hogy nekiessen megint Oroszországnak.

Ezért nincs is Minszk-3. Ez egy befagyott konfliktus.

28. A jelenlegi ukrán bel- és külpolitikát ki, vagy kik (külső és belső erők) határozzák meg?

Erről beszéltünk. Külső erők: Oroszország, Egyesült Államok, Európai Unió, NATO, ezek a külső szereplők. Belpolitikailag: Különböző politikai pártok és érdekcsoportok, titkosszolgálatok. Nem egy szimpla demokratikus helyzet. Mindenki mögött ott van valaki. Most, állítólag az új elnök mögött is egy nagy oligarcha áll.

29. Az 1991. évi ukrán függetlenség elnyerése és új államiság megalakítása után jól látszódott, hogy az ukrán politikai elit nem tűr beleszólást (elsősorban Oroszország részéről) az ország bel- és külpolitikájába. A „Majdan” téri események után a jelenlegi politikai elit viszont jól láthatóan, teljesen alárendelte magát az EU és az Egyesült Államok politikai vezetői akaratának. Mi lehet ennek az oka?

Sok múlik azon, hogy a politikai osztályon és a hatalmi osztályon belül melyik irányzat kerül hatalomra. Tudjuk, hogy egyik oldal sem tud döntő fölénybe kerülni és főleg tartós fölénybe kerülni, ezért van ez a szétszakítottság. Meglátjuk, hogy majd az új elnök tud-e ezen változtatni. Én annak lennék a híve, hogy stabilitás legyen. Én felelősnek tartom ebben az ukrán politikai osztályt, mert nagyon rosszul politizálnak. Most meglátjuk, hogy az új elnök tud-e valami új megoldást. Ez nehéz, mert sok a szereplő, nagy a szétszakítottság, léteznek eurázsiai lehetőségek, állandóan elhúzza valaki a mézesmadzagot. Most az oroszok fenyegetik őket, hogy lejár a gázsz szerződés (tranzit) az év végén és azt mondják, hogy nem kötnek új szerződést. Nem tudom pontosan, de nagyjából 10% bevételtől esne el így az ukrán kormány, de ebből egyébként a szakértők szerint nem lesz semmi, még ha nem is lesz szerződés, - mert a gáz az kemény üzleti érdek. De nem ez a lényeg, hanem az hogy, ez egy fenyegetés, ez egy eszköz arra, hogy az ukrán viselkedést befolyásolni tudják. A politikai vezetés felelőssége, hogy gondoskodjon arról, hogy minden évben legyen gáz, az embereknél legyen fűtés, villamossági rendszer működjön. Ez egy kaotikus helyzet, most ezzel fenyegetik őket.

30. Hogyan látja Ukrajna jövőjét rövid, közép, illetve hosszú távon?

Attól függ, hogy te milyen vagy, optimista vagy sem. Az optimista forgatókönyv: Ha nem egy oroszellenes, hanem egy realista ukrán érdekek mentén működő adminisztráció alakul ki, akkor szerintem mehetnének előre, de akkor le kéne tenni erről az euroatlanti, de főleg NATO csatlakozásról. Nem szabadna engedni, hogy az amerikaiak militarizáljanak ott mindent, de ez is nehéz feladat. Ekkor lehet egy optimista szcenárió. Ha nem, akkor az van, mint jelenleg, hogy az ország

helyzete nem változna. Van egy hatalmi elit, akik jól élnek, de a lakosság döntő többsége rosszul, és akkor még többen elmennek külföldre. Egy erejét veszítő egyre gyengébb Ukrajna alakulna ki, ami megint nem jó, mert ha egy ország gyengébb, akkor egy biztonsági űr kerekedik és akkor még nagyobb lesz a probléma. Ez senkinek nem érdeke. Ez egy vegetációs szakasz. Háborúval megoldani a problémát nem lehet, ez egy teljesen szélsőséges elméleti modell. Ukrajna nem Európa közepe, de erősen Európa közepe felé fekszik keleten, hatalmas ország, ami jelenleg esélytelen sok tekintetben.

3. számú függelék: A privatizáció

Ukrajnában a privatizáció még a szovjet időkben elkezdődött, igaz ekkor még csak nagyon kezdetleges módon. Ennek a folyamatnak a jogi alapját egy 1986-ban elfogadott törvény (törvény az egyéni vállalkozásokról) biztosította. 1988-ban megjelent a Szovjetunió szövetkezeti törvénye, ami további lehetőségeket biztosított a vállalkozni kívánó egyéneknek, kiszélesítve a kyszövetkezeti összefogást. Azon kyszövetkezetek, melyek termelő üzemek keretei jöttek létre, gyakran azt a funkciót töltötték be, hogy az anyavállalat vagyonát átjászzák a vezetők addigra már saját tulajdonában lévő magánvállalkozásokhoz. [239 pp. 123-134] Az utóbbi jogszabállyal egy időben a törvényhozás elfogadta az állami üzemekről szóló normát is, amely megengedte az állami vállalatoknak, hogy a termelő egységeik berkein belül működő szövetkezetek bérbé vehessék a termelőeszközöket és a vagyonelemeiket. E törvény hatására már szinte semmi sem szabott határt annak, hogy párt vezetői, valamint a jó kapcsolatokkal rendelkező egyének saját céljaikra használják a termelő egységeket, s így az állam vagyonát. A Szovjetunió felbomlását követően, minden utódállamban megkezdődött a privatizáció. Ukrajnában 1992-ben indult el hivatalosan a privatizáció folyamata. Az év júniusában elsőként a lakásprivatizációra nyílt lehetőség, melynek keretében a bérlők megvásárolhatták azokat a lakásokat, amelyeket korábban az állam részükre kiutalt. [240 pp. 137-147] [49 pp. 358-369] A privatizációs folyamat elősegítéséért Ukrajna elnöke kiadta az 56-os számú rendeletét, amely alapján létrehozták az úgynevezett Ukrán Állami Vagyon Alapot. E szervezet felelt a privatizációs folyamatok törvényes lebonyolításáért, a kontroll szerepét pedig a Rada töltötte be. Vezetőjét a parlament (Rada) jóváhagyásával az ukrán elnök nevezte ki. [240 pp. 137-147]

Az állam tulajdonában lévő vagyon privatizációját az alábbi metodika szerint hajtották végre:

1. Kisvállalatok dolgozói kollektívák általi megvásárlása.
2. Azon vállalatok magánosítása, melyekkel kapcsolatban úgynevezett alternatív privatizációs terveket dolgoztak ki (tulajdonosokká, vagy résztulajdonosokká azon dolgozó kollektívák tagjai válhattak, melyeket az érintett üzem dolgozói alapítottak és elkészítették az alternatív privatizációs tervet az erre a célra létrehozott privatizációs bizottság részére).
3. Bérlők általi privatizáció (tulajdonosokká a bérlők válhattak).
4. Árverésen kersztüli értékesítés.

5. Tárgyalásos értékesítés (vevőknek azok pályázhattak, akik a legjobb üzleti tervet készítették).
6. Versenyeztetés- árverés (bizonyos kritériumok teljesítése és a legmagasabb vételár megajánlása alapján lehetett tulajdonossá válni).
7. Halasztásos fizetésű versenyeztetés (azt hirdették ki győztesse, aki a 30%-os előleget azonnal kifizette, a maradék 70%-ot pedig három éven belül törlesztette).
8. Nyílt Részvénytársaságok értékpapírjainak tőzsdei értékesítése. [241 pp. 201-260] [49 pp. 358-369]

Az 1992. március hónapban elfogadott kisvállalati privatizációs törvény értelmében a kisebb vállalatokat – ideértve a feldolgozóipart, építőipari vállalatokat, helyi kisebb, de stratégiai vállalatokat, élelmiszeripari cégeket, étkeztetési és szolgáltatási egységeket – az első négy pont szerint lehetett értékesíteni/megvásárolni. Ugyanebben az időszakban ratifikálta a Rada az állami vállalatok tulajdonának privatizációjára vonatkozó törvényt is. E törvénynek köszönhetően lehetővé vált pénzért vagy részjegyekért is tulajdonrészt vásárolni. A jogszabály megengedte a bérlőknek azt is, hogy egy adott eszközt vagy ingatlant a bérleti szerződés lejáratát után megvásárolhasson. [241 pp. 36-78] Minden ukrán állampolgár kapott olyan részjegyeket, amelyeket be lehetett váltani részvényekké, tulajdonhányaddá, vagy valamilyen értékpapírt lehetett belőle vásárolni, melyekkel igazolhatták a tulajdonrészüket egy adott vállalatban.

A részjegyek értékét nem a névértéke határozza meg, hanem a privatizáció eljárásrendje. Az értékesíteni kívánt állami tulajdon valós vagyoni értékének lényegében jelentősége nem volt. Abban az esetben, ha egy üzemet kijelöltek értékesítésre, akkor a részjegyeiket az ott dolgozók beválthatták, valamint joguk volt a privatizáció eljárásrendjét is megválasztani. Amennyiben a vevői közösség összetételében 50 % volt a dolgozók aránya, abban az esetben további kedvezményeket is kaptak. [241 pp. 70-112] A legelterjedtebb értékesítési eljárás az úgynevezett kombinált privatizációs séma volt. Ennek lényege abban állt, hogy egy adott dolgozói közösség tulajdonrésze akkora volt, amennyi részjeggyel rendelkezett, a ki nem vásárolt tulajdonrészt pedig kibérelhették azzal a feltétellel, hogy a későbbiekben megvásárolják azt. Ez alól kivételt képezett a gyárakhoz tartozó földtulajdon, ugyanis az továbbra is az állami vagyon részét képezte. [240 pp. 137-147] [49 pp. 358-369]

Az efféle privatizációs eljárás elsősorban azoknak kedvezett, akik az értékesítésre kijelölt vállalatnál dolgoztak. Azok az állampolgárok viszont, akik nem a termelői iparágban

dolgoztak, általában nem tudtak mit kezdeni a kapott részjegyekkel, így a privatizációból kimaradtak. A tervek szerint a privatizáció első szakaszának 1995-ben kellett volna lezárulni, a bérbe, vagy el nem adott vagyonelemek értékesítését pedig piaci alapokon kellett volna lebonyolítani. A folyamat egészen 1997-ig tartott, a privatizáció végeredményeképpen a szolgáltatói iparág közel 90 %-a magánkézbe került.

Az előbbi privatizációs eljárással párhuzamosan 1993 júniusában kezdték meg előkészíteni a gyárak és nagyüzemek értékesítését. Kezdetben részvénytársasággá alakították őket, majd részvényeiket értékesítették. Az újonnan megalakult részvénytársaságok többsége állami kézben volt. Éppen ezért egy elnöki rendelet értelmében azokat a vállalatokat, amelyekben az állam több, mint 75%-os részesedéssel rendelkezett, privatizációra kellett elő készíteni.

A továbbiakban azokat a vállalatokat is értékesítésre jelölték ki, amelyek könyv szerinti értéke 1993. január 01-jén elérte a 20 millió karbovanyecet (az akkori ukrán hivatalos pénznem). Azon vállalatok vagyonelemeit a továbbiakban nem lehetett bérbe adni, amelyeket kijelöltek privatizációra. [239 pp. 123-134] Többen jogosan érezték úgy, hogy a privatizációs folyamat nem mindenkire nézve volt kedvező, ezért 1995-ben bevezették az úgynevezett névérték papírokat, amelynek célja az volt, hogy akik részjegyeiket nem tudták beváltani, szintén tudjanak vásárolni az állami vagyontól. Akik kárpótlásban nem részesültek, valamint a pénzüik bennragadt a takarékszövetkezetekben, azok részére kompenzációs névérték papírokat adtak. Az értékpapírok adás-vétele tőzsdén zajlott a jogi és magánszemélyek részére. Az operatív privatizációs eljárás rendjét az Ukrán Állami Vagyon Alap, vagy a hozzá tartozó régiós szervezet dolgozta ki, amit a Miniszterelnöki Hivatal hagyott jóvá. Amennyiben az adott állami vállalat vagyona nem volt elegendő egy új gazdasági társaság megalapításához, akkor a munkaközösségek részjegyekkel pótolhatták ki azt, vagy a fennmaradó részre piaci alapokon tehettek szert. [241 pp. 117-142] [49 pp. 358-369]

Ezt követően 1999-től részvényeket csak pénzért lehetett értékesíteni. Ezzel együtt az állam kijelölte azon vállalatokat, amelyeket nem privatizálhattak. További szabályozások voltak szükségesek az állam – vállalatokban lévő – tulajdonrészének meghatározására, valamint a munkaközösségek kedvezményes tulajdonszerzésére is. Ezeket a szabályokat általában rendeletekben határozták meg. [241 pp. 190-232] Tekintettel arra, hogy ebben az időszakban már szükséges volt a vállalatok modernizálására, a kormány azt a célt tűzte ki, hogy a stratégiai befektetőket bevonja az ukrán gazdaság fellendítésébe. A valóság azonban másként alakult, az állami vagyon megszerzésének nyertesei a kormányból,

valamint kormányközeli körökből kerültek ki. Alekszandr Paszhaver az ukrajnai privatizáció egyik megalkotója, egy interjúban kifejtette, hogy a privatizációra és a gazdasági reformokra a legnagyobb veszélyt az állam és a bürokrácia jelenti. Ukrajna privatizációjával kapcsolatban összességében kijelenthető, hogy azok a vállalatok lettek nyertesei a rendszerváltásnak, amelyek későbbi tulajdonosai nagyon jó kapcsolatokat ápoltak az állami tisztségviselőkkel, vagy ezekből a körökből kerültek ki. [242 pp. 169-175] [49 pp. 358-369]

4. számú függelék: A korrupció

Leonyid Kucsma akkori elnök érezte az igazságtalan privatizáció súlyát, ezért a 2002-es választások előtt többször is elismerte az értékesítési folyamat hibáit. Kijelentette, hogy a választásokat követően az új törvényhozás prioritásként kell, hogy kezelje a reprivatizáció folyamatát. Utasította a kormányt, hogy terjesszen elő az új parlament részére olyan törvénycsomagot, amely meghatározza annak a rendjét, hogy az alacsony hatékonysággal működő vállalatok hogyan kerüljenek vissza az állam irányítása alá. A Rada által 2003-ban elfogadott erre irányuló törvényt Kucsma elnök nem írta alá, feltételezhetően azért, mert a választásokat már megnyerte, így a téma aktualitását veszítette. [243 pp. 32-68] Leonyid Kucsma elnöki ciklusa idején a meghatározó nagyvállalatok részvényei úgy kerültek értékesítésre, hogy azok tulajdonjogai olyan személyek kezébe kerültek, akik az elnökkel szoros kapcsolatban voltak, vagy adott esetben rokoni szálak fűzték hozzá. Emiatt Kucsma ellenzéki oldalról gyakran vádolták korrupcióval, vagy azzal, hogy szándékosan teremt olyan feltételeket, amivel a konkurenciát kizárják és a pályázatokat személyre szabják. A „Narancsos Forradalom” idején az ellenzék egyik fő követelése az volt, hogy az áron alul értékesített vállalatokat vegye vissza az állam, példának okáért a Krivorozsztat kohászati holdingot említették. E vállalat részvényeit az Ukrán Állami Vagyon Alap 800 millió dollárért adta el. A vásárló egy Inveszticionno-Metallurgicseszki Szojuz nevű befektetői csoport volt, amely részvényei 40 %-át Kucsma veje, Viktor Pinczuk birtokolta egy Interpipe nevű egyesülésen keresztül. Az adás-vétel megtörténte előtt a konkurens cégek lényegesen jelentősebb vételárat ajánlottak a vállalatért, de a tárgyalásokra meg sem hívták őket. A nemzetközi LNM & US Steel 1,5 milliárd dollárt, az orosz tulajdonú Szeversztat befektetői csoport 1,2 milliárd dollárt lett volna hajlandó fizetni a kohászati holdingért. [243 pp. 76-118]

Leonyid Kucsma Viktor Juscsenko váltotta az elnöki székben, első döntései egyike az volt, hogy az Ukrán Állami Vagyon Alap élére Valentyina Szemenjukot nevezte ki. Szemenjuk határozott álláspontja az volt, hogy minden jelentős vállalatot az állam kell, hogy birtokoljon. [244 pp. 19-25] 2005-ben kampány indult annak érdekében, hogy az állam vegye vissza azokat a vállalatokat, amelyeket törvénytelenül értékesítettek. Az akkori miniszterelnök Julia Timosenko bejelentte, hogy több, mint 3000 privatizált vállalat esetében bizonyítható, hogy törvénytelenül kerültek értékesítésre, amit az Ukrán Főügyészség is alá tud támasztani. Kijelentette továbbá, hogy minden esetet bírósági úton fognak megtámadni. [245 pp. 50-53]

Az Ukrán Állami Vagyon Alap azonban mindvégig tagadta ezen állítás hitelességét. Szerintük mindösszesen 191 esetben lehet feltételezni, hogy az értékesítések során visszaélések történhettek. Ezt követően Juscsenko, Szemenjuk és más magas beosztású állami vezetők cáfolták, hogy államosításról lenne szó, mindösszesen csak azt kívánják vizsgálni, hogy hány esetben sérült az állam érdeke. [243 pp. 123-158]

Az első reprivatizációs folyamatot a *Krivorozsształ* nevű kohászati holdingnál indították meg. A Kijevi Bíróság 2005. április 22-én hozott ítéletet a cég privatizációs eljárásáról: kijelentette, hogy jelentősen sérült az állam érdeke, így a kohászati holdingot visszaadta az Ukrán Állami Vagyon Alap tulajdonába. Ezt követően az Inveszticionno-Metallurgicseszki Szojuz békéltető tárgyalásokat kezdeményezett, ami a hatalmon lévőköt is megosztotta. Viktor Juscsenko támogatta a kezdeményezést, azonban Julia Timosenko kategorikusan ellenezte azt. [243 pp. 117-129]

2005-ben megkezdtek az előkészületeket a Krivorozsształ ismételt privatizációjára, amelynek lebonyolításával az Ukrán Miniszterelnöki Hivatalt bízták meg. Ezzel egyidőben törvénytelennek minősítették a Nyikopolszkij kohászati üzem privatizációját is, amely a Krivorozsształal együtt szintén Viktor Pinczuk tulajdonában volt. [243 pp. 106-121] 2005. szeptember 08-án Jurij Ehanurovot nevezték ki miniszterelnöknek, miután Julia Timosenko kormányával együtt megbukott. 1994 és 1997 között az Ukrán Állami Vagyon Alapot Ehanurov vezette, ebben az időszakban zajlott legaktívabban az állami vagyon privatizálása. Nem meglepő módon nem történt tömeges reprivatizáció. [243 pp. 123-132]

Vélhetően a fenti okok miatt Valentyna Szemenjuk egy hét múlva azt nyilatkozta, hogy hirtelen megnőtt a ránehezedő nyomás az oligarcha körök részéről, akiknek nem tetszik Ukrán Állami Vagyon Alap vezetőinek azon törekvése, hogy visszaszerezzék a törvénytelenül magánosított állami vagyont és betartassák azokat a vállalatokat, melyek kötelezettségeket rónak az új tulajdonosokra. [246 pp. 106-121]

Szemenjuk és az oligarcha körök egymásnak feszültek, azonban a Rada Szemenjuk pártjára állt és 2005. október 18-án olyan javaslatot fogadott el, melynek értelmében a *Krivorozsształ* nevű kohászati holding állami tulajdonban maradt, és ideiglenesen ezen a területen felfüggesztették a privatizációs eljárásokat. [245 pp. 50-53]

A privatizációs folyamat leállítása az ukrán kormánynak nem kedvezett, ugyanis vállalatának egy részét (állami alkalmazottak béremelése, nyugdíjak duplájára emelése) az értékesítésekből és a korábban – áron alul – privatizált vállalatok utólagos pénzügyi

korrekciójából kívánta fedezni. A fentiekre tekintettel a törvényhozás javaslatait a kormány figyelmen kívül hagyta. [244 pp. 19-25]

A helyzet komolyságát jelezte, hogy két nappal a Krivorozssztaal újbóli privatizációja előtt Valentyina Szemenjuk kórházba került. Ettől függetlenül az árverést megtartották, amelyben három vállalat vett részt (Smart Group – Dnyepropetrovszk, Indusztiálnaja Gruppa – Kijev, Mittal Steel Germany GMBH). A német cég nyert, 24,2 milliárd hrivnya vételárral, ami jóval magasabb volt a kiinduló 10 milliárd hrivnyás árnál. Valentyina Szemenjuk ellenezte a kialakult helyzetet, benyújtotta lemondását tiltakozása jeléül, azonban azt Juscsenko nem fogadta el és a többszöri győzködések hatására az Ukrán Állami Vagyon Alap vezetője a helyén maradt. [243 pp. 199-236]

2006-ban Viktor Janukovics – a Régiók pártjának vezetője – lett Ukrajna miniszterelnöke. Úgy gondolta, hogy az ország a befektetői bizalmat elveszítheti ezért meg kell szakítani a reprivatizácót, és elismerni a fennálló tulajdonviszonyokat. [243 pp. 199-236]

Janukovics markáns véleménye volt, hogy a reprivatizációt be kell fejezni. Ezért a Miniszterelnöki Hivatal az Ukrán Állami Vagyon Alap és a Legfőbb Ügyészség vezetőjének írt egy levelet, melyben arra kérték a feleket, hogy szakítsák meg azon nyomozásokat, amelyekben nincs elegendő információ arra vonatkozóan, hogy bizonyítsák a visszaéléseket. A fentiekén túlmenően a kormány kritizálta az Ukrán Állami Vagyon Alap munkáját, mivel az alulteljesíti a privatizációs terveket, ugyanis a költségvetés egy meghatározó részét teszik ki az állami vagyon értékesítéséből befolyt összegek. A reprivatizációnak köszönhetően sokan gondolhatták azt, hogy az új tulajdonos tiszta körülményeket teremt a vezetőség és az Ukrán Állami Vagyon Alap között. A vagyonkezelő vezetője kijelentette, hogy a Mittal Steel Kryviy Rih kötelezettségeinek nem tesz eleget teljeskörűen. Nem fizette be a 2005. évi nyereségadóját, valamint nem fizette ki a dolgozók 13. havi bérét egészében. [245 pp. 50-53] Valentyina Szemenjukot a Rada baloldali képviselői támogatták. Az Európai Fejlesztési Bank ukrajnai igazgatója kijelentette, hogy a Mittal Steel elleni szankciók, fellépések nagyonban meg fogják határozni a külföldi befektetők viszonyát az ukrán kormánnyal. Tekintettel arra, hogy sem a kormánynak sem a befektetői csoportnak nem állt érdekében a konfliktus, év végre a cég teljesítette kötelezettségei nagy részét, az állam pedig nem támadta tovább azt. [243 pp. 201-234]

Ez volt a privatizációs eljárások felülvizsgálatának utolsó lépése, a tulajdonviszonyok hosszú időre bebetonozódtak.

5. számú függelék: A Kárpátaljai magyarságot ért atrocitások bemutatása

- 2009. március 08-án ismeretlenek megrongálták a magyar honfoglalási emlékművet.
- 2009. március 15-én ismeretlenek fehér festékekkel öntötték le Petőfi Sándor ungvári szobrát.
- 2009. március 27-én a Kárpátaljai Ukrán Nemzeti Egyesülés (UNO) felszólította a régió magyarságát nemzeti emlékműveinek lebontására.
- 2009. augusztus 30-án ismeretlenek ismét megrongálták a magyar honfoglalási emlékművet, az oltárkövet felgyújtották.
- 2010. április 04-én ismeretlen elkövetők üzemanyaggal leöntötték az emlékművet, a koszorúk meggyulladtak, az oltárkő egyik oldalán lévő kereszt a tűz hatására szétporladt.
- 2011. február 19-én a „Szvaboda” párt aktivistái ismét felgyújtották az emlékművet.
- 2011. augusztus 24-én a „Szvaboda” párt aktivistái az ukrán címer szimbólumát szerelték fel az emlékmű tetejére.
- 2012. április 17-én a Vereckei Hágón lévő magyar honfoglalási emlékmű megrongálása, kék-sárga festékekkel való leöntése.
- 2012. augusztus 14-én a Vereckei Hágón lévő magyar honfoglalási emlékművet ismét megrongálták, kék-sárga festékekkel leöntötték.
- 2012. augusztus 31-én ismeretlenek ismét megrongálták a magyar honfoglalási emlékművet, ezúttal meg is bontották azt.
- 2013. április 25-én ismeretlenek felgyújtották Petőfi Sándor beregszászi szobrát, amit korábban már 1991-ben és 2007-ben is megrongáltak.
- 2014. február 23-án törvényjavaslat parlamenti elfogadása a kisebbségek nyelvhasználatának korlátozásáról.
- 2014. március 11-én ismét felgyújtották a magyar honfoglalási emlékművet.
- Vereckei Hágón lévő magyar honfoglalási emlékmű elleni támadások, 2017. október 02-án.
- A „Karpatszka Szics „által szervezett ungvári felvonulás, melynek jelmondatai a „Késhegyre a magyart”, illetve „Jegyezd meg idegen, itt az ukrán az Úr”.
- A Svaboda párt által tervezett Beregszászi erőt demonstráló tüntetés, a magyar jelképek megrongálása 2017. november 12-én.

- 2017. november 15-én az ungvári Petőfi szobor ismételt megcsúfítása (korábban 2015. augusztus 20-án és 2016. augusztus 12-én rongálták meg a szobrot).
- 2018. február 04-i Molotov-koktélos támadás a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ungvári székháza ellen.
- 2018. február 28-án az ukrán alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nevezte azt a 2012-ben elfogadott törvényt, amely kiszélesítette a kisebbségek nyelvhasználatát.
- 2018. március 16-án két magyar turistacsoport megtámadása Ungváron.
- 2018. március 16-17-én 9 db, csak magyar rendszámú autó megrongálása Beregszászon.
- 2018. június 12-én terrorizmus gyanúja miatti sportminiszteri vizsgálat a Kárpátaljai focicsapat ellen, mert részt vettek a FIFA által el nem ismert Független Labdarúgó-egyesületek Szövetségének (CONIFA) londoni világbajnokságán.
- 2018. július végén az Ungvár közelében található Egán Ede emlékparkban található magyar nemzeti színre festett emlékkő piros-feketére történő átfestése.
- 2018. október 20-án ismeretlenek magyarellenes óriásplakátokat ragasztgattak ki Kárpátalján.

6. számú függelék: Dmitrij Jaros: katonai vezető

9. ábra: Dmitrij Jaros – a katonai vezető
Forrás: [61]

Dmitrij Jaros személye a 2013. év végi, valamint a 2014. évi Majdan téri események kapcsán vált ismertté az ukrán közélet számára. Az önálló Ukrajna megalapítása pillanatától politizált, mindig is szélsőséges nacionalista nézeteket vallott. 1994-ben az egyik alapítója volt a „*trizub*” (az ukrán szimbolikákon található háromágú szigony) nevű nacionalista pártnak, amelynek bázisán 2013. évben létrehozta a „*Jobboldali Szektor*” nevű tömörülést, ami később párttá alakult.

Ő egyesítette a zömében elszigetelten működő nacionalista csoportokat, és ütőképes, fegyveres pártot hozott létre, amelynek aktivistái döntő szerepet játszottak Viktor Janukovics elnök hatalmának megdöntésében.

Az Olekszandr Turcsinov ideiglenes államfő által meghirdetett ATO műveletekben több száz fegyveresével személyesen is részt vett, megsebesült, állapotáról, hollétéről sokáig ellentmondásos hírek láttak napvilágot.

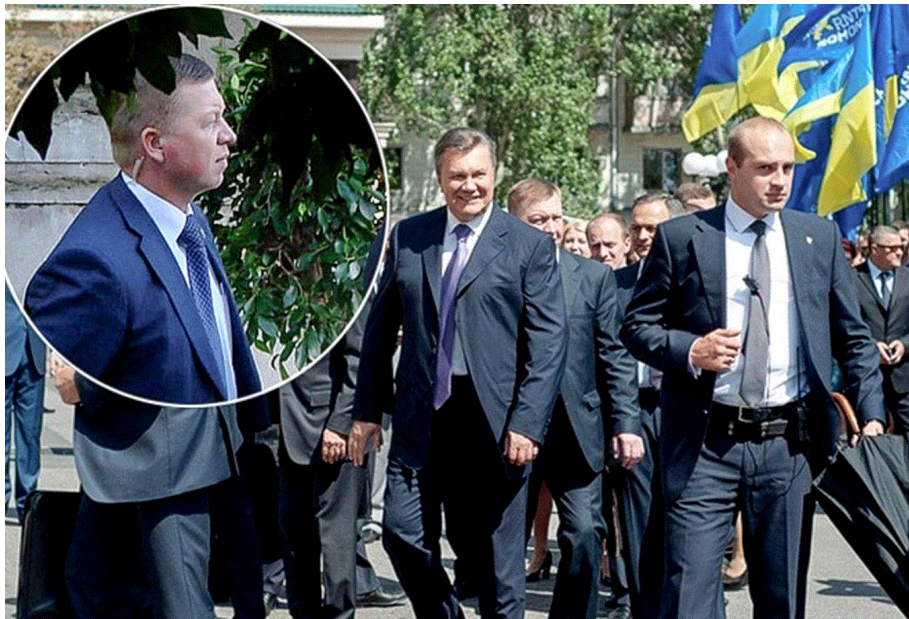
2015. november 12-én lemondott pártbéli vezető tisztségéről, de a háttérből továbbra is ő irányította a szélsőséges szervezet aktivistáit. Nevéhez fűződik az Európába irányuló cigarettacsempész útvonalak ellenőrzéséért folytatott „Munkácsi lövöldözés” néven elhíresült bűnözői leszámolás.

A 2019. július 21-i parlamenti választásokon mandátumot szerzett.

7. számú függelék: A menekülés bemutatása az elnöki testőrség szemszögéből

Viktor Janukovics elmondása szerint menekülése közben konvoját támadás érte. Ezzel kapcsolatban nagyon kevés hitles információ áll rendelkezésre, azonban a konvojt ért támadás tényét senki sem cáfolja. A történések rekonstruálására a Vlagyimir Puttyinnal és az elnöki testőrség tagjaival készült televíziós interjúkat tudtam alapul venni. Biztosan nem állítható, hogy az interjú alanyok a teljes igazságot felfedték, azonban az események logikai láncolatába az elmondottak teljesen beleillenek.

Viktor Janukovics 2014. február 21-én hagyta el Kijevet, és helikopterrel Harkovba repült. Miután hatalmától ténylegesen megfosztották, megpróbálták őt letartóztatni, valamint merényletet kíséreltek meg ellene végrehajtani. Ezt nem mások állítják, mint az Oroszországba menekült Elnöki Biztonsági Szolgálat akkor mellette lévő munkatársai: Konsztantyin Kobzar (az elnöki testőrség parancsnoka, 10. számú ábra), Vlagyimir Pavlenko (az elnöki testőrség törzsének vezetője), Szergej Bernackij és Dmitrij Ivancov testőrök. [133]

10. ábra: Viktor Janukovics testőrségével (bal felső sarokban az elnöki testőrség parancsnoka, Konsztantyin Kobzar)

Forrás: [233]

Az elnök biztonsági szolgálata előre küldte a járműveit, melyekre ismeretlenek többször lövéseket adtak le. Dmitrij Ivancov ezredes elmondása szerint az új hatalomhoz lojális „önvédelmi szervezetek” öt ellenőrző-áteresztő pontot állítottak fel, melyből háromnál blokkolták a konvoj mozgását, és a két utolsónál tüzet is nyitottak rájuk. A támadás során

egy testőr megsebesült, egy gépkarabély lövedék találta el. Mivel a helikopter titokban szállította az elnököt Harkovba, a támadók azt feltételezhatték, hogy Janukovics a konvoj valamelyik autójában tartózkodik, ezért egyértelműnek tűnik, hogy a támadás ellene irányult. Az első lövéseket már akkor leadták, amikor a konvoj még csak lőtávolságban volt, tehát csak közelített az ellenőrző ponthoz, azt nem lehetett tisztán kivenni, hogy pontosan kik ülnek az autóban. Ivancov ezredes úgy gondolja, hogy az ellenőrző pontok között összeköttetés volt, ezért információval rendelkeztek a konvojban utazó járművek mozgásáról, számáról, érkezésük várható időpontjáról. [133]

A kimenekítés körülményeiről Konsztantyin Kobzar is beszámolt. Olyan titkosszolgálati információval rendelkeztek, amely szerint néhány felfegyverkezett csoport készen áll arra, hogy a harkovi gyűlést terrorcselekménnyel megzavarja, és ezt kihasználva megölik az elnököt. Felismerve a veszélyt, a gyűlés előtt néhány órával át szerették volna vizsgálni a rendezvény helyszínét, és jelentős számú megerősítő erőt is igényeltek a helyi rendőrségtől. A kért időt nem biztosították számukra, és a szolgálatba vezényelt rendőrök fegyvereit leadatták. A fegyverlevétel célja az volt, hogy az emberek felé békés rendőrség képét mutassák, ne váltsanak ki agressziót a tüntető tömegből. Az elnöki testőrség követelését többszöri felszólítás ellenére is elutasította a helyi rendőri vezetés, és tájékoztatták őket arról, hogy ez a döntés nem helyben, hanem Kijevben született meg. Az összes körülményt figyelembe véve, és az elnökkel konzultálva a testőrség parancsnoka úgy döntött, hogy Viktor Janukovics mégsem vesz részt a nagygyűlésen és tovább utaznak Donyeckbe. Tették ezt azért is, mert a konferenciaközpont közelében megközelítőleg 300 főt számláló botokkal, ütő- és vágóeszközökkel felfegyverkezett agresszív „Jobboldali Szektor” szimpatizáns gyülekezet volt. Mint később kiderült, a döntés helyénvaló volt, hiszen igazi hajtóvadászat kezdődött az elnök ellen, melyben az ukrán titkosszolgálatok is aktívan részt vettek. Mikor húszpercnyi repülésre voltak úti céljuktól, a repülés irányító diszpécser kapcsolatba lépett a pilótával, és azt az utasítást adta, hogy térjenek vissza Harkovba, mivel az ideiglenes államfői szerepet betöltő parlamenti elnök Olekszandr Turcsinov megtiltotta a donyecki leszállást. Az utasítás megtagadása esetén kilátásba helyezték a légi jármű kényszerleszállítását (11. számú ábra). A pilóta jelezte, hogy csak annyi üzemanyag van a repülőgépben, amennyivel Donyeckig el tudnak repülni, így Harkovba visszatérni nem tudnak. Miután leszálltak a donyecki repülőgépen, kapcsolatot szerettek volna létesíteni a kijevi központjukkal, azonban telefonjaikat blokkolták. Ekkor vált számukra egyértelművé, hogy vagy elmenekülnek, vagy megadják magukat, vagy megölik őket. [134]

Ezután az a döntés született, hogy elrepülnek a biztonságosabbnak vélt Krím-félszigetre. Azonban a Donyecki repülőtér megtagadta az elnöki gép felkészítését, illetve megtiltotta a felszállást. A repülőgépet fegyveres határőrök vették körbe, és közölték a pilótákkal, hogy a repülőtér a működését azonnali hatállyal beszünteti. Ezután az elnök és testőrsége gépjárművekbe szállt át, és szándékuk szerint elindultak a Krím-félsziget irányába. A fegyveres határőrök útjukat állták, azonban Kobzar felszólítására mégis tovább engedték őket, és még szégyenkezve hozzátették, hogy azt a parancsot kapták Kijevből, hogy tartóztassák le az elnököt, ne engedjék elmenekülni. [133]

A Krím-félsziget irányába két konvojjal indultak útnak és Melitopol (Zaporozsje megye, nem messze az azovi tótól) településhez közeledve észlelték, hogy az utat teherautókkal lezárták, és mellettük géppuska fészkeket telepítettek. Az Elnök biztonságát szem előtt tartva visszafordultak, és úgy döntöttek, hogy mellékutakon fognak eljutni céljukhoz. Mikor az utat lezáró „merénylők” észrevették, hogy a konvoj megfordult, terepjárókkal üldözőbe vették őket. Azonban esélyük sem volt a profi gépjárművezetőkkel és nagyteljesítményű járművekkel felszerelt elnöki konvojt utolérni, az elnök könnyedén megmenekült. Vlagyimir Pavlenko elmondása szerint néhány perccel ez után felhívta őt az ellenőrző ponton szolgálatot teljesítő ismerőse és arról tájékoztatta, hogy azt a parancsot kapták, hogy semmisítsék meg az elnöki konvojt és senkit se hagyjanak élve. Tudták, hogy ilyen parancsot csak a legfelsőbb szinten adhattak ki. Úgy vélték, hogy az ország irányítását átvevő ellenzék ilyen súlyos kimenetelű műveletet külső hatalom támogatása nélkül nem hajthatott volna végre, ezért attól tartottak, hogy a konvoj mozgását műholdakról követik. Véleményük szerint Moammer Kadhafi meggyilkolása is úgy történt, hogy titkosszolgálatok bemérték a konvoj mozgását, a kísérő járműveket robot repülőgépekkel megsemmisítették és a gyilkosságot végrehajtó csoportokat pontos helyszínre irányították. [134]

*11. ábra: Falcon-900 típusú ukrán elnöki gép
Forrás: [135]*

Ez után az elnöki testország parancsnoka úgy döntött, hogy a konvojt feldarabolja több részre, és megpróbálnak elvegyülni a közlekedésben résztvevő egyéb járművek között. Olyan információt is kaptak, hogy a Krím-félszigeten található Belbeki repülőtéren leszállt egy repülőgép, fedélzetén három fegyveres csoporttal, melynek tagjai zömében külföldiek voltak. Egyes híresztelések szerint, Arsen Avakov a Krím-félszigetre (Balaklava város) repült, jelentős számú fegyveres csoport kíséretében, amelynek az volt a feladata, hogy támogassa és irányítsa az előzőleg említett három fegyveres csoport tevékenységét, koordinálja mozgásukat. [133]

Janukovics elnököt nem sikerült sem megölni, sem elfogni, melynek több oka is volt. A legfontosabb az elnöki testország hűsége, az elfogására szervezett műveletben résztvevő speciális erők és szolgálatok szándékosan „hibás” döntései, és Oroszország hathatós segítsége.

8. számú függelék: Fogalmi meghatározás

Fogalmi meghatározások

Tekintettel arra, hogy a disszertációmban használt fogalmak egy része többféle kontextusban értelmezhető, ezért – a félreértések elkerülése végett – fontosnak tartom az alábbi fogalmak pontos meghatározását:

- **geopolitika:** E fogalomnál elfogadom a Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótár által használt meghatározást: *A földrajzi tényezőket és azok szerepét a társadalmi, gazdasági fejlődésben számba vevő elmélet, országászat.*[223]
- **geostratégia:** Rachel Woodward a következőképpen definiálja jelen fogalmat: *A geostratégia kifejezetten katonai jelenségeket vezet vissza geográfiai tényezőkre.*[224 p. 196]
- **biztonságpolitika:** Biztonságpolitikai szempontból egy ország akkor tekinthető stabilnak, ha a Barry Buzan féle szektorális elmélet 5 tényezője közül az összes egyszerre fennáll, így a disszertációmban e fogalom tartalma a gazdasági, katonai, politikai, társadalmi, környezeti szektorokra együttesen terjed ki. [225 p. 92]
- **biztonság:** Elfogadom a Gazdag Ferenc és Remek Éva, A biztonsági tanulmányok alapjai c. könyvükben használt fogalmi meghatározást, ami a következő: *A biztonság legalacsonyabb szintje a lokális, vagyis a helyi biztonság. Tartalma szerint ez azt jelenti, hogy egy állam a közvetlen környezetében olyan feltételeket teremt, amelyek kiküszöbölik, illetve kivédik a lehetséges fenyegetéseket. Megakadályozza vagy gátolja a szomszédságban egy hatalmi központ létrejöttét vagy megerősödését.* [7 p. 13]
- **oligarcha:** E dolgozatban oligarcha alatt olyan személyt értek, aki a független ukrán állam megalakulását követően jelentős vagyonra tett szert úgy, hogy ehhez akkora hatalom társult, amivel a politikai folyamatokba, döntésekbe bele tud szólni. Ebben az értelmezésben mindegy, hogy ez a személy valamilyen állami/politikai beosztást betölt-e vagy sem.
- **korrupció:** Tekintettel arra, hogy a korrupciónak, mint fogalomnak számos meghatározása van és többféle kontextusban is használható, így azt gondolom, hogy ebben az esetben is szükséges az egyértelműsítés: *A korrupció egy, a normától (az előírttól) eltérő viselkedésforma, amely a politikában, a*

gazdaságban vagy a társadalomban betöltött pozícióval egy másik személy vagy intézmény javára történő visszaélésben nyilvánul meg. [227 p. 89]

- **nacionalizmus:** E fogalom manapság gyakran a politikai közbeszéd tárgyát képezi, azonban a definiálni annál ritkábban szokták: *Az a reakciós polgári ideológiai irányzat, amely tetszetős, félrevezető jelszavakat hangoztatva túlbecsüli a nemzeti értékeket, hagyományokat, és az a politikai törekvés, amely ezt arra használja fel, hogy az uralkodó osztály a nemzet nevében a maga hatalmát, gazdasági erejét más népek, nemzetek, ill. a nemzetiségek leigázásával, elnyomásával és kizsákmányolásával növelje, és ezzel elterelje a figyelmet a belső szociális problémákról. [228]*

9. számú függelék: Ábra és képjegyzék

12. ábra: 1997-ben Lvovban orosz, örmény és lengyel zászlót hajítanak a földre
Forrás: [56]

13. ábra: Sztjepan Bandera nevét viselő három fog szervezet logója
Forrás: [62]

*14. ábra: Tu-160 hadászati bombázó
Forrás: [74]*

*15. ábra: A szovjet gyártmányú T-64 (balra) és az ukrán hadiipari mérnökök által továbbfejlesztett T-64 modernizált változata Bulat (jobbra)
Forrás: [76]*

*16. ábra: Csata utáni „tájkép rendőrökkel”
Forrás: [128]*

*17. ábra: Olekszandr Turcsinov
Forrás: [132]*

*18. ábra: KA-52 (Aligátor) típusú orosz harci helikopter
Forrás: [136]*

*19. ábra: Az égő Odesszai Szakszervezetek Székháza
Forrás: [157]*

20. ábra: A Donbasz egység karjelzése
Forrás: [182]

21. ábra: Az Azov egység karjelzése
Forrás: [187 p. 175]

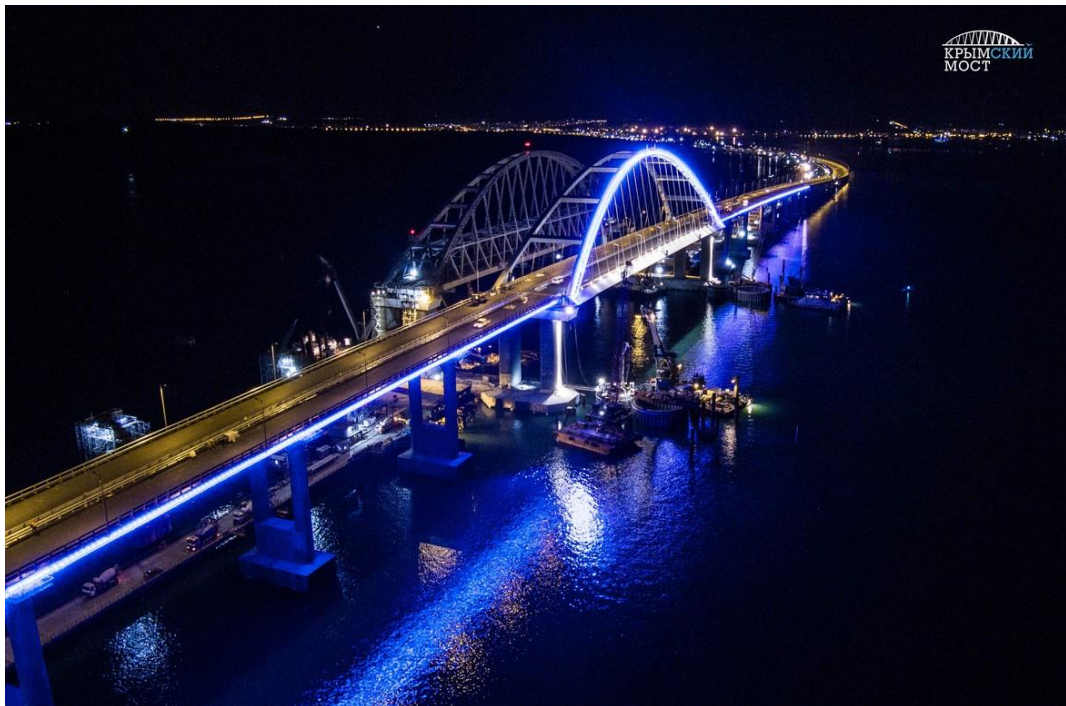
*22. ábra: Az egyik megsemmisített harckocsi
Forrás: [204] alapján saját szerkesztés*

*23. ábra: Megsemmisített haditechnikai eszközök Debälceve határában
Forrás: [237]*

24. ábra: Felkelők bevonulása Devalcevébe
Forrás: [217]

25. ábra: A kercsi híd
Forrás: [222]

Nyilatkozat a munka önállóságáról, irodalmi források megfelelő módon történt idézéséről

Alulírott Németh Gyula kijelentem, hogy az Ukrajna biztonságpolitikai helyzete a Majdan téri események tükrében című benyújtott doktori értekezést magam készítettem, és abban csak az irodalmi hivatkozások listáján megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint, vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem.

Budapest, 2020. április 2.

.....
Németh Gyula

Nyilatkozat a nyilvánosságra hozatalról

Alulírott Németh Gyula hozzájárulok az Ukrajna biztonságpolitikai helyzete a Majdan téri események tükrében című doktori értekezésem interneten történő nyilvánosságra hozatalához az alábbi formában*:

- korlátozás nélkül;
- elérhetőség csak magyarországi címről;
- elérhetőség a fokozat odaitélését követően 2 év múlva, korlátozás nélkül;
- elérhetőség a fokozat odaitélését követően 2 év múlva, csak magyarországi címről.

Budapest, 2020. április 2.

.....
Németh Gyula